

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

“คติสำนวนในเชิงราย: การใช้ครองตน และการแปร
ของคติสำนวนของคนสามระดับอายุในเชิงแสน”

“Lanna Proverbs in Chiang Rai: Usage and
Variation Among Three Generations of
Chiang Saen District Residents”

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิไลลักษณ์ บุญเคลือบ

งานวิจัยนี้ได้รับเงินอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2552

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยเรื่องนี้สำเร็จลุล่วงได้ ด้วยการสนับสนุนทุนวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน
ปีงบประมาณ 2552 โดยการพิจารณาจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

ขอขอบพระคุณนักปราชญ์ล้านนาผู้รวบรวมคติล้านนาไว้เป็นลายลักษณ์อักษรทุกท่านที่
ผู้วิจัยได้ใช้อ่านเพื่อประเทืองปัญญาและได้นำคติล้านนามาเป็นข้อมูลในการทำวิจัย

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านภาษาล้านนาทุกท่านที่ได้ให้ข้อมูล ตลอดจนแก้ไข
หรือเพิ่มเติมข้อมูล เกี่ยวกับคติล้านนาให้แก่ผู้วิจัยในครั้งนี้ ขอขอบพระคุณอาจารย์สามารถ
ศรีจำนงค์ที่ให้คำปรึกษาจนกระทั่งงานวิจัยนี้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณผู้ประสานงานในแต่ละตำบลที่อำนวยความสะดวกให้แก่คณะผู้วิจัยในการเก็บ
ข้อมูลวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณผู้บอกภาษาในอำเภอเชียงแสนทั้ง 6 ตำบลทุกท่านที่สละเวลาอันมี
ค่ามาให้ข้อมูลแก่คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกอันเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ยิ่งต่อการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์สุรัช สมิตชาติ อาจารย์พิทักษ์ บุญเคลือบ ที่ให้ความช่วยเหลือในการ
เก็บข้อมูลวิจัย และขอบพระคุณอาจารย์จินตนา สุทธธนูที่ช่วยแปลภาษาอังกฤษให้ผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณนักศึกษาทุกคนที่ช่วยผู้วิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการทำวิจัยอย่างแข็งขัน
จนได้ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์

สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ พี่ๆน้องๆ ตลอดจนหลานๆ ทุกคนที่ช่วยเหลือ
และเป็นกำลังใจอันสำคัญยิ่ง จนงานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงลงด้วยดี

ผู้วิจัย

วิไลลักษณ์ บุญเคลือบ

พฤษภาคม 2557

บทสรุปผู้บริหาร

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

เงินอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2552

ชื่อโครงการ (ภาษาไทย) “คติล้านนาในเชียงราย: การใช้คติล้านนาครองตนของคนสามระดับอายุ
ในเชียงใหม่ ระยะที่ 2”

(ภาษาอังกฤษ) “Lanna Proverbs in Chiang Rai: Usage and Variation
Among Three Generations of Chiang Saen District Residents”

ชื่อหัวหน้าโครงการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์โลลักษณ์ บุญเคลือบ สำนักวิชาศิลปศาสตร์

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

เชียงรายเป็นเมืองเก่าแก่โบราณ มีประวัติการสร้างเมืองมาตั้งแต่ครั้งพระเจ้ามังราย
เมื่อราวปีพุทธศักราช 1805 ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการกวาดต้อนไพร่พลชาวไทใหญ่ ไทเขิน
มาจากเมืองเชียงตุง เมืองพญาและเมืองสาต ให้มาตั้งถิ่นฐานพื้นฟูเมืองเชียงรายที่ร้างไปให้
กลับมาเป็นชุมชนอีกครั้งหนึ่ง และในปีพุทธศักราช 1871 พระเจ้าแสนภูก็ได้ฟื้นฟูเมืองเชียงแสน
ขึ้นในบริเวณเมืองร้างของหิรัญนครเงินยางและโยนกนครแต่เดิม ด้วยจุดประสงค์เพื่อให้เชียงแสน
เป็นเมืองหน้าด่านให้กับเชียงราย และเพื่อให้เป็นศูนย์กลางของล้านนาเขตลุ่มแม่น้ำกกตอนบน
ทำให้พม่า ไทลื้อ ไทเขินจากเมืองเชียงตุง พากันอพยพเข้ามาอยู่ที่เชียงแสนเป็นจำนวนมาก แม้จะ
มีการผลักดันให้ออกนอกพื้นที่และเกณฑ์ราษฎรจากจังหวัดลำพูนและจังหวัดเชียงใหม่มาอยู่ที่
เชียงแสนถึง 1,500 ครอบครัวก็ตาม แต่กระนั้นเชียงแสนก็ยังคงเป็นดินแดนที่ชนเผ่าต่าง ๆ พากัน
เข้ามาอยู่อาศัยเป็นเวลานานหลายชั่วอายุคน ดังนั้นเชียงแสนจึงเป็นแหล่งรวมวัฒนธรรมอัน
ล้ำค่าทั้งขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา ความเชื่อ ตลอดจนการดำเนินวิถีชีวิตที่น่าสนใจยิ่งอัน
เป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของคนเชียงแสน

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้วิจัย เกิดคำถามว่า เมืองเชียงแสนซึ่งมีคนที่มีความ
หลากหลายทางชาติพันธุ์เข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นเวลานานกว่า 600ปีนั้น ย่อมต้องมีภาษากลาง

ซึ่งหมายถึงภาษาพื้นเมืองอันเป็นภาษาของชนกลุ่มใหญ่ในการติดต่อสื่อสาร ทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน และสืบทอดวัฒนธรรมของตนต่อกัน การใช้ภาษาพื้นเมืองร่วมกันในลักษณะเช่นนี้ น่าจะเกิดการแปรของภาษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นเดียวกัน

อนึ่งผู้วิจัยสันนิษฐานว่า การอยู่ร่วมกันของคนที่หลากหลายทางชาติพันธุ์ได้อย่างสันติ นั้นน่าจะเกิดจากการยอมรับและการใช้บรรทัดฐาน ตลอดจนจารีตประเพณีของชนพื้นเมืองร่วมกัน โดยเฉพาะเอกลักษณ์สำคัญประการหนึ่งที่คนล้านนาคือ ภูมิปัญญาหลายชั่วอายุคนก็คือการให้ความเคารพ เชื่อฟังคำสั่งสอนจากผู้สูงอายุในชุมชน และนำมาไปใช้ในการดำเนินชีวิตอยู่เป็นนิจจนเกิดคติสอนใจในท้องถิ่นหรือคติล้านนาขึ้นมาเพื่ออบรมสั่งสอนและเตือนสติลูกหลาน ตลอดจนคนในชุมชนเดียวกันให้ประพฤติตนอยู่ในกรอบของศีลธรรมอันดีงาม อันจะส่งผลให้คนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นปกติสุขจนกระทั่งทุกวันนี้

อย่างไรก็ตามจากสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นที่เปลี่ยนไป ทำให้ผู้วิจัยเกิดคำถามว่า จะเหลือคนล้านนาสักกี่คนที่ยังคงใช้คติล้านนาในการครองตนอยู่ จะเหลือคติล้านนาสอนใจกี่สำนวนที่คนล้านนายังคงจำกันได้ และจะมีคติล้านนาเก่า ๆ ที่เข้าใจยากอีกกี่สำนวนที่กำลังแปรไปจากเดิมหรือกำลังจะสูญหายไป หากคติล้านนาอันเป็นภูมิปัญญาของบรรพชนกำลังเลือนหายไปจากสังคมล้านนาโดยที่คนล้านนาเองไม่ได้ฉุกคิดและปล่อยให้กาลเวลากลิ่นอวลลักษณะล้านนาไปอย่างไม่มีวันทวงกลับ ก็นับว่าคนล้านนาได้สูญเสียวัฒนธรรมอันล้ำค่าที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ค่านิยม ความเชื่อ และประเพณีอันดีงามไปอย่างน่าเสียดายยิ่ง

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นคนล้านนา มีจิตสำนึกในความเป็นคนล้านนาอย่างเต็มเปี่ยม จึงเกิดแรงบันดาลใจในการทำวิจัยเกี่ยวกับการนำคติล้านนามาใช้ครองตน และการแปรของคติล้านนาของคนเชียงใหม่ ทั้งนี้เพื่อต้องการที่จะสะท้อนให้คนล้านนาได้ทราบถึงสภาพปัจจุบันของการใช้คติล้านนาว่าคนล้านนาได้ใช้คติล้านนาในการครองตนมากน้อยเพียงไร อย่างไร และเกิดการแปรของคติล้านนาไปเพียงใดแล้ว โดยผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิดทางภาษาศาสตร์สังคม(Sociolinguistics) ที่กล่าวถึง อายุ ว่าเป็นปัจจัยทางสังคมที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้รูปแบบของภาษาไม่ว่าจะเป็นคำศัพท์ หรือความหมายแตกต่างกันได้ ซึ่งสอดคล้องกับ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2532, หน้า 16) ที่ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการนำระดับอายุมาเป็นปัจจัยในการพิจารณาการแปรของภาษาว่า

“... การนำเรื่องระดับอายุของผู้พูดเข้ามาพิจารณาในการศึกษาการแปรภาษา นอกจากจะทำให้แลเห็นความหลากหลายในการใช้ภาษาของคนต่างวัยกันแล้ว การแปรของภาษาตามระดับอายุยังมีความสำคัญอีกด้านหนึ่งคือ แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่กำลังดำเนินอยู่ (Change in Progress) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงของรูปภาษารูปใดรูปหนึ่งที่สามารถสังเกตได้ว่ากำลังคืบหน้าไปเรื่อย ๆ เช่น การแปรของเสียงในผู้พูดรุ่นสูงอายุ รุ่นกลาง และอายุน้อย ภาษาของผู้พูดที่มีอายุมากที่สุดเปรียบได้กับภาษาในอดีต ภาษาของผู้พูดรุ่นอายุกลาง ๆ ถือได้ว่าเป็นภาษาปัจจุบันและภาษาของผู้พูดรุ่นอายุน้อยถือได้ว่าเป็นภาษาของอนาคต ดังนั้นการศึกษการแปรของภาษาในผู้พูดต่างอายุกัน แต่ศึกษาในเวลาพร้อมกันสามารถทำให้เราเห็นการเปลี่ยนแปลงที่กำลังดำเนินอยู่

และการเปลี่ยนแปลงในเวลาพร้อมกัน(Change in apparent time) เสมือนกับว่า เราได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาจริง ๆ ...”

ด้วยแนวคิดดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยเลือกใช้ระดับอายุของคนที่แตกต่างกันสามระดับอายุในการศึกษาการแปรของคติล้านนาในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงและมีความสมบูรณ์มากที่สุด

งานวิจัยของผู้วิจัยในครั้งนี้ยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10(พ.ศ.2550 -2554) ยุทธศาสตร์ที่ 1 เรื่องการพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ในประเด็นที่เกี่ยวกับการจัดการองค์ความรู้ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้สมัยใหม่ ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงระดับประเทศ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 2 ของจังหวัดเชียงรายที่ต้องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิต ดำรงฐานวัฒนธรรมล้านนาและความเข้มแข็งให้กับกระบวนการประชาสังคม โดยมีกลยุทธ์หลักคือ พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และคุณค่าสถาบันครอบครัว ส่งเสริมการสืบค้นภูมิปัญญาและเอกลักษณ์ท้องถิ่นอีกด้วย

จากเหตุผลหลายประการดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะทำวิจัยเรื่อง “คติล้านนาในเชียงราย: การใช้ครองตน และการแปรของคติล้านนาของคนสามระดับอายุในเชียงแสน” โดยผู้วิจัยคาดว่าจะนำผลการวิจัยไปเผยแพร่ให้กับหน่วยงาน สถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อจะได้ช่วยกันหาแนวทางในการอนุรักษ์คติล้านนาอันเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นให้คงอยู่คู่แผ่นดินล้านนาสืบไป นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้วิเคราะห์คติล้านนาในเชียงราย เพื่อใช้เป็นองค์ความรู้ในการค้นคว้าของคนรุ่นหลัง และเพื่อผู้ที่สนใจจะได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์หรือทำวิจัยต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาการใช้คติล้านนาในการครองตนของคนสามระดับอายุในเชียงแสน
- 2.2 เพื่อศึกษาการแปรของคติล้านนาของคนสามระดับอายุในเชียงแสน

3. ขอบเขตของโครงการวิจัย

3.1 ขอบเขตของกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาเกี่ยวกับการใช้คติล้านนาครองตนและการแปรของคติล้านนา ในอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โดยกำหนดขอบเขตกลุ่มตัวอย่างไว้ดังนี้

- ระดับอายุที่ 1 ได้แก่ ชายและหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 55 -70 ปี จำนวน 30 คน
 ระดับอายุที่ 2 ได้แก่ ชายและหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 35 -50 ปี จำนวน 30 คน
 ระดับอายุที่ 3 ได้แก่ ชายและหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 15 -30 ปี จำนวน 30 คน
 รวมจำนวนทั้งสิ้น 90 คน

3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยจะศึกษาเรื่องการแปรของคตินานาเฉพาะรูปภาษาที่มีการแปรด้านคำศัพท์ (Lexical Variation) และด้านความหมาย (Semantic Variation) เท่านั้น

4. ระเบียบวิธีวิจัยและผลการวิจัย

4.1 วิธีการดำเนินการวิจัย

4.1.1 นำข้อมูลที่รวบรวมและเรียบเรียงไว้เป็นลายลักษณ์อักษรแล้วมาคัดเอาเฉพาะคตินานาที่เกิดการแปรในระดับคำและความหมายโดยใช้ ข้อมูลจากหนังสือ และพจนานุกรมคตินานา ที่มีสำนวน ภาษิตสุภาษิต คำคม อุปมาอุปไมย คตินานาที่ปรากฏในจังหวัดเชียงรายได้รวบรวมไว้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในสร้างแบบสัมภาษณ์

4.1.2 สร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการใช้คตินานาในการครองตนของคนเชียงใหม่ และแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับคตินานาที่เกิดการแปรของภาษาของคนสามระดับอายุในอำเภอ เชียงแสน จังหวัดเชียงราย จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ไปปรึกษากับที่ปรึกษางานวิจัยเพื่อปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4.1.3 นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นกลุ่มบุคคล ที่มีภูมิลำเนาในอำเภอแม่จัน แม่สายและเชียงของ ซึ่งมีเขตติดต่อกับอำเภอเชียงแสน จังหวัด เชียงราย

4.1.4 นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงให้เหมาะสมและครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัยยิ่งขึ้น

4.1.5 นำแบบสัมภาษณ์ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในอำเภอเชียงแสน จังหวัด เชียงรายตามช่วงอายุที่ผู้วิจัยจัดไว้เป็น 3 ระดับ

4.1.6 นำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ที่เก็บได้มาวิเคราะห์ และหาค่าทางสถิติเพื่อศึกษา การใช้คตินานาในการครองตน และการแปรของคตินานาของคนสามระดับอายุในเชียงแสน

4.1.7 สรุปผลการวิจัยและ จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

4.1.8 เผยแพร่งานวิจัยในรูปแบบต่าง ๆ

4.2 ผลการวิจัย

4.2.1 ผลการวิจัยด้านการใช้คติลัณนาในการครองตนสรุปได้ว่า ยังมีการใช้คติลัณนาในชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังส่งต่อหรือสืบทอดจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งอยู่ แต่การเคยได้ยินหรือรู้จักคติลัณนาโบราณตลอดจนการใช้คติลัณนาครองตนทั้ง 5 ด้านนั้นก็ลดลงตามลำดับช่วงอายุ คติลัณนาที่ใช้มากที่สุดคือด้านการครองงาน รองลงมาใช้ในการครองกาย ครองวาจาและใจ และครองธรรม ส่วนด้านที่ใช้น้อยที่สุดคือการครองคน โดยมุ่งสอนให้รู้จักการนำประสบการณ์หรือบทเรียนที่ผ่านมาสอนใจตนเองเพื่อจะได้ไม่เกิดเหตุการณ์ซ้ำเดิมอีก สอนตนให้เห็นคุณค่าของเวลา ให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และสอนให้เห็นคุณค่าของตนเองรวมถึงผู้อื่นด้วย นอกจากนี้คติลัณนายังเป็นเครื่องเตือนสติแก่ชาวเชียงใหม่ได้ดีเป็นอย่างดีในเรื่องของการพูดว่าไม่ควรดีแต่พูด ให้รู้จักระมัดระวังคำพูด และรับผิดชอบในคำพูดของตน ใช้คติลัณนาในการสอนตนให้เป็นคนขยันอดทนอยู่เสมอต้งงานบ้านและการประกอบอาชีพ ไม่ควรขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นโดยที่ตนเองไม่คิดทำอะไร สอนความ มีน้ำใจ ช่วยเหลือกัน และอย่าเกียจคร้าน ให้กระตือรือร้น อย่าปล่อยเวลาให้เสียไปโดยเปล่าประโยชน์ อีกทั้งยังเตือนสติคนในครอบครัวในการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน ที่สำคัญคือคนเชียงใหม่เลื่อมใสในพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก จึงน้อมนำพุทธวจนะที่เป็นคติลัณนามาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ให้ยอมรับความจริง ทุกสิ่งไม่เที่ยงแท้แน่นอน ควรทำแต่ความดี อีกทั้งยังแฝงความเชื่อเรื่องบุญและบาปด้วย

4.2.2 ผลการวิจัยด้านการแปรของคติลัณนาด้านคำศัพท์ สรุปได้ว่า ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุใช้คติลัณนาที่เกิดการแปรด้านคำศัพท์ถึง 8 ลักษณะคือ การละพยางค์ การเพิ่มพยางค์ การสลับวรรค การแทนที่ด้วยคำ การใช้คำศัพท์ภาษาไทยกรุงเทพฯ การเปลี่ยนคำศัพท์ การเปลี่ยนวลี และการเปลี่ยนประโยค และการแปรด้านคำศัพท์มากที่สุด คือการเปลี่ยนวลี รองลงมาเป็นการเปลี่ยนประโยคและการเปลี่ยนคำศัพท์ตามลำดับ และหากพิจารณาตามระดับอายุพบว่า คติลัณนาเกิดการแปรในทุกลักษณะ และมากที่สุดในการบอกภาษาระดับอายุที่ 1 รองลงมาเป็นผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ 3 ตามลำดับ

สำหรับการแปรของคติลัณนาอีกลักษณะหนึ่งคือการแปรคติลัณนาจากจำนวนวรรคมากกว่าสองวรรคขึ้นไปมาเป็นวรรคเดียวพบว่า ผู้บอกภาษาทุกระดับอายุ ไม่เคยได้ยินคติลัณนาแบบสองวรรคขึ้นไป มากกว่าคติลัณนาแบบวรรคเดียว แสดงว่าคติลัณนาแบบสองวรรคขึ้นไปเกิดการแปรมาเป็นแบบวรรคเดียว นอกจากนี้ยังพบว่า คติลัณนาเกิดการแปรด้านคำในทุกสำนวน และส่วนใหญ่ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุจะเลือกใช้สำนวนใดสำนวนหนึ่งเหมือนกัน

สำหรับการแปรด้านความหมาย สรุปได้ว่าคติลัณนาเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความหมายเท่า ๆ กันทั้งที่มีความหมายแคบเข้า ความหมายกว้างออก และความหมายย้ายที่ นอกจากนี้ส่วนใหญ่ยังเห็นว่า ควรใช้คติลัณนาในความหมายแบบดั้งเดิมดีกว่าการใช้ความหมายใหม่ในปัจจุบัน แต่ก็ยอมรับในความหมายใหม่ที่อาจแปรไปได้เช่นกัน

5. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

5.1 ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้คือ งานวิจัยนี้จะสะท้อนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ช่วยกันหาแนวทางในการอนุรักษ์คติล้านนาอันเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นให้คงอยู่คู่แผ่นดินล้านนาสืบไป นอกจากนี้ยังได้หนังสือที่รวบรวมและวิเคราะห์คติล้านนาในเชียงราย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน นักศึกษา และผู้ที่สนใจศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับคติล้านนา ตลอดจนครูอาจารย์ที่สอนวิชาเกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่น ซึ่งถือว่าเป็นการบริการความรู้ให้แก่ท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นองค์ความรู้ในการทำวิจัยต่อไปอีกด้วย

5.2 หน่วยงาน/บุคคลที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

- 5.2.1 นักวิชาการ นักการศึกษาที่สนใจศึกษาคติล้านนา
- 5.2.2 นักเรียน นักศึกษาและครูอาจารย์ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับคติล้านนา
- 5.2.3 ผู้สนใจทั่วไป
- 5.2.4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงรายและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด

เชียงราย

ลงชื่อ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิไลลักษณ์ บุญเคลือบ)

หัวหน้าโครงการวิจัย

วันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2557

ชื่อโครงการวิจัย “คติล้านนาในเชียงราย: การใช้ครองตนและการแปรของคติล้านนาของคน

สามระดับอายุในเชียงใหม่”

ชื่อผู้วิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิไลลักษณ์ บุญเคลือบ สังกัดสำนักวิชาศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

เดือนและปีที่ทำวิจัยเสร็จ พฤษภาคม 2557

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาถึงการใช้คติล้านนาในการครองตน และการแปรของคติล้านนาของคนสามระดับอายุในเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้บอกภาษาจากอำเภอเชียงแสนจำนวน 90 คน แบ่งเป็น 3 ระดับอายุ ระดับละ 5 คน จำนวน 6 ตำบล อันได้แก่ ตำบลโยนก ตำบลแม่เงิน ตำบลศรีดอนมูล ตำบลเวียง ตำบลป่าสัก และตำบลบ้านแซว ทางด้านเนื้อหาศึกษาการใช้คติล้านนาในการครองตน 5 ด้านคือ ครองกาย ครองวาจาและใจ ครองคน ครองงาน และครองธรรม ทางด้านการแปรศึกษาเฉพาะด้านคำศัพท์ (Lexical Variation) และด้านความหมาย (Semantic Variation) โดยใช้เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ จำนวน 2 ชุด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ผู้บอกภาษาทุกช่วงอายุใช้คติล้านนาเพียง 36 จาก 110 ส่วน คิดเป็นร้อยละ 32.73 และใช้ลดลงตามลำดับช่วงอายุ คติล้านนาที่ใช้ในการครองตนมากที่สุดคือ ด้านการครองงาน รองลงมาคือด้านการครองกาย การครองวาจาและใจและการครองธรรม ส่วนด้านที่ใช้น้อยที่สุดคือการครองคน สำหรับการแปรของคติล้านนาพบว่า ด้านคำศัพท์เกิดการแปรถึง 8 ลักษณะ คือ การละพยางค์ การเพิ่มพยางค์ การสลับวรรค การแทนที่ด้วยคำ การใช้คำศัพท์ภาษาไทยกรุงเทพฯ การเปลี่ยนคำศัพท์ การเปลี่ยนวลี และการเปลี่ยนประโยค โดยเฉพาะการเปลี่ยนวลีมีมากที่สุด รองลงมาเป็นการเปลี่ยนประโยค และการเปลี่ยนคำศัพท์ตามลำดับ และคติล้านนาเกิดการแปรในผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 มากที่สุด รองลงมาเป็นผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ 3 ตามลำดับ สำหรับด้านความหมาย พบว่า คติล้านนาเกิดการแปรในปริมาณที่ใกล้เคียงกัน ทั้งความหมายแคบเข้า ความหมายกว้างออก และความหมายย้ายที่

คำสำคัญ : “คติล้านนา การครองตน การแปร คนสามระดับอายุ

Project Title Lanna Proverbs in Chiang Rai: Usage and Variation Among Three Generations of Chiang Saen District Residents”

Name of Researcher: Assistant Professor Wilailuck Boonkluab, School of Liberal Arts, Mae Fah Lunag University

Date of completion: May 2014

Abstract

This research examined the usage and variation of Lanna proverbs among three generations of people in Chiang Saen District, Chiang Rai Province. The research sample group consisted of 90 informants from three generations, 5 informants per generation, from six sub-districts, namely, Yonok, Mae Ngern, Sridonmoon, Wiang, Pasak and Baan Saew. In relation to the usage of proverbs, the research examined five aspects of how the informants practiced the Lanna proverbs in their daily lives. These aspects included maintaining the body, speech and thinking, relationship with others, work, and morality. In relation to the Lanna proverbs per se, the paper examined lexical variation and semantic variations. The research instruments consisted of two sets of interview questions. The information was analyzed by in terms of frequency distribution, mean, and descriptive analysis.

The Findings reveal that the informants from all three generations used only 36 out of 110 proverbs; the number of proverbs used correlated with their age. The Lanna proverbs that were used the most were those related to work, body, speech and thinking, and morality, respectively. The Lanna proverbs that were used the least were those related to relationship with others. Eight types of lexical variation were found, namely, syllable omission, syllable addition, expression switching, word replacement using Bangkok Thai language, changing vocabulary, changing phrases, and changing sentences. The most common types of Lexical variation found were changing phrases, changing sentences and changing vocabulary, respectively. The most variation in the Lanna proverbs occurred with informants of generation 1, and then in generation 2 and 3, respectively. In relation to semantic variation, narrowing of meaning, widening of meaning and transference of meaning occurred equally across all generations.

Keywords: Lanna proverbs, Practice, Variation, Three generations

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	จ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.3 ผลที่คาดว่าจะได้รับ และหน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์	3
1.4 คำถามหลักของงานวิจัย	4
1.5 ขอบเขตของการวิจัย	4
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	4
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับเชียงใหม่	5
2.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคดีลัทธิ	9
2.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการครองตน	13
2.4 การแปรของภาษาและการวิเคราะห์การแปรของภาษา	14
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	15
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	19
3.2 วิธีการดำเนินการวิจัย	20
บทที่ 4 การวิเคราะห์งานวิจัยด้านการใช้คดีลัทธิในการครองตน	
4.1 ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลัง และทัศนคติของผู้บอกภาษา	26
4.2 การใช้คดีลัทธิในการครองตนตามคำพูดหรือข้อความที่ได้ยิน	31
4.3 คดีลัทธิโบราณที่ผู้บอกภาษาเคยได้ยิน	37
4.4 การวิเคราะห์การใช้คดีลัทธิในการครองตนของคนเชียงใหม่	48
5 ด้าน	

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 5 การแปรของคติล้านนา	
5.1 รูปภาษาที่มีการแปรด้านคำศัพท์	67
5.2 รูปภาษาที่มีการแปรด้านความหมาย	89
บทที่ 6 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
6.1 สรุป	106
6.2 อภิปรายผล	108
6.3 ข้อเสนอแนะ	113
บรรณานุกรม	115
ภาคผนวก	119
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 และ 2	120
ภาคผนวก ข ตารางแสดงรายละเอียดของผู้บอกภาษา	145
ภาคผนวก ค รายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูล การแปรด้านคำศัพท์ และความหมาย	152
ภาคผนวก ง ภาพประกอบ	194
ประวัตินักวิจัย	197

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 4-1	ข้อมูลทั่วไปของผู้บอกภาษาของคนสามระดับอายุในอำเภอ เชียงใหม่	26
ตารางที่ 4-2	เปรียบเทียบข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังและทัศนคติของผู้บอกภาษา ทั้งสามระดับอายุที่มีต่อภาษาไทยถิ่นเหนือและคติล้านนา	27
ตารางที่ 4-3	สรุปภาพรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังและทัศนคติของผู้บอกภาษา ที่มีต่อภาษาไทยถิ่นเหนือและคติล้านนาทั้งสามระดับอายุ	29
ตารางที่ 4-4	เปรียบเทียบการใช้คติล้านนาในการครองตนตามคำพูดหรือ สถานการณ์ที่ได้ยินของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุ	31
ตารางที่ 4-5	เปรียบเทียบระดับการใช้คติล้านนาในการครองตนตามข้อความ หรือ สถานการณ์ที่ได้ยินจำแนกตามระดับอายุ	32
ตารางที่ 4-6	สรุปการใช้คติล้านนาในการครองตนของคนสามระดับอายุตาม คำพูดหรือข้อความที่ได้ยิน	35
ตารางที่ 4-7	สรุปจำนวนผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่เคยได้ยินคติล้านนา โบราณ	37
ตารางที่ 4-8	จำนวนผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ที่เคยได้ยินคติล้านนาโบราณ	39
ตารางที่ 4-9	จำนวนผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ที่เคยได้ยินคติล้านนาโบราณ	41
ตารางที่ 4-10	จำนวนผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ที่เคยได้ยินคติล้านนาโบราณ	43
ตารางที่ 4-11	สรุปร้อยละของผู้บอกภาษาที่เคยได้ยินคติล้านนาโบราณจำแนก ตามระดับอายุ	45
ตารางที่ 4-12	เปรียบเทียบการเคยได้ยินคติล้านนาโบราณจำแนกตามระดับอายุ	47
ตารางที่ 4-13	การใช้คติล้านนาในด้านการครองกายของผู้บอกภาษาจำแนกตาม ระดับอายุ	48
ตารางที่ 4-14	การใช้คติล้านนาในด้านการครองวาจาและใจของผู้บอกภาษา จำแนกตามระดับอายุ	49
ตารางที่ 4-15	การใช้คติล้านนาในด้านการครองคนของผู้บอกภาษาจำแนกตาม ระดับอายุ	50
ตารางที่ 4-16	การใช้คติล้านนาในด้านการครองงานของผู้บอกภาษาจำแนกตาม ระดับอายุ	51
ตารางที่ 4-17	การใช้คติล้านนาในด้านการครองธรรมของผู้บอกภาษาจำแนกตาม ระดับอายุ	51

สารบัญตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตารางที่ 4-18	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการใช้คติลัณนาครองตนทั้ง 5 ด้านจำแนกตาม ระดับอายุ	53
ตารางที่ 4-19	คำร้อยละการใช้คติลัณนาในการครองตนของคนทั้งสามระดับอายุในด้านการครองกาย	55
ตารางที่ 4-20	คำร้อยละในการใช้คติลัณนาของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุในด้านการครองวาจาและใจ	59
ตารางที่ 4-21	คำร้อยละการใช้คติลัณนาในการครองตนของคนสามระดับอายุในด้านการครองคน	60
ตารางที่ 4-22	คำร้อยละการใช้คติลัณนาในการครองตนของคนสามระดับอายุในด้านการครองงาน	62
ตารางที่ 4-23	คำร้อยละการใช้คติลัณนาในการครองตนของคนสามระดับอายุในด้านการครองธรรม	63
ตารางที่ 5-1	สรุปภาพรวมการแปรด้านคำศัพท์ของคติลัณนาจากการต่อสำนวนของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุ	68
ตารางที่ 5-2	สรุปการแปรด้านคำศัพท์ในแต่ละด้านของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุ	69
ตารางที่ 5-3	จำนวนและคำร้อยละของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่ไม่เคยได้ยินคติลัณนา	83
ตารางที่ 5-4	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยร้อยละของผู้บอกภาษาที่ไม่เคยได้ยินคติลัณนาแบบวรรคเดียวและแบบสองวรรคขึ้นไปจำแนกตามระดับอายุ	85
ตารางที่ 5-5	เปรียบเทียบการแปรด้านคำของคติลัณนาของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุ	87
ตารางที่ 5-6	คำร้อยละการแปรด้านความหมายจากผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ไปยังผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3	94
ตารางที่ 5-7	เปรียบเทียบความคิดเห็นและคำร้อยละของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่มีต่อการแปรความหมายของคติลัณนาสำนวนที่ 1	95
ตารางที่ 5-8	เปรียบเทียบความคิดเห็นและคำร้อยละของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่มีต่อการแปรความหมายของคติลัณนาสำนวนที่ 2	97

สารบัญตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตารางที่ 5-9	เปรียบเทียบความคิดเห็นและคำร้อยละของผู้บอกภาษาทั้งสาม ระดับอายุที่มีต่อการแปรความหมายของคติล้านนาสำนวนที่ 3	98
ตารางที่ 5-10	เปรียบเทียบความคิดเห็นและคำร้อยละของผู้บอกภาษาทั้งสาม ระดับอายุที่มีต่อการแปรความหมายของคติล้านนาสำนวนที่ 4	100
ตารางที่ 5-11	เปรียบเทียบความคิดเห็นและคำร้อยละของผู้บอกภาษาทั้งสาม ระดับอายุที่มีต่อการแปรความหมายของคติล้านนาสำนวนที่ 5	101
ตารางที่ 5-12	แสดงจำนวนและคำร้อยละของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่มี ความคิดเห็น ต่อการแปรความหมายของคติล้านนา	103

สารบัญภาพ

ภาพที่ 2-1

แผนที่แสดงตำบลในอำเภอเมืองเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

หน้า

7

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

เชียงรายเป็นเมืองเก่าแก่โบราณ มีประวัติการสร้างเมืองมาตั้งแต่ครั้งพระเจ้ามังราย เมื่อราวปีพุทธศักราช 1805 ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการกวาดต้อนไพร่พลชาวไทใหญ่ ไทเขิน มาจากเมืองเชียงตุง เมืองพยากและเมืองสาต ให้มาตั้งถิ่นฐานพื้นฟูเมืองเชียงรายที่ร้างไปให้กลับมาเป็นชุมชนอีกครั้งหนึ่ง และในปีพุทธศักราช 1871 พระเจ้าแสนภูก็ได้พื้นฟูเมืองเชียงแสน ขึ้นในบริเวณเมืองร้างของหิรัญนครเงินยางและโยนกนครแต่เดิม ด้วยจุดประสงค์เพื่อให้เชียงแสนเป็นเมืองหน้าด่านให้กับเชียงราย และเพื่อให้เป็นศูนย์กลางของล้านนาเขตลุ่มแม่น้ำกกตอนบน ทำให้พม่า ไทลื้อ ไทเขินจากเมืองเชียงตุง พากันอพยพเข้ามาอยู่ที่เชียงแสนเป็นจำนวนมาก แม้จะมีการผลักดันให้ออกนอกพื้นที่และเกณฑ์ราษฎรจากจังหวัดลำพูนและจังหวัดเชียงใหม่มาอยู่ที่เชียงแสนถึง 1,500 ครอบครัวก็ตาม แต่กระนั้นเชียงแสนก็ยังคงเป็นดินแดนที่ชนเผ่าต่าง ๆ พากันเข้ามาอยู่อาศัยเป็นเวลานานหลายชั่วอายุคน ดังนั้นเชียงแสนจึงเป็นแหล่งรวมวัฒนธรรมอันล้ำค่า ทั้งขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา ความเชื่อ ตลอดจนการดำเนินวิถีชีวิตที่น่าสนใจยิ่ง อันเป็น อัตลักษณ์ที่โดดเด่นของคนเชียงแสน

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้วิจัย เกิดคำถามว่า เมืองเชียงแสนซึ่งมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์เข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นเวลานานกว่า 600ปีนั้น ย่อมต้องมีภาษากลาง ซึ่งหมายถึงภาษาพื้นเมืองอันเป็นภาษาของชนกลุ่มใหญ่ในการติดต่อสื่อสาร ทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน และสืบทอดวัฒนธรรมของตนต่อกัน การใช้ภาษาพื้นเมืองร่วมกันในลักษณะเช่นนี้ น่าจะเกิดการแปรของภาษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นเดียวกัน

อนึ่งผู้วิจัยสันนิษฐานว่า การอยู่ร่วมกันของคนที่หลากหลายทางชาติพันธุ์ได้อย่างสันติ นั้นน่าจะเกิดจากการยอมรับและการใช้บรรทัดฐาน ตลอดจนจารีตประเพณีของชนพื้นเมืองร่วมกัน โดยเฉพาะเอกลักษณ์สำคัญประการหนึ่งที่คนล้านนายึดถือ ปฏิบัติมาหลายชั่วอายุคนก็คือการให้ความเคารพ เชื่อฟังคำสั่งสอนจากผู้สูงอายุในชุมชน และน้อมนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตอยู่เป็นนิจจนเกิดคติสอนใจในท้องถิ่นหรือคติล้านนาขึ้นมาเพื่ออบรมสั่งสอนและเตือนสติลูกหลาน ตลอดจนคนในชุมชนเดียวกันให้ประพฤติตนอยู่ในกรอบของศีลธรรมอันดีงาม อันจะส่งผลให้คนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นปกติสุขจนกระทั่งทุกวันนี้

อย่างไรก็ตามจากสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นที่เปลี่ยนไป ทำให้ผู้วิจัยเกิดคำถามว่า จะเหลือคนล้านนาสักกี่คนที่ยังคงใช้คติล้านนาในการครองตนอยู่ จะเหลือคติล้านนาสอนใจกี่สำนวนที่คนล้านนายังคงจำกันได้ และจะมีคติล้านนาเก่า ๆ ที่เข้าใจยากอีกกี่สำนวนที่กำลังแปรไปจากเดิมหรือกำลังจะสูญหายไป หากคติล้านนาอันเป็นภูมิปัญญาของบรรพชนกำลังเลือนหายไปจากสังคมล้านนาโดยที่คนล้านนาเองไม่ได้ฉุกคิดและปล่อยให้กาลเวลากลิ่นอวลลักษณะล้านนาไปอย่างไม่มีวันทวงกลับ ก็นับว่าคนล้านนาได้สูญเสียวัฒนธรรมอันล้ำค่าที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ค่านิยม ความเชื่อ และประเพณีอันดีงามไปอย่างน่าเสียดายยิ่ง

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นคนล้านนา มีจิตสำนึกในความเป็นคนล้านนาอย่างเต็มเปี่ยม จึงเกิดแรงบันดาลใจในการทำวิจัยเกี่ยวกับการนำคติล้านนามาใช้ครองตน และการแปรของคติล้านนาของคนเชียงใหม่ ทั้งนี้เพื่อต้องการที่จะสะท้อนให้คนล้านนาได้ทราบถึงสภาพปัจจุบันของการใช้คติล้านนาว่าคนล้านนาได้ใช้คติล้านนาในการครองตนมากน้อยเพียงไร อย่างไร และเกิดการแปรของคติล้านนาไปเพียงใดแล้ว โดยผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิดทางภาษาศาสตร์สังคม(Sociolinguistics) ที่กล่าวถึงอายุว่า เป็นปัจจัยทางสังคมที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้รูปแบบของภาษาไม่ว่าจะเป็นคำศัพท์ หรือความหมายแตกต่างกันได้ ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของส่ววัฒนา เลี่ยมประวัตินและกันทิมา วัฒนะประเสริฐ(2536) ที่ได้วิเคราะห์การใช้คำและการแปรของภาษาของคนสามระดับอายุในชุมชนภาษาลาวลุ่มน้ำท่าจีน โดยแบ่งผู้บอกภาษาเป็น 3 ระดับอายุคือ ระดับอายุที่ 1 อายุระหว่าง 55-70 ปี ระดับอายุที่ 2 อายุระหว่าง 35-50 ปี และระดับอายุที่ 3 อายุระหว่าง 15-30 ปี ผลการวิจัยพบว่า ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุมีความแตกต่างด้านรูปแบบการใช้คำ มีการแปรด้านเสียง ศัพท์ และความหมาย รวมทั้งอุไรภรณ์ ตันตินิมิตกุล (2544) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การแปรของเขตปรับเปลี่ยนระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ตามตัวแปรทางสังคมอันได้แก่ อายุ ซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่ม เช่นกันคือ กลุ่มอายุ 10-20 ปี กลุ่มอายุ 30-40 ปี และกลุ่มอายุ 50-60 ปี ผลการวิจัยพบว่า เขตปรับเปลี่ยนระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ มีความสัมพันธ์กับตัวแปรทางสังคมของผู้พูด ทั้ง อายุ การศึกษา และทัศนคติต่อภาษถิ่น

ด้วยแนวคิดดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยเล็งเลือกใช้ระดับอายุของคนที่แตกต่างกันสามระดับอายุในการศึกษาการแปรของคติล้านนาในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงและมีความสมบูรณ์มากที่สุด

งานวิจัยของผู้วิจัยในครั้งนี้ยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 -2554) ยุทธศาสตร์ที่ 1 เรื่องการพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ในประเด็นที่เกี่ยวกับการจัดการองค์ความรู้ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้สมัยใหม่ ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงระดับประเทศ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 2 ของจังหวัดเชียงรายที่ต้องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิต ดำรงฐานวัฒนธรรมล้านนาและ

ความเข้มแข็งให้กับกระบวนการประชาสังคม โดยมีกลยุทธ์หลักคือ ฟันฟูคุณธรรม จริยธรรม และคุณค่าสถาบันครอบครัว ส่งเสริมการสืบค้นภูมิปัญญาและเอกลักษณ์ท้องถิ่นอีกด้วย

จากเหตุผลหลายประการดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะทำวิจัยเรื่อง “คดีลัณนาในเชียงราย: การใช้ครองตน และการแปรของคดีลัณนาของคนสามระดับอายุในเชียงราย” โดยผู้วิจัยคาดว่าจะนำผลการวิจัยไปเผยแพร่ให้กับหน่วยงาน สถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อจะได้ช่วยกันหาแนวทางในการอนุรักษ์คดีลัณนาอันเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นให้คงอยู่คู่แผ่นดินล้านนาสืบไป นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้วิเคราะห์คดีลัณนาในเชียงราย เพื่อใช้เป็นองค์ความรู้ในการค้นคว้าของคนรุ่นหลัง และเพื่อผู้ที่สนใจจะได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์หรือทำวิจัยต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาการใช้คดีลัณนาในการครองตนของคนสามระดับอายุในเชียงราย

1.2.2 เพื่อศึกษาการแปรของคดีลัณนาของคนสามระดับอายุในเชียงราย

1.3 ผลที่คาดว่าจะได้รับ และหน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.3.1 ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้คือ งานวิจัยนี้จะสะท้อนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ช่วยกันหาแนวทางในการอนุรักษ์คดีลัณนาอันเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นให้คงอยู่คู่แผ่นดินล้านนาสืบไป นอกจากนี้ยังได้หนังสือที่รวบรวมและวิเคราะห์คดีลัณนาในเชียงราย ซึ่งจะประโยชน์ต่อนักเรียน นักศึกษา และผู้ที่สนใจศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับคดีลัณนา ตลอดจนครูอาจารย์ที่สอนวิชาเกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่น ซึ่งถือว่าเป็นการบริการความรู้ให้แก่ท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นองค์ความรู้ในการทำวิจัยต่อไปอีกด้วย

1.3.2 หน่วยงาน/บุคคลที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

- 1) นักวิชาการ นักการศึกษาที่สนใจศึกษาคดีลัณนา
- 2) นักเรียน นักศึกษาและครูอาจารย์ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับคดีลัณนา
- 3) ผู้สนใจทั่วไป
- 4) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงรายและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด

เชียงราย

1.4 คำถามหลักของงานวิจัย

อายุเป็นปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการใช้คติล้านนาครองตนของคนในอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ตลอดจนส่งผลให้เกิดการแปรของคติล้านนาอย่างไร

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

1.5.1 ขอบเขตของกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาเกี่ยวกับการใช้คติล้านนาครองตนและการแปรของคติล้านนา ในอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โดยกำหนดขอบเขตกลุ่มตัวอย่างไว้ดังนี้

ระดับอายุที่ 1 ได้แก่ ชายและหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 55 - 70 ปี จำนวน 30 คน

ระดับอายุที่ 2 ได้แก่ ชายและหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 35 - 50 ปี จำนวน 30 คน

ระดับอายุที่ 3 ได้แก่ ชายและหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 15 - 30 ปี จำนวน 30 คน

รวมจำนวนทั้งสิ้น 90 คน

1.5.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยจะศึกษาเรื่องการแปรของคติล้านนาเฉพาะรูปภาษาที่มีการแปรด้านคำศัพท์ (Lexical Variation) และด้านความหมาย (Semantic Variation) เท่านั้น

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

คติล้านนา หมายถึง ภาษิต สุภาษิต สำนวน คำคม และคำพังเพย ในจังหวัดเชียงรายที่เป็นภาษาถิ่นเหนือ

ครองตน หมายถึง การใช้คติล้านนาในการระวังรักษาดน ให้ดำรงอยู่แต่ในคุณงามความดี เพื่อให้การดำเนินชีวิตของตนไปในทางที่ถูกที่ควร

การแปร หมายถึง การที่ภาษาในคติล้านนามีความแตกต่างเกิดขึ้น อาจเปลี่ยนรูปหรือเปลี่ยนลักษณะหรือส่วนประกอบต่างกันบางประการ

คนสามระดับอายุ หมายถึงระดับอายุที่ 1 ได้แก่ ชายและหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 55-70 ปี

ระดับอายุที่ 2 ได้แก่ ชายและหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 35-50 ปี

ระดับอายุที่ 3 ได้แก่ ชายและหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 15-30 ปี

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้า รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
ดังนี้

- 2.1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับเชียงใหม่
- 2.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคดีล้านนา
- 2.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการครองตน
- 2.4 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการแปรทางภาษา
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับเชียงใหม่

2.1.1 ประวัติเมืองเชียงใหม่

เมืองเชียงใหม่เป็นเมืองเก่าแก่ที่มีประวัติความเป็นมายาวนานและเป็นที่สนใจของนักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี และนักวิชาการอย่างกว้างขวางจึงมีผู้รวบรวมประวัติของเมืองเชียงใหม่ไว้ปรากฏอยู่ในเอกสารตำนานหลายฉบับ เช่น บดินทร์ กินาวงศ์ และคณะ (2546) สรัสวดี อ๋องสกุล (2546) พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ และ มนวิภา เจียจันทร์พงษ์ (2547) สมัย สุทธิธรรม (2548) สื่อวัฒนธรรมท้องถิ่นลุ่มน้ำโขง (2549) พิกุล โค้วสุวรรณ (2549) เอกสารบรรยายสรุปอำเภอเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย (2550) เป็นต้น ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

ระยะก่อนสร้างเมืองเชียงใหม่ ราวพุทธศตวรรษที่ 17 พระเจ้าสิงหนวัติกุมารได้อพยพลงมาจากนครไทยเทศซึ่งอยู่ทางตอนเหนือลงมาตามแม่น้ำโขง ได้รวบรวมดินแดนให้เป็นปึกแผ่นและตั้งบ้านเมืองขึ้นชื่อว่า นาคพันธ์สิงหนวัตินคร หลังจากนั้นก็ได้มีกษัตริย์หลายพระองค์ครองเมืองสืบมาจนกระทั่งถึงรัชสมัยของพระเจ้ามังรายซึ่งก็เกิดอาเพศ จนบ้านเมืองล่มสลายกลายเป็นหนองน้ำ ต่อมาปู่เจ้าลาวจกได้ลงมาจากยอดภูเขา และได้สถาปนาเป็นปฐมกษัตริย์ในราชวงศ์ลวจังกราช ขึ้นปกครองแคว้นไชยวรรณหรือแคว้นโยนก ได้สร้างเมืองหิรัญนครเงินยางและมีการขยายชุมชนออกไปโดยรอบ นอกจากนี้ยังสร้างเมืองเชียงราย เมืองเชียงของ และขยายอาณาเขตออกไปอย่างกว้างขวาง กษัตริย์ในราชวงศ์ลวจังกราชได้สืบราชสมบัติติดต่อกันมาหลายพระองค์ จนกระทั่งถึงรัชสมัยของพระเจ้ามังรายจึงได้รวบรวมบ้านเมืองในแคว้นโยนกจนเกิดเป็นปึกแผ่น ทรงสร้างเมืองเชียงรายและเสด็จไปประทับอยู่ที่เมืองเชียงราย ต่อมาทรงยกทัพไปตีแคว้นหิรัญไชยได้ และสถาปนาอาณาจักรล้านนาขึ้นพร้อมๆ กับการสร้างเมืองเชียงใหม่ขึ้น

เป็นราชธานีใน พ.ศ. 1839 สำหรับเรื่องราวของเมืองเชียงแสนนั้น มีหลักฐานปรากฏอยู่ในเอกสารอย่างชัดเจนว่า พระเจ้าแสนภู พระราชนัดดาของพระเจ้ามังราย ทรงสร้างเมืองขึ้นบริเวณซากเมืองรอยเก่าริมฝั่งแม่น้ำโขงเมื่อ พ.ศ. 1871 และขนานนามว่าเมืองหิรัญนครชัยบุรีศรีช้างแสน ซึ่งก็เชื่อกันว่าเมืองรอยเก่านั้นก็คือเมืองหิรัญนครเงินยางนั่นเอง หลังจากที่พระเจ้าแสนภูได้ขึ้นมาครองราชย์ในเมืองเชียงใหม่แล้ว ทรงย้ายมาอยู่ที่เมืองเชียงแสนตลอดพระชนม์ชีพ และกษัตริย์ล้านนาองค์ต่อมาคือพระเจ้าคำฟู ก็ประทับที่เมืองเชียงแสนเช่นเดียวกัน ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ในรัชสมัยของพระเจ้าผายุกษัตริย์ราชวงศ์มังรายลำดับที่ 7 ได้ทรงกลับไปประทับที่เมืองเชียงใหม่ แต่เมืองเชียงแสนก็ยังคงมีความสำคัญในเขตล้านนาตอนเหนืออยู่ ในพ.ศ. 2244 ล้านนาตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า พม่าได้แบ่งการปกครองล้านนาออกเป็น 2 ส่วน เพื่อป้องกันการก่อกบฏ ส่วนแรกได้แยกเมืองเชียงแสนออกจากอำนาจของเมืองเชียงใหม่และให้ขึ้นตรงต่อกรุงอังวะ ถือเป็นประเทศราชมณฑลหนึ่งและอยู่ภายใต้อำนาจของข้าราชการพม่าโดยตรง โดยให้เมืองต่างๆ เหล่านี้ คือ เมืองกาย เมืองไร เมืองเลน เมืองแหลว เมืองพยาก เมืองเชียงราย และเมืองหลวงภูคา เมืองแพร่ เมืองน่าน เมืองนครลำปาง เมืองฝาง เมืองสาด เมืองเชียงของ และเมืองเทิง ขึ้นอยู่กับเมืองเชียงแสน ส่วนเมืองที่เหลือขึ้นอยู่กับเมืองเชียงใหม่ในช่วงเวลานี้ฐานะของเมืองเชียงแสน ได้มีความสำคัญขึ้นอีกครั้งและได้เป็นฐานที่มั่นสำคัญของพม่าในการควบคุมบ้านเมืองและดินแดนล้านนา พม่าควบคุมเมืองเชียงแสนจนถึง พ.ศ. 2347 พระยาการวิละเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่กับกรมหลวงเทพหริรักษ์กับพระยายมราชได้ยกทัพเข้าตีเมืองเชียงแสนได้สำเร็จ และได้กวาดต้อนผู้คนจำนวน 22,000 ครอบครัวจัดแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกให้ย้ายถิ่นฐานไปยังเมืองต่างๆ เช่น เชียงใหม่ นครลำปาง น่าน และเวียงจันทน์ อีกกลุ่มหนึ่งส่งไปยังกรุงเทพฯ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้โปรดเกล้าฯ ให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ ตำบลเสาไห้ จังหวัดสระบุรี และที่ ตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรี ทำให้เมืองเชียงแสนกลายเป็นเมืองร้าง จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าอินทวิไชย บุตรเจ้าบุญมา เจ้าผู้ปกครองเมืองลำพูน นำราษฎรชาวเมืองลำพูน และเชียงใหม่ประมาณ 1,500 ครอบครัว ขึ้นไปตั้งถิ่นฐาน และฟื้นฟูเมืองเชียงแสนและได้พระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยาราชเดช ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองเชียงแสน เมืองเชียงแสนจึงได้ฟื้นฟูนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาจวบจนปัจจุบัน

ภาพที่ 2-1 แผนที่แสดงตำบลในอำเภอเมืองเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

แผนที่อำเภอเชียงแสน

แผนที่จาก : ChiangRaiFocus.com

อำเภอเชียงแสน ประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความหลากหลายเพราะมีอาณาเขตติดต่อถึง 2 ประเทศคือประเทศสหภาพเมียนมาร์ และประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รายละเอียดดังที่ สรบุศย์และ รุ่งวิมล รุ่งโรจน์สุวรรณ (2551, หน้า 75 -120) รวบรวมไว้ 6 ตำบล ซึ่งผู้วิจัยสรุปไว้พอสังเขปดังนี้

1) ตำบลเวียง มีทั้งหมด 9 หมู่บ้านคือ บ้านสบรวก มีกลุ่มชาติพันธุ์เป็นชาวไทยใหญ่ ประมาณร้อยละ 80 บ้านเวียงเหนือเป็นชาวไทยวนมากกว่าร้อยละ 50 บ้านเวียงใต้ เป็นชาวไทยวน ประมาณร้อยละ 90 บ้านวังลาวส่วนใหญ่เป็นชาวไทยใหญ่จากพม่า และชาวไทยลื้อ บ้านสบคำเป็น

ชาวลาว ร้อยละ 50 ไทยวนร้อยละ 20 บ้านจอมกิตติ ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยวนมาจากแพร่ น่าน พะเยา และชาวอีสาน บ้านเชียงแสนน้อยส่วนใหญ่เป็นชาวไทยวนจากทางเชียงของ บ้านห้วยเกี๋ยง ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยวน ไทลื้อ จากสิบสองปันนา และพม่า บ้านป่าสักทางเวียงเป็นชาวไทยวน ประมาณร้อยละ 90

2) ตำบลโยนก มีทั้งหมด 8 หมู่บ้านคือ บ้านดอยจันส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยวน มาจากเชียงใหม่ ลำปาง แพร่ บ้านร่องบงเป็นชาวไทยวนมาจากเชียงใหม่ ลำปาง อีสาน ยอง และไทลื้อ บ้านกู่เต้าเป็นชาวไทยวนมาจากลำปาง บ้านสันธาตุเป็นชาวลาวอีสาน บ้านทุ่งฟ้าสาม เป็นชาวลาวอีสานร้อยละ 90 บ้านสันตันเปา บ้านโค้งงาม และบ้านดอยงามเป็นชาวไทยวน

3) ตำบลป่าสัก มีทั้งหมด 13 หมู่บ้านคือ บ้านแม่คำเกษตร บ้านป่าสักน้อย บ้านหนองบัว สด บ้านปางหมอปาง บ้านดอยจำปี บ้านดอยศรีแก้ว บ้านดอยคำ บ้านป่าสักน้อยกลาง และบ้าน ป่าสักน้อยใน ทั้งหมดเป็นชาวไทยวน บ้านสันมะเค็ด เป็นชาวไทยวน และไทลื้อร้อยละ 10 บ้านแม่คำหนองบัวเป็นชาวไทยวนร้อยละ 70 ยองร้อยละ 30 บ้านป่าแดดเป็นชาวไทยวนมาจาก เชียงใหม่ บ้านแม่คำใต้เป็นชาวไทยวน และยองร้อยละ 10

4) ตำบลศรีดอนมูลมี ทั้งหมด 13 หมู่บ้านคือ บ้านแม่มะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยวน อพยพมาจากลำพูนและเชียงใหม่ และชาวเขา บ้านสันตันธงเป็นชาวไทยวน ลาวพวน และยอง บ้านด้ายเป็นชาวไทยวนมาจากแพร่และน่าน บ้านสันสลี เป็นชาวยองร้อยละ 80 และไทยวนจาก แพร่และลำปาง บ้านเวียงแก้วเป็นชาวไทยวนมาจากลำปาง เชียงใหม่ ลำพูน และชาวไทลื้อ บ้าน จีวเผ่าเป็นชาวไทยวน บ้านดอยสะโง้เป็นชาวเขาเผ่าอาข่าร้อยละ 90 และไทยวน บ้านหนองปลา สะเด็ด บ้านศรีดอนมูล บ้านศรีบุญยืน บ้านศรีดอนเมืองเหนือ และบ้านศรีดอนเมืองใต้ทั้งหมด เป็นชาวไทย วน บ้านปาก้อยเป็นชาวยองมากกว่าร้อยละ 50 ที่เหลือเป็นชาวไทยวน

5) ตำบลบ้านแซวมีทั้งหมด 15 หมู่บ้านคือ บ้านแซว และบ้านทุ่งเป็นชาวไทยวน บ้านท่า ขันทองเป็นชาวอีสาน บ้านห้วยเตือเป็นชาวอาข่า เมี่ยน และจีนฮ่อ บ้านป่าตึงเป็นชาวไทลื้อจาก สิบสองปันนาและไทยวน บ้านเกาะผาคำเป็นชาวไทยวนจากแพร่ พะเยา ลำปาง ลาวจากหลวง พระบางและไทลื้อจากสิบสองปันนา บ้านสบกกเป็นชาวไทยวนร้อยละ 50 ขมุจากลาว ไทลื้อ และ ลาวอีสาน บ้านสวนดอกเป็นชาวไทยใหญ่ ลาว และไทลื้อเล็กน้อย บ้านห้วยกว๊านเป็นชาวไทยวน และเมี่ยนมาจากประเทศจีน บ้านสันทรายกองงามเป็นชาวไทลื้อ ไทยวน และยอง บ้านแม่แอบ เป็นลัวะ จีนฮ่อ ไทใหญ่ อาข่า ไทลื้อ ว้าดำ มูเซอขาว และเมี่ยน บ้านห้วยข่อยหล่อ เป็นเมี่ยน อาข่า และมูเซอ บ้านห้วยน้ำเย็นเป็นเมี่ยน บ้านแซวกลางและบ้านห้วยกว๊านเป็นชาวไทยวนจาก เชียงใหม่

6) ตำบลแม่เงินมีทั้งหมด 12 หมู่บ้านคือ บ้านสันตันเปาเป็นชาวยอง ไทลื้อ ไทยวน บ้านสบยามเป็นชาวไทยวน ไทลื้อ ยองและลาว บ้านป่าคาเป็นชาวไทยวน บ้านแม่คำเป็นชาวไทยวนและลาว บ้านปงของเป็นชาวไทยวน ไทลื้อ ลาว พม่าและไทใหญ่ บ้านแม่เงินเป็นชาวไทยวน บ้านไร่เป็นชาวไทยวนเป็นส่วนใหญ่ จีนฮ่อ และม้งเล็กน้อย บ้านป่าคาใต้ และบ้านป่าคาเหนือเป็นชาวไทยวน บ้านปงของเหนือเป็นชาวไทยวนและไทลื้อ บ้านธารทองเป็นม้งขาวและอาข่า บ้านแม่คำเหนือเป็นชาวไทยวนจากลำปาง

จากข้อมูลตำบลในอำเภอเชียงแสนทั้ง 6 ตำบลข้างต้น ผู้วิจัยได้เลือกเก็บข้อมูลเฉพาะหมู่บ้านที่มีประชาชนเข้ามาอยู่อาศัยแล้วไม่น้อยกว่า 70 ปี เพื่อที่จะเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้ครบทั้งสามระดับอายุ

2.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคตินานา

คำว่า “คตินานา” ในงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยได้นิยามความหมายไว้แล้วในบทที่ 1 ว่าหมายถึง ภาษิต สุภาษิต สำนวน คำคม และคำพังเพย บางท่านอาจจะเรียก คตินานา เป็น คติสอนใจ ลานนาภาษิต สุภาษิตลันนา คนลันนามักจะเรียกว่า คำบ่าเก่า หรือ กำบ่าเก่า แปลว่าถ้อยคำที่ไม่เคยเก่าหรือล้าสมัย ซึ่งเป็นความหมายกว้างๆ ไม่ได้เจาะจงลงไปในลักษณะใดลักษณะหนึ่งโดยเฉพาะ

2.2.1 ความหมายของคตินานา

สุจริต เพียรชอบ (2539 หน้า 149) ให้ความหมายสำนวนว่า ถ้อยคำในภาษาไทยที่ใช้พูดจาสื่อสารกันโดยมีความหมายเป็นนัย กินความกว้างลึกซึ้ง มิได้แปลความหมายตรงตัว แต่เป็นความเชิงอุปมาเปรียบเทียบ หมายรวมถึง คำคม คำพังเพย สุภาษิต และอาจรวมไปถึงโวหารต่างด้วยก็ได้

บุญคิด วัชรศาสตร์ (2543 หน้า 6) ให้ความหมายภาษิตคำสอนใจว่า เป็นวรรณกรรมประเภทมุขปาฐะคือภาษาพูด และวรรณกรรมประเภทลายลักษณ์ เป็นภาษาเขียนที่มีหลากหลายเรื่อง ทุกเรื่องได้สอดแทรกคติคำสอนแก่นุชนคนรุ่นหลังไว้ศึกษา นำมาเป็นเครื่องสอนใจ สอนให้ตั้งตนเป็นพลเมืองดี เตือนสติในการดำรงวิถีชีวิตให้อยู่ในสังคมอย่างปกติสุข

กิ่งแก้ว เพ็ชรราช (2545 หน้า 43) ให้ความหมายภาษิตว่า หมายถึง คำกล่าวที่มีความไพเราะ มีการถ่ายทอดกันมาจากปากต่อปาก เนื้อความมีทั้งมุ่งสั่งสอนและไม่ได้สั่งสอน แต่ให้ตีความหมายเอาเองตามสถานการณ์ ซึ่งหมายรวมถึงสุภาษิต และคำพังเพยด้วย

อุดม รุ่งเรืองศรี(2549 หน้า 125) ให้ความหมายภษิต ว่า คำกล่าวที่มักใช้เพื่อ การสอน หรือการเตือนใจ เป็นคำพูดที่สืบเนื่องกันมา เป็นคำพูดที่หนักแน่น กินใจหรือเห็น ภาพได้ชัดเจน

อำนวย กล่าวพิต และเอื้องผึ่ง ระมิงค์พันธ์ (2530 หน้า 188) ให้ความหมายของ กำปะเก่า หรือ คำคมของล้านนาไทยว่า เป็นคำสอนคำแนะนำ คำตักเตือน ซึ่งคนโบราณได้ผูก ถ้อยคำให้คล้องจองกัน เพื่อจดจำง่าย ฟังไพเราะหู และมีจุดสะกิดใจอยู่ในถ้อยคำนั้น ๆ

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่าคติล้านนา หมายถึง สำนวน คำพังเพย ภษิต สุภษิต ที่เป็นทั้งมุขปาฐะ และลายลักษณ์ ที่สอดแทรกแง่คิด คำคม เพื่อเป็นเครื่องสอนใจคน รุ่นหลังให้ตั้งตนเป็นคนดี มีศีลธรรม มีสติในการครองตนให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างเป็น ปกติสุข

2.2.2 มุลเหตุที่มาจากสำนวน

ประภาศรี สีหอำไพ (2534 หน้า 361) กาญจนาคพันธุ์ (อ้างในดวงใจ ไทยอุบุญ, 2543 หน้า 226) เอกฉันท จารุเมธีชน (2537 หน้า 111) บุญคิด วัชรศาสตร์ (2543 หน้า 9) และอุดม รุ่งเรืองศรี และคณะ (2552 หน้า 2) ได้กล่าวถึงที่มาของสำนวนไทยคล้ายคลึงกันว่า มาจากธรรมชาติ สภาพเกษตรกรรม ความคิดเชิงพุทธศาสนา จารีตประเพณี และความเชื่อการ เลี้ยงสัตว์ จากวรรณคดี จากการกระทำ จากเครื่องแวดล้อม จากอุบัติเหตุ จากการเล่น จากนิทาน พงศาวดารหรือประวัติศาสตร์ จากอวัยวะ จากของกินของใช้ จากลักษณะพิเศษของบุคคล เป็นต้น

ส่วน เพ็ญแข วัจนสุนทร (อ้างในกิ่งแก้ว เพ็ชรราช, 2545 หน้า 43) ได้กล่าวถึง ที่มาของสำนวนภษิตว่ามีที่มาจากสิ่งต่อไปนี้

1) ความรัก

สมัยก่อนมักสอนเรื่องความรักให้กับบุตรหลาน เพื่อจะได้ปฏิบัติตนอยู่ในกรอบ ของสังคม และไม่ผิดหวังในเรื่องของความรัก และการหาคู่ครอง เช่น อดเปรี้ยวไว้กินหวาน หลึงสามผิว ชายสามโบสถ์ หนาวผู้หญิงยิ่งผู้ใหญ รักนักรักนักรักนักรักนักรักนักรักนักรักนักรักนักรักนักรัก เป็นต้น

2) ความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณี

คนไทยส่วนใหญ่มีความเชื่อทางศาสนา และความเชื่อทางพื้นบ้านจะสร้างภษิต เพื่ออบรมสั่งสอนบุตรหลานให้กระทำความดีกลัวบาปกรรมและยังสั่งสอนให้ยึดมั่นใน ขนบธรรมเนียมประเพณีไทยอันดีงาม เช่น แพ้เป็นพระชนะเป็นมาร รักดีห้ามจั่ว รักชั่วห้ามเสา เป็นต้น

3) อาชีพและการดำรงชีวิต

แต่เดิมสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม ภษิตเกี่ยวกับอาชีพเกษตรกรรมและอาชีพ

หัตถกรรมจึงมีมาก ซึ่งให้คำปลุกปลอบใจให้ยืนชนแข็งต่อสู้กับความลำบาก แสดงถึงจิตใจอันไม่ย่อท้อของคนไทย จึงมีภาษิตจำนวนมาก เช่น ดิเรอทั้งไกลน วัวหายล้อมคอก เข้าเถื่อนอย่าลืม พร้า เลี้ยงช้างกินซี่ช้าง เป็นต้น

4) ลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของคน

คนไทยมีลักษณะนิสัยที่ละเอียดลออ ในการลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของผู้อื่น และนำมากล่าวเปรียบเทียบกับเพื่อนบุรุษหลาน เพื่อประชดประชันหรือล้อเลียน โดยอาจเปรียบเทียบกับสิ่งใกล้ตัว ได้แก่ สิ่งของ สัตว์ พืชและสิ่งแวดล้อม การเปรียบเทียบบางครั้งฟังแล้วน่าขบขัน ซึ่งภาษิตนั้นได้สอนบุรุษหลานให้ประพฤติดี เช่น ปากปราศรัย น้ำใจเชือดคอ แกว่งเท้าหาเสี้ยน ลืมตัวเหมือนวัวลืมตีน เป็นต้น

สรุปได้ว่า มูลเหตุหรือที่มาของคติล้านนานั้นอาจเกิดขึ้นได้ที่มีความเกี่ยวข้อง สัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ การหมั่นสังเกตสิ่งรอบตัว การดำเนินชีวิต แรงบันดาลใจ ความคิดและอารมณ์ของผู้คนในสังคม แล้วคิดเป็นถ้อยคำภาษาที่สละสลวยออกมาเพื่อเตือนใจให้คนรุ่นหลังได้จดจำไว้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตต่อไป

2.2.3 คุณค่าของคติล้านนา

นภลัย สุวรรณธาดา (อ้างในเรณู อรรฐาเมศร์, 2535 หน้า 80) ได้จำแนกคุณค่าของภาษิตล้านนาออกเป็นข้อ ๆ ดังนี้

- 1) คุณค่าในด้านการศึกษาอบรม เป็นเครื่องควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมบรรทัดฐานของสังคมนั้น ๆ กริยามารยาทขนบธรรมเนียมประเพณี โดยเฉพาะเยาวชนได้เรียนรู้ค่านิยมของสังคมและการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) ทั้งทางตรงและทางอ้อม
- 2) คุณค่าในด้านสังคม ทำให้มองเห็นภาพชีวิตตลอดถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในยุคต่าง ๆ ได้รู้ถึงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางสังคม ตลอดถึงวิถีชีวิตของผู้คนเสมือนหนึ่งเป็นกระจกเงาส่องท่อนภาพสังคมไทย
- 3) คุณค่าในด้านภาษิต คือให้ประโยชน์ในด้านการสื่อสารด้วย ภาษาที่มีความกระชับสั้นแต่ได้เนื้อความเป็นตัวอย่างของความคิดสร้างสรรค์ทางภาษาโบราณ ภาษาถิ่น ตลอดจนวิวัฒนาการของภาษา

กิ่งแก้ว เพ็ชรราช (2545 หน้า 62) ได้เขียนถึงคุณค่าของภาษิต ไว้ดังนี้

- 1) เป็นคติสอนใจให้กับคนไทยตั้งแต่อดีตและปัจจุบัน คนไทยสมัยก่อนมีวิธีการสั่งสอนอบรมบุตรหลานโดยไม่บอกตรง ๆ แต่คิดหาถ้อยคำที่มีความไพเราะ มีอุปมาอุปไมยเปรียบเทียบกับเข้าใจมากขึ้น ซึ่งนับว่าเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตแบบหนึ่ง แม้ไม่ค่อยมีคนคิดขึ้นใหม่ แต่มีนักคติชนวิทยาได้รวบรวมของเก่าไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและสอดแทรกในบทเรียนในโรงเรียนบ้าง จึงยังคงมีคนนำมาใช้อยู่ปัจจุบัน

2) เป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงประสบการณ์และความคิด ผู้ที่คิด ภาษิตชั้นครั้งแรกจะต้องนำประสบการณ์ที่พบเห็นในชีวิตของตนเองมาประกอบกับความคิด และใช้ภาษาที่ประทับใจ ถ่ายทอดออกมาสอดคล้องกับชีวิตในสังคมจริง ๆ และมักเป็นเช่นนั้นเสมอ แม้ว่าเวลาผ่านไปนาน สิ่งที่ถูกนั้นก็ยังเป็นจริงและมีอยู่ในสังคม นับว่าเป็นนักปราชญ์ของท้องถิ่นได้

3) เป็นประโยชน์ในการศึกษาด้านภาษา ได้เห็นวิธีการคิดใช้ภาษาที่ทำให้เกิดทั้งความไพเราะ ให้ความประทับใจในเนื้อหา จดจำง่าย มีประโยชน์และนำไปใช้ ซึ่งอาจศึกษาในด้านโครงสร้างของประโยค เรื่องของคำ วิธีการใช้คำสัมผัสคล้องจองเพื่อให้เกิดความไพเราะ ซึ่งคนรุ่นหลังสามารถนำไปเป็นแบบอย่าง คิดภาษิตใหม่ขึ้นมาสืบสานต่อจากของเดิมได้

มณี พยอมยงค์ (2521 หน้า 21) ได้เขียนถึงคุณค่าของคติสอนใจไว้ดังนี้

- 1) คติสอนใจเป็นที่รวมความคิดอันมีค่าของชนชั้นมันสมองของสังคมในสมัยโบราณสร้างไว้ให้เป็นเครื่องสอนใจของประชาชน
- 2) คติสอนใจเป็นเครื่องวัดระดับจิตใจแห่งความเป็นอารยชนที่มวลมนุษยพยายามหนีจากความป่าเถื่อนเสมอมาตั้งแต่อดีตกาลจนถึงปัจจุบัน
- 3) คติสอนใจ เป็นระเบียบของสังคมมนุษย์ที่ปรากฏออกมาในรูปแห่งประวัติศาสตร์ ตำนาน นิทาน วรรณคดีและศิลปะอันเกิดจากผลแห่งศรัทธา
- 4) คติสอนใจ เป็นเครื่องมือสร้างสรรค์ชีวิตคนในสังคมของแต่ละแห่งให้มีหลักเกณฑ์ในการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข
- 5) คติสอนใจ เป็นบรรทัดฐานแห่งสังคม เช่น ฮีต คลอง ขนบธรรมเนียมประเพณี ถ้าปฏิบัติตามระเบียบนี้สังคมจะก้าวไปในทางที่ถูกต้อง
- 6) คติสอนใจ เป็นบ่อเกิดแห่งศิลปะและรูปแห่งวัฒนธรรม
- 7) คติสอนใจ คือเป้าหมายแห่งชีวิตในสังคมโดยรวม
- 8) คติสอนใจ เป็นเครื่องหมายแห่งเอกลักษณ์ของชนชาตินั้น ๆ

อาจสรุปได้ว่า คติล้านนานั้นมีคุณค่าต่อคนรุ่นหลังเป็นอย่างมาก เพราะเป็นการสะสมรวบรวมประสบการณ์ของคนรุ่นก่อนไว้ในรูปของถ้อยคำที่กลั่นกรองเป็นอย่างดีแล้ว จึงมีคุณค่าทั้งในด้านความรู้ ความคิด และศิลปะการใช้ภาษา นอกจากนี้ยังมีคุณค่าเสมือนเป็นเกราะป้องกันตัวให้รู้จักระมัดระวังในการดำเนินชีวิตของตนอีกด้วย ดังนั้นผู้ที่เชี่ยวชาญในการตีความ หรือเข้าใจในสัญลักษณ์ที่ปรากฏในคติล้านนามากเท่าใด ก็จะมีเกียรติคุณประโยชน์ในคติล้านนาได้มากเท่านั้น

2.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการครองตน

2.3.1 ความหมายและประเภทของการครองตน

จรีขันธ์และคณะ (2546) ได้จำแนกคำสอนหรือสุภาษิตที่มีความหมายอยู่ในกลุ่มเดียวกันไว้ด้วยกัน โดยใช้คำว่า “คลอง” ซึ่งมีความหมายว่า ทาง หรือแนวทางปฏิบัติ และเป็นความหมายที่สอดคล้องกับตัวสุภาษิตที่มุ่งเน้นในการชี้แนะ สั่งสอน เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติของคนในสังคม แบ่งไว้เป็น 7 หมวด คือ

- 1) คลองกริยา-วาจา
- 2) คลองคน
- 3) คลองความเพียรและการทำมาหากิน
- 4) คลองความสัมพันธ์กับผู้อื่น
- 5) คลองตน
- 6) คลองความรักและการครองเรือน
- 7) คลองศีล- คลองธรรม

แต่สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยเลือกใช้คำว่า “ครอง” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ที่ให้ความหมายไว้ว่า “ดำรงไว้ รักษาไว้ เช่น ครองชีพ ครองตัว” ซึ่งผู้วิจัยมีเจตนาให้หมายถึง การใช้คติลัทธิในการระวังรักษาดนไว้ ให้ดำรงอยู่แต่ในคุณงามความดี เพื่อให้การดำเนินชีวิตของตนไปในทางที่ถูกที่ควร

ในที่นี้ผู้วิจัยได้จำแนกการใช้คติลัทธิในการครองตนโดยนำข้อมูลการจัดหมวดหมู่สุภาษิตตามลักษณะเนื้อหาของเจ้า สตะเวทิน (อ้างในลมูล จันทน์หอม, 2538 หน้า 13) ที่แบ่งหมวดหมู่สุภาษิตไว้ 15 หมวดคือ

- หมวดที่ 1 ว่าด้วยครอบครั
- หมวดที่ 2 ว่าด้วยการศึกษาอบรม
- หมวดที่ 3 ว่าด้วยความรักและการครองเรือน
- หมวดที่ 4 ว่าด้วยการทำมาหากิน
- หมวดที่ 5 ว่าด้วยเศรษฐกิจและการครองชีพ
- หมวดที่ 6 ว่าด้วยตนเอง
- หมวดที่ 7 ว่าด้วยสังคม-การสมาคม
- หมวดที่ 8 ว่าด้วยวาจาหรือคำพูด
- หมวดที่ 9 ว่าด้วยเกียรติยศชื่อเสียง
- หมวดที่ 10 ว่าด้วยการปกครอง
- หมวดที่ 11 ว่าด้วยศิลปวัฒนธรรม
- หมวดที่ 12 ว่าด้วยบ้านเกิดเมืองนอน

หมวดที่ 13 ว่าด้วยความเชื่อทางศาสนา

หมวดที่ 14 ว่าด้วยความไม่ประมาท

หมวดที่ 15 ว่าด้วยเบ็ดเตล็ด

โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวข้างต้นมาจัดหมวดหมู่ใหม่เป็น 5 หมวด เพื่อให้สัมพันธ์กับการใช้สภานิตในการครองตน ซึ่งผู้วิจัยได้พิจารณาแล้วว่า การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะสามารถครองตนให้ประพฤติดี ประพฤติชอบอยู่ในกรอบของศีลธรรมได้นั้น อย่างน้อยควรจะดำเนินชีวิตตามหลักการครองตนตาม 5 หมวดนี้ ซึ่งมีหัวข้อที่ครอบคลุมแล้ว อันได้แก่

- 1) ครองกาย อันประกอบด้วย ความมีระเบียบวินัย และรักษาความสะอาด ความขยันอดทน และมีความอดสาหะ พยายาม การเห็นคุณค่าของตนและผู้อื่น การรู้จักใช้ประสบการณ์ ทั้งของตนและของผู้อื่นมาสอนตน การรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การรู้จักประมาณตน รู้จักความพอเพียง พอดี ไม่โลภ การประหยัด รู้จักมัธยัสถ์ อดออม การรู้จักระมัดระวังตน มีความรอบคอบ ไม่ประมาท การรู้จักวางตนให้เหมาะสม การรู้จักใช้สติปัญญา และเหตุผล ความกล้าหาญ ความเสียสละ มีเมตตา มีน้ำใจ ไม่เห็นแก่ตัว ความรับผิดชอบ ความกตัญญู กตเวที การดูแลสุขภาพ ความสามัคคี ความซื่อสัตย์สุจริต และยุติธรรม และการใฝ่หาความรู้ใส่ตน
- 2) ครองวาจาและใจ อันประกอบด้วย อย่าใส่ใจคำพูดที่ไร้สาระ การรู้จักระมัดระวังคำพูด ความรับผิดชอบในคำพูด ไม่ควรพูดมาก และไม่ควรถั่วแต่พูด
- 3) ครองคน อันประกอบด้วย
 - 3.1) ครองคนในครอบครัว ว่าด้วย การอบรม สั่งสอน การครองรัก และครองเรือน
 - 3.2) ครองคนในชุมชน ว่าด้วย การเข้าสังคม และการสมาคม ความรักบ้านเกิด เมืองนอน และการปกครองคน
- 4) ครองงาน อันประกอบด้วย ความขยันในการประกอบอาชีพ ความกระตือรือร้น ความสามัคคี และความมีน้ำใจ
- 5) ครองธรรม อันประกอบด้วย ความเชื่อทางศาสนา การยอมรับความจริง ทุกสิ่งเป็นสังขาร การรักเกียรติยศ ชื่อเสียง การทำความดี ละเว้นความชั่ว และการเดินทางสายกลาง

2.4 การแปรของภาษาและการวิเคราะห์การแปรของภาษา

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2533 หน้า 18) ได้ให้ความหมายการแปรของภาษา (Linguistic Variation) ว่า การที่รูปในภาษาตั้งแต่ 2 รูปขึ้นไปอาจใช้แทนที่กันได้โดยไม่ทำให้ความหมายแก่นเปลี่ยนรูปในภาษาจะเป็นหน่วยด้านใดก็ได้ เช่น

- การสะกดคำในภาษาอังกฤษ รูป “Colour” กับ “Color” แปลว่า “สี” เหมือนกันทั้ง 2 คำ เป็นรูปแปรของคำที่แปลว่า “สี” เช่นกัน

- การออกเสียงในภาษาไทย คำว่า “รีบ” บางคนออกเสียงว่า “ลือบ” เสียง ร และ ล เช่น ใน 2 คำนี้ ต่างก็เป็นรูปแปรของเสียงเดียวกัน

- ด้านคำศัพท์ คำว่า “มารดา” และ “แม่” ใช้แทนกันได้

- ด้านรูปประโยค “แม่ตีเขา” กับ “เขาถูกแม่ตี” ต่างก็มีความหมายแก่นเหมือนกัน ถือ เป็นรูปแปรได้ เป็นต้น

สำหรับการวิเคราะห์การแปรของภาษานั้น อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2533 หน้า 19) กล่าวว่า การวิเคราะห์การแปรของภาษานักภาษาศาสตร์สังคมจะพิจารณาความสัมพันธ์ของตัวแปร 2 ประเภท คือ ตัวแปรภาษา (Linguistic Variable) และตัวแปรสังคม (Social Variable) ซึ่งมี รายละเอียดดังนี้

ตัวแปรภาษาหมายถึง รูปภาษาที่ถูกจัดให้เป็นตัวแปรในการวิเคราะห์ในภาษาศาสตร์ สังคม ตัวแปรภาษามักเป็นตัวแปรตาม (Dependent Variable) ซึ่งแปรตามปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคม ตัวแปรภาษา 1 ตัว มีรูปแปรมากกว่า 1 รูปแปรขึ้นไป

นอกจากมีตัวแปรภาษาแล้ว นักภาษาศาสตร์สังคมมักกำหนดตัวแปรอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งคาดว่าสัมพันธ์กับตัวแปรภาษา ได้แก่ปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคม ซึ่งก็คือคุณสมบัติทางสังคมของผู้พูด เช่น อายุ เพศ ชาติพันธุ์ ฯลฯ และบริบทของการใช้ภาษา เช่น กาลเทศะ เรื่องที่พูด เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้ถือว่าเป็น ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ซึ่งเป็นตัวแปรที่กำหนดสิ่งอื่นให้มีการแปร แต่ตัวเองไม่ถูกกำหนดโดยสิ่งใดในการวิเคราะห์

โดยเฉพาะตัวแปรเกี่ยวกับอายุ ซึ่งอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2533 หน้า 30) ได้กล่าวไว้ว่าอายุเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้มีการใช้ภาษาต่างกันหรืออีกนัยหนึ่งผู้พูดที่อยู่ในวัยต่างกันย่อมใช้ภาษาต่างกัน ผู้พูดที่เป็นเด็กย่อมใช้ภาษาต่างจากผู้พูดที่เป็นผู้ใหญ่

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจที่จะวิเคราะห์คดีล้านนาเพื่อตอบคำถามวิจัยที่ว่าอายุเป็นปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการใช้คดีล้านนาของคนในอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ตลอดจนทำให้เกิดการแปรของคดีล้านนาอย่างไร

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.5.1 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแปรของภาษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ พบว่ามีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอยู่พอสมควรซึ่งผู้วิจัยได้จำแนกไว้เป็น 2 ประเด็นดังนี้

1) งานวิจัยที่กล่าวถึงอายุว่ามีผลต่อการแปรด้านภาษาทั้งหน่วยภาษา ภาษาไทยถิ่นและภาษาไทยมาตรฐาน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

รัชนี้ เสนีย์ศรีสันต์ (2524) เพ็ญพร ตันวัฒนานันท์ (2525) และปาสีรัฐ ทรัพย์ปรุง (2537) พบแนวโน้มอย่างเดียวกันคือ อายุเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการแปรในการออกเสียงพยัญชนะ กล่าวคือคนอายุน้อยมักออกเสียงตามอิทธิพลของภาษาไทยกรุงเทพฯ โดยที่รัชนี้ เสนีย์ศรีสันต์ พบว่า ในภาษาลาวพวนจังหวัดเพชรบุรี มีการแปรในการออกเสียงพยัญชนะต้น เช่นเสียงพยัญชนะต้นในคำว่า หลิง นั้น คนอายุน้อยมักจะ ออกเสียงเป็น [y] คือเสียง ย เพ็ญพร ตันวัฒนานันท์ พบว่า ในภาษาถิ่นเชียงใหม่ คนอายุมากมีแนวโน้มที่จะออกเสียงพยัญชนะต้นในคำว่า พ่อ แท้ ช้าง คน เป็นเสียง /p, t, c, k/ ตามลำดับ แต่คนอายุน้อยมีแนวโน้มที่จะออกเสียงดังกล่าว เป็นเสียงพ่นลมคือ /ph, th, ch, kh/ ตามลำดับ เสียงที่คนรุ่นอายุน้อยใช้นี้ เป็นเสียงใหม่ในภาษาเชียงใหม่เพราะเป็นเสียงที่รับมาจากภาษาไทยกรุงเทพฯ และปาสีรัฐ ทรัพย์ปรุง พบว่าในภาษาถิ่นสงขลา เสียงขึ้นจมูก เช่น /งู เงิน งาน/ ตามปกติชาวสงขลา จะออกเสียงเป็น / h/ คล้าย /ฮู เอ็น ฮาน/ แต่คนอายุน้อยมีแนวโน้มจะออกเสียง /ง/ เพราะอิทธิพลภาษาไทยกรุงเทพฯ นั่นเอง

นอกจากอายุเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการแปรในการออกเสียงพยัญชนะแล้วยังเป็นปัจจัยให้เกิดการแปรของเสียงวรรณยุกต์ด้วย ดังที่อรุณี อรุณเรือง (2533) ได้ศึกษาเรื่องการแปรของเสียงวรรณยุกต์ไทในภาษาไทยกรุงเทพฯ ตามระดับอายุของผู้พูดพบว่าคนไทยวัยรุ่นที่มีอายุ 15-20 ปีมักจะออกเสียงคำว่า/ แม่ พ่อ บ้าน ท่าน/ ด้วย ซึ่งเป็นเสียงวรรณยุกต์ไทเป็นเสียงวรรณยุกต์กลางขึ้นกลาง คือเสียงลอยจนเกือบคล้ายเสียงวรรณยุกต์ตรี และเอกพล กันทอง (2550) ได้ศึกษาเรื่องการแปรของวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นเชียงใหม่ตามกลุ่มอายุ พบว่า ในภาพรวมรุ่นอายุมีผลต่อการแปรวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นในเชียงใหม่อย่างมีนัยสำคัญ ในทั้ง 3 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรวรรณยุกต์สูงระดับ-ตก ตัวแปรวรรณยุกต์กลาง-ขึ้น และตัวแปรวรรณยุกต์ต่ำ-ขึ้น ในบริบทของคำพูดต่อเนื่อง รูปแปรดั้งเดิมในภาษาไทยถิ่นเชียงใหม่ยังคงมีอัตราการใช้อย่างไรก็ตาม ยิ่งอายุน้อยลงความถี่ของการใช้รูปแปรก็ยิ่งน้อยลงตามไปด้วย แสดงให้เห็นว่ารูปแปรดั้งเดิมทั้ง 3 ตัวแปร มีแนวโน้มที่จะหายไป

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่กล่าวถึง อายุว่าที่มีผลต่อการแปรของภาษาถิ่นและการใช้ศัพท์ที่รับมาจากภาษากรุงเทพฯหรือภาษาไทยมาตรฐาน อันได้แก่ งานวิจัยของศิริกุล กิติธรากุล (2539) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการแปรของการใช้ศัพท์ในภาษาลาวครั้ง จังหวัดนครปฐม พบว่าคนอายุน้อยมีแนวโน้มที่จะใช้ศัพท์ที่รับมาจากภาษากรุงเทพฯ แต่คนอายุมากกลับใช้ศัพท์ท้องถิ่นมากกว่าศัพท์ที่รับจากภาษากรุงเทพฯ งานวิจัยของศิริรัตน์ ชูพันธ์ (2547) ที่ได้ศึกษาถึงการแปรของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเกาะสมุยตามถิ่นที่อยู่และอายุของผู้พูด ผลการวิจัยพบว่าภาษาไทยถิ่นเกาะสมุยใช้ทั้งภาษาไทยถิ่นใต้ตะวันตกและภาษาไทยถิ่นใต้ตะวันออกโดยใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ตะวันตกมากกว่าภาษาถิ่นใต้ตะวันออก และยังพบว่าภาษาไทยถิ่นเกาะสมุยเป็นภาษาลูกผสมในความหมายกว้าง กล่าวคือผู้ออกภาษาใช้คำศัพท์หลายประเภทปะปนกัน ได้แก่ คำศัพท์ภาษาไทย

4 ถิ่น คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ตะวันตก คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ตะวันออก คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ทั่วไป คำศัพท์ภาษาไทยเฉพาะถิ่นเกาะสมุย คำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานและใช้คำศัพท์ที่จัดกลุ่มไม่ได้ด้วย นอกจากนี้ยังพบว่า การใช้ภาษาไทยถิ่นเกาะสมุยในระดับตำบลและรุ่นอายุมีลักษณะเป็นภาษาลูกผสมในทุกกรณี สำหรับผลการวิเคราะห์ทางสถิติพบว่า ภาษาไทยถิ่นเกาะสมุยมีความแตกต่างกันในระดับรุ่นอายุ แต่ไม่มีความแตกต่างกันในระดับตำบล กล่าวคือ ผู้บอกภาษารุ่นอายุน้อยใช้คำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานมากกว่าผู้บอกภาษารุ่นอายุมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.001 และพบว่าคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเกาะสมุยที่ใช้ในตำบลต่างๆ ไม่มีความแตกต่างกัน ทั้งตำบลที่มีนักท่องเที่ยวมาก และตำบลที่มีนักท่องเที่ยวน้อย และงานวิจัยของรพีพร สิทธิ (2549) ที่ได้ศึกษาเรื่องการแปรของคำศัพท์ และวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นโคราชตามรุ่นอายุและความสะดวกของคมนาคม ผลการวิจัยพบว่าผู้บอกภาษาใช้คำศัพท์ภาษาไทยกรุงเทพมากที่สุด รองลงมาคือคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นโคราช และใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นอีสานน้อยที่สุด สำหรับการแปรของคำศัพท์ในภาษาถิ่นโคราชพบเพียงในผู้บอกภาษาอายุน้อยที่อาศัยอยู่ในจุดที่มีการคมนาคมสะดวกเท่านั้น ส่วนการแปรด้านวรรณยุกต์พบว่าผู้บอกภาษาทุกคนใช้ระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นโคราชที่มี 4 หน่วยเสียงได้แก่ หน่วยเสียงต่ำตกขึ้น กลาง เลื่อนลง ต่ำตก และสูงตก มีข้อแตกต่างเรื่องการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์อยู่บ้าง แต่โดยสรุปพบว่าคำศัพท์มีอัตราการเปลี่ยนแปลงเร็วกว่าวรรณยุกต์ ขณะที่ผู้พูดภาษาไทยถิ่นโคราชในปัจจุบันรับคำศัพท์ภาษาไทยกรุงเทพเข้ามาใช้เป็นจำนวนมาก แต่ทุกคนก็ยังคงใช้ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นโคราชตามเดิมอยู่ และพริ้มรส มารีประสิทธิ์ (2535) ได้ศึกษาเรื่อง การแปรของเขตปรับเปลี่ยนภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้ตามอายุของผู้พูด: การศึกษาคำศัพท์ ผลการวิจัยพบว่า การใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ลดลงและมีการใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลางเพิ่มมากขึ้น โดยแต่ละหน่วยอรรถมีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงสูงต่ำต่างกัน ส่วนการหาเขตปรับเปลี่ยนภาษาพบว่า เขตปรับเปลี่ยนภาษาของกลุ่มที่มีอายุมากกว่าจะอยู่เหนือเขตปรับเปลี่ยนภาษาของกลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า

2) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการศึกษาด้วยการแบ่งกลุ่มอายุของผู้บอกภาษาว่ามีผลต่อการแปรของภาษา อันได้แก่ งานวิจัยของสุวัฒนา เลี่ยมประวัติและ กันทิมา วัฒนะประเสริฐ(2536) นั้นได้วิเคราะห์การใช้คำและการแปรของภาษาของคนสามระดับอายุในชุมชนภาษาลาวลุ่มน้ำท่าจีน โดยแบ่งผู้บอกภาษาเป็น 3 ระดับอายุคือ ระดับอายุที่ 1 อายุระหว่าง 55-70 ปี ระดับอายุที่ 2 อายุระหว่าง 35-50 ปี และระดับอายุที่ 3 อายุระหว่าง 15-30 ปี ผลการวิจัยพบว่าผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุมีความแตกต่างด้านรูปแบบการใช้คำ มีการแปรด้านเสียง คำศัพท์ และความหมาย เนื่องด้วยอิทธิพลของภาษาไทยกรุงเทพฯ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 จะใช้ศัพท์เดิมมากที่สุด และจะลดน้อยลงตามลำดับใน ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ 3 นอกจากนั้นยังมีการใช้ศัพท์อื่นได้แก่ ศัพท์ภาษาไทยกรุงเทพฯ และศัพท์ที่สร้างใหม่ โดยผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1

เริ่มใช้ศัพท์อื่นร่วมกับศัพท์เดิมและจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ในผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ 3 สำหรับผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 นั้นจะใช้ศัพท์อื่นมากที่สุด และจะลดน้อยลงเรื่อยๆ ในผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 ในขณะที่อยู่โรภรณ์ ดันตินิมิตกุล (2544) ก็ได้ศึกษาเรื่อง การแปรของเขตปรับเปลี่ยนระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ตามตัวแปรทางสังคมอันได้แก่ อายุ ซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่ม เช่นกันคือ กลุ่มอายุ 10-20 ปี กลุ่มอายุ 30-40 ปี และกลุ่มอายุ 50-60 ปี แต่ได้ศึกษาตัวแปรทางด้านการศึกษา และทัศนคติด้วย โดยวิเคราะห์การแปรของเขตปรับเปลี่ยนระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ ตัวแปรการศึกษาแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มการศึกษาต่ำกว่าหรือจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตัวแปรทัศนคติแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มทัศนคติบวกต่อภาษาถิ่นใต้ และกลุ่มทัศนคติลบต่อภาษาถิ่นใต้ ผลการวิจัยพบว่า เขตปรับเปลี่ยนระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ มีความสัมพันธ์กับตัวแปรทางสังคมของผู้พูดทั้งอายุ การศึกษา และทัศนคติต่อภาษาถิ่นจากเหนือลงใต้ทั้งหมดกล่าวคือเขตปรับเปลี่ยนระหว่างภาษาถิ่นกลางกับภาษาถิ่นใต้เรียงลำดับจากเขตปรับเปลี่ยนภาษาของกลุ่มที่มีอายุน้อยที่สุด จนถึงกลุ่มที่มีอายุน้อยที่สุดจากเหนือลงใต้ ของกลุ่มผู้ที่มีการศึกษาต่ำ อยู่เหนือกลุ่มที่มีการศึกษาสูงก็จากเหนือลงใต้และของกลุ่มที่มีทัศนคติบวกอยู่เหนือกลุ่มที่มีทัศนคติลบจากเหนือลงใต้เช่นกัน และสุนทรินทร์ แสงงาม (2549) ที่ได้ศึกษาการแปรของคำศัพท์และวรรณยุกต์ตามกลุ่มอายุ และทัศนคติต่อภาษาในภาษาโซ่ง (ไทดำ) ที่พูดในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมผู้บอกภาษาที่พูดภาษาโซ่งทุกกลุ่มอายุมีทัศนคติต่อภาษาโซ่งทั้งในด้านคำศัพท์และวรรณยุกต์มากกว่าภาษาไทยกรุงเทพ แต่ผู้บอกภาษากลุ่มอายุ 15-25 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มอายุน้อยก็ใช้คำศัพท์ภาษาโซ่งน้อยที่สุด ในด้านวรรณยุกต์ พบว่าไม่มีผู้บอกภาษาคนใดใช้ระบบวรรณยุกต์แบบอื่นเลย นอกจากระบบวรรณยุกต์ภาษาโซ่ง

จากงานวิจัยที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นแสดงให้เห็นว่า อายุมีผลต่อการแปรของภาษาเป็นอย่างมากทั้งการแปรของหน่วยภาษา การแปรของภาษาไทยถิ่นและภาษามาตรฐาน อีกทั้งยังมีการแปรของภาษาอันเนื่องมาจากระดับอายุที่ต่างกันด้วย

อย่างไรก็ตามยังไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดได้ทำวิจัยเกี่ยวกับการแปรของคตินานาเลย จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึงการแปรของคตินานาของคนสามระดับอายุในเชียงใหม่ในงานวิจัยครั้งนี้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้คติล้านนาในการครองตนของคนสามระดับอายุในเชียงใหม่ ตลอดจนศึกษาการแปรของคติล้านนาของคนสามระดับอายุในเชียงใหม่ด้วย โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นผู้บอกภาษาที่มีภูมิลำเนาในอำเภอเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บอกภาษาจากอำเภอเชียงใหม่จำนวน 6 ตำบล อันได้แก่ ตำบลโยนก ตำบลแม่เงิน ตำบลศรีดอนมูล ตำบลเวียง ตำบลป่าสัก และตำบลบ้านแซว ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดจำนวนผู้บอกอายุทั้งเพศชายและเพศหญิงแบ่งเป็น 3 ระดับอายุ ระดับละ 5 คน รวมมีผู้บอกภาษาตำบลละ 15 คน ผู้บอกภาษามีจำนวน 6 ตำบล รวมผู้บอกภาษาทั้งสิ้น 90 คน โดยผู้วิจัยจัดช่วงอายุไว้เป็น 3 ระดับดังนี้

ระดับอายุที่ 1 หมายถึง ชายและหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 55 - 70 ปี เรียกว่าผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าคนกลุ่มนี้เป็นผู้ที่มีชีวิตประจำวันและใช้ชีวิตอยู่ที่บ้านมากที่สุด ดังนั้นการใช้ภาษาของคนกลุ่มนี้น่าจะมีการใช้คติล้านนาในการครองตนมากที่สุดและเกิดการแปรของคติล้านนาน้อยที่สุด

ระดับอายุที่ 2 หมายถึง ชายและหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 35 - 50 ปี เรียกว่าผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าคนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มผู้ทำงานจำเป็นต้องติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นทั้งที่เป็นวัยเดียวกันหรือวัยต่างกัน ทั้งที่พูดภาษาถิ่นเหนือและภาษาอื่น ถือว่าเป็นกลุ่มที่เชื่อมต่อยุทธศาสตร์ระหว่างระดับอายุที่ 1 และระดับอายุที่ 3 ฉะนั้นผู้บอกภาษาระดับอายุนี้น่าจะมีการใช้คติล้านนาในการครองตนพอสมควรแต่คาดว่าน่าจะมีการแปรของคติล้านนามากกว่าผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1

ระดับอายุที่ 3 หมายถึง ชายและหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 15 - 30 ปี เรียกว่าผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าคนกลุ่มนี้เป็นผู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงและพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนรับคำใหม่ๆ โดยเฉพาะภาษาไทยกรุงเทพฯ ฯ ซึ่งผ่านเข้ามาทางสื่อต่างๆ ได้ง่ายกว่าผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 ดังนั้นคนกลุ่มนี้น่าจะใช้คติล้านนาในการครองตนค่อนข้างน้อยและคาดว่าจะมีการแปรของคติล้านนามากที่สุด

การกำหนดระดับอายุของผู้บอกภาษาเป็น 3 ระดับ โดยเว้นแต่ละระดับอายุให้ห่างกัน 5 ปี เพื่อป้องกันการเลือกผู้บอกภาษาที่มีอายุใกล้เคียงกันแต่ต่างระดับอายุกัน เช่น ผู้บอกภาษาอายุ 50 ปี เป็นระดับอายุที่ 2 แต่ผู้บอกภาษาอายุ 51 ปี เป็นระดับอายุที่ 1 ซึ่งผู้วิจัยได้แนวคิดในการกำหนดเกณฑ์อายุดังกล่าวข้างต้นจากงานวิจัยของวิลเลียม เอ. ลาบอฟ เรื่อง “The Social Stratification of (r) in New York City Department Stores” (อ้างใน สุวัฒน์ เลี่ยมประวัติน และ กันทิมา วัฒนประเสริฐ, 2536)

3.2 วิธีการดำเนินการวิจัย

3.2.1 นำข้อมูลคติล้านนาที่รวบรวมและเรียบเรียงจากหนังสือและพจนานุกรมล้านนาซึ่งเกี่ยวข้องกับสำนวน ภาษิต สุภาษิต คำคม อุปมาอุปไมยล้านนาที่ปรากฏในจังหวัดเชียงรายได้รวบรวมไว้ จำนวน 16 เล่ม มาคัดเอาเฉพาะคติล้านนาที่เหมาะสมจะนำมาใช้ในแบบสัมภาษณ์ เช่น เลือกคติล้านนาที่คนเชียงใหม่ยังคงใช้ในชีวิตประจำวันอยู่ และคติล้านนาที่คาดว่าจะมีคนรู้จักน้อยหรือไม่รู้จักเลย เป็นต้น เพื่อนำมาสร้างแบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 และคัดเลือกคติล้านนาที่เกิดการแปรในระดับคำ และความหมายโดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์จากหนังสือหลายๆ เล่มเพื่อใช้เป็นข้อมูลในสร้างแบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ชุดที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการใช้คติล้านนาในการครองตนของคนสามระดับอายุในอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสภาพความเป็นจริงว่าปัจจุบันนี้คนในอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายได้ใช้คติล้านนาในชีวิตประจำวันมากน้อยเพียงใด และมีคติล้านนาใดบ้างที่ได้ลบเลือนไปแล้ว ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปและทัศนคติของผู้บอกภาษาต่อภาษาไทยถิ่นเหนือและคติล้านนา ตัวอย่างเช่น

- 1) ท่านอยู่ในครอบครัวที่ใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือโดยตลอดใช่หรือไม่
- 2) ท่านคิดว่าภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาไทยกรุงเทพฯ ภาษาใดไพเราะกว่ากัน
- 3) เมื่อเกิดเหตุการณ์หรือเรื่องราวใด ๆ แล้ว ท่านนึกถึงสิ่งใดในการเตือนใจ หรือเตือนสติท่าน
- 4) ท่านรู้สึกหวั่นว่าคติล้านนาจะถูกคนไทยถิ่นเหนือลืมหรืออาจสูญหายไปไหนที่สุดหรือไม่

ตอนที่ 2 การใช้คติล้านนาในการครองตนตามคำพูดหรือข้อความที่ได้ยิน

ตัวอย่างเช่น

ผู้วิจัยถามว่า ลำนวนอะไรที่ตรงกับคำพูดต่อไปนี้

“จะเยี่ยะอะหยั่ง จะกินอะหยั่ง ก่เอามอกปอเหมาะะ ปอดี้ ล้าไปมันบ่ตีน่อ” กำบ่าเก่าเป็นว่า

หากผู้บอกภาษานึกไม่ออก ผู้วิจัยจึงค่อยบอกตัวเลือกให้ เช่น

ก) กินข้าว หื้อไว้ตาน้ำ

ข) กินหื้อปอด้อง หย่องหื้อมันปอดัว

ค) แสงตัวอ่อนบ่ดีทาบทหนัก กันแอบบ่หักก่หลังจ๊กก่อง

ซึ่งผู้บอกภาษาสามารถแก้ไขหรือเพิ่มเติมจากตัวเลือกได้

ตอนที่ 3 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับคติล้านนาโบราณที่ผู้วิจัยคัดเลือกมาจำนวน

20 ลำนวน เพื่อสำรวจว่าลำนวนใดที่ยังใช้อยู่หรือลำนวนใดที่กำลังสูญหายไป ตัวอย่างเช่น

ให้ผู้บอกภาษาบอกว่าเคยได้ยินคติล้านนาต่อไปนี้หรือไม่

.....1) เป็นว่าโก๋ โตว่ากำง

.....2) กำแซะเสะฮู

.....3) ญิงพองตาย จายพองได้

.....4) เก้าปาฮ้าง

ตอนที่ 4 เป็นการใช้คติล้านนาครองตนในชีวิตประจำวัน โดยให้ผู้บอกฟังคติ

ล้านนาต่อไปนี้ แล้วบอกว่าได้ใช้คติล้านนาเหล่านี้ในการครองตนในระดับใด อาจบอกคติล้านนา

ที่ทราบเพิ่มเติมได้ ตัวอย่าง เช่น

รายการสำนวน	ระดับการใช้สำนวน			
	บ่อย ครั้ง	ค่อนข้าง บ่อย	นาน ๆ ครั้ง	ไม่ เคย ใช้
1. การครองกาย: ความมีระเบียบวินัย และรักษาความสะอาด				
ก. เมื่อแลงกวาดเข้า เมื่อเจ้ากวาดออก ข. บัดี้ใส่รองเท้าเหมือน บัดี้เอาต่อเฟื่องแก้งกัน ค. จะซื้อจ้างหื้อดูทาง จะเออนางหื้อพ่อแม่ จะเอาแต่ๆหื้อพ่อครัวไฟ				
2. การครองวาจาและใจ: อย่าใส่ใจคำพูดที่ไร้สาระ				
ก. บัดี้ฟังกำแม่ญิงไปตำ บัดี้ฟังกำแม่ย่าไปสวน ข. ฟังกำเมียข้างเสียปีเสียน้อง ฟังกำสอกำปอง เสียลูกเสียหลาน ค. จะไปอยู่คนเดียว จะไปเที่ยวเป็นหมู่ จะไปอู้กันดัง จะไปฟังกำสอ				
3. การครองคน: การอบรม สั่งสอน				
ก. เยียะปอหลาบ ปราบปออยู่ ข. บัดี้ตำลูกยามนอน บัดี้สอนลูกยามกินข้าว ค. ใส่ในต้อยยังจ้างเป็นหนอน ลูกหลานคนหื้อสอนแต่				
4. การครองงาน: ความสามัคคี				
ก. เอื้อนหมั้นเพื่อเสาหลาย ข. คนหนุ่มหื้อเอาเก้า คนเฒ่าหื้อเอาป้าย ค. เยียะก่านคนเดียว เหมือนต่าย เยียะก่านคนหลายเหมือนเล่น				
5. การครองธรรม: การรักเกียรติยศ ชื่อเสียง				
ก. จ้อเสียงเฮาดี ถึงต่ายกระต้าง กมีคนอวดละไว้ ข. จัวควายต่ายละหนั่งละเขา คนเฮาต่ายละจ้อละเสียง ค. ถึงเป็นเจ้าจ้าง มหาเศรษฐี จ้อเสียงบัดี้ ไผ่บ่อวดอ้าง				

ชุดที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการแปรของคติล้านนาของคนสามระดับอายุ ในอำเภอเชียงแสนจังหวัดเชียงราย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการแปรของคติล้านนาของคนสามระดับอายุในอำเภอเชียงแสนจังหวัดเชียงรายว่าได้เกิดการแปรมากน้อยเพียงใด ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตอนคือ

ตอนที่ 1 เป็นการแปรด้านคำในคติล้านนา จำนวน 3 ข้อ ตัวอย่าง เช่น

1.1 ให้ผู้บอกภาษาต่อสำนวนต่อไปนี้ตามที่ทราบ

1. ฮ่อมหนูหนูใต้.....
2. ตักต่าเป็นเป็นดีไคหัว
3. หลับเหมือนซอน.....
4. หมั่นต่ายบ่าด้าน.....
5. คนจะตีกัดเมื่อผ้าอ้อมปอก.....

1.2 ให้ฟังสำนวนล้านนาต่อไปนี้แล้วบอกว่าเคยได้ยินหรือไม่ หากเคยได้นำมาใช้ในชีวิตประจำวันหรือไม่

	ไม่เคย	เคย	ใช้
1. ก. กว้างฟานต่ายเหล้าเก่า	()	()	()
ข. กว้างฟานต่ายเหล้าเก่า งามูเห่าต่ายฮูเดิม	()	()	()
2. ก. ขอบบ่เขี่ยมหายาก	()	()	()
ข. ขอบบ่เขี่ยมหายาก ข้าวบ่ตาคต่ำเหนียว	()	()	()

1.3 ถามเกี่ยวกับสำนวนล้านนาว่าข้อใดน่าจะเป็นสำนวนดั้งเดิมหรือเป็นสำนวนที่น่าจะถูกต้อง พร้อมให้เหตุผลประกอบ

1. ก. งามูบ่หื้อเกียด เขียดบ่หื้อต่าย
ข. กบบ่หื้อเกียด เขียดบ่หื้อต่าย
2. ก. อ้อยกับจ้าง แม่ฮ้างกับหนาน สัมกับแม่มาน หวานกับคนเฒ่า
ข. อ้อยกับจ้าง แม่ฮ้างกับหนาน สัมกับแม่มาน หลานกับคนเฒ่า

ตอนที่ 2 เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับประเด็นความหมายในคดีล้าหนา

ตัวอย่าง เช่น

2.1 ความหมายในสำนวนต่อไปนี้ ข้อใดตรงกับความคิดของผู้บอกภาษามากที่สุด (บอกข้อมูลเพื่อแก้ไขหรือเพิ่มเติมได้)

1. “ไม้สอตตากววย” มีความหมายตามข้อใด

ก. พูดอย่างไรก็ถูกหมด

ข. คนที่ทำผิดย่อมถูกตำหนิ

2. “ขาหน้าบ่เต้าขาหลัง” มีความหมายตามข้อใด

ก. บุคคลถึงแม้จะหลงระเริงอยู่กับสิ่งใหม่ ยังไงก็ต้องหวั่นหาอาวรณ์ลูกเมีย ญาติพี่น้องอยู่เสมอ

ข. คนที่ทำอะไรภายหลังย่อมได้ประโยชน์จากประสบการณ์ของคนที่ทำมาก่อนทำให้ได้ผลงานที่ดีกว่า

2.2 ถามผู้บอกภาษาว่ามีความคิดเห็นอย่างไรต่อการเปลี่ยนความหมายของสำนวนต่อไปนี้

1. ก. จุ้งจะไปก่อน ส่อนจะไปหลัง

ข. จุ้งก่อนไปก่อน ส่อนก็ลู่โดยกัน

ค. จะจุ้งก่อนไปก่อน จะส่อนก็ลู่โดยกัน

ง. จะจุ้งก่อนไปก่อน จะส่อนก็ซ้าตวยหลัง

จ. จะจุ้งก็ลู่ไปก่อน จะส่อนก็ลู่โดยกัน

ความหมายเดิม คำว่า “ส่อน” คือการให้สัตว์เดินนำหน้า เจ้าของจะเดินจับเชือกเดินตามหลัง หมายถึง คนที่มีนิสัยอวดดี ไม่เชื่อฟัง ชอบดื้อรั้น

ความหมายที่แปรไปคือคำว่า “ส่อน” ซึ่งหมายถึงบอกหรือแนะนำให้ทำตาม ทำให้ความหมายแปรไปเป็น เมื่อจะส่อนก็ไม่ฟังจะลงมือทำพร้อมผู้ส่อน

จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ไปปรึกษากับที่ปรึกษางานวิจัยเพื่อปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.2.2 นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลผู้ทรงภูมิรู้ที่มีภูมิปัญญาใกล้เคียงอำเภอเชียงแสน ดังนี้

1. พระชาณุวัตร ปิณญา 120 หมู่ 2 วัดป่าซาง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย
2. พระครูมานิตบุญญาคม มานิต 399 วัดพระธาตุตอดตุง ต.ห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
3. พระครูประสิทธิ์บุญญาคม จันทรหลวง 64 วัดกิ้วร้าว หมู่ 4 ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

3.2.3 นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงให้เหมาะสมและครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัยยิ่งขึ้น

3.2.4 นำแบบสัมภาษณ์ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จำนวน 6 ตำบล ดังกล่าวแล้วข้างต้น พร้อมกับนำเครื่องบันทึกเสียง และกล้องบันทึกภาพไปด้วยเพื่อใช้เป็นหลักฐานตรวจสอบในภายหลัง

3.2.5 นำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ที่เก็บได้มาวิเคราะห์ และหาค่าทางสถิติเบื้องต้น อันได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย และค่าร้อยละ ตลอดจนใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ เพื่ออธิบายถึงการใช้คติล้านนาในการครองตน และการแปรของคติล้านนาทางด้านคำและความหมายของคนสามระดับอายุในเชียงแสน ในกรณีที่ผู้วิจัยพบข้อสงสัย ผู้วิจัยจะกลับไปซักถามผู้บอกภาษาอีกครั้งหนึ่ง

3.2.6 สรุป และอภิปรายผลการวิจัยนั้นผู้วิจัยใช้แบบพรรณนาวิเคราะห์

3.2.7 จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ และเผยแพร่งานวิจัยในรูปแบบต่างๆ

บทที่ 4

การวิเคราะห์งานวิจัยด้านการใช้คติล้านนาในการครองตน

การวิเคราะห์งานวิจัยบทนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เกี่ยวกับการใช้คติล้านนาในการครองตนของคนสามระดับอายุในอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.1 ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังและทัศนคติของผู้บอกภาษา

ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังและทัศนคติของผู้บอกภาษาที่มีต่อภาษาไทยถิ่นเหนือ และคติล้านนามีดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4-1 ข้อมูลทั่วไปของผู้บอกภาษาของคนสามระดับอายุในอำเภอเชียงแสน

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (N=90)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	28	31.11
หญิง	62	68.89
อาชีพ		
นักเรียน นักศึกษา	16	17.79
เกษตรกร	31	34.44
ค้าขาย	10	11.11
รับจ้างทั่วไป	9	10.00
ข้าราชการ	2	2.22
แม่บ้าน	4	4.44
ไม่ระบุ	18	20.00

จากตารางข้างต้นพบว่า ผู้บอกภาษาเป็นเพศหญิงร้อยละ 68.89 เพศชายร้อยละ 31.11

ประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 34.44 รองลงมาเป็นนักเรียน นักศึกษา ร้อยละ 17.79

ค้าขาย ร้อยละ 11.11 และรับจ้างทั่วไปร้อยละ 10

ตารางที่ 4-2 เปรียบเทียบข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังและทัศนคติของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่มีต่อภาษาไทยถิ่นเหนือและคติล้านนา

ข้อคำถาม	ค่าร้อยละ		
	ระดับอายุที่ 1	ระดับอายุที่ 2	ระดับอายุที่ 3
1. เป็นคนเชียงรายโดยกำเนิด	86.66	100.00	100.00
2. เคยไปอยู่ถิ่นอื่นหรือต่างประเทศมากกว่า 1 ปี	23.33	36.66	33.33
3. อยู่ในครอบครัวที่ใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือโดยตลอด	100.00	100.00	100.00
4. รู้สึกดีและภูมิใจที่ได้พูดภาษาไทยถิ่นเหนือ	93.33	96.66	96.66
5. คิดว่าภาษาไทยถิ่นเหนือไพเราะกว่าภาษาไทยกรุงเทพฯ	93.33	96.66	96.66
6. ถ้ามีบุตรหลานจะให้บุตรหลานพูดเฉพาะภาษาไทยถิ่นเหนือ	63.33	40.00	63.33
7. ใช้คติล้านนาในการดำเนินชีวิตประจำวันบ่อยๆ	43.33	63.33	43.33
8. เมื่อเกิดเหตุการณ์หรือเรื่องราวใด ๆ ก็จะมีถึงคติล้านนาในการเตือนใจหรือเตือนสติ	40.00	46.66	10.00
9. เขียนหรือรวบรวมคติล้านนาเก็บไว้เป็นประจำ	10.00	16.66	16.66
10. รู้สึกเป็นห่วงมากกว่าคติล้านนาจะถูกคนไทยถิ่นเหนือลืมหรืออาจสูญหายไปในที่สุด	70.00	73.33	50.00

จากตารางข้างต้นพบว่าผู้บอกภาษาทุกระดับอายุล้วนอยู่ในครอบครัวที่ใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือโดยตลอดคิดเป็นร้อยละ 100 นอกจากนี้ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ 3 ยังเป็นคนเชียงรายโดยกำเนิดร้อยละ 100 เช่นกัน มีเพียงผู้บอกภาษาระดับที่ 1 เท่านั้นที่เป็นคนเชียงรายโดยกำเนิดร้อยละ 86.66 สำหรับผู้บอกภาษาที่เคยไปอยู่ถิ่นอื่นหรือต่างประเทศมากกว่า 1 ปีนั้นมีทั้ง 3 ระดับอายุ มากที่สุดคือผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ร้อยละ 36.66 รองลงมาคือผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ร้อยละ 33.33 และสุดท้ายคือผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 มีเพียงร้อยละ 23.33

ส่วนทัศนคติที่มีต่อภาษาถิ่นเหนือนั้น ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ 3 ล้วนรู้สึกดี และภูมิใจที่ได้พูดภาษาไทยถิ่นเหนือ และคิดว่าภาษาไทยถิ่นเหนือไพเราะกว่าภาษาไทยกรุงเทพฯ สูงถึงร้อยละ 96.66 รวมถึงผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ก็มีค่าร้อยละสูงถึง 93.33 นอกจากนี้ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 3 ยังต้องการให้บุตรหลานพูดเฉพาะภาษาไทยถิ่นเหนือเหมือนกัน

คือ ร้อยละ 63.33 ส่วนผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ต้องการให้บุตรหลานพูดเฉพาะภาษาไทยถิ่นเหนือเพียงร้อยละ 40 เนื่องจากต้องการให้บุตรหลานพูดทั้งภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาไทยกรุงเทพฯ

สำหรับการใช้คติล้านนาพบว่า ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ใช้คติล้านนาในการดำเนินชีวิตประจำวันบ่อยๆ ร้อยละ 63.33 ส่วนผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 3 ใช้เพียงร้อยละ 43.33 และหากเกิดเหตุการณ์หรือเรื่องราวใด ๆ แล้วจะนึกถึงคติล้านนาในการเตือนใจหรือเตือนสติพบว่าผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 จะนึกถึงคติล้านนาร้อยละ 46.66 ส่วนผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ร้อยละ 40 ส่วน และผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 จะมีเพียงร้อยละ 10 เท่านั้น

สุดท้ายคือการตระหนัก และร่วมกันอนุรักษ์คติล้านนาพบว่า ความรู้สึกห่วงใยว่าคติล้านนาจะถูกคนไทยถิ่นเหนือลืม หรืออาจสูญหายไปนั้น ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 จะรู้สึกห่วงใยถึงร้อยละ 73.33 รองลงมาจะเป็นผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ร้อยละ 70 ส่วนผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 นั้นมีเพียงร้อยละ 50 เท่านั้น ส่วนการเขียนหรือรวบรวมคติล้านนาเก็บไว้เป็นประจักษ์นั้น ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ 3 จะเขียนหรือรวบรวมคติล้านนาเก็บไว้ร้อยละ 16.66 ส่วนผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 มีเพียงร้อยละ 10

ตารางที่ 4-3 สรุปภาพรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังและทัศนคติของผู้บอกภาษาที่มีต่อภาษาไทยถิ่นเหนือและคติล้านนาทั้งสามระดับอายุ

ข้อคำถาม	N=90	ร้อยละ
1. เป็นคนเชียงรายโดยกำเนิด	86	95.55
2. เคยไปอยู่ถิ่นอื่นหรือต่างประเทศมากกว่า 1 ปี	27	30.00
3. อยู่ในครอบครัวที่ใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือโดยตลอด	90	100.00
4. รู้สึกดีและภูมิใจที่ได้พูดภาษาไทยถิ่นเหนือ	86	95.55
5. คิดว่าภาษาไทยถิ่นเหนือไพเราะกว่าภาษาไทยกรุงเทพฯ	86	95.55
6. ถ้ามีบุตรหลานจะให้บุตรหลานพูดเฉพาะภาษาไทยถิ่นเหนือ	50	55.55
7. ใช้คติล้านนาในการดำเนินชีวิตประจำวันบ่อย ๆ	45	50.00
8. เมื่อเกิดเหตุการณ์หรือเรื่องราวใด ๆ ก็จะมีถึงคติล้านนาในการเตือนใจหรือเตือนสติ	29	32.22
9. เขียนหรือรวบรวมคติล้านนาเก็บไว้เป็นประจำ	13	14.44
10. รู้สึกเป็นห่วงมากกว่าคติล้านนาจะถูกคนไทยถิ่นเหนือลืมหรืออาจสูญหายไปในที่สุด	60	66.66

จากตารางข้างต้นพบว่า ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุ อยู่ในครอบครัวที่ใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือโดยตลอด ร้อยละ 100 เป็นคนเชียงรายโดยกำเนิดร้อยละ 95.55 และเคยไปอยู่ถิ่นอื่นหรือต่างประเทศมากกว่า 1 ปี ร้อยละ 30

ส่วนทัศนคติของผู้บอกภาษามีต่อภาษาถิ่นเหนือนั้นคือรู้สึกดี และภูมิใจที่ได้พูดภาษาไทยถิ่นเหนือ และคิดว่าภาษาไทยถิ่นเหนือไพเราะกว่าภาษาไทยกรุงเทพฯ มีถึงร้อยละ 95.55 อย่างไรก็ตาม ผู้บอกภาษาที่ต้องการให้บุตรหลานพูดเฉพาะภาษาไทยถิ่นเหนือก็มีเพียงร้อยละ 55.55 เท่านั้น

สำหรับการใช้คติลำนนาพบว่า ผู้บอกภาษาใช้คติลำนนาในการดำเนินชีวิตประจำวัน บ่อย ๆ มีร้อยละ 50 และหากเกิดเหตุการณ์หรือเรื่องราวใด ๆ แล้วมักจะนึกถึงคติลำนนาในการ เตือนใจหรือเตือนสติเพียงร้อยละ 32.22

สุดท้ายคือการตระหนักและร่วมกันอนุรักษ์คติลำนนาพบว่า ผู้บอกภาษายังคงรู้สึกห่วงใย ว่าคติลำนนาจะถูกคนไทยถิ่นเหนือลืมหรืออาจสูญหายไปร้อยละ 66.66 แต่ก็มีผู้เขียนหรือรวบรวม คติลำนนาเก็บไว้เพียงร้อยละ 14.44 เท่านั้น

4.2 การใช้คติล้านนาในการครองตนตามคำพูดหรือข้อความที่ได้ยิน

การวิเคราะห์การใช้คติล้านนาในการครองตนตามคำพูดหรือข้อความที่ได้ยินของผู้บอกภาษา
ทั้งสามระดับอายุตามสถานการณ์ที่ต่างกันจำนวน 10 ข้อ มีรายละเอียดดังนี้
ตารางที่ 4-4 เปรียบเทียบการใช้คติล้านนาในการครองตนตามคำพูดหรือสถานการณ์ที่ได้ยิน
ของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุ

สำนวน	ค่าร้อยละ		
	55-70 ปี	35-50 ปี	15-30 ปี
1. ก) ม้าเกยติด หีดเกยไซ ข) ไก่อเกยจน คนเกยพื่อน ค) ของเกยปาก สากเกยมือ	50.00 10.00 40.00	63.33 03.33 33.34	20.00 20.00 60.00
2. ก) งูเติงหน้าแข้งแล่นหาค้อน ข) ใครซึ้นหาซอน ใครนอนล่นหาสาด ค) จ่อมเบ็ดเลียงแขก แบกตำไม้เลียงเฮือน	53.33 30.00 16.67	73.33 16.67 10.00	60.00 26.67 13.33
3. ก) กั้นข้าว หื้อไว้ต่าน้ำ ข) กั้นหื้อปอดตอง หย่องหื้อมันปอดตัว ค) แสงตัวอ่อนบตีหาบหนัก กั้นแฉวบหักก่หลังจักก่อ่ง	53.33 16.67 30.00	46.67 43.33 10.00	33.33 43.33 23.34
4. ก) จับใจงู บ่จับใจเขียด จับใจเปียด บ่เปิงใจไม้คาน ข) จับใจหมี่ บ่ตีใจเผ้ง จับใจมองเซิง บ่เปิงใจเงี้ยว ค) จับใจแฉ้งบ่แน่นใจกำ ถูกใจครุบาบ่เปิงใจพระหน้อย	20.00 10.00 70.00	0.00 6.67 93.33	13.33 16.67 70.00
5. ก) จินบ่เนาหนอนบจี กำบ่มีเขาบว่า ข) บ่มีฝอย หมาบซึ บ่เป็นหนี เป็นบ่ถาม ค) กำบ่มี ไผบว่า นกจับป้ายมะค่า บ่ตัวบู๊ก่ตัวแม่	53.33 30.00 16.67	33.34 43.33 23.33	46.67 20.00 33.33
6. ก) เผื่อฮู้คิง น้ำปิงปอแห้ง ข) เผื่อฮู้ปอวาย เผื่อต่ายปอเนา ค) เผื่อฮู้ปอวาย เผื่ออายปอเผ่า เผื่อฮู้กำพระเจ้า ปอดดีเข้าป่าเฮียว	23.33 16.67 60.00	36.67 20.00 43.33	26.67 33.33 40.00
7. ก) ของกินล้าอยู่ตักคนมัก ของเป็นบ่ฮัก บ่จ้างขับจ่า ข) ของกินบ่มักบ่จ้างขับจ่า ของกินบ่ล่า บ่จ้างกำป้อน ค) นกบ่บิน บ่จ้างกำปิกมันอำ ควายบ่กินหญ้า บ่จ้างข่ม เขามันลง	53.33 30.00 16.67	56.67 40.00 3.33	43.33 30.00 26.67

สำนวน	คำร้อยละ		
	55-70 ปี	35-50 ปี	15-30 ปี
8. ก) บัดันนัง ฟังโฮ้หมา ข) ฟ่าฮ้องก่อนฝน คนชื้อ ค) บัดันนัง ออย่าฟังเหยียดแซ้ง	23.33 13.33 63.34	23.33 3.33 73.34	3.33 16.67 80.00
9. ก) ง่ามก้ากล้วย กล้วยก้าง่าม ข) น้ำเป้งเฮือ เลือเป้งเหล่า คนเผ่าเป้งคนหนุ่ม ค) พรึกอยู่บ้านเหนือ เกลืออยู่บ้านใต้	13.33 60.00 26.67	6.67 87.66 6.67	16.67 56.67 26.66
10. ก) อี้กกับเมา จินเฝ้ากับหนอน ข) กบไกล่ปากงู หนูไกล่บอกไม้ จินปิ้งไกล่ดั่งแมว ค) ครั่งไกล่ไฟ ไชไกล่แดด ญิงไกล่จาย ควายไกล่หญ้า	13.33 16.67 70.00	20.00 16.67 63.33	20.00 23.33 56.67

จากตารางข้างต้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลร้อยละมาจัดอันดับเพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น ดังนี้
 คำร้อยละที่มากเป็นอันดับแรกในแต่ละข้อ ถือว่าใช้คติสำนวนในระดับ มาก
 คำร้อยละที่เป็นอันดับสองในแต่ละข้อ ถือว่าใช้คติสำนวนในระดับ ปานกลาง
 และคำร้อยละที่เป็นอันดับสามในแต่ละข้อ ถือว่าใช้คติสำนวนในระดับ น้อย

ตารางที่ 4-5 เปรียบเทียบระดับการใช้คติสำนวนในการครองตนตามข้อความหรือ
 สถานการณ์ที่ได้ยินจำแนกตามระดับอายุ

สำนวน	ระดับการเลือกใช้คติสำนวน		
	ระดับอายุที่ 1	ระดับอายุที่ 2	ระดับอายุที่ 3
1. ก) ม้าเกยตีด หีดเกยไซ ข) ไก่เกยจน คนเกยพอน ค) ของเกยปาก สากเกยมือ	มาก น้อย ปานกลาง	มาก น้อย ปานกลาง	น้อย น้อย มาก
2. ก) งูเดิงหน้าแข้งแล่นหาค้อน ข) ใครซื้อหลานขอน ใครนอนล่นหาสาด ค) จ่อมเบ็ดเลี้ยงแขก แบกตำไม้เลี้ยงเหือน	มาก ปานกลาง น้อย	มาก ปานกลาง น้อย	มาก ปานกลาง น้อย

สำนวน	ระดับการเลือกใช้คำติลลำนนา		
	ระดับอายุที่1	ระดับอายุที่2	ระดับอายุที่3
3. ก) กั้นข้าว หื้อไ้ดำน้ำ ข) กั้นหื้อปอดตอง หย้องหื้อมันปอดตัว ค) แสงตัวอ่อนบตีทาบทหนัก กันแอวบหักกหลังจักก่อง	มาก น้อย ปานกลาง	มาก ปานกลาง น้อย	ปานกลาง มาก น้อย
4.ก) จับใจจู้ บู้ใจเขียด จับใจเปี้ยด บ่เป็งใจไม้คาน ข) จับใจหมี บตีใจเผ้ง จับใจมองเซิง บ่เป็งใจเงี้ยว ค) จับใจแฮ้งบ่แน่นใจกำ ถูกใจครูบา บ่เป็งใจพระหน้อย	ปานกลาง น้อย มาก	น้อย ปานกลาง มาก	น้อย ปานกลาง มาก
5.ก) จั้นบ่เนาหนอนบจี กำบมีเขาบว่า ข) บมีฝอย หมาบชี้ บ่เป็นหนี เป็นบ่ถาม ค) กำบมี ไผบว่า นกจับปายมะค่า บ่ตัวบู๊กตัวแม่	มาก ปานกลาง น้อย	ปานกลาง มาก น้อย	มาก น้อย ปานกลาง
6.ก) เผื่อฮู้คิง น้ำปิงปอแห้ง ข) เผื่อฮู้ปอวาย เผื่อต่ายปอเนา ค) เผื่อฮู้ปอวาย เผื่ออายปอเต่า เผื่อฮู้กำพระเจ้า ปอดเตเข้าป่าเฮี้ยว	ปานกลาง น้อย มาก	ปานกลาง น้อย มาก	น้อย ปานกลาง มาก
7.ก) ของกั้นล้าอยู่คั่นคนมัก ของเป็นบ่ฮัก บ่จ่างขับจ่า ข) ของกั้นบ่มักบ่จ่างขับจ่า ของกั้นบ่ล้า บ่จ่างกำป้อน ค) นกบ่บิน บ่จ่างกำปีกมันอ้า ควายบ่กินหญ้า บ่จ่างชม เขามันลง	มาก ปานกลาง น้อย	มาก ปานกลาง น้อย	มาก ปานกลาง น้อย
8. ก) บ่ตันนั้ง ฟังโอ้หมา ข) ฟ้าย้องก่อนฝน คนขี่ฮู้ ค) บ่ตันนั้ง อย่าฟังเหยียดแซ้ง	ปานกลาง น้อย มาก	ปานกลาง น้อย มาก	น้อย ปานกลาง มาก
9. ก) ง่ามก้ากล้วย กล้วยก้าง่าม ข) น้ำเป้งเฮือ เสือเป้งเหล้า คนเต่าเป้งคนหนุ่ม ค) พรกอยู่บ้านเหนือ เกลืออยู่บ้านใต้	น้อย มาก ปานกลาง	น้อย มาก น้อย	น้อย มาก ปานกลาง
10.ก) อี้กับเมา จั้นเนากับหนอน ข) กบโกส่ปากงู หนูโกส่บอกไม้ จั้นปิงโกส่ตั้งแมว ค) ครั่งโกส่ไฟ ไชโกส่แดด ญิงโกส่จาย ควายโกส่ หญ้า	น้อย ปานกลาง มาก	ปานกลาง น้อย มาก	น้อย ปานกลาง มาก

จากตารางข้างต้น เมื่อผู้วิจัยพูดข้อความหรือสถานการณ์ให้ผู้บอกภาษาฟัง แล้วให้เลือกว่า ตรงกับ
คติลลำนนาใด ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีผู้บอกภาษาคนใดที่ตอบได้เอง ผู้วิจัยจึงให้เลือกคติลลำนนาที่
ตรงกับข้อความนั้น ๆ จำนวน 3 ตัวเลือกรวม 10 ข้อ พบว่าคติลลำนนาที่ผู้บอกภาษาทุกช่วงอายุ

เลือกใช้ในระดับมาก และตรงกันถึง 7 ใน 10 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 70 อันได้แก่ ลำนวนงูเตงหน้าแข้ง
 แล่นหาค้อน จับใจแข็ง บ่แน่นใจกำ ถูกใจครุบา บ่เปิงใจพระหน้อย เพื่อฮู้ปอวาย เพื่ออายปอ
 เฒ่า เพื่อฮู้กำพระเจ้า ปอดีเข้าป่าเฮียว ของกินล่ายอยู่ตีคนมัก ของเป็นบัก บ่จ้างขับจำ
 บ่ตันนัง ออย่าฟังเหยียดแซง น้ำเป็งเฮือ เสือเป็งเหล้า คนเฒ่าเป็งคนหนุ่ม และครั้งไกลไฟ ไชไกล
 แดต ญิงไกลล่าย ควายไกลหญ้า ส่วนคติล้านนาที่ผู้บอกภาษาทุกช่วงอายุเลือกใช้ใน
 ระดับน้อย และตรงกันมีอยู่ 4 ลำนวน คิดเป็นร้อยละ 40 ได้แก่ ลำนวน ไก่เกยจน คนเกยพื่อน
 จ่อมเบ็ดเลียงแซก แบกตำไม้เลียงเฮือน นกบ่บิน บ่จ้างกำปีกมันฮ้า ควายบ่กินหญ้า บ่จ้างซ่อมเขา
 มันลงและ จ๋ามก้ากล้วย กล้วยก้าจ๋าม

จากข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ว่า ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุยังคงใช้คติล้านนาใน
 ชีวิตประจำวัน และยังส่งต่อหรือสืบทอดจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งอยู่ และหากผู้บอกภาษาระดับ
 อายุที่ 1 เลือกใช้คติล้านนาบางลำนวนในระดับน้อย ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และผู้บอก
 ภาษาระดับอายุที่ 3 ก็เลือกใช้ในระดับน้อยเช่นกัน

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจ คือ มีคติล้านนาบางลำนวนที่ผู้บอกภาษาระดับ
 อายุที่ 1 และ 2 เลือกใช้ในระดับน้อย หรือปานกลาง แต่ผู้บอกภาษาในระดับอายุที่ 3 กลับเลือก
 ใช้ในระดับปานกลาง หรือมาก ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวต่อไปในการอภิปรายผล

ตารางที่ 4-6 สรุปการใช้คติล้านนาในการครองตนของคนสามระดับอายุตามคำพูดหรือข้อความที่ได้ยิน

สำนวน	จำนวนคน	ร้อยละ
1. ก) ม้าเกยตีด หีดเกยไซ ข) ไก่อเกยจน คนเกยพื่อน ค) ของเกยปาก สากเกยมือ	39 10 41	43.33 11.11 45.56
2. ก) งูเติงหน้าแข้งแล่นหาค้อน ข) ไคร่ซี้ล่นหาซอน ไคร่นอนล่นหาสาด ค) จ่อมเบ็ดเลี้ยงแขก แบกตำไม้เลี้ยงเฮือน	56 22 12	62.22 24.45 13.33
3. ก) กินข้าว หื้อไว้ต่าน้ำ ข) กินหื้อปอดตอง หย่องหื้อมันปอดตัว ค) แสงตัวอ่อนบ่ดีหาบหนัก กันแอวบหักก่หลังจักก่อ่ง	40 31 19	44.45 34.44 21.11
4. ก) จับใจจู บ่จูใจเขียด จับใจเปียด บ่เปิงใจไม้คาน ข) จับใจหมี บ่ดีใจเผ็ง จับใจมองเชิง บ่เปิงใจเงี้ยว ค) จับใจแสบ บ่แน่นใจกำ ถูกใจครูบา บ่เปิงใจพระหน้อย	10 13 67	11.11 14.44 74.45
5. ก) จินบ่เน่าหนอนบ่จี กำบ่มีเขาบ่ว่า ข) บ่มีฝอย หมาบ่ซี้ บ่เป็นหนี เป็นบ่ถาม ค) กำบ่มี ไผบ่ว่า นกจับป้ายมะค่า บ่ตัวปู่ก่ตัวแม่	40 28 22	44.45 31.10 24.45
6. ก) เผื่อฮู้คิง น้ำปิงปอแห้ง ข) เผื่อฮู้ปอวาย เผื่อต่ายปอเน่า ค) เผื่อฮู้ปอวาย เผื่ออายปอเผ่า เผื่อฮู้กำพระเจ้า ปอดิเข้าป่าเฮี้ยว	26 21 43	28.89 23.33 47.78
7. ก) ของกินล้าอยู่ตักคนมัก ของเป็นบ่ฮัก บ่จางขับจ่า ข) ของกินบ่มักบ่จางขับจ่า ของกินบ่ล้า บ่จางกำป้อน ค) นกบ่บิน บ่จางกำปีกมันฮ้า ควายบ่กินหญ้า บ่จางข่มเขามันลง	46 30 14	51.11 33.33 15.56
8. ก) บ่ตันนึ่ง ฟิงโอ้หมา ข) ฟ้าย้องก่อนฝน คนซี้ฮู้ ค) บ่ตันนึ่ง ออย่าฟิงเหยียดแข้ง	15 10 65	16.67 11.11 72.22

สำนวน	จำนวน คน	ร้อยละ
9. ก) ง่ำมก้ำกั๊ว ลั๊วก้ำง่ำม	11	12.22
ข) น้ำเป้งเฮื่อ เลื่อเป้งเหล้า คนเฒ่าเป้งคนหนุ่ม	61	67.78
ค) พรึกอยู่บ้านเหนือ เกลืออยู่บ้านใต้	18	20.00
10. ก) อึ้งกับเฒ่า จิ้นเน่กับหนอน	16	17.78
ข) กบไกล่ปากงู หนูไกล่บอไม้ จิ้นปิ้งไกล่ดั่งแมว	17	18.89
ค) ครั่งไกล่ไฟ ไชไกล่แดด ญิงไกล่จาย ควายไกล่หญ้า	57	63.33

จากตารางข้างต้น การใช้คติสำนวนในการครองตนของคนทั้งสามระดับอายุตามคำพูดหรือข้อความที่ได้ยินตามสถานการณ์ที่ต่างกันจำนวน 10 ข้อ พบว่า ข้อที่ 1 สำนวนที่ผู้บอกภาษานำเลือกมากที่สุดคือ สำนวนของเกยปาก สากเกยมือ มีถึงร้อยละ 45.56 ส่วนสำนวนที่เลือกน้อยที่สุดคือ ไก่เกยจน คนเกยพอน มีเพียงร้อยละ 11.11 ข้อที่ 2 สำนวนที่ผู้บอกภาษานำเลือกมากที่สุดคือ งูเติงหน้าแข้งแล่นหาค้อน มีถึงร้อยละ 62.22 ส่วนสำนวนที่เลือกน้อยที่สุดคือ จ่อมเบ็ดเลี้ยงแขก แบกตำไม้เลี้ยงเฮือน มีเพียงร้อยละ 13.33 ข้อที่ 3 สำนวนที่ผู้บอกภาษานำเลือกมากที่สุดคือ กินข้าวหื้อไว้น้ำ มีถึงร้อยละ 44.45 ส่วนสำนวนที่เลือกน้อยที่สุดคือ แสงตัวอ่อนบตีหาบหนัก กันแหวบหักหลังจักก่อง มีเพียงร้อยละ 21.11 ข้อที่ 4 สำนวนที่ผู้บอกภาษานำเลือกมากที่สุดคือ จับใจแข็งบแน่นใจกำ ถูกใจครุบา บเป้งใจพระน้อย มีถึงร้อยละ 74.45 ส่วนสำนวนที่เลือกน้อยที่สุดคือ จับใจงู บจูใจเขียด จับใจเปี้ยด บเป้งใจไม้คานมีเพียงร้อยละ 11.11 ข้อที่ 5 สำนวนที่ผู้บอกภาษานำเลือกมากที่สุดคือ จินบ่เฒ่าหนอนบจี กำบมีเขาบว่า มีถึงร้อยละ 44.45 ส่วนสำนวนที่เลือกน้อยที่สุดคือ กำบมี ไผบว่า นกจับป้ายมะค่า บตัวปู้กั่วตัวแม่ มีเพียงร้อยละ 24.45 ข้อที่ 6 สำนวนที่ผู้บอกภาษานำเลือกมากที่สุดคือ เพือฮู้ปอวาย เพืออายปอเฒ่า เพือฮู้กำพระเจ้า ปอดีเข้าป่าเฮียว มีถึงร้อยละ 47.78 ส่วนสำนวนที่เลือกน้อยที่สุดคือ เพือฮู้ปอวาย เพือต่ายปอเฒ่า มีเพียงร้อยละ 23.33 ข้อที่ 7 สำนวนที่ผู้บอกภาษานำเลือกมากที่สุดคือ ของกินล่ายอยู่ตีคนมัก ของเป็นบ่ฮัก บ้างขับจ้ำ มีถึงร้อยละ 51.11 ส่วนสำนวนที่เลือกน้อยที่สุดคือ นกบ่บิน บ้างกำปากมันฮ้า ควายบ่กินหญ้า บ้างข่มเขามันลง มีเพียงร้อยละ 15.56 ข้อที่ 8 สำนวนที่ผู้บอกภาษานำเลือกมากที่สุดคือ บตันนั้ง อย่าฟั่งเหยียดแข้ง มีถึงร้อยละ 72.22 ส่วนสำนวนที่เลือกน้อยที่สุดคือ ฟ้าย้องก่อนฝน คนชื้อ มีเพียงร้อยละ 11.11 ข้อที่ 9 สำนวนที่ผู้บอกภาษานำเลือกมากที่สุดคือน้ำเป้งเฮื่อ เลื่อเป้งเหล้า คนเฒ่าเป้งคนหนุ่ม มีถึงร้อยละ 67.78 ส่วนสำนวนที่เลือกน้อยที่สุดคือ ง่ำมก้ำกั๊ว ลั๊วก้ำง่ำม มีเพียงร้อยละ 12.22 ข้อที่ 10 สำนวนที่ผู้บอกภาษานำเลือกมากที่สุดคือ ครั่งไกล่ไฟ

ไขไก่แดด ญิงไก่จาย ควายไก่หญ้า มีถึงร้อยละ 63.33 ส่วนสำนวนที่เลือกน้อยที่สุดคือ
อิงกับเมา จินเนากับหนอน มีเพียงร้อยละ 17.78

4.3 คติลำนนาโบราณที่ผู้บอกภาษาเคยได้ยิน

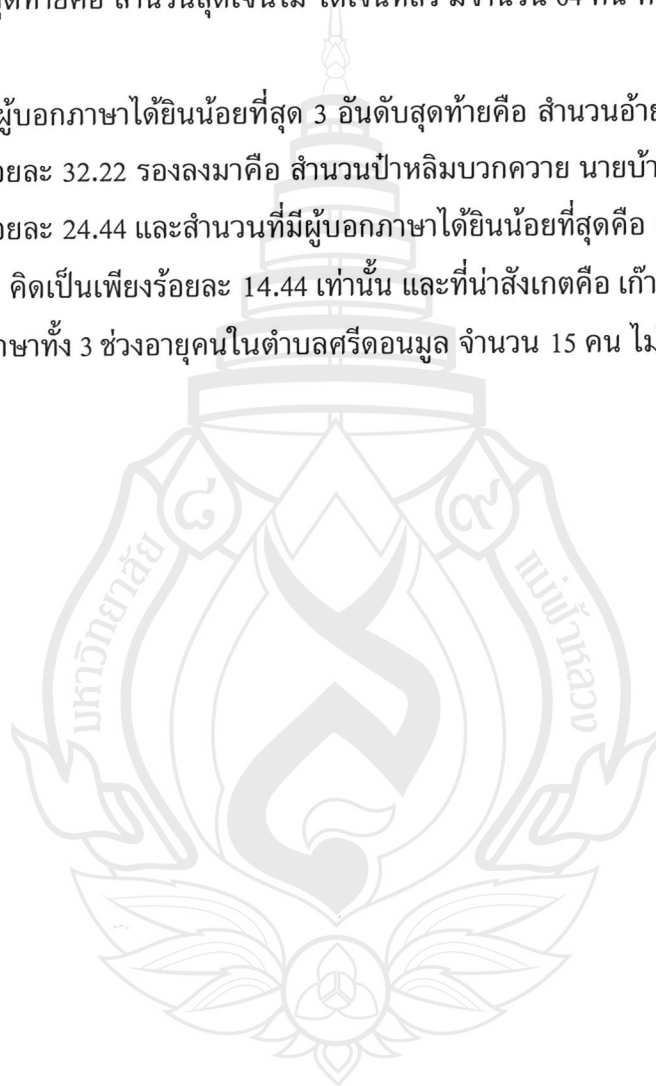
ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เกี่ยวกับคติลำนนาโบราณที่ผู้บอกภาษาในแต่ละระดับอายุเคยได้ยินไว้
รายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4-7 สรุปจำนวนผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่เคยได้ยินคติลำนนาโบราณ

สำนวน	โย นก	แม่ เงิน	ศรี ดอน มูล	เวียง	ป่า สัก	บ้าน แซ	รวม	ร้อยละ
1. จำลงน้ำก็ว่าตัวฟู จำจากฮูก็ว่าแขนสั้น	7	4	6	8	6	7	38	42.22
2. ฮู้กำม่านบ่ปอเซิง บ่ตีไปเลิงเมืองม่าน	4	3	9	7	7	4	34	37.78
3. บ่ตีเอาคาจิมเขี้ยว บ่ตีเอาเงี้ยวเป็นสหาย	14	8	14	11	10	11	68	75.55
4. เป้นโห้ไหนสาว เป้นป่าวไหนแล่น	6	3	8	8	10	6	41	45.55
5. ต่างบ่เหมือนต๋อย ผ้าต๋อยบ่เหมือนเตี่ยว	13	6	7	7	8	5	46	51.11
6. สุดเงินไม้ ได้เงินหลัว	10	7	10	14	11	12	64	71.11
7. เงินปันป้อก้า บ่เต้าบาทป้อนา	7	2	4	3	5	9	30	33.33
8. เสี่ยวในเวียง เขียงไม้สัก	7	6	6	8	6	3	36	40.00
9. เลี้ยงหมูหลาย ก่ายเป็นซี่จ้อน	11	7	11	11	9	5	54	60.00
10. ป่าหลิมบวควาย นายบ้านนอก	5	2	4	5	3	3	22	24.44
11. เป้นว่าโก้ โตว่าก้าง	4	5	5	11	5	5	35	38.89
12. กำแช่เสาะฮู	6	6	8	11	6	7	44	48.89
13. ญิงพองดาย จายพองได้	9	8	9	11	10	11	58	64.44
14. เก้าป่าฮ้าง	2	1	0	2	2	6	13	14.44
15. อ้ายข้ามแป้	4	1	4	11	5	4	29	32.22
16. อมหนั่ง ถึงซ้อ	7	7	4	11	6	7	42	46.67
17. ล่อแกลล่อกาน	11	6	9	10	11	8	55	61.11
18. ซักก้านบ้าน ค้านก้านเฮือน	13	11	14	13	14	12	77	85.55
19. ของเก่า หัวเขาคอน	12	11	10	14	10	11	68	75.55
20. นอนคิน บ่พื่นปุม	5	3	5	9	5	3	30	33.33

จากตารางข้างต้น สรุปผลการวิจัยได้ว่า เมื่ออ่านคติล้านนาโบราณจำนวน 20 สำนวน ให้ผู้บอกภาษา จำนวน 90 คน พบว่า สำนวน 3 ลำดับแรกที่มีผู้บอกภาษาเคยได้ยินมากที่สุดคือ ชักก้านบ้าน ค้านก้านเฮือน มีจำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 85.55 รองลงมาคือมี 2 สำนวนคือ บ่ดีเอาคาจิมเขี้ยว บ่ดีเอาเงี้ยวเป็นสหายกับ ของเก่า หัวเขาคอน จำนวนคนที่เคยได้ยิน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 75.55 และสุดท้ายคือ สำนวนสุดเงินไม้ ได้เงินหลวง มีจำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 71.11

สำหรับสำนวนที่มีผู้บอกภาษาได้น้อยที่สุด 3 อันดับสุดท้ายคือ สำนวนอ้ายข้ามแป มีจำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 32.22 รองลงมาคือ สำนวนป่าหลิมบวกวาย นายบ้านนอก มีจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 24.44 และสำนวนที่มีผู้บอกภาษาได้น้อยที่สุดคือ สำนวน เก้าป่าฮัง มีจำนวน 13 คน คิดเป็นเพียงร้อยละ 14.44 เท่านั้น และที่น่าสนใจคือ เก้าป่าฮัง เป็นสำนวนเดียวที่มีผู้บอกภาษาทั้ง 3 ช่วงอายุคนในตำบลศรีดอนมูล จำนวน 15 คน ไม่เคยได้ยินเลย

ตารางที่ 4-8 จำนวนผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ที่เคยได้ยินคดีล้านนาโบราณ

สำนวน	โย นก	แม่ เงิน	ศรี ดอน มูล	เวียง	ป่า สัก	บ้าน แซว	รวม (คน)	ร้อยละ
1. จำลงน้ำก็ว่าตัวฟู จำจกฮูก็ว่าแขนสั้น	2	1	2	2	2	4	13	43.33
2. ฮู้กำม่านบ่ปอเชิง บ่ดีไปเลิงเมืองม่าน	1	2	2	1	3	1	10	33.33
3. บ่ดีเอาคาจิมเขี้ยว บ่ดีเอาเงี้ยวเป็นสหาย	5	3	5	5	4	4	26	86.67
4. เป็นโห้โหนสาว เป็นป่าวโหนแล่น	3	1	3	5	5	3	20	66.67
5. ต่างบ่เหมือนต๋อย ผัดต๋อยบ่เหมือนเตี่ยว	5	4	3	1	4	3	20	66.67
6. สุดเงินไม้ ได้เงินหลวง	4	1	4	5	5	4	23	76.67
7. เงินปันป้อก้า บ่เต้าบาทป้อนา	2	2	3	0	4	2	13	43.33
8. เสี่ยวในเวียง เขียงไม้สัก	3	1	3	3	1	2	13	43.33
9. เลี้ยงหมูหลาย ก่ายเป็นซี่จ้อน	4	2	5	4	5	1	21	70.00
10. ป่าหลิมบวกควาย นายบ้านนอก	3	1	2	2	2	1	11	36.67
11. เป็นว่าโก้ โตว่าก้าง	1	1	2	4	3	2	13	43.33
12. กำแซ่เสาะฮู	3	1	2	3	5	4	18	60.00
13. ญิงพองดาย จายพองได้	5	4	5	5	5	4	28	93.33
14. เก้าปาฮัง	0	0	0	1	1	3	5	16.67
15. อ้ายข้ามแป้	1	0	1	4	2	1	9	30.00
16. อมหนั่ง ถั่งซ้อ	4	4	3	4	4	3	22	73.33
17. ล่อแอกล่อกาน	5	3	4	3	5	4	24	80.00
18. ซักก้านบ้าน ค้านก้านเฮือน	5	4	5	4	5	4	27	90.00
19. ของเก๋า หัวเข้าคอน	5	4	5	5	5	4	28	93.33
20. นอนคิ่น บ่พื้นปุม	2	1	4	3	2	1	13	43.33
ค่าเฉลี่ย								56.00

จากตารางข้างต้น สรุปผลการวิจัยได้ว่า เมื่ออ่านคติล้านนาโบราณจำนวน 20 สำนวนให้ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 จำนวน 30 คน ฟังพบว่า สำนวน 3 ลำดับแรกที่มีผู้บอกภาษาเคยได้ยินมากที่สุด คือ ญิงพองตาย จายพองได้ และ ของเก่าหัวเข้าคอน มีจำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 93.33 รองลงมาคือสำนวนชักก้านบ้าน คำนก้านเฮือน จำนวนคนที่เคยได้ยิน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 90 และสุดท้ายคือ สำนวน บ่ดีเอาคางจิ้มเขี้ยว บ่ดีเอาเงี้ยวเป็นสหาย มีจำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 86.67

สำหรับสำนวนที่มีผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เคยได้ยินน้อยที่สุด 3 อันดับสุดท้ายคือ สำนวนฮู้กำม่านบ่พอเซิง บ่ดีไปเลิงเมืองม่าน มีจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 รองลงมาคือ สำนวน อ้ายข้ามแป้ มีจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 30 และสำนวนที่มีผู้บอกภาษาได้ยินน้อยที่สุด คือ สำนวน เก้าป้าง มีจำนวน 5 คน คิดเป็นเพียงร้อยละ 16.67 เท่านั้น

หากพิจารณาให้ละเอียดจะพบว่า สำนวนที่มีผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ไม่เคยได้ยินเลย มี 3 สำนวนคือ เงินปันป้อก้า บ่เต้าบาทป้อนา เก้าป้าง และอ้ายข้ามแป้ โดยเฉพาะสำนวน เก้าป้าง เป็นสำนวนเดียวที่มีผู้บอกภาษาถึง 3 ตำบล จำนวน 15 คน ไม่เคยได้ยินเลย

ตารางที่ 4-9 จำนวนผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ที่เคยได้ยินคดีลัทธินาโบริ

สำนวน	โย นก	แม่ เงิน	ศรี ดอน มูล	เวียง	ป่า สัก	บ้าน แซว	รวม (คน)	ร้อยละ
1. จำลงน้ำก็ว่าตัวฟู จำจากฮูก็ว่าแขนสั้น	2	2	4	4	3	3	18	60.00
2. ฮู้กำม่านบ่ปอเซิง บ่ดีไปเลิงเมืองม่าน	2	1	5	2	2	3	15	50.00
3. บ่ดีเอาคางจิ้มเขี้ยว บ่ดีเอาเงี้ยวเป็นสหาย	4	3	5	4	3	5	24	80.00
4. เป็นโห้โหนสาว เป็นป่าวโหนแล่น	1	1	4	3	0	2	11	36.67
5. ตางบ่เหมือนต๋อย ผัดต๋อยบ่เหมือนเตี้ยว	4	2	3	3	3	2	17	56.67
6. สุดเงินไม้ ได้เงินหลัว	2	3	5	5	3	5	23	77.67
7. เงินปันบ่อก้า บ่เต้าบาทป้อนา	3	0	0	0	0	2	5	16.67
8. เสี้ยวในเวียง เขียงไม้สัก	1	1	1	3	3	0	9	30.00
9. เลี้ยงหมูหลาย ก่ายเป็นซี่จ้อน	3	3	3	3	2	2	16	53.33
10. ป่าหลิมบวกควาย นายบ้านนอก	1	0	1	2	0	1	5	16.67
11. เป็นว่าโก๋ โตว่าก้าง	0	1	1	3	1	2	8	26.67
12. กำแซ่เสาะฮู	0	3	4	3	0	2	12	40.00
13. ญิงพองตาย จายพองได้	3	4	3	5	3	5	23	77.67
14. เก้าป้าง	1	0	0	1	1	3	6	20.00
15. อ้ายข้ามแป	1	1	1	3	2	2	10	33.33
16. อมหนั่ง ถังข้อ	2	2	1	5	2	3	15	50.00
17. ล่อแอกล่อกาน	4	1	4	4	4	4	21	70.00
18. ซักกำนบ้าน คำนกำนเฮือน	5	5	5	5	4	5	29	97.67
19. ของเก่า หัวเข้าคอน	4	3	2	5	3	5	22	73.33
20. นอนคิน บ่พินปุม	1	0	0	4	1	1	7	23.33
ค่าเฉลี่ย								49.33

จากตารางข้างต้น สรุปผลการวิจัยได้ว่า เมื่ออ่านคดีลัทธินาโบริณจำนวน 20 สำนวนให้ผู้ออกภาษาระดับอายุที่ 2 จำนวน 30 คนฟังพบว่า สำนวน 3 ลำดับแรกที่ผู้ออกภาษาเคยได้ยินมากที่สุดคือ ชักกานบ้าน คำนกานเหือน มี 29 คน คิดเป็นร้อยละ 97.67 รองลงมาคือ สำนวน บ่ตีเอาคาจิมเขี้ยว บ่ตีเอาเงี้ยวเป็นสหาย จำนวนคนที่เคยได้ยิน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 80 และสุดท้ายคือ สำนวน สุดเงินไม้ ได้เงินหลั กับ ญิงพองตาย จายพองได้ มีจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 77.67

สำหรับสำนวนที่มีผู้ออกภาษาระดับอายุ ที่ 2 เคยได้ยินน้อยที่สุด 3 อันดับสุดท้ายคือ สำนวน นอนคีน บ่พีนปุม มี 7 คน คิดเป็นร้อยละ 23.33 รองลงมาคือ สำนวน เก้าปาฮัง มี 6 คน คิดเป็นร้อยละ 20 และสำนวนที่ผู้ออกภาษาได้ยินน้อยที่สุดคือสำนวนเงินปันป้อก้า บ่เต้าบาทป้อนา กับ ป่าหลิมบวควาย นายบ้านนอก มีจำนวน 5 คน คิดเป็นเพียงร้อยละ 16.67 เท่านั้น

หากพิจารณาให้ละเอียดจะพบว่า สำนวนที่ผู้ออกภาษาระดับอายุที่ 2 ไม่เคยได้ยินเลย มีถึง 8 สำนวน ได้แก่ เป็นโหโหนสาว เป็นปาวโหนแล่น เงินปันป้อก้า บ่เต้าบาทป้อนา เสี่ยวในเวียง เขียงไม้สัก ป่าหลิมบวควาย นายบ้านนอก เป็นว่าโก โตว่ากัง กำแซเสาะฮู เก้าปาฮัง นอนคีน บ่พีนปุม โดยเฉพาะสำนวน เงินปันป้อก้า บ่เต้าบาทป้อนา เป็นสำนวนเดียวที่ผู้ออกภาษาถึง 4 ตำบล จำนวน 20 คน ไม่เคยได้ยินเลย

ตารางที่ 4-10 จำนวนผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ที่เคยได้ยินคดีลัทธินาโบริณ

สำนวน	โย นก	แม่ เงิน	ศรี ดอน มูล	เวียง	ป่า สัก	บ้าน แซว	รวม (คน)	ร้อยละ
1. จำลงน้ำก็ว่าตัวฟู จำจกฐก็ว่าแขนสั้น	3	1	0	2	1	0	7	23.33
2. ผู้กำม่านบ่พอเซิง บ่ดีไปเลิงเมืองม่าน	1	0	2	4	2	0	9	30.00
3. บ่ดีเอาคาจ้มเขี้ยว บ่ดีเอาเงี้ยวเป็นสหาย	5	2	4	2	3	2	18	60.00
4. เป็นโห้ไหนสาว เป็นป่าวไหนแล่น	2	1	1	0	5	1	10	33.33
5. ต่างบ่เหมือนต๋อย ผัดต๋อยบ่เหมือนเตี่ยว	4	0	1	3	1	0	9	30.00
6. สุดเงินไม้ ได้เงินหลัว	4	3	1	4	3	3	18	60.00
7. เงินปันบ่อก้า บ่เต้าบาทป้อนา	2	0	1	3	1	5	12	40.00
8. เสี่ยวในเวียง เขียงไม้สัก	3	4	2	2	2	1	14	46.67
9. เลี้ยงหมูหลาย ก่ายเป็นซี่จ้อน	4	2	3	4	2	2	17	56.67
10. ป่าหลิมบวคควาย นายบ้านนอก	1	1	1	1	1	1	6	20.00
11. เป็นว่าโก้ โตว่าก้าง	3	3	2	4	1	1	14	46.67
12. กำแซ่เสาะฮู	3	2	2	5	1	1	14	46.67
13. ญิงพองดาย จายพองได้	1	2	1	1	2	2	9	30.00
14. เก้าป้าง	1	1	0	0	0	0	2	6.67
15. อ้ายข้ามแป	2	0	2	4	1	1	10	33.33
16. อมหนั่ง ถังข้อ	1	1	0	2	0	1	5	16.67
17. ล่อแกลล่อกาน	2	2	1	3	2	0	10	33.33
18. ซักก่านบ้าน คำนก่านเฮือน	3	2	4	4	5	3	21	70.00
19. ของเก่า หัวเข้าคอน	3	4	3	4	2	2	18	60.00
20. นอนคีน บ่พื่นปุม	2	2	1	2	2	1	10	33.33
ค่าเฉลี่ย								38.83

จากตารางข้างต้น สรุปผลการวิจัยได้ว่า เมื่ออ่านคติล้านนาโบราณจำนวน 20 สำนวนให้
ผู้ออกภาษาระดับอายุ ที่ 3 จำนวน 30 คนฟังพบว่า สำนวน 3 ลำดับแรกที่ผู้ออกภาษาเคยได้ยิน
มากที่สุดคือ ชักก้านบ้าน คำนก้านเฮือน มีจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 70 รองลงมาคือมี
3 สำนวนคือ บ่ดีเอาคัจฉิมเขียว บ่ดีเอาเขียวเป็นสหาย สุดเงินไม้ได้เงินหลัว และ ของเก่า
หัวเข้าคอน จำนวนคนที่เคยได้ยิน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 60 และสุดท้ายคือ สำนวน
เลี้ยงหมูหลาย ก่ายเป็นซี้จ้อน มีจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 56.67

สำหรับสำนวนที่มีผู้ออกภาษาระดับอายุที่ 3 เคยได้ยินน้อยที่สุด 3 อันดับสุดท้ายคือ
สำนวน ป่าหลิมบวควาย นายบ้านนอก มีจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 20 รองลงมาคือ สำนวน
อมหนัง ถึงข้อ มีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 และสำนวนที่ผู้ออกภาษาได้ยินน้อยที่สุดคือ
สำนวนเก้าปาฮัง มีจำนวน 2 คน คิดเป็นเพียงร้อยละ 6.67 เท่านั้น

หากพิจารณาให้ละเอียดจะพบว่า สำนวนที่ ผู้ออกภาษาระดับอายุ ที่ 3 ไม่เคยได้ยินเลย
มีถึง 9 สำนวน ได้แก่ จ้างน้ำกว่าตัวฟู จ้างกูก็ว่าแขนสั้น อู้ก้าม่านบ่ปอเซิง บ่ดีไปเลิงเมืองม่าน
เป็นโห้ไหนสาว เป็นปาวไหนแล่น ต่างบ่เหมือนต๋อย ผ้าต๋อยบ่เหมือนเตี่ยว เงินปันป้อก้า
บ่เต้าบาทป้อนา เก้าปาฮัง อ้ายข้ามแป้ อมหนัง ถึงข้อ ล่อแอกล่อกาน โดยเฉพาะสำนวน
เก้าปาฮัง เป็นสำนวนเดียวที่ผู้ออกภาษาถึง 4 ตำบล จำนวน 20 คน ไม่เคยได้ยินเลย

ตารางที่ 4-11 สรุปร้อยละของผู้บอกภาษาที่เคยได้ยินคดีล้านนาโบราณจำแนกตามระดับอายุ

สำนวน	ค่าร้อยละจำแนกตามระดับอายุ		
	55-70 ปี	35-50 ปี	15-30 ปี
1. จำลงน้ำก็ว่าตัวฟู จำจากฐก็ว่าแขนสั้น	43.33	60.00	23.33
2. อู้ก่าม่านบ่ปอเซิง บ่ตีไปเลิงเมืองม่าน	33.33	50.00	30.00
3. บ่ดีเอาคาจิมเขี้ยว บ่ดีเอาเงี้ยวเป็นสหาย	87.67	80.00	60.00
4. เป็นโห้ไหนสาว เป็นป่าวไหนแล่น	66.67	36.67	33.33
5. ต่างบ่เหมือนต๋อย ผัวต๋อยบ่เหมือนเตี้ยว	66.67	56.67	30.00
6. สุดเงินไม้ ได้เงินหลัว	77.67	77.67	60.00
7. เงินปันป้อก้า บ่เต้าบาทป้อนา	43.33	16.67	40.00
8. เสี้ยวในเวียง เขี้ยวไม้สัก	43.33	30.00	46.67
9. เลี้ยงหมูหลาย ก่ายเป็นซี่จ้อน	70.00	53.33	56.67
10. ป่าหลิมบวกควาย นายบ้านนอก	36.67	16.67	20.00
11. เป็นว่าโก้ โตว่าก้าง	43.33	26.67	46.67
12. กำแช่เสาะฮู	60.00	40.00	46.67
13. ญิงพองดาย จายพองได้	93.33	77.67	30.00
14. เก้าป้าง	16.67	20.00	6.67
15. อ้ายข้ามแป	43.33	33.33	33.33
16. อมหนั่ง ถึงข้อ	73.33	50.00	16.67
17. ล่อแอกล่อกาน	80.00	70.00	33.33
18. ซักก่านบ้าน คำนก่านเฮือน	90.00	97.67	70.00
19. ของเก่า หัวเข้าคอน	93.33	73.33	60.00
20. นอนคีน บ่ฟื้นปุม	43.33	23.33	33.33
ค่าเฉลี่ย	56.00	49.33	38.83

จากตารางข้างต้นพบว่า ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุเคยได้ยินคติล้านนาโบราณลดลงตามระดับอายุถึง 8 จาก 20 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 40 ได้แก่ สำนวน บ่ตีเอาค้ำจิ้มเขี้ยว บ่ตีเอาเงี้ยวเป็นสหาย ,เป็นโห่โหนสว เป็นป่าวโหนแล่น ต่างบ่เหมือนต๋อย ผ้าต๋อยบ่เหมือนเตี่ยว ญิงพองตาย จายพองได้ อมหนั่ง ถึงซ้อ ล่อแกลล่อกาน และของเก่า หัวเขาคอน และยังมีสำนวนที่มีแนวโน้มลดลงอีก 2 สำนวน คือ สุดเงินไม้ ได้เงินหัว และอ้ายข้ามแป้

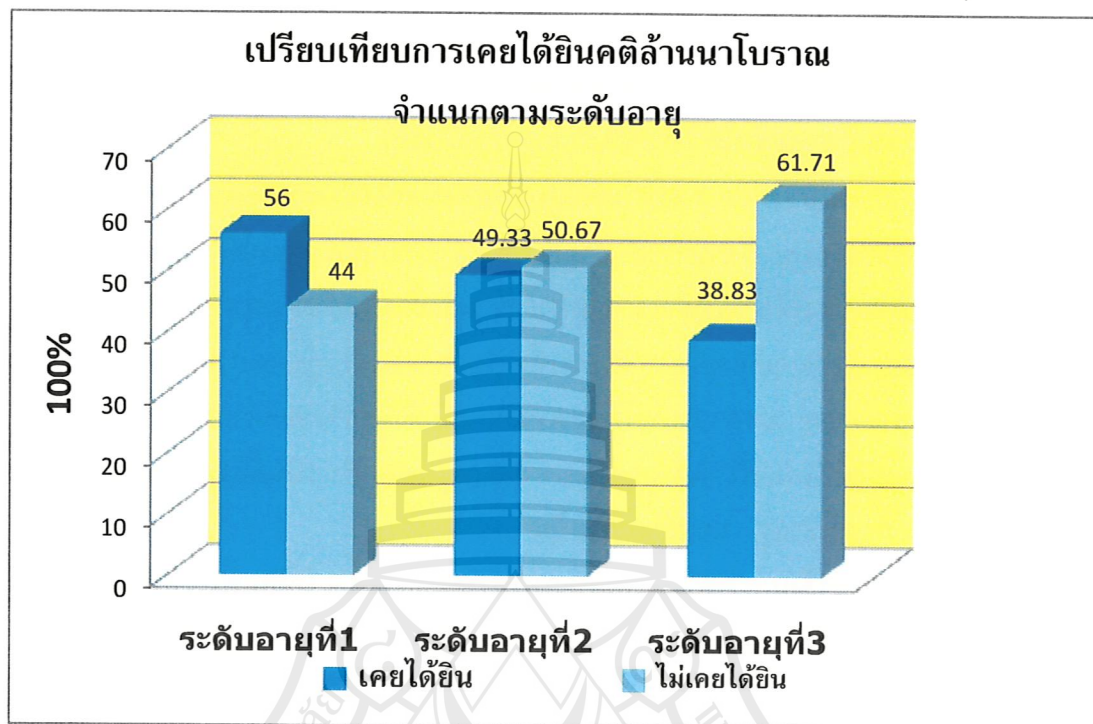
นอกจากนี้ยังมีอีก 4 สำนวนที่มีผู้บอกภาษาเคยได้ยินมากขึ้นในผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 แต่ก็ลดน้อยลงในผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 อีก 4 สำนวนคือ จำลงน้ำก็ว่าตัวฟู จำจกฮู้ก็ว่าแขนสั้น ฮู้กำม่านบ่พอเซิง บ่ตีไปเลิงเมืองม่าน เก้าปาสั่ง และซึกกำนบ้าน คำนกำนเฮือน

อย่างไรก็ตามก็ยังมีอยู่ 5 สำนวนที่คำร้อยละลดลงในผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เช่นกันแต่กลับมีแนวโน้มว่าผู้บอกภาษาเคยได้ยินมากขึ้น แต่ก็ยังมีคำร้อยละต่ำกว่าผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 คือ สำนวนเงินปันป้อก้า บ่เต้าบาทป้อนา เลี้ยงหมูหลาย ก่ายเป็นซี้จ๋อน ป้าหลิมบวกควาย นายบ้านนอก ก้าแซ่เสาะฮู นอนคีน บ่พินปุม

เป็นที่น่าสังเกตว่าสำนวนที่ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ได้ยินเพิ่มมากขึ้นกว่าผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 แต่ไม่ได้เป็นไปตามลำดับน้อยไปหามาก เพราะผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 จะมีคำร้อยละมากกว่าผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 มีอยู่ 2 สำนวนคือ เสี่ยวในเวียง เชียงไม้สัก และ เป็นว่าโก โตว่าก้าง

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยได้นำมาสรุปในรูปของกราฟแท่งเพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นดังนี้

แผนภูมิที่ 4-12 เปรียบเทียบการเคยได้ยินคติลัณนาโบราณจำแนกตามระดับอายุ

จากตารางข้างต้นสรุปได้ว่า เมื่อผู้วิจัยอ่านคติลัณนาโบราณจำนวน 20 สำนวนให้ผู้บอกภาษาในแต่ละระดับอายุฟัง ผลการวิจัยพบว่า ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 จะเคยได้ยินคติลัณนาโบราณมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 56 รองลงมาคือผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เคยได้ยินร้อยละ 49.33 และสุดท้ายคือผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 เคยได้ยินเพียงร้อยละ 38.83 จะสังเกตได้ว่าการได้ยินคติลัณนาโบราณลดลงตามลำดับระดับอายุ ในทางกลับกันการไม่เคยได้ยินคติลัณนาโบราณก็เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน เป็นร้อยละ 44 ร้อยละ 50.67 และร้อยละ 61.71 ตามลำดับ

จากข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ว่า แม้แต่การเคยได้ยินคติลัณนาโบราณก็ยังมีแนวโน้มลดลงตามระดับอายุอย่างเห็นได้ชัด

4.4 การวิเคราะห์การใช้คติลัณนาในการครองตนของคนเชียงใหม่ 5 ด้าน

ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ว่า ถ้าผู้บอกภาษาใช้คติลัณนาในระดับบ่อยครั้ง และค่อนข้างบ่อย โดยมีค่าร้อยละรวมกัน 50 ขึ้นไปถือว่าผู้บอกภาษายังคงใช้คติลัณนาครองตนในชีวิตประจำวันอยู่ แต่ถ้าใช้คติลัณนาในระดับนานๆครั้ง และไม่เคยใช้เลยมีค่าร้อยละรวมกัน 50 ขึ้นไป ก็ถือว่าผู้บอกภาษาไม่ได้ใช้คติลัณนาในการครองตนในชีวิตประจำวันเช่นกัน รายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4-13 การใช้คติลัณนาในด้านการครองกายของผู้บอกภาษาจำแนกตามระดับอายุ

การใช้คติลัณนาในการครองกาย	ร้อยละของผู้บอกภาษา		
	55- 70 ปี	35- 50 ปี	15- 30 ปี
1. ความมีระเบียบวินัย และรักษาความสะอาด	58.89	60.00	38.89
2. ความขยัน อดทนและมีความอดุสาหะ พยายาม	44.44	32.22	5.55
3. การเห็นคุณค่าของตนและผู้อื่น	68.89	72.22	36.67
4. การใช้ประสบการณ์ทั้งของตนและของผู้อื่นมาสอนตน	66.66	63.33	48.89
5. การรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์	52.22	62.22	38.89
6. การรู้จักประมาณตน รู้จักความพอเพียงพอดี ไม่โลภ	65.56	50.00	24.45
7. การประหยัด รู้จักมัธยัสถ์ อดออม	71.11	62.22	35.55
8. การรู้จักระมัดระวังตน มีความรอบคอบไม่ประมาท	60.00	41.11	20.00
9. การรู้จักวางตนให้เหมาะสม	58.89	45.56	15.56
10. การรู้จักใช้สติปัญญา และเหตุผล	62.22	44.45	16.67
11. ความกล้าหาญ	48.89	37.78	18.89
12. ความเสียสละ มีเมตตา มีน้ำใจ ไม่เห็นแก่ตัว	78.89	65.55	25.56
13. ความรับผิดชอบ	48.89	46.67	21.11
14. ความกตัญญูกตเวที	60.00	45.56	11.11
15. การดูแลสุขภาพ	74.44	58.89	17.78
16. ความสามัคคี	58.89	56.67	12.22
17. ความซื่อสัตย์ สุจริต และยุติธรรม	75.55	71.11	15.55
18. การใฝ่หาความรู้ใ้ตน	77.78	74.44	35.56
ค่าเฉลี่ย	62.90	55.00	24.38

จากตารางข้างต้นพบว่า การใช้คตินานาครองตนในด้านการครองกาย 3 อันดับแรกจำแนกตามระดับอายุพบว่า ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ใช้คตินานามากที่สุดคือสำนวนเกี่ยวกับความเสียสละ มีเมตตา มีน้ำใจ ไม่เห็นแก่ตัว ร้อยละ 78.89 รองลงมาคือการไฝหาความรู้ใฝ่ตนร้อยละ 77.78 และความซื่อสัตย์ สุจริต และยุติธรรม ร้อยละ 75.55

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ใช้คตินานามากที่สุดคือสำนวนเกี่ยวกับการไฝหาความรู้ใฝ่ตน ร้อยละ 74.44 รองลงมาคือการเห็นคุณค่าของตนและผู้อื่น ร้อยละ 72.22 และ ความซื่อสัตย์ สุจริตและยุติธรรม ร้อยละ 71.11

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ใช้คตินานามากที่สุดคือสำนวนเกี่ยวกับการใช้ประสบการณ์ทั้งของตนและของผู้อื่นมาสอนตนร้อยละ 48.89 รองลงมาคือความมีระเบียบวินัย และรักษาความสะอาด และการรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ร้อยละ 38.89 และการเห็นคุณค่าของตนและผู้อื่น ร้อยละ 36.67

ตารางที่ 4-14 การใช้คตินานาในด้านการครองวาจาและใจของผู้บอกภาษาจำแนกตามระดับอายุ

การใช้คตินานาครองวาจาและใจ	ร้อยละของผู้บอกภาษา		
	55- 70 ปี	35- 50 ปี	15- 30 ปี
1. อย่าใส่ใจคำพูดที่ไร้สาระ	68.89	48.89	16.67
2. การรู้จักระมัดระวังคำพูด	71.11	46.67	16.66
3. ความรับผิดชอบในคำพูด	73.33	52.22	30.00
4. ไม่ควรพูดมาก	55.55	35.55	10.00
5. ไม่ควรดีแต่พูด	68.89	58.89	22.22
ค่าเฉลี่ย	67.55	48.44	19.11

จากตารางข้างต้นพบว่า การใช้คตินานาครองตนในด้านการครองวาจาและใจ 3 อันดับแรกจำแนกตามระดับอายุพบว่า ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ใช้คตินานามากที่สุดคือสำนวนเกี่ยวกับความรับผิดชอบในคำพูด ร้อยละ 73.33 รองลงมาคือ การรู้จักระมัดระวังคำพูด ร้อยละ 71.11 และอย่าใส่ใจคำพูดที่ไร้สาระและไม่ควรดีแต่พูด ร้อยละ 68.89 ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ใช้คตินานามากที่สุดคือสำนวนเกี่ยวกับไม่ควรดีแต่พูด ร้อยละ 58.89 รองลงมาคือความรับผิดชอบในคำพูด ร้อยละ 52.22 และอย่าใส่ใจคำพูดที่ไร้สาระ ร้อยละ 48.89 ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ใช้คตินานามากที่สุดคือสำนวนเกี่ยวกับความรับผิดชอบในคำพูด ร้อยละ 30 รองลงมาคือไม่ควรดีแต่พูด ร้อยละ 22.22 และอย่าใส่ใจคำพูดที่ไร้สาระ ร้อยละ 16.67

ตารางที่ 4-15 การใช้คติล้านนาในการครองคนของผู้บอกภาษาจำแนกตามระดับอายุ

การใช้คติล้านนาครองคน	ร้อยละของผู้บอกภาษา		
	55- 70 ปี	35- 50 ปี	15- 30 ปี
1. การอบรม สั่งสอน	61.11	43.33	24.44
2.การครองรัก และครองเรือน	53.34	30.00	11.11
3.การเข้าสังคม และการสมาคม	51.11	25.55	10.00
4.ความรักบ้านเกิดเมืองนอน	61.67	38.33	15.00
5.การปกครองคน	56.67	42.22	24.44
ค่าเฉลี่ย	56.78	35.89	17.00

จากตารางข้างต้นพบว่า การใช้คติล้านนาครองตนในการครองคน 3 อันดับแรก จำแนกตามระดับอายุพบว่า ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ใช้คติล้านนามากที่สุดคือสำนวนเกี่ยวกับความรักบ้านเกิดเมืองนอนร้อยละ 61.67 รองลงมาคือการอบรมสั่งสอน ร้อยละ 61.11 และการปกครองคน ร้อยละ 56.67 ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ใช้คติล้านนามากที่สุดคือ สำนวนเกี่ยวกับการอบรมสั่งสอน ร้อยละ 43.33 รองลงมาคือ การปกครองคน ร้อยละ 42.22 และความรักบ้านเกิดเมืองนอน ร้อยละ 38.33 ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ใช้คติล้านนามากที่สุดคือสำนวนเกี่ยวกับการอบรมสั่งสอน และการปกครองคน ร้อยละ 24.44 รองลงมาคือ ความรักบ้านเกิดเมืองนอน ร้อยละ 15 และการครองรัก และครองเรือน ร้อยละ 11.11

ตารางที่ 4-16 การใช้คตินานาในด้านการครองงานของผู้บอกภาษาจำแนกตามระดับอายุ

การใช้คตินานาครองงาน	ร้อยละของผู้บอกภาษา		
	55- 70 ปี	35- 50 ปี	15- 30 ปี
1. ความขยันในการประกอบอาชีพ	66.67	68.89	22.22
2. ความกระตือรือร้น	73.33	65.55	21.11
3. ความสามัคคี	65.55	58.89	24.44
4. ความมีน้ำใจ	73.33	50.00	26.67
ค่าเฉลี่ย	69.72	60.83	23.61

จากตารางข้างต้นพบว่า การใช้คตินานาครองตนในด้านการครองงาน 3 อันดับแรก จำแนกตามระดับอายุพบว่า ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ใช้คตินานามากที่สุดคือสำนวนเกี่ยวกับความกระตือรือร้น และความมีน้ำใจ ร้อยละ 73.33 รองลงมาคือความขยันในการประกอบอาชีพ ร้อยละ 66.67 และความสามัคคี ร้อยละ 65.55 ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ใช้คตินานามากที่สุดคือสำนวนเกี่ยวกับ ความขยันในการประกอบอาชีพ ร้อยละ 68.89 รองลงมาคือความกระตือรือร้น ร้อยละ 65.55 และความสามัคคี ร้อยละ 58.89 ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ใช้คตินานามากที่สุดคือสำนวนเกี่ยวกับความมีน้ำใจร้อยละ 26.67 รองลงมาคือ ความสามัคคี ร้อยละ 24.44 และ ความขยันในการประกอบอาชีพ ร้อยละ 22.22

ตารางที่ 4-17 การใช้คตินานาในด้านการครองธรรมของผู้บอกภาษาจำแนกตามระดับอายุ

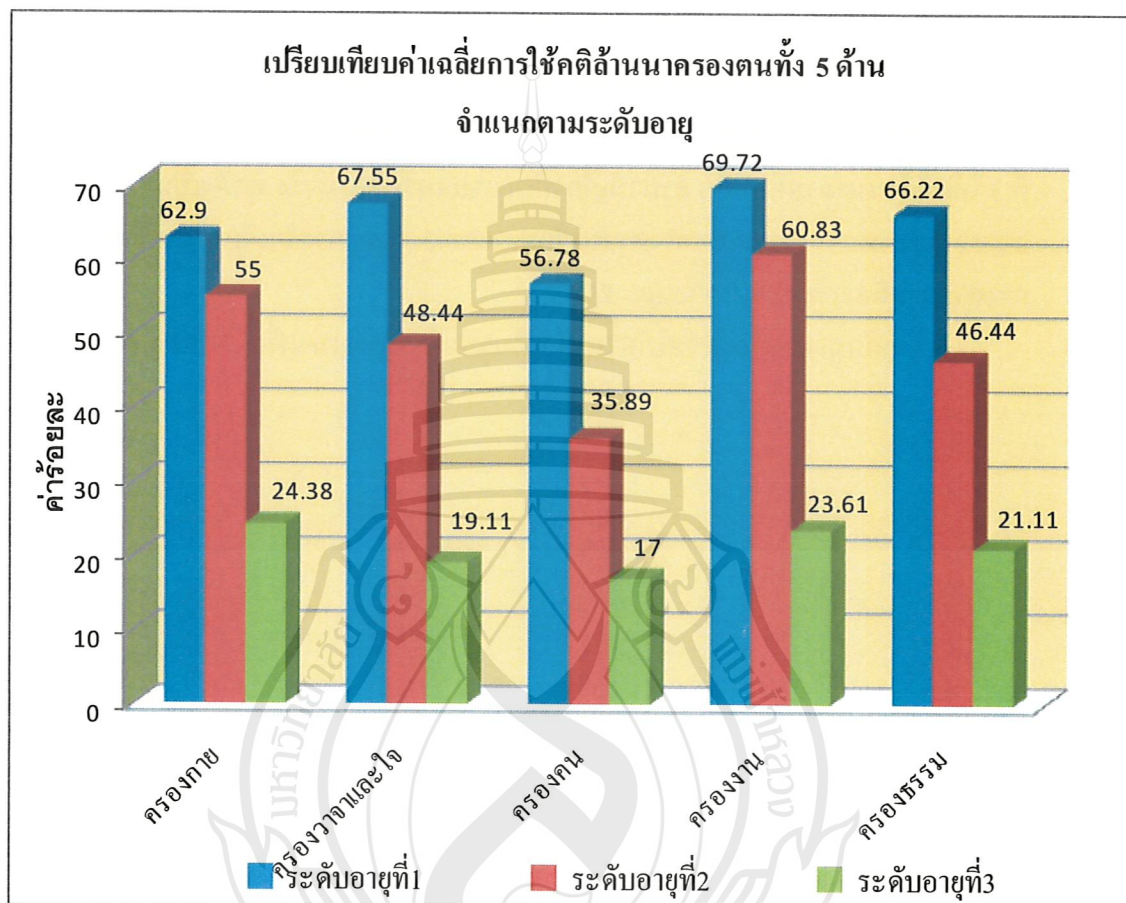
การใช้คตินานาครองธรรม	ค่าเฉลี่ย ระดับการใช้คตินานา		
	55- 70 ปี	35- 50 ปี	15- 30 ปี
1. ความเชื่อทางศาสนา	57.78	42.22	23.33
2. การยอมรับความจริง ทุกสิ่งเป็นสัจธรรม	64.45	51.11	24.45
3. การรักเกียรติยศ ชื่อเสียง 20.00	75.55	53.33	20.00
4. การทำความดีละเว้นความชั่ว	65.56	37.78	20.00
5. การเดินทางสายกลาง	67.78	47.78	17.78
ค่าเฉลี่ย	66.22	46.44	21.11

จากตารางข้างต้นพบว่า การใช้คติลัทธิศาสนาของตนในด้านการครองธรรม 3 อันดับแรก จำแนกตามระดับอายุพบว่า ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ใช้คติลัทธิศาสนามากที่สุดคือ สำนวนเกี่ยวกับการรักเกียรติยศ ชื่อเสียง ร้อยละ 75.55 รองลงมาคือ การเดินทางสายกลางร้อยละ 67.78 และ การทำความดีละเว้นความชั่ว ร้อยละ 65.56 ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ใช้คติลัทธิศาสนามากที่สุดคือ สำนวนเกี่ยวกับการรักเกียรติยศ ชื่อเสียง ร้อยละ 53.33 รองลงมาคือ การยอมรับความจริง ทุกสิ่งเป็นสังขาร ร้อยละ 51.11 และการเดินทางสายกลางร้อยละ 47.78 ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ใช้คติลัทธิศาสนามากที่สุดคือ สำนวนเกี่ยวกับการยอมรับความจริง ทุกสิ่งเป็นสังขาร ร้อยละ 24.45 รองลงมาคือความเชื่อทางศาสนา ร้อยละ 23.33 และการรักเกียรติยศ ชื่อเสียง และการทำความดีละเว้นความชั่วร้อยละ 20

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยได้นำมาสรุปในรูปของกราฟแท่งเพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นดังนี้

แผนภูมิที่ 4-18 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการใช้คติลัณนาครองตนทั้ง 5 ด้านจำแนกตามระดับอายุ

จากตารางข้างต้นพบว่า ค่าเฉลี่ยการใช้คติลัณนาครองตนทั้ง 5 ด้านจำแนกตามระดับอายุนั้นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 จะใช้คติลัณนาในการครองตนทั้ง 5 ด้านมากที่สุด รองลงมาคือผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ 3 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า การใช้คติลัณนาครองตนนั้นลดลงตามช่วงอายุเช่นกันคือ ค่าเฉลี่ยร้อยละ 64.63 49.73 และ 21.04 ตามลำดับ

หากพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 จะใช้คติลัณนาในการครองงานมากที่สุดคิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 69.72 รองลงมาเป็นด้านการครองวาจาและใจร้อยละ 67.55 และด้านการครองธรรม ร้อยละ 66.22

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ใช้คติล้านนาในการครองงานมากที่สุดเช่นกันคิดเป็นค่าเฉลี่ย ร้อยละ 60.83 รองลงมาเป็นด้านการครองกาย ร้อยละ 55 และด้านการครองวาจาและใจ ร้อยละ 48.44

ส่วนผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 นั้นใช้คติล้านนาในการครองกายมากที่สุดคิดเป็นค่าเฉลี่ย ร้อยละ 24.38 รองลงมาเป็นด้านการครองงานร้อยละ 23.61 และด้านการครองธรรม ร้อยละ 21.11

จากข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ว่า ผู้บอกภาษาทุกระดับอายุจะใช้คติล้านนาในการครองงานมากที่สุด รองลงมาใช้ในการครองกาย ครองวาจาและใจและครองธรรม ส่วนด้านที่ใช้น้อยที่สุด คือ การครองคน

ตารางที่ 4-19 คำร้อยละการใช้คติสำนวนในการครองตนของคนทั้งสามระดับอายุในด้านการครองกาย

สำนวนที่ผู้บอกภาษาใช้	สำนวนที่ผู้บอกภาษาไม่ได้ใช้
1. ความมีระเบียบวินัย และรักษาความสะอาด	
เมื่อแลงกวาดเข้า เมื่อเจ้ากวาดออก (71.12) จะซื้อจ้างหื้อดูทาง จะเอานางหื้อพ่อแม่ จะเอาแต่ๆ หื้อพ่อครัวไฟ (61.12)	บ่ดีซื้อใส่ห้องเหมื่อง บ่ดีเอาต่อเฟื่องแก่งกัน (74.44)
2. ความขยัน อดทนและมีความอดุสาหะ พยายาม	
แมงบ้งบ่ตายกันใบไม้ (57.78)	จิกตอยอยู่ป็นตีนคนขึ้น จะไปสิ้นคนมีเปียน (85.55) ไม้กันกันเพราะคมเลียม ขุดเลาะเลียม เก้งนฮากแก้ว (90.00)
3. การเห็นคุณค่าของตนและผู้อื่น	
พระเจ้าตัวมีบ่ไหว ไปไหวพระเจ้าเป็น (76.67) หันเป็นดี อย่าใครได้ หันเป็นไร อย่าดูแวน (58.89)	คนดำดำ ตัวนอนหงาย บ่ดีกายเหยียบข้าม (57.77)
4. การรู้จักใช้ประสบการณ์ทั้งของตนและของผู้อื่นมาสอนตน	
ข้ามน้ำผ่อเป็นไปก่อน (50.00) กินแล้วหื้อเก็บ เจ็บแล้วหื้อจำ (85.55)	ข้ามน้ำผ่อเป็นไปก่อน (50.00) กานงานมียาคลาด หื้อผ่อเป็นบ้านจาวเมือง (56.67)
5. การรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์	
อยู่บ้านเป็นบ่ดีนั่งบ่ตาย ปั้นจัวปั้นควายหื้อลูกเป็น เหล่น (83.33)	เก็บผักลวดหักหลว ตักข้าวลวดอาบน้ำ (71.11) จะป็นั่งถ้ำกาน จะไปหื้อเป็นวานเป็นใจ จะป็นอนถ้ำใช้ตั้งวัน (58.89)
6. การรู้จักประมาณตน รู้จักความพอเพียง พอดี ไม่โลภ	
จะไปโลกอำต่าจ้ง จะป็นั่งกาประตู (56.67)	เยื่ออะล้ง หื้อฮู้พะมาณ กระจ่ากานหื้อฮู้จักผ่อ (57.77) เก็บผักเก็บไม้ บ่ดีเก็บไก่ เก็บตามตีนขึ้นได ป่อใช้ป่อกิน (58.89)

สำนวนที่ผู้บอกภาษาใช้	สำนวนที่ผู้บอกภาษาไม่ได้ใช้
7. การประหยัด รู้จักมัธยัสถ์ อดออม	
เงินเป็นเจ้า เข้าเป็นนาย (73.33) กินง่ายจ่ายอ่วย มักเป็นคนตัก กินจิกินจำ หมั่นฮิบหมั่นฮอม มักจะเป็นคนมี (55.56)	ใครกินนั๊กๆ หื้อกินเต้าปายก้อย ใครกินหน้อยๆ หื้อกินเต้าหัวแม่มือ (60.00)
8. การรู้จักระมัดระวังตน มีความรอบคอบ ไม่ประมาท	
บ่ดีลากไม้เข้าหาตัว บ่ดีผ่าหลัวใกล้หน้าแข้ง (66.67)	หลับหื้อหมั่นตื่น จะไปลั่นบ้านเมืองดี (65.56) ก้อนหินขว้างซัด ถูกตีหินซัง จ้างหุมชะนัง สะต้อนใส่หน้า (80.00)
9. การรู้จักวางตนให้เหมาะสม	
	บ่ดีฮ้องตุ้กินข้าว บ่ดีฮ้องเจ้าขึ้นเฮือน (52.22) เป้นแม่ญิงจะไปนุ่งซิ่นล้าตัว จะไปใครหัวล้าบ้าน (62.22) กินบ่จ้าง ก่เป้นหนี ขี้บ่จ้างก่เป้นกำ เป่งตัวบ่ดี ก่เป้นเล้า (65.56)
10. การรู้จักใช้สติปัญญา และเหตุผล	
	อดได้เป้นยา มีพะหยญาแป้เป้น (53.33) ไม้อ่อนบ่ท่อนหัก คนหลึกมักอ่อนน้อม (53.34) กันหม้อบ่ฮ้อน บ่เป้นแต่ไฟ มันเป้นแต่ไฟ บ่ใจกับหม้อ (70.00)
11. ความกล้าหาญ	
	ใจบ่สู้ บ่ได้ขี่จ้างม้างาม (71.11) จะหล่อแต่ก็หน จะจนแต่ก็หย่าน (68.89) ใจบ่แข็ง บ่ได้ขี่จ้างงา ใจบ่กล้า บ่ได้เป้นบ้อเลี้ยง (54.44)
12. ความเสียสละ มีเมตตา มีน้ำใจ ไม่เห็นแก่ตัว	
บ่ดีเอาลูกนกมาดู บ่ดีเอาลูกหนูมาเล่น (57.78) ของกินล้าปิ่นกั้นกินคนหน้อย กั้นคนเดียวจ้างแก่น (57.78) คนขี้ใจไปไหน ไผ่บ่ถามหา คนมีเมตตาไปไหน บ่กั้น (54.45)	

สำนวนที่ผู้ออกภาษาใช้	สำนวนที่ผู้ออกภาษาไม่ได้ใช้
13. ความรับผิดชอบ	
	กินตึงหลาย ต่ายคนเดียว (52.22) กินข้าวคนเดียว เฝี้ยวตึงหมู่ (54.44) ป้อจายลูกเจ้า หื้อพ่อสี่แจ่งบ้าน แม่ญิงลูกเจ้า หื้อพ่อสี่แจ่งเฮือน (76.66)
14. ความกตัญญูกตเวที	
	หื้ออาบน้าวังใส หื้อหมั่นใจสองเฒ่า (72.22) ได้กินแลนบดลิ้มคุณหมา ได้กินป่าบดลิ้มคุณแ (60.00) คุณป้อแม่ตัว เหนือคุณพระเจ้า ลิบชาวองค์หมื่น วัด (51.11)
15. การดูแลสุขภาพ	
กินจ้าง หื้อจ้างกิน (63.33) กินเมื่อยามฮ้อน ฟ้อนเมื่อยามเมา (50.00)	กินเมื่อยามฮ้อน ฟ้อนเมื่อยามเมา (50.00) ใครมีเงินมีคำหื้ออยู่ใกล้เจ้า ใครหื้อต่ายเฒ่าหื้อ อยู่ใกล้หมอ (62.23)
16. ความสามัคคี	
อู้กันโล่ง ส่งกันป้อ (60.00)	เป็นกอบหื้อเฮาก่า เป็นกำหื้อเฮากอบ (68.89) ไม้ต้นเดียวบ่เป็นก่อ ป้อต้นเดียวบ่เป็นเหล่า (63.34)
17. ความซื่อสัตย์ สุจริต และยุติธรรม	
อ่อนไหนแดง แข็งไหนเว้น (64.45) ฝนตกบ่ควบไผ่ ฝนซี้ฮั้ตักมาเยี่ยะหยัง (56.67)	ไม้กิดแบ่งแอกแบ่งไถ กัดจิตกัดใจแบ่งสังบได้ (58.88)
18. การเฝ้าหาความรู้ใส่ตน	
ใครฮู้หื้อถาม ใครงามหื้อแถม (71.11) จะเก่งหื้อมีครู จะเฮียนฮู้หื้อตั้งใจ (70.00)	กำฮู้หลิวหาใส่ตัวไว้นัก ๆ (53.33)

จากตารางข้างต้น ผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับการใช้คติล้านนาในการครองตนของคนสามระดับอายุ ด้านการครองกายพบว่า ผู้บอกภาษายังคงใช้คติล้านนาในการครองกายถึง 13 ด้านจาก 18 ด้าน คิดเป็น ร้อยละ 72.22 และด้านที่ใช้ครองกายมากที่สุด 3 อันดับแรกคือ

ด้านการรู้จักใช้ประสบการณ์ทั้งของตนและของผู้อื่นมาสอนตนคือ กินแล้วหือเก็บ
เจ็บแล้วหือจำ ร้อยละ 85.55

ด้านการรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ คือ อยู่บ้านเป็นบ่ตีนั่งบ่ตาย บ่นั่งบ่ยืนควาย
หือลูกเป็นเหล่าน ร้อยละ 83.33

และด้านการเห็นคุณค่าของตนและผู้อื่น คือพระเจ้าตัวมีบ่ไหว้ ไปไหว้พระเจ้าเป็น
ร้อยละ 76.67

หากจะพิจารณาคติล้านนาที่ผู้บอกภาษาไม่ได้ใช้ในการครองกายก็พบว่ามีถึง 5 ด้าน คือ
ด้านการรู้จักวางตนให้เหมาะสม อันได้แก่ สำนวน กั้นบ่จ้าง ก่เป็นหนี้ ขี้บ่จ้างก่เป็นก่า
แบ่งตัวบ่ตีก่เป็นเล้า ร้อยละ 65.56 เปนแม่ญิงจะไปนุ่งชิ้นล้าตัว จะไปใครหัวล้าบ้าน ร้อยละ 62.22
และบ่ตีฮ้องตุ้กันข้าว บ่ตีฮ้องเจ้าขึ้นเฮือน ไม่ใช่ร้อยละ 52.22

ด้านการรู้จักใช้สติปัญญา และเหตุผล อันได้แก่ สำนวนกันหม้อบ่ฮ้อน บ่เป็นแต่ไห
มันเป็นแต่ไฟ บ่ใจกับหม้อ ร้อยละ 70 ไม่อ่อนบ่หอนหัก คนหลีกมก่อ่อนน้อม ร้อยละ 53.34
และอดได้เป็นยา มีพะญาแปเป้น ไม่ใช่ร้อยละ 53.33

ด้านความกล้าหาญอันได้แก่ สำนวนใจบ่สู้ บ่ได้ขี้จ้างม้างาม ไม่ใช่ร้อยละ 71.11
จะหล่อแต่ก็ทน จะจนแต่ก็หย่าน ร้อยละ 68.89 และ ใจบ่แข็ง บ่ได้ขี้จ้างงา ใจบ่กล้า
บ่ได้เป็นบ่อเลี้ยง ร้อยละ 54.44

ด้านความรับผิดชอบ อันได้แก่ สำนวนบ่จ่ายลูกเจ้า หื้อผ่อสี่แจ่งบ้าน แม่ญิงลูกเจ้า
หื้อผ่อสี่แจ่งเฮือน ร้อยละ 76.66 กั้นข้าวคนเดียว เฝียวตึงหมู ร้อยละ 54.44 และ กั้นตึงหลาย
ต่ายคนเดียว ไม่ใช่ร้อยละ 52.22

ด้านความกตัญญูกตเวที อันได้แก่ สำนวนหื้ออาบน้าวังใส หื้อหมั่นใจสองเฒ่า ไม่ใช่
ร้อยละ 72.22 ได้กินแลนบ่ตีลืมคุณหมา ได้กินบ่าบ่ตีลืมคุณแพ ร้อยละ 60 และคุณบ่อแม่ตัว
เหนือคุณพระเจ้า ลิบชาวองค์หมื่นวัด ร้อยละ 51.11

ตารางที่ 4-20 คำร้อยละในการใช้คติสำนวนของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุในด้านการ
ครองวาจาและใจ

สำนวนที่ผู้บอกภาษาใช้	สำนวนที่ผู้บอกภาษาไม่ได้ใช้
1. อย่าใส่ใจคำพูดที่ไร้สาระ	
ฟังกำเมียดเสียปีเสียน้อง ฟังก่ำส่อกำป๋อง เสีย ลูกเสียหลาน (54.44) จะไปอยู่คนเดียว จะไปเดี่ยวเป็นหมู่ จะไปอุ้งกันตั้ง จะไปฟังกำส่อ (53.33)	บ่ดีฟังกำแม่ญิงไปตำ บ่ดีฟังกำแม่ย่าไปสวน (71.11)
2. การรู้จักระมัดระวังคำพูด	
จะไปเปิดเลื้อหื้อเป็นหันหลัง จะไปลอกหนังหื้อ เป็นหันจิ้น (58.89)	กินได้เอาไว้ในไห กินบ่ได้เอาไว้ในใจ (55.56) เข้าเวียงหื้อแหนปากบ่ดีถากไม้มาหามือ (68.89)
3. ความรับผิดชอบในคำพูด	
กำปากว่าไป เอาตีนย่ำไว้ (50.00) กินแล้วลืมอยาก ปากแล้วลืมคำ (57.78)	กำปากว่าไป เอาตีนย่ำไว้ (50.00) ดำนน้ำบ่ดีหายใจ ดังไฟบ่ดีอำปาก (52.22)
4. ไม่ควรพูดมาก	
	อู้ยาวเป็นบ่มัก ขึ้นักหมาบักิน (58.89) คนอู้ได้ปากนัก อมแพะเต็มปากยังบ่อู้ตัว (76.67) อู้ไปนัก ชี้ควายหลามทาง รอดบ่มียางเดียวตาง บ่ได้ (63.33)
5. ไม่ควรดีแต่พูด	
กำปากเหมือนผีสอน ตื่นนอนเหมือนโหม้งกระต่าย (62.22)	ฟ้าฮ้องก่อนฝน คนชู้ฮู้ (51.11) ดีแต่ปาก ใจในจ้างชม (61.11)

จากตารางข้างต้นพบว่า ด้านการครองวาจาและใจพบว่า คติสำนวนที่ผู้บอกภาษาใช้มากที่สุด 3 สำนวนแรก คือ ด้านไม่ควรดีแต่พูดคือกำปากเหมือนผีสอน ตื่นนอนเหมือนโหม้งกระต่าย ร้อยละ 62.22 ด้านการรู้จักระมัดระวังคำพูด คือ จะไปเปิดเลื้อหื้อเป็นหันหลัง จะไปลอกหนังหื้อเป็นหันจิ้น ร้อยละ 58.89 และด้านความรับผิดชอบในคำพูด คือ กินแล้วลืมอยาก ปากแล้วลืมคำ ร้อยละ 57.78

ในทางกลับกันหากจะพิจารณาคติสำนวนที่ผู้บอกภาษาไม่ได้ใช้ในการครองตนทั้ง 3 สำนวนก็พบว่ามียุ่ 1 ด้าน คือ ด้านไม่ควรพูดมาก ได้แก่ สำนวนคนอุ้ได้ปากนัก อมแพะเต็มปากยังบู้ตัว ร้อยละ 76.67 อุ้ปากนั้ ขี้ควายหลามทาง รอบมียางเดียวตางบได้ ร้อยละ 63.33 และสำนวนอุ้ยวเป็นบ่มัก ขึ้นักหมาบักัน ร้อยละ 58.89

คติสำนวนที่ผู้บอกภาษาไม่ใช้ครองตนด้านละ 2 สำนวน มีถึง 3 ด้าน คือ ด้านการรู้จักระมัดระวังคำพูด ได้แก่ สำนวนกินได้เอาไว้ในโ หินบได้เอาไว้ในใจ ร้อยละ 55.56 เข้าเวียงหื้อแหนปาก บ่ดีถากไม้มาหามือร้อยละ 68.89 ด้านความรับผิดชอบในคำพูด ได้แก่ สำนวนกำปากว่าไป เอาตีนย่ำไว้ ร้อยละ 50 ดำนน้ำบ่ดีหายใจ ดังไฟบ่ดีอำปาก ร้อยละ 52.22 ด้านไม่ควรดีแต่พูด ได้แก่ สำนวนฟ้าฮ้องก่อนฝน คนขี้อุ้ ร้อยละ 51.11 และดีแต่ปาก ใจในจางฆม ร้อยละ 61.11

ตารางที่ 4-21 ค่าร้อยละการใช้คติสำนวนในการครองตนของคนสามระดับอายุในด้านการครองคน

สำนวนที่ผู้บอกภาษาใช้	สำนวนที่ผู้บอกภาษาไม่ได้ใช้
1. การอบรม สั่งสอน	
บ่ดีตำลูกยามนอน บ่ดีสอนลูกยามกินข้าว (66.67)	เยี่ยะปอหลาบ ปราบปออยู่ (65.56) ไล่ในต่องยังจำเป็นหนอน ลูกหลายคนหื้อ สอนแต่ (72.22)
2. การครองรัก และครองเรือน	
	หัวควายแห้งจนกัน (87.78) ฝัวเป็นสวิง เมียเป็นซ้อง ฝัวเป็นแก้ว เมียเป็นแสง(64.44) ยามนอน อย่านอนสูงกว่าฝัวเจ้า หลับลูกเจ้า หื้อก้อยหย่องเดียวเฮือน (53.34)
3. การเข้าสังคม และการสมาคม	
	ข้ามน้ำหลายตำ หม่าข้าวหลายเมือง (71.11) ใส่บ่เข้าเป็นคา ปั่น้องบ่แอ่วหาเป็นเป็น (78.88) สามวันแอ่วหาคนเฒ่า แก้ววันแอ่วหาคนหนุ่ม (63.34)

4. ความรักบ้านเกิดเมืองนอน	
	ไก่อเจ้าเล่า เป็นใจเหิน (66.66) กว้างฟานมันตึงบ่ต่ายเหล่าใหม่ มันตึงมาต่ายเหล่าเก่า (56.67)
5. การปกครองคน	
	กบบ่หื้อเกียด เขียดบ่หื้อต่าย (65.55) เป็นตุเป็นพระหื้อหมั่นอ่านธรรม เป็นเจ้าเป็นนายบ่ตีคำคน (55.55) เป็นนายหื้อฮักหมู่ เป็นปู่หื้อฮักหลาน เป็นขุนสา'หื้อฮักเพื่อนบ้าน (55.55)

จากตารางข้างต้นพบว่า การใช้คติล้านนาในการครองคนพบว่า คติล้านนาที่ผู้บอกภาษาใช้มีเพียงด้านเดียวคือ การอบรม สั่งสอนคือ บ่ตีคำลูกยามนอน บ่ตีสอนลูกยามกินข้าว ร้อยละ 66.67 ส่วนคติล้านนาที่เหลือไม่ได้ใช้ในการครองคนมีถึง 4 ด้าน คือ ด้านการครองรัก และครองเรือน ได้แก่ ลำนวนหัวควายแห่งจันกันร้อยละ 87.78 ผัวเป็นสวิง เมียเป็นซ้อง ผัวเป็นแก้ว เมียเป็นแสง ร้อยละ 64.44 ยามนอน อยันนอนสูงกว่าผัวเจ้า หลับลูกเจ้า หื้อก้อยหย่องเดียวเหือน ร้อยละ 53.34 การเข้าสังคม และการสมาคมได้แก่ ลำนวนไต่บ่เข้าเป็นคา ปีน้องบ่แอ้วหาเป็นเป็น ร้อยละ 78.88 ขำมน้ำหลายตำ หม่าข้าวหลายเมือง ร้อยละ 71.11 สามวันแอ้วหาคนเผ่า แก้ววันแอ้วหาคนหนุ่ม ร้อยละ 63.34 ความรักบ้านเกิดเมืองนอนได้แก่ ลำนวนไก่อเจ้าเล่า เป็นใจเหิน ร้อยละ 66.66 กว้างฟานมันตึงบ่ต่ายเหล่าใหม่ มันตึงมาต่ายเหล่าเก่า ร้อยละ 56.67 การปกครองคน ได้แก่ ลำนวนกบบ่หื้อเกียด เขียดบ่หื้อต่าย ร้อยละ 65.55 เป็นตุเป็นพระหื้อหมั่นอ่านธรรม เป็นเจ้าเป็นนายบ่ตีคำคน ร้อยละ 55.55 เป็นนายหื้อฮักหมู่ เป็นปู่หื้อฮักหลาน เป็นขุนสาน หื้อฮักเพื่อนบ้าน ร้อยละ 55.55

ตารางที่ 4-22 คำร้อยละการใช้คติล้านนาในการครองตนของคนสามระดับอายุในด้านการครองงาน

สำนวนที่ใช้ในการครองงาน	สำนวนที่ไม่ได้ใช้ในการครองงาน
1. ความขยันในการประกอบอาชีพ	
ใคร่เป็นเศรษฐีหื้อหมั่นก้า ใคร่เป็นข้าหื้อหมั่น เล่นพ้าย (56.67) ใคร่หื้อเป็นฮัก ต้องหมั่นเยยะก้าน ใคร่หื้อเป็นจ้ง หื้อหมั่นแอ่วเล่น (53.33)	คนหมั่น บ่กั๊ก้าน คนผานบ่กั๊ก้าน (52.22)
2. ความกระตือรือร้น	
เจ้าได้หลาย ขวายได้หน้อย (63.32) ไว้หั้นก่อน บ่ห่อนได้กั้น ตักก่อนเป็นขุน ตักลุน เป็นไพร่ (50.00)	ของจ๊กเสียหื้อชะใจใจของจ๊กได้หื้อชะใจเอา(53.32) ไว้หั้นก่อน บ่ห่อนได้กั้น ตักก่อนเป็นขุน ตักลุน เป็นไพร่ (50.00)
3. ความสามัคคี	
เยยะก้านคนเดียว เหมือนต่าย เยยะก้านคนหลาย เหมือนเล่น (65.54)	เอื้อนหมั่นเพื่อเสาหลาย (64.44) คนหนุ่มหื้อเอาเก้า คนเฒ่าหื้อเอาป้าย (52.21)
4. ความมีน้ำใจ	
กำขอแพงเหลือกำซื้อ (71.11)	จัวลากเฟื่อง ก็กินเฟื่อง (68.88) หนักเว้นเบา เฒ่าเว้นหนุ่ม (52.23)

จากตารางข้างต้นพบว่า การใช้คติล้านนาในการครองตนของคนสามระดับอายุ ด้านการครองงานพบว่า คติล้านนาที่ผู้บอกภาษาใช้มากที่สุด 3 อันดับแรก คือด้านความขยันในการประกอบอาชีพ คือ กำขอแพงเหลือกำซื้อ ร้อยละ 71.11 ด้านความสามัคคี คือ เยยะก้านคนเดียวเหมือนต่าย เยยะก้านคนหลายเหมือนเล่น ร้อยละ 65.54 และด้านความกระตือรือร้น คือ เจ้าได้หลาย ขวายได้หน้อย ร้อยละ 63.32

ตารางที่ 4-23 คำร้อยละการใช้คติล้านนาในการครองตนของคนสามระดับอายุในด้านการครองธรรม

สำนวนที่ผู้ออกภาษาใช้	สำนวนที่ผู้ออกภาษาไม่ได้ใช้
1. ความเชื่อทางศาสนา	
ใจใสเป็นบุญ ใจชุ่มเป็นบาป (52.22)	ใจฉลาดเป็นบัณฑิต จิตฮู้คิดเป็นนิพพาน (62.22) ใคร่เป็นดีหื้อหมั่นไปก้า ใคร่ได้หันเมืองฟ้า บ่ดี หว่ายหน้าลงอะเวจี (66.67)
2. การยอมรับความจริง ทุกสิ่งเป็นสัจธรรม	
ม่วนมีดีไหน โศกตูกข์มีหัน (56.66)	เงาของตัว แหนมกล้วยกับปิ่น (67.78) หนีฝนบ่ปิ่นฟ้า หนีฟ้าบ่ปิ่นตะวัน (53.32)
3. การรักเกียรติยศ ชื่อเสียง	
จ้าวควายต่ายละหนั่งละเขา คนเฮาต่ายละจ้อละเสียง (53.33)	จ้อเสียงเฮาดี ถึงต่ายกระต้าง ก่มีคนอวดละไว้ (51.11) ถึงเป็นเจ้าจ้าง มหาเศรษฐี จ้อเสียงบ่ดี ไผ่ อวดอ้าง (53.33)
4. การทำความดีละเว้นความชั่ว	
หนีหื้อเป็นเสียตาย ต่ายหื้อเป็นเล่าไล่ (51.10)	คนดีลอยอยู่บน วันหน้าคนตึงจะหัน (59.99) ความชั่วรับหนี ความดีรับใกล้ ต่ายแล้วจ้อหาก ตึงดี (67.77)
5. การเดินทางสายกลาง	
	เค่งนั้กมกปั๊ด (51.11) งูบ่หื้อเกียด เขียดบ่หื้อต่าย (63.33) หน่วยนั้กหักกั้ง กัดนั้กยั้งหนักใจ (52.21)

จากตารางข้างต้นพบว่า เกี่ยวกับการใช้คติล้านนาในการครองตนของคนสามระดับอายุ ด้านการครองธรรมพบว่า คติล้านนาที่ผู้ออกภาษาใช้มากที่สุด 3 อันดับแรกคือ การยอมรับความจริง ทุกสิ่งเป็นสัจธรรม คือ สำนวนม่วนมีดีไหน โศกตูกข์มีหัน ใช้อ้อยละ 56.66 ด้านการรักเกียรติยศ ชื่อเสียงคือ จ้าวควายต่ายละหนั่งละเขา คนเฮาต่ายละจ้อละเสียง ใช้อ้อยละ 53.33 และด้านความเชื่อทางศาสนา คือ สำนวนใจใสเป็นบุญ ใจชุ่มเป็นบาป ใช้อ้อยละ 52.22

สรุปผลการวิเคราะห์การใช้คติล้านนาในการครองตนของคนเชียงใหม่ 5 ด้าน อันได้แก่ การครองกาย ครองวาจาและใจ ครองตน ครองงาน และครองธรรมแล้ว การใช้คติล้านนาครองตนมากที่สุด 3 อันดับแรกในแต่ละด้าน สามารถสรุปได้ดังนี้

การครองกาย

คนเชียงใหม่ใช้คติล้านนาที่มุ่งสอนให้รู้จักการนำประสบการณ์หรือบทเรียนที่ผ่านมามาสอนใจตนเองเพื่อจะได้ไม่เกิดเหตุการณ์ซ้ำเดิมอีก สอนตนให้เห็นคุณค่าของเวลา ให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และสอนให้เห็นคุณค่าของตนเองรวมถึงผู้อื่นด้วย ดังสำนวน

กินแล้วหือเก็บ เก็บแล้วหือจำ ร้อยละ 85.55

แปลเป็นภาษาไทยกลางได้ว่า กินแล้วให้เก็บ เก็บแล้วให้จำ หมายความว่า ให้รู้จักการนำประสบการณ์หรือบทเรียน ที่ผ่านมามาสอนใจตนเองจะได้ไม่ทำผิดพลาดเหมือนเดิมอีก

อยู่บ้านเป็นบ่ตึงบ่ตาย บั้นจวบั้นควายหือลูกเป็นเหล้น ร้อยละ 83.33

แปลเป็นภาษาไทยกลางได้ว่า อยู่บ้านทำนองอย่างนี้ดูตาย บั้นจวบั้นควายให้ลูกท่านเล่น หมายความว่า เมื่อจำต้องพึ่งพาอาศัยใครก็ไม่ควรสร้างภาระให้ผู้อื่นแต่ฝ่ายเดียว แต่ควรทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นบ้าง

พระเจ้าตัวมีบ่ไหว ไปไหวพระเจ้าเป็น ร้อยละ 76.67

แปลเป็นภาษาไทยกลางได้ว่า พระที่บ้านมีไม่ไหว ไปไหวพระบ้านคนอื่น หมายความว่า คนของตัวที่ดีไม่ให้ความเคารพนับถือ แต่ไปให้ความเคารพนับถือคนอื่น หรือเห็นคนอื่นดีกว่าคนของเราเอง

การครองวาจาและใจ

คติล้านนายังเป็นเครื่องเตือนสติแก่ชาวเชียงใหม่ได้เป็นอย่างดีในเรื่องของการพูดว่าไม่ควรดีแต่พูด ให้รู้จักระมัดระวังคำพูด และรับผิดชอบในคำพูดของตน ดังสำนวน

กำปากเหมือนผีสอน ตันนอนเหมือนโหม้งกระต่าย ร้อยละ 62.22

แปลเป็นภาษาไทยกลางได้ว่า คำพูดดี ไพเราะเหมือนผีคอยสอนให้พูด แต่ที่นอนรกรุงรังเหมือนรังกระต่าย หมายความว่าคนที่มักชอบแต่พูด แต่ไม่ชอบลงมือทำ

จะไปเปิดเสื้อหือเป็นหันหลัง จะไปลอกหนังหือเป็นหันจิ้น ร้อยละ 58.89

แปลเป็นภาษาไทยกลางได้ว่า อย่าเปิดเสื้อให้คนอื่นดูแผ่นหลัง อย่าลอกหนังให้เขาดูเนื้อ หมายความว่า ความลับ ในครอบครัวของเรา อย่าได้นำไปพูดให้คนอื่นได้รับรู้ ย่อมจะได้รับคำนิทนาว่าร้ายตามมาทีหลังได้ ควรรักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลไว้

กินแล้วลืมอยาก ปากแล้วลืมคำ ร้อยละ 57.78

แปลเป็นภาษาไทยกลางได้ว่า พอได้กินแล้วกลับลืมความหิว เมื่อพูดแล้วกลับไม่รักษา คำพูด หมายความว่า คนที่ได้ ในสิ่งที่ตนต้องการแล้ว กลับลืมบุญคุณของคนที่เคยช่วยเหลือมา หมายถึงคนที่เนรคุณคนนั่นเอง

การครองคน

คนเชียงใหม่ใช้คติล้านนาในการครองคนน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น ๆ คือ ใช้เพียงสำนวนเดียวเพื่อเตือนสติคนในครอบครัวในการอบรมสั่งสอนบุตร ดังสำนวน

บ่ดีด่าลูกยามนอน บ่ดีสอนลูกยามกินข้าว ร้อยละ 66.67

แปลเป็นภาษาไทยกลางได้ว่า ไม่ควรดุด่าว่าลูกตอนนอน ไม่ควรสอนลูกในขณะที่กำลังกินข้าว หมายความว่า ความสุขของมนุษย์ก็คือตอนที่ได้กินข้าวและตอนได้นอนหลับ ถ้าพ่อแม่ดุด่าสั่งสอนลูกในเวลานั้นจะทำให้ลูกอารมณ์เสีย บรรยากาศในครอบครัวก็เสียไปด้วย

การครองงาน

คนเชียงใหม่จะใช้คติล้านนาในการสอนตนให้เป็นคนขยันอดทนอยู่เสมอทั้งงานบ้าน และการประกอบอาชีพ ดังนั้นจึงไม่ควรขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นโดยที่ตนเองไม่คิดทำอะไร สอนความมีน้ำใจ ช่วยเหลือกัน และอย่าเกียจคร้าน ให้กระตือรือร้น อย่าปล่อยเวลาให้เสียไปโดยเปล่าประโยชน์ ดังสำนวน

กำขอแพงเหลือกำซื้อ ร้อยละ 71.11

แปลเป็นภาษาไทยกลางได้ว่า คำขอร้องกันนั้นมีค่ามากกว่าการใช้จ่ายเงินทองซื้อ หมายความว่า คนเราอยู่ด้วยกันควรจะมีน้ำใจไม่ตรีต่อกัน

เยี่ยะก้านคนเดียวเหมือนต้าย เยี่ยะก้านคนหลายเหมือนเล่น ร้อยละ 65.54

แปลเป็นภาษาไทยกลางได้ว่า ทำงานคนเดียวเหนื่อยแทบตาย ทำงานหลายคนเหมือนเล่นสนุก หมายความว่า หากช่วยกันทำงานหรือร่วมแรงร่วมใจ สามัคคีกันทำงาน งานที่ยากกลับง่าย ทำเดียวเดียวก็เสร็จ

เจ้าได้หลาย ขวายได้หน้อย ร้อยละ 63.32

แปลเป็นภาษาไทยกลางได้ว่า เข้าได้มาก สายได้น้อย หมายความว่า ไปทำงานแต่เข้าได้งานมาก ไปทำงานสายจะได้งานน้อย แฝงความหมายว่าให้เป็นคนขยัน อย่านอนตื่นสาย

การครองธรรม

คนเชียงใหม่เลื่อมใสในพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก จึงน้อมนำพุทธวจนะที่เป็นคติล้านนามาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ให้ยอมรับความจริง ทุกสิ่งไม่เที่ยงแท้แน่นอน ควรทำแต่ความดี และมีความเชื่อเรื่องบุญและบาปด้วย ดังสำนวน

ม่วนมีดีไหน โศกตักขมิ้น ร้อยละ 56.66

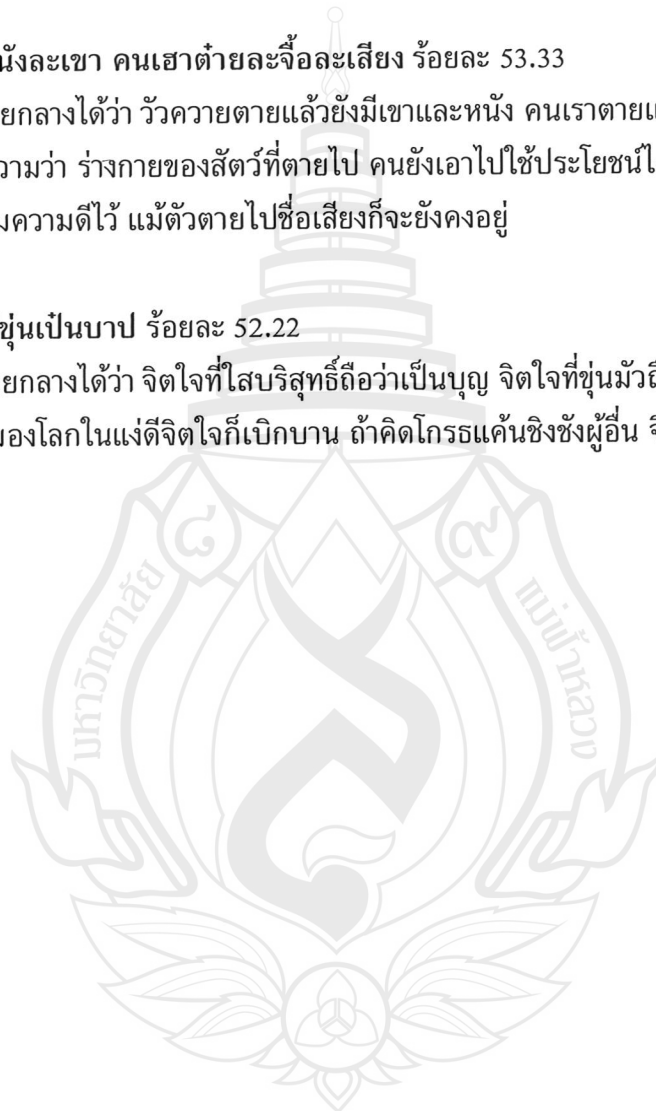
แปลเป็นภาษาไทยกลางได้ว่า ความสนุกสนานมีที่ไหน ความเศร้าความทุกข์ย่อมมีที่นั่น
หมายความว่า ที่ใดมีสุข ที่นั่นมีทุกข์เป็นของคู่กันดังพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อ
เตือนสติว่าเมื่อไรที่เรามีความสุข ให้เตรียมใจรับกับความทุกข์ที่จะเกิดขึ้นด้วยเช่นกัน

จ้วควายตายละหนังละเขา คนเฮาตายละจ้อละเสียง ร้อยละ 53.33

แปลเป็นภาษาไทยกลางได้ว่า วัวควายตายแล้วยังมีเขาและหนัง คนเราตายแล้วจะเหลือ
เกียรติยศ ชื่อเสียง หมายความว่า ร่างกายของสัตว์ที่ตายไป คนยังเอาไปใช้ประโยชน์ได้ ฉะนั้น
คนเราก็ควรทำแต่ คุณงามความดีไว้ แม้ตัวตายไปชื่อเสียงก็จะยังคงอยู่

ใจใสเป็นบุญ ใจขุ่นเป็นบาป ร้อยละ 52.22

แปลเป็นภาษาไทยกลางได้ว่า จิตใจที่ใสบริสุทธิ์ถือว่าเป็นบุญ จิตใจที่ขุ่นมัวถือว่าเป็น
บาป หมายความว่า ถ้าเรามองโลกในแง่ดีจิตใจก็เบิกบาน ถ้าคิดโกรธแค้นชิงชังผู้อื่น จิตใจก็ขุ่นมัว
เป็นทุกข์

บทที่ 5

การแปรของคติล้านนา

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการแปรของคติล้านนาของคนสามระดับอายุใน
เชียงใหม่ โดยผู้วิจัยจะศึกษาเรื่องการแปรของคติล้านนา 2 ด้านคือ รูปภาษาที่มีการแปร
ด้านคำศัพท์ (Lexical Variation) และด้านความหมาย (Semantic Variation) ซึ่งมีรายละเอียด
ดังต่อไปนี้

5.1 รูปภาษาที่มีการแปรด้านคำศัพท์ (Lexical Variation)

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์การแปรด้านคำศัพท์ของคติล้านนาจำนวน 20 สำนวน ซึ่งพบว่ามีการ
แปรมากกว่า 1 รูป ทั้งการละพยางค์ เพิ่มพยางค์ การแทนที่คำ การสลับวรรค การใช้คำศัพท์
ภาษาไทยมาตรฐาน การเปลี่ยนคำศัพท์ การเปลี่ยนวลี และการเปลี่ยนประโยค (ดังภาคผนวก ค)
ในบทนี้ผู้วิจัยได้สรุปการแปรด้านคำศัพท์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 5-1 สรุปภาพรวมการแปรด้านคำศัพท์ของคติล้านนาจากการต่อสำนวนของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุ

สำนวน	ระดับอายุที่ 1		ระดับอายุที่ 2		ระดับอายุที่ 3		ทุกระดับอายุ	
	จำนวนครั้งที่ตอบ	สำนวนแปร	จำนวนครั้งที่ตอบ	สำนวนแปร	จำนวนครั้งที่ตอบ	สำนวนแปร	จำนวนครั้งที่ตอบ	สำนวนแปร
1. ส้อมหนูหนูได้...	26	5	27	1	6	2	59	8
2. ตักต่าเป็นเป็นดีไคหัว...	27	2	30	4	22	2	79	8
3. หลับเหมือนนอน ...	23	15	22	17	11	9	56	41
4. หมั่นต่ายบ่าด้าน...	15	8	14	3	8	5	37	16
5. คนจะตักดีเมื่อผ้าอ้อมปอก	13	7	11	5	0	0	24	12
6. บดเก็บหมาหลง...	15	10	11	9	5	3	31	22
7. บดเอาจคนไปน้ำหน้า...	13	13	14	14	5	4	32	31
8. จักกินกัซจะ...	24	3	18	1	6	2	48	6
9. ฝนตกจะไปเจ้อใจดาว..	17	9	13	8	5	3	35	20
10. แก่นตำควักออก...	11	6	3	2	2	2	16	10
11. แก่เพราะกินข้าว...	15	13	18	17	7	5	40	35
12. ข้ามข้วยยังบ่ป็น...	18	16	14	10	5	4	37	30
13. ตุ่มผ้าลายหมาเห่า...	22	18	20	16	4	4	46	38
14. แมวขึ้นคว้น...	15	10	13	4	2	0	30	14
15. ข้าวจะเสียเพราะกินหวาน	16	13	13	10	2	1	31	24
16. จักกล่องเข้า ...	7	7	3	3	2	1	12	11
17. ใจใสเป็นบุญ...	15	5	17	4	10	3	42	12
18. คนง่าวบ่มี ...	7	7	3	3	3	2	13	12
19. คนหลีกก้าไกล...	26	0	25	3	4	0	55	3
20. กินส้มปดีฮาน...	12	9	13	6	2	1	27	16
รวม (ครั้ง)	337	176	302	140	111	53	750	369
สำนวนที่แปร (ร้อยละ)		52.23		46.36		47.75		49.20

จากตารางข้างต้น เป็นการสรุปภาพรวมการแปรด้านคำศัพท์ของคตินานาจากการต่อ
 ส่วนของผู้ออกภาษาทั้งสามระดับอายุ ได้ว่า จำนวนผู้ออกภาษาทั้งสามระดับอายุที่ต่อส่วนมี
 ทั้งสิ้น 750 ครั้ง มีการแปรด้านคำศัพท์ถึง 369 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 49.20 แสดงว่า ผู้ออกภาษาทั้ง
 สามระดับอายุ เกือบครึ่งหนึ่งที่แปรคตินานาในด้านคำศัพท์

หากจะพิจารณาตามระดับอายุก็พบว่า จำนวนผู้ออกภาษาที่ต่อส่วนได้มากที่สุดคือ
 ผู้ออกภาษาระดับอายุที่ 1 มีถึง 337 ครั้ง และก็เกิดการแปรด้านคำศัพท์มากที่สุดเช่นกันคือ
 ร้อยละ 52.23 จำนวนผู้ออกภาษาที่ต่อส่วนรองลงมาคือผู้ออกภาษาระดับอายุที่ 2 มี 302 ครั้ง
 เกิดการแปรด้านคำศัพท์ร้อยละ 46.36 ส่วนจำนวนผู้ออกภาษาที่ต่อส่วนได้น้อยที่สุด คือผู้ออก
 ภาษาระดับอายุที่ 3 มี 111 ครั้ง แต่เกิดการแปรด้านคำศัพท์มากกว่าผู้ออกภาษาระดับอายุที่ 2 คือ
 ร้อยละ 47.75

ตารางที่ 5-2 สรุปการแปรด้านคำศัพท์ในแต่ละด้านของผู้ออกภาษาทั้งสามระดับอายุ

การแปรด้านคำศัพท์	ระดับอายุที่ 1	ระดับอายุที่ 2	ระดับอายุที่ 3
1. การละพยางค์	7 ส่วน	4 ส่วน	1 ส่วน
2. การเพิ่มพยางค์	5 ส่วน	4 ส่วน	2 ส่วน
3. การสลับวรรค	3 ส่วน	2 ส่วน	-
4. แทนที่ด้วยคำ	4 คำ	3 คำ	2 คำ
5. การใช้คำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐาน	2 คำ	-	1 คำ
6. เปลี่ยนคำศัพท์	29 คำ	19 คำ	11 คำ
7. เปลี่ยนวลี	52 วลี	32 วลี	7 วลี
8. เปลี่ยนประโยค	43 ประโยค	19 ประโยค	8 ประโยค

สรุปได้ว่า คติลำนานาเกิดการแปรด้านคำศัพท์ในทุกลักษณะ และแปรมากที่สุดใ้ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 รองลงมาเป็นผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ 3 ตามลำดับ การแปรด้านคำศัพท์ที่มากที่สุด คือการเปลี่ยนวลี รองลงมาเป็นการเปลี่ยนประโยคและ การเปลี่ยนคำศัพท์ตามลำดับ และเพื่อให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้อธิบายและเพิ่มตัวอย่างการแปรด้านคำศัพท์ในแต่ละสำนวนทั้ง 8 ลักษณะคือ การละพยางค์ การเพิ่มพยางค์ การสลับวรรค การแทนที่ด้วยคำ การใช้คำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐาน การเปลี่ยนคำศัพท์ การเปลี่ยนวลี และการเปลี่ยนประโยค ไว้ด้วยดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1.1 การละพยางค์ หมายถึง ข้อผิดพลาดที่เกิดจากการตัดพยางค์หรือคำในส่วนใดส่วนหนึ่งของสำนวนออกไป อาจจะเป็นด้านหน้า กลางหรือหลังสุดของสำนวนก็ได้ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ใช้คติลำนานาที่มีการแปรของคำศัพท์ในลักษณะของการละพยางค์ดังนี้

คติลำนานา	คติลำนานาที่เกิดการละบางพยางค์
จักละก่เสียชีวิต	ละพยางค์หน้า 1 พยางค์ /..../ละก่เอ็นดู
ฮ่อมไหน ไหนเดียว	ละพยางค์หน้า 2 พยางค์ /..../ไหนเดียว
ฮ่อมไหน ไหนเดียว	ละพยางค์กลาง 1 พยางค์ ฮ่อมไหน/.../เดียว
คนจะผลาญเพราะนอนอุ่น	ละพยางค์กลาง 2 พยางค์ คน/.../ผลาญ/..../ นอนอุ่น
ตักตำตัวเป็นตีไคให้	ละพยางค์กลาง 3 พยางค์ ตักตำตัว/... ... / ให้
มีลูกสาวจะไปเจอใจมัน	ละพยางค์หลัง 1 พยางค์ มีลูกสาวจะไปเจอใจ/.../
อย่าฟังหมกกันแยงเงา	ละพยางค์หลัง 3 พยางค์ อย่าฟังหม/.../

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ใช้คติลำนนาที่มีการแปรของคำศัพท์ในลักษณะของการละพยางค์ดังนี้

คติลำนนา	คติลำนนาที่เกิดการละบางพยางค์
เอาปากอกเข้ายัด	ละพยางค์หน้า 1 พยางค์ /.../ปากอกเข้าใส่
ตักตำตัวเป็นตีไคให้	ละพยางค์กลาง 1 พยางค์ ตักตำตัว/.../ตีไคให้
คนจะวอกมันตึงวอกเต้าต่าย	ละพยางค์กลาง 2 พยางค์ คนจะวอก/.../ วอกเต้าต่าย
มีลูกสาวจะไปเจอใจมัน	ละพยางค์หลัง 1 พยางค์ มีเมียสาวบตีไว้ใจ/.../

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ใช้คติลำนนาที่มีการแปรของคำศัพท์ในลักษณะของการละพยางค์ดังนี้

คติลำนนา	คติลำนนาที่เกิดการละบางพยางค์
ตักตำตัวเป็นตีไคให้	ละพยางค์กลาง 1 พยางค์ ตักตำตัว/.../ตีไคให้

สรุปได้ว่า คติลำนนาเกิดการแปรด้านการละพยางค์มากที่สุดในผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 จำนวน 7 ลำนนา ซึ่งมีทั้งการละพยางค์หน้า 1-2 พยางค์ การละพยางค์กลาง 1-3 พยางค์ และการละพยางค์หลัง 1 และ 3 พยางค์ รองลงมาเป็นผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 จำนวน 4 ลำนนา และผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 จำนวน 1 ลำนนาตามลำดับ

5.1.2 การเพิ่มพยางค์ หมายถึง ข้อผิดพลาดที่เกิดจากการนำพยางค์หรือคำมาเติมในส่วนใดส่วนหนึ่งของลำนนา อาจจะเป็นด้านหน้า กลางหรือหลังสุดของลำนนาก็ได้

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ใช้คติลำนนาที่มีการแปรของคำศัพท์ในลักษณะของการเพิ่มพยางค์ดังนี้

คติลำนนา	คติลำนนาที่เกิดการเพิ่มพยางค์
ค้ำนต่ายหลังหัก	เพิ่มพยางค์หน้า 1 พยางค์ /คน/ค้ำนต่ายหลังหัก
เอาบ่ากอกเข้ายัด	เพิ่มพยางค์หน้า 2 พยางค์ /บ่ดี/เอาบ่ากอกเข้ายัด
เอาบ่ากอกเข้ายัด	เพิ่มพยางค์กลาง 1 พยางค์เอา/แก่น/บ่ากอกเข้ายัด
คั้นกำเก่าจ้างผิดกัน	เพิ่มพยางค์กลาง 2 พยางค์คั้นกำเก่า/คนเฒ่า/จ้างผิดกัน
บ่ดีเก็บถงเฮีย	เพิ่มพยางค์หลัง 1 พยางค์บ่ดีเก็บถงเฮีย/บ้าน/

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ใช้คติลำนนาที่มีการแปรของคำศัพท์ในลักษณะของการเพิ่มพยางค์ดังนี้

คติลำนนา	คติลำนนาที่เกิดการเพิ่มพยางค์
ค้ำนต่ายบ่าหัก	เพิ่มพยางค์หน้า 1 พยางค์ / ซี้/ค้ำนต่ายบ่าหัก
คั้นกำเก่าจ้างผิดกัน	เพิ่มพยางค์กลาง 1 พยางค์คั้นกำเก่า/คน/จ้างผิดกัน
คนจะผลาญเพราะนอนอุ่น	เพิ่มพยางค์กลาง 2 พยางค์คน/จะตุ้ก/จะผลาญเพราะนอนอุ่น
เอาบ่ากอกเข้ายัด	เพิ่มพยางค์หลัง 1 พยางค์ เอาบ่ากอกเข้ายัด/ใน/

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ใช้คติลำนนาที่มีการแปรของคำศัพท์ในลักษณะของการเพิ่มพยางค์ดังนี้

คติลำนนา	คติลำนนาที่เกิดการเพิ่มพยางค์
เอาบ่ากอกเข้ายัด	เพิ่มพยางค์หน้า 2 พยางค์ /บ่ดี/เอาบ่ากอกเข้ายัด
อู้กำเก่าจ้างผิดกัน	เพิ่มพยางค์กลาง 1 พยางค์ อู้กำเก่า/มัน/จ้างผิดกัน

สรุปได้ว่า คติลำนานาเกิดการแปรด้านการเพิ่มพยางค์มากที่สุดในผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 จำนวน 5 ลำนวน ซึ่งมีทั้งการเพิ่มพยางค์หน้า 1-2 พยางค์ การเพิ่มพยางค์กลาง 1-2 พยางค์ และการเพิ่มพยางค์หลัง 1 พยางค์ รองลงมาเป็นผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 จำนวน 4 ลำนวน และผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 จำนวน 2 ลำนวนตามลำดับ

5.1.3 การสลับวรรค หมายถึง ข้อผิดพลาดที่เกิดจากการนำข้อความในวรรคใดวรรคหนึ่งของลำนวนแรกมาต่อในลำนวนอีกลำนวนหนึ่ง โดยอาศัยสัมผัสสระเข้าช่วย ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ใช้คติลำนานาที่มีการแปรของคำศัพท์ในลักษณะของการสลับวรรคดังนี้

คติลำนานา	คติลำนานาที่เกิดการสลับวรรค
ลำนวนที่ 1 บ่ดีเก็บหมาหลง...บ่ดีเก็บถงเฮีย	บ่ดีเก็บหมาหลง...บ่ดีโก่งดำจั่ง
ลำนวนที่ 2 บ่ดีโลภโก่งดำจั่ง...บ่ดีนั่งกาประตู	
ลำนวนที่ 1 บ่ดีเก็บหมาหลง...บ่ดีเก็บถงเฮีย	บ่ดีเก็บหมาหลงมาเลี้ยง...บ่ดีอมเหมี้ยง
ลำนวนที่ 2 บ่ดีเอาลูกเป็นมาเลี้ยง บ่ดีเอาเหมี้ยงเป็นมาอม	
ลำนวนที่ 1 แมวขึ้นควน...บ่ม่วนใจ้หนู	แมวขึ้นควน...เสาะหากินหนู ป่าเหยียนอยู่ฮู้ต๋องถูกล้อม
ลำนวนที่ 2 แมวปล่ บ่ได้กินหนู ... ป่าเหยียนอยู่ฮู้ยังฮู้ถูกล้อม	

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ใช้คติลำนานาที่มีการแปรของคำศัพท์ในลักษณะของการสลับวรรคดังนี้

คติลำนานา	คติลำนานาที่เกิดการสลับวรรค
ลำนวนที่ 1 แมวขึ้นควน...บ่ม่วนใจ้หนู	แมวขึ้นควน...บ่ม่วนใจ้หนู ป่าเหยียนอยู่ฮู้ยังต๋ายถูกล้อม
ลำนวนที่ 2 แมวปล่ บ่ได้กินหนู ... ป่าเหยียนอยู่ฮู้ยังฮู้ถูกล้อม	
ลำนวนที่ 1 ข้ามข้วยยังบ่ปัน...อย่าฟังหมกกันแยงเงา	ข้ามข้วยยังบ่ปัน...ฟังเหยียดแข่ง
ลำนวนที่ 2 บ่ตันนั่ง...ฟังเหยียดแข่ง	

สรุปได้ว่า คติลัณนาเกิดการแปรผันการสลับวรรคมากที่สุดใ้ผู้ออกภาษาระดับอายุที่ 1 จำนวน 3 ลัณนา ซึ่งมีทั้งการนำวรรคที่หนึ่งของลัณนาหนึ่งมาต่อด้วยวรรคที่หนึ่งของอีกลัณนาหนึ่ง การนำวรรคที่หนึ่งของลัณนาหนึ่งมาต่อด้วยส่วนหนึ่งของวรรคที่หนึ่งและวรรคที่สองของอีกลัณนาหนึ่ง และการนำวรรคที่หนึ่งของลัณนาหนึ่งมาต่อด้วยวรรคที่สองของอีกลัณนาหนึ่ง รองลงมา เป็นผู้ออกภาษาระดับอายุที่ 2 จำนวน 2 ลัณนา ซึ่งเป็นการนำวรรคที่หนึ่งของลัณนาหนึ่งมาต่อด้วยวรรคที่สองของอีกลัณนาหนึ่ง

5.1.4 การแทนที่ด้วยคำ หมายถึง ข้อผิดพลาดที่เกิดจากการนำคำ ๆ หนึ่งมาแทนที่คำอีกคำหนึ่งในตำแหน่งเดียวกัน

ผู้ออกภาษาระดับอายุที่ 1 ใช้คติลัณนาที่มีการแปรของคำศัพท์ในลักษณะของการแทนที่ด้วยคำดังนี้

คติลัณนา	คติลัณนาที่เกิดการแทนที่ด้วยคำ
/จัก/ละก่เสียดาย	แทนที่พยางค์หน้า ด้วยคำว่า /จะ/
นอน /เหมือน /ด้วง	แทนที่พยางค์กลาง ด้วยคำว่า /เป็น/
เอบ่ากอกเข้า /ยัด/	แทนที่พยางค์หลัง ด้วยคำว่า /แต่น/
เอบ่ากอกเข้า /ยัด/	แทนที่พยางค์หลัง ด้วยคำว่า /ใส่/

ผู้ออกภาษาระดับอายุที่ 2 ใช้คติลัณนาที่มีการแปรของคำศัพท์ในลักษณะของการแทนที่ด้วยคำดังนี้

คติลัณนา	คติลัณนาที่เกิดการแทนที่ด้วยคำ
/อย่า/ฟังหมั่นแยงเงา	แทนที่พยางค์หน้า ด้วยคำว่า /จะไป/
เฒ่าเพราะ/เกิด/เมิน	แทนที่พยางค์กลาง ด้วยคำว่า /อยู่/
มีลูกสาวจะไปเจอใจ/มัน/	แทนที่พยางค์หลัง ด้วยคำว่า /เขา/

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ใช้วลีลำนานาที่มีการแปรของคำศัพท์ในลักษณะของการแทนที่ด้วยคำ ดังนี้

วลีลำนานา	วลีลำนานาที่เกิดการแทนที่ด้วยคำ
/อย่า/ฟังหมั่นแยงเงา	แทนที่พยางค์หน้า ด้วยคำว่า/จะไป/
เป็นสาว/จะไป/เจ๊คนง่าย	แทนที่พยางค์กลาง ด้วยคำว่า/ปติ/

สรุปได้ว่า วลีลำนานาเกิดการแปรด้านการแทนที่ด้วยคำมากที่สุดกับผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 จำนวน 4 คำ ซึ่งมีทั้งการแทนที่ในตำแหน่งพยางค์หน้า พยางค์กลาง และพยางค์หลัง รองลงมา เป็นผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 จำนวน 3 คำ และผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 จำนวน 2 คำตามลำดับ

5.1.5 การใช้คำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐาน หมายถึง ข้อผิดพลาดที่เกิดจากการนำภาษาราชการอันได้รับยกย่องให้เป็นภาษาประจำชาติมาใช้แทนภาษาถิ่นหรือภาษาเฉพาะกลุ่มของตน

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ใช้คำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานแทนภาษาถิ่นในวลีลำนานา ดังนี้

วลีลำนานา	วลีลำนานาที่ใช้คำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐาน
/ฮ่อม/ไหน ไหนเดียว	/ทาง/ไหน ไหนเดียว
เฒ่าเพราะเกิด/เมิน/	เฒ่าเพราะอยู่ /นาน/

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ใช้คำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานแทนภาษาถิ่นในวลีลำนานา ดังนี้

วลีลำนานา	วลีลำนานาที่ใช้คำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐาน
เฒ่าเพราะเกิด/เมิน/	เฒ่าเพราะอยู่ /นาน/

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ใช้คำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานแทนภาษาถิ่นในวลีลำนานา ดังนี้

วลีลำนานา	วลีลำนานาที่ใช้คำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐาน
ทางไหน ไหน /เดียว/	ทางไหน ไหน/เดิน/

สรุปได้ว่า คติลำนนาเกิดการแปรผันการใช้ศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานแทนภาษาถิ่นมากที่สุดในผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 จำนวน 2 คำ คือ /ทาง/ กับ /นาน/ และผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ใช้ 1 คำ คือ/เดิน/

5.1.6 การเปลี่ยนคำศัพท์ หมายถึง ข้อผิดพลาดที่เกิดจากการนำคำที่มีความหมายใหม่มาใช้แทนคำที่มีอยู่เดิม เพื่อความสะดวกในการเติมจำนวนคำในวรรคให้สมดุล ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ใช้คติลำนนาที่มีการแปรของคำศัพท์ในลักษณะของการเปลี่ยนคำศัพท์ ดังนี้

คติลำนนา	คติลำนนาที่เปลี่ยนคำศัพท์
ตกต่ำตัว/แปน/ตีไคให้	ตกต่ำตัว/บ่/ตีไคให้
นอนเหมือน/ตัวง/	นอนเหมือน /ไม้//ต่าย//ตื่น//หมู//ควาย/ /เสื่อ//ฝัน//ตุ่น//เต่า//ไหน//คือ/
ค้ำนต่าย/บ่า/หัก	ค้ำนต่าย/หลัง/หัก คน/คัก/ต่ายบ่าด้าน ค้ำน/หลาย/บ่าหัก ค้ำนต่ายหลัง/ด้าน/
ปดีเก็บ/ถง/เฮีย	ปดีเก็บ/ของ/เฮีย
ปดีเอา/ตำบอด/นำตาง	ปดีเอา/หมา/นำตาง ปดีเอา/คนบ้า/นำตาง
/คั้น/กำเก่าจ้างผิดกัน	/ลื้ม/กำเก่าผิดกัน /เล่า/กำเก่ามันจ้งผิดกัน /อู้/กำเก่าจ้างผิดกัน
ใจ/ขุน/เป็นบาป	ใจ/บุญ/เป็นบาป ใจ/คุณ/เป็นบาป
กินหวานปดี/ป้า/	กินหวานปดี /ขว้าง//หิม//จ่ม//อวด//ชอบ/

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ใช้คติลำนนาที่มีการแปรของคำศัพท์ในลักษณะของการเปลี่ยนคำศัพท์ ดังนี้

คติลำนนา	คติลำนนาที่เปลี่ยนคำศัพท์
ตักตำตัว/แปน/ตีไคให้	ตักตำตัว/บ่/ตีไคให้
นอนเหมือน/ต้วง/	นอนเหมือน/ไม้//ต่าย/ /ไหน//ตื่น//เต่า/
ค้ำนต่าย/บ่า/หัก	ค้ำนต่าย/หลัง/หัก ค้ำน/หลาย/บ่าหัก
คนจะวอก/มันตึง/วอกเต้าต่าย	คนจะวอก/ก่/วอกเต้าต่าย
บ่ตีเอา/ตำบอด/นำตาง	บ่ตีเอา /ผีบ้า/นำตาง บ่ตีเอา/คนบ้า/นำตาง บ่ตีเอา/หมา/นำตาง
มี/ลูก/สาวจะไปเจอใจมัน	มี/เมีย/สาวจะไปเจอใจมัน
/คัน/กำเก่าจ้งผิดกัน	/อู่/กำเก่าจ้งผิดกัน /ลีม/กำเก่าผิดกัน
ใจ/ซุ่น/เป็นบาป	ใจ/บุญ/เป็นบาป ใจ/คุณ/เป็นบาป
กินหวานบ่ตี/ป้า/	กินหวานบ่ตี /ต้อน//ขว้าง/

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ใช้คติลำนนาที่มีการแปรของคำศัพท์ในลักษณะของการเปลี่ยนคำศัพท์ ดังนี้

คติลำนนา	คติลำนนาที่เปลี่ยนคำศัพท์
ตักตำตัว/แปน/ตีไคให้	ตักตำตัว/บ่/ตีไคให้
ฮ่อมไหน ไหนเดียว	ฮ่อมไหน/หนู/เดิน
นอนเหมือนต้วง	นอนเหมือน/ไม้// ต่าย//คื่อ//ควาย/
ค้ำนต่าย/บ่า/หัก	ค้ำนต่าย/หลัง/หัก ค้ำนต่ายหลัง/ด้าน/
ใจ/ซุ่น/เป็นบาป	ใจ/ซุ่นแปน/เลื่อ/ ใจ/คุณ/เป็นบาป
กินหวานบ่ตี/ป้า/	กินหวานบ่ตี/บ่น/

สรุปได้ว่า คติลำนนาเกิดการแปรด้านการเปลี่ยนคำศัพท์มากที่สุดในการผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 จำนวน 29 คำ รองลงมาเป็นผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 จำนวน 19 คำและผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 จำนวน 11 คำตามลำดับ

5.1.7 การเปลี่ยนวลี หมายถึง ข้อผิดพลาดที่เกิดจากการนำวลีที่มีความหมายใหม่มาใช้แทนวลีที่มีอยู่เดิม เพื่อความสะดวกในการเติมจำนวนคำในวรรคให้สมดุล ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ใช้วลีลำนานาที่มีการแปรของคำศัพท์ในลักษณะของการเปลี่ยนวลีดังนี้

วลีลำนานา	วลีลำนานาที่เปลี่ยนวลี
หลับเหมือนนอน ...นอนเหมือนดั่ง	นอน/บ่ตื่น / นอน/บ่ตื่นบ่ตัวง/
คนจะดีก็เมื่อผ้าอ้อมปอก...	คนจะวอกมันตึงวอก /แต่หน้อย/
คนจะวอกมันตึงวอกเต้าตาย	คนจะวอก/หงอกเต็มหัวก่ตึงบ่ดี/
บ่ดีเอาคนไปนำหน้า...บ่ดีเอาตัวบอดนำตา	บ่ดีเอา/คน/ตา/ฟางไปก่อน//บ่ดีเอาคนนำหน้า หลัง//บ่ดีเอาคนนำมาโดย//บ่ดีเอาผีบ้าเดิน แดน//บ่ดีเอาขี่เข้ามาเกา//บ่ดีเอาขี่เข้าด้วยกัน/ /บ่ดีเอาคนนำด้วยหลัง/
จักกินก็จี้จะ...จักละก็เสียดาย	ละก็/เ็นดู//จะ/ละก็/ถามหา//จะยะ/ก่/ขี่กั่ว/
ฝนตกจะไปเจ้อใจดาว...มีลูกสาวจะไปเจ้อใจมัน	ลูกสาวจะไปเจ้อใจ/เป็น//เป็น/สาวจะไปเจ้อ/ คน/ /เป็นสาว/จะไปเจ้อใจมัน
แก่นตำคักออก...เอาปากออกเข้ายัด	เอา/ข้าวตอกมาแดน/
แก่เพราะกินข้าว...เฒ่าเพราะเกิดเมิน	เฒ่า/บ่ตาย/ เฒ่า/เพืออายุ/เฒ่า/เพราะกินยา/ เฒ่า/เพราะเฝ้าเหือน/ เฒ่า/เพราะกินป่า/เฒ่า/ บ่มีความฮู้/ เฒ่า/บ่เกิดเมิน/เฒ่า/เพื่อกันลิม/
ตุ้มผ้าลายหมาเห่า...คั่นกำเก่าจ้างผัดกัน	/จะไปคั่นกำเก่ามาเล่า//จะไปคั่นกำเก่ามาฮู้/ /เริ่มกำเก่ามันจ้งผัดกัน//ฮู้กำเก่า/มันบ่ดี/
แมวขึ้นคว้น...บ่มันใจหนู	บ่/ได้กิน/หนู /เพราะกิน/หนู /จ้งกิน/หนู /มันหากิน/หนู /มันหวังกิน/หนู /เสาะหา/ หนู /เสาะกิน/หนู... /หวังกิน/หนู
ข้าวจะเสี้ยงเพราะกินหวาน...	คนจะผลาญ/เพราะบ่ลูก/ คนจะผลาญ/หลับ
คนจะผลาญเพราะนอนอุ่น	มัน/ คนจะผลาญ/หมั่นหลับหมั่นนอน /คนผลาญ/มักขี่ค่าน/คนจะผลาญ/เพราะกินอ้อม/
ข้ามขั้วยังบ่ปัน...อย่าฟ้งหมักกันแยงเงา	/บ่ดีหมักกัน//จะไปหมักโดยกัน//จะไปหมักกันโยน สาว//ฟ้งหมักกัน/โยนสาว//จะไปฟ้งหมักข้าว/ /บ่ดีหมักกันติดตาม//ฟ้งหมักกันเตียวตาง/ /บ่ดีหมักกันตวยตาง//บ่ดีหมักกันมันจะหัก/
กินส้มบ่ดีฮาน...กินหวานบ่ดีป้า	กินหวานบ่ดี/ใส่เกลือ/

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ใช้คติล้านนาที่มีการแปรของคำศัพท์ในลักษณะของการเปลี่ยนวลีดังนี้

คติล้านนา	คติล้านนาที่เปลี่ยนวลี
คนจะดีก็ดีเมื่อผ้าอ้อมปอก...	คนจะวอก/หงอกเต็มหัวก่ตึงปดี
คนจะวอกมันตึงวอกเต้าต้าย	คนจะวอก วอก/ตั้งแต่หน้อย/
ปดีเอาคนไปนำหน้า...ปดีเอาตำบลบอดนำตาง	ปดีเอา/ชี้เข้ามาเป็นนาย/ ปดีเอา/คนบ้าเข้า บ้าน/ ปดีเอา/คนบ้าโดยกัน/ ปดีเอา/ชี้เข้าตวย กัน/ ปดีเอา/บ้าตวยหลัง/
จักกินก็ชี้จะ...จักละก็เสียดาย	/จะ/ละก็/ชี้คร้าน/
ฝนตกจะไปเจอใจดาว...มีลูกสาวจะไปเจอ ใจมัน	/เป็นสาวปดี/เจอ/คนง่าย//บ่ต้องไป/เจอใจ/ เขา/...ลูกสาวจะไปเจอใจ/เป็น //หันสาว/จะ ไป/ไวใจ/ มี/เมีย/สาว/ปดีไว/ใจ มี/เมีย/ สาว/ปดี/เจอ/ไว/ใจมัน
แก่เพราะกินข้าว...เฒ่าเพราะเกิดเมิน	เฒ่า/ต้องเข้านอน/ เฒ่า/บ่ตาย/ เฒ่า/เพราะ กิน/ เฒ่า/เพราะเจ้าชู้/ เฒ่า/เพราะกินยา/ เฒ่า/บ่มีความฮู้/
ข้ามข้าวยังบ่ปัน...อย่าพึ่งห่มกันแยงเงา	/บ่ตีห่มกัน//พึ่งห่มกันโยนแอว//บ่ตีห่มกันโดย กอง/
ตุ้มผ้าลายหมาเห่า...คั่นกำเก๋าจ้างผิดกัน	/บ่ตี/คั่นกำเก๋า/มาฮู้//ฮู้/กำเก๋า/มันบ่ตี//เล่า/ กำเก๋า/มันจ้งบ่ตี/
แมวขึ้นค่วน...บ่ม่วนใจหนู	/เสาะหา/หนู /คั่นกิน/หนู
ข้าวจะเสียงเพราะกินหวาน...	คนจะผลาญ/กินจะเสียง/ คนจะผลาญ/หมั่น
คนจะผลาญเพราะนอนอ่อน	หลับหมั่นนอน/
คนง่าวบ่มี ...คนพะหยาดก็ง่อม	/มีพะหยาดบ่เกิด/
กินส้มบ่ดีฮาน...กินหวานบ่ดีป้า	กินหวานบ่ดี/หิมปาก/

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ใช้คติลำนนาที่มีการแปรของคำศัพท์ในลักษณะของการเปลี่ยนวลีดังนี้

คติลำนนา	คติลำนนาที่เปลี่ยนวลี
หมั่นต่ายบ่าด้าน...ค่านต่ายบ่าหัก	/ชี้ค่านบตี/
บตีเก็บหมาหลง...บตีเก็บลงเฮีย	บตีเก็บ/คนมาเลี้ยง/
บตีเอาคนไปนำหน้า...บตีเอาต่าบอดนำตาง	บตีเอา/ชี้ข้าตวยกัน/
จักกินกชี้จ๊ะ...จักละกเสียตวย	/จะยะ/ก/ชี้คร้าน/
แก่เพราะกินข้าว...เฒ่าเพราะเกิดเมิน	เฒ่า/เพราะกินเมิน/
ข้ามช้วยบปั่น...อย่าฟ้งหมกกันแยงเงา	/บตีหมกกันโตยกอง/ /บตีหมกกันตวย/

สรุปได้ว่า คติลำนนาเกิดการแปรด้านการเปลี่ยนวลีมากที่สุดในผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ถึง 52 วลี รองลงมาเป็นผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 จำนวน 32 วลี และผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 จำนวน 7 วลีตามลำดับ

5.1.8 การเปลี่ยนประโยค หมายถึง ข้อผิดพลาดที่เกิดจากการนำประโยคที่มีความหมายใหม่มาใช้แทนประโยคที่มีอยู่เดิม เพื่อความสะดวกในการเติมจำนวนคำในวรรคให้สมดุล

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ใช้คติลำนนาที่มีการแปรของคำศัพท์ในลักษณะของการเปลี่ยนประโยคดังนี้

คติลำนนา	คติลำนนาที่เปลี่ยนไป
คนจะดีกดีเมื่อผ้าอ้อมปอก... คนจะวอกมันตึงวอกเต้าต่าย	/คนจะขี้มันบ่เอาก่า//เหมือนผิออกอยู่ตีมัด/ /คนชี้ค่านเป็นบ่ อวด//บตีหงอกเต็มหัว/ /คนบตีหงอกเต็มหัวกบตี/
บตีเก็บหมาหลง...บตีเก็บลงเฮีย	/บตีสงสารไผ//บ่าเอาคนเข้าบ้าน/ /มาเลี้ยง บตีอมเหมี้ยง//บตีโก่งต่าจ้ง/ /บตีหลงไปก้า/ /มันจะแว้งขบเฮา//มาเลี้ยง/
บตีเอาคนไปนำหน้า...บตีเอาต่าบอดนำตาง	/คนตีโดยหลัง/
ฝนตกจะไปเจ้อใจดาว...มีลูกสาวจะไปเจ้อใจมัน	/แดดออกบ่เจ้อใจฟ้า/
แก่นต่าควักออก...เอาบ่ากอกเข้ายัด	/คนสอกกอกบตีเอา//บ่าตีบอกหื้อไผ/

คติลำนนา	คติลำนนาที่เปลี่ยนไป
แก่เพราะกินข้าว...เฒ่าเพราะเกิดเมิน	/กินเหล้าเพราะกินยา/
ข้ามขั้วยังบ่ป็น...อย่าพึ่งหมกกันแยงเงา	/บ่ดีล่นโดยเป็น/
ตุ้มผ้าลายหมาเห่า...คั่นกำเก่าจ้งผิดกัน	/ตุ้มผ้าเก่าหมาขบ//นุ่งผ้าเก่าหมาขบ/
แมวขึ้นคว่น...บ่ม่วนใจหนู	/กองหลัว แม่ผัวกะลูกไป//บ่ควรเหยียด หยาม/
ข้าวจะเสี้ยงเพราะกินหวาน...	/ปากจะหวานเพราะกินน้ำอ้อย/
คนจะผลาญเพราะนอนอุ่น	/ตานเพราะกินก่อน//คนงามจ้งผิดกัน/
จ๊กกล่องเข้า ...จู้หมาเฒ่าแกว่งหาง	/บ่ดีจ๊กตางกลาง//บ่ดีจ๊กกลาง/ /เฝ้ากอง ฟาง/ /บ่ดีเด้าหีหมา//หากินของเป็น//บ่า ตัก//กินข้าวล้า/
ใจใสเป็นบุญ...ใจขุ่นเป็นบาป	/จะอุ่นเมื่อมีผะหย้า/ /ใจคนเป็นพาล/ /ไค่เป็นคุณหาเป็น/
คนว่าบ่มี ...คนผะหย้าดีก่งอม	/คนดีก็หมด//คนดีบ่ได้//คนดีกั่นัก/ /ไผฮัก คนลักบ่มีไผหากิน//บ่าได้แบ่ง/ /คนดีมีเยอะ//บ่มีกำหลัว/
กินส้มบ่ดีฮาน...กินหวานบ่ดีป้า	/ลูกหลานบ่ได้กิน/

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ใช้คติลำนนาที่มีการแปรของคำศัพท์ในลักษณะของการเปลี่ยนประโยค
ดังนี้

คติลำนนา	คติลำนนาที่เปลี่ยนไป
คนจะดีก่ดีเมื่อผ้าอ้อมป็อก...	/คนบ่ดีหัวหงอกก่บ่ดี/
คนจะวอกมันตึงวอกเต้าต้าย	
บ่ดีเก็บหมาหลง...บ่ดีเก็บลงเฮีย	/มันจะขบเป็น/ /บ่ดีหลงหมาหลาย/ /มันจะแว้งขบเอา//มาเลี้ยง/
ข้ามขั้วยังบ่ป็น...อย่าพึ่งหมกกันแยงเงา	/เอาตัวบ่รอด//พึ่งเหยียดแข่ง/
ตุ้มผ้าลายหมาเห่า...คั่นกำเก่าจ้งผิดกัน	/ตุ้มผ้าเก่าหมาคืบ//ตุ้มผ้าเก่าหมาแล/ /นุ่งเสื้อเก่าหมาขบ//นุ่งผ้าเก่าหมาขบ/
แมวขึ้นคว่น...บ่ม่วนใจหนู	/กองหลัว แม่ผัวกะลูกไป/
ข้าวจะเสี้ยงเพราะกินหวาน...	/ฮักลูกฮักหลานต้องหมั่นสั่งหมั่นสอน/
คนจะผลาญเพราะนอนอุ่น	

คติลำนนา	คติลำนนาที่เปลี่ยนไป
จิกกล่องเข้า ...จืหมาเฒ่าแกว่งหาง	/บ่ดีจิกตางกลาง//บ่ดีจิกใจักล่าง/
ใจใส่เป็นบุญ...ใจซุ่นเป็นบาป	/ทำคุณบูชาโทษ//ใจบุญสุนทาน /
คนง่าวบ่มี ..คนผะหยาดี้ก่่อม	/คนดีบ่หมด/
กินส้มบ่ดีฮาน...กินหวานบ่ดีป้า	/ลูกหลานบ่ได้กิน/

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ใช้คติลำนนาที่มีการแปรของคำศัพท์ในลักษณะของการเปลี่ยนประโยค ดังนี้

คติลำนนา	คติลำนนาที่เปลี่ยนไป
บ่ดีเก็บหมาหลง...บ่ดีเก็บลงเฮีย	/มันจะขบเอา/
บ่ดีเอาคนไปนำหน้า...บ่ดีเอาตำบลนาคาง	/บ่ดีคำชี้ซ้ายจะกำน/
ฝนตกจะไปเจ้อใจดาว...มีลูกสาวจะไปเจ้อใจมัน	/คนง่าวจะไปเจ้อคนหลวัก/
ข้ามช้วยยังบ่ป็น...อย่าฟ้งหมกกันแยงเงา	/ตื่นคนยังบ่เต้ากัน/
ตุ้มผ้าลายหมาเห่า...คั่นกำเก๋าจ้างผิดกัน	/นุ่งเสื้อเก๋าหมาขับ//ตุ้มผ้าขาวเป็นผี/
จิกกล่องเข้า...จืหมาเฒ่าแกว่งหาง	/บ่ดีจิกตางกลาง/
คนง่าวบ่มี ...คนผะหยาดี้ก่่อม	/คนดีบ่หัน/

สรุปได้ว่า คติลำนนาเกิดการแปรด้านการเปลี่ยนประโยคมากที่สุด ในผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ถึง 43 ประโยค รองลงมาเป็นผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 จำนวน 19 ประโยคและผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 จำนวน 8 ประโยคตามลำดับ

นอกจากเกิดการเปลี่ยนวลีและเปลี่ยนประโยคดังตัวอย่างข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยได้เพิ่มเติมการแปรในระดับประโยคไว้ด้วย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 5-3 จำนวนและค่าร้อยละของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่ไม่เคยได้ยินคตลันนา

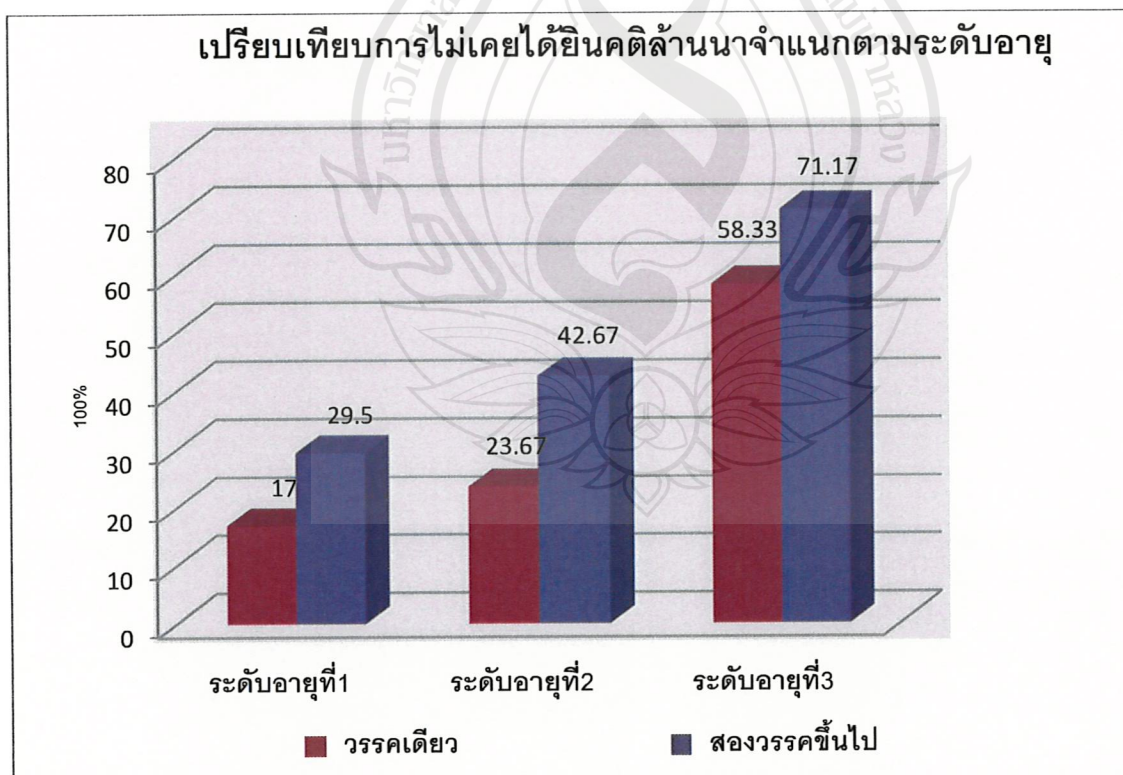
คตลันนา	ผู้บอกภาษาที่ไม่เคยได้ยินคตลันนา					
	ระดับอายุที่1		ระดับอายุที่2		ระดับอายุที่3	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
1. ก. กว้างฟานต่ายเหล่าเก่า	8	26.67	13	43.33	28	93.33
ข. กว้างฟานต่ายเหล่าเก่า ภูเขาต่ายฮูเดิม	9	30.00	15	50.00	24	80.00
2. ก. ของบ่เขี่ยมหายาก	2	6.67	2	6.67	17	56.67
ข. ของบ่เขี่ยมหายาก ข้าวบ่ตากดำเหนียว	4	13.33	6	20.00	23	76.67
3. ก. ช้้นักหมบ่กิ้น	5	16.67	12	40.00	23	76.67
ข. อู๊ยาวเป็นบ่มัก ช้้นักหมบ่กิ้น	2	6.67	13	43.33	23	76.67
4. ก. ช้้แห่งจ๊ับตำหมา	3	10.00	1	3.33	15	50.00
ข. ช้้แห่งจ๊ับตำหมา ช้้ป่าจ๊ับข้าวคั่ว	5	16.67	13	43.33	23	76.67
5. ก. ไข่หื้อปอนอน	4	13.33	5	16.67	24	80.00
ข. กิ้นหื้อปอคาบ หาบหื้อปอแสง แป้งหื้อปอใจ ไข่หื้อปอนอน	6	20.00	8	26.67	24	80.00
6. ก. จ่อมเบ็ดเลียงแซก	15	50.00	25	83.33	21	70.00
ข. จ่อมเบ็ดเลียงแซก แบกตำไม้เลียงเฮือน	13	43.33	24	80.00	21	70.00
7. ก. เจ้ากั่ว่างาย ขวายกั่ว่างฮ้อน	3	10.00	8	26.67	14	46.67
ข. ลิบมือฮ้อนวัน บ่ตันไคกิ้น เจ้ากั่ว่างาย ขวายกั่ว่างฮ้อน	9	30.00	16	53.33	21	70.00
8. ก. บ่บับตุ้พระ ก่หื้อนบับผ้าเหลือง	2	6.67	6	20.00	24	80.00
ข. บ่บับตุ้พระ ก่หื้อนบับผ้าเหลือง บ่บับต่อเฟื่อง ก่หื้อนบับเม็ดข้าว บ่บับคนหนุ่ม ก่หื้อนบับคนเฒ่า ตั้ชราแก่คั่ว	4	13.33	10	33.33	24	80.00
9. ก. ป่าตั่วเดียวเน่าตึงซ้า	3	10.00	3	10.00	7	23.33
ข. ป่าตั่วเดียวเน่าตึงซ้า ฮ้าตั่วเดียวเน่าตึงไห	2	6.67	5	16.67	15	50.00
10. ก. ใครหื้อเป็นฮัก หื้อจ้างฮื้อปากหวาน	3	10.00	3	10.00	15	50.00
ข. ใครหื้อเป็นฮัก หื้อจ้างฮื้อปากหวาน ใครไปใครสานหื้อถามคนเฒ่าคนแก่	5	16.67	7	23.33	17	56.67
11. ก. ฝนบ่ตกบ่ฮู้ว่าเฮือนฮั่ว	4	13.33	5	16.67	20	66.67
ข. ฝนบ่ตกบ่ฮู้ว่าเฮือนฮั่ว บ่ฮู้ว่าเขาฮั่วเพราะบ่ได้อยู่กับเขา	8	26.67	7	23.33	23	76.67

คติล้านนา	ผู้ออกภาษาที่ไม่เคยได้ยินคติล้านนา					
	ระดับอายุที่1		ระดับอายุที่2		ระดับอายุที่3	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
12. ก. เยี่ยวปล่อมฝน	14	46.67	20	66.67	20	66.67
ข. เยี่ยวปล่อมฝน สะเลียมปล่อมใบ	16	53.33	26	86.67	26	86.67
13. ก. เลี้ยงหมาหลายเผื่อว้อ	5	16.67	6	20.00	25	83.33
ข. เลี้ยงลูกนกเผื่อต่าย เลี้ยงหมาหลายเผื่อว้อ	5	16.67	5	16.67	21	70.00
14. ก. หมาบ่าเห่า จ้างซี่ซิบ	2	6.67	4	13.33	16	53.33
ข. ซุยๆ ไฟหมั่นเกล้า หมาบ่าเห่าจ้างซี่ซิบ	14	46.67	21	70.00	26	86.67
15. ก. อึ่งกับเม่า จิ้นเน่ากับหนอน	9	30.00	6	20.00	16	53.33
ข. อึ่งกับเม่า จิ้นเน่ากับหนอน งูกับพังพอนอย่า หลอนได้ไกล ตื่นจายคา กับไฟแค้ได้ เป็นอันตราย เตือตร้อน	12	40.00	14	46.67	20	66.67
16. ก. เอาลูกเป็นมาเลี้ยง เอาเหมี้ยงเป็นมาอม	2	6.67	3	10.00	7	23.33
ข. เอาลูกเป็นมาเลี้ยง เอาเหมี้ยงเป็นมาอม เอานมเป็นมาก้าบ เอาดาบเป็นมาฟัน	8	26.67	11	36.67	17	56.67
17. ก. กำปมี บ่ตีแปงไล่ กำปใหญ่ บ่ตีแปงเอา	4	13.33	4	13.33	16	53.33
ข. กำปมี บ่ตีแปงไล่ กำปใหญ่ บ่ตีแปงเอา หมาสามตัวกว่ายข้าว เฒ่าสามย่ากว่ายควัว	19	63.33	21	70.00	24	80.00
18. ก. ใครเป็นเจ้าหื้อหมั่นเฮียนคุณ						
ใครเป็นขุนหื้อหมั่นเฝ้าเจ้า	10	33.33	11	36.67	20	66.67
ข. ใครเป็นเจ้าหื้อหมั่นเฮียนคุณ ใครเป็นขุน หื้อหมั่นเฝ้าเจ้า ใครกินเข้าหื้อหมั่นไปโต่งไปนา	13	43.33	11	36.67	20	66.67
19. ก. ซี้ไก่อลูกเจ้า ซี้เหล้าลูกขวย	2	6.67	3	10.00	10	33.33
ข. ซี้ไก่อลูกเจ้า ซี้เหล้าลูกขวย ซีนกก็ตาย ข้าววายจ้างกัน	12	40.00	11	36.67	19	63.33
20. ก. เป็นว่าเสื่อตัวว่าพระเจ้า	2	6.67	2	6.67	12	40.00
ข. เป็นว่าเสื่อตัวว่าพระเจ้า เป็นว่าบ่เลา ตัวว่างามล้ำ	11	36.67	12	40.00	16	53.33

คดีลัทธิ	ผู้บอกภาษาที่ไม่เคยได้ยินคดีลัทธิ					
	ระดับอายุที่1		ระดับอายุที่2		ระดับอายุที่3	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
รวมผู้บอกภาษาที่ตอบข้อ ก.	102	340	142	473.33	350	1166.67
เฉลี่ย	5	17.00	7	23.67	18	58.33
รวมผู้บอกภาษาที่ตอบข้อ ข.	177	590	256	853.33	427	1423.33
เฉลี่ย	9	29.50	13	42.67	21	71.17

จากตารางข้างต้นผู้วิจัยจะนำมาสรุปเป็นกราฟแท่งเพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นดังตารางด้านล่างนี้

แผนภูมิที่ 5- 4 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยร้อยละของผู้บอกภาษาที่ไม่เคยได้ยินคดีลัทธิแบบ
วรรคเดียวและแบบสองวรรคขึ้นไปจำแนกตามระดับอายุ

จากแผนภูมิข้างต้นเป็นการเปรียบเทียบค่าร้อยละของคติลัณนาทั้งแบบวรรคเดียวและแบบสองวรรคขึ้นไปของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุไม่เคยได้ยิน สรุปได้ว่า ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ไม่เคยได้ยินคติลัณนาแบบวรรคเดียวในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 17 ถัดมาเป็นผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ไม่เคยได้ยินคติลัณนาในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 23.67 ส่วนผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ไม่เคยได้ยินคติลัณนาในระดับมากถึงร้อยละ 58.33 ซึ่งสอดคล้องกับการไม่เคยได้ยินคติลัณนาแบบสองวรรคขึ้นไปก็มีลักษณะเช่นเดียวกันคือมีค่าร้อยละเพิ่มขึ้นตามระดับอายุ จากระดับอายุที่ 1 จะไม่เคยได้ยินในระดับน้อยคือ ร้อยละ 29.50 ถัดมาเป็นผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ไม่เคยได้ยินคติลัณนาในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 42.67 ส่วนผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ไม่เคยได้ยินในระดับมากถึงร้อยละ 71.17

สรุปได้ว่าการแปรของคติลัณนาจากจำนวนวรรคมากกว่าสองวรรคขึ้นไปมาเป็นวรรคเดียวนั้นพบว่า ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุไม่เคยได้ยินคติลัณนาทั้งแบบวรรคเดียวและแบบสองวรรคขึ้นไปเพิ่มจากผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุตามลำดับ และไม่เคยได้ยินคติลัณนาแบบสองวรรคขึ้นไปมากกว่าคติลัณนาแบบวรรคเดียว

ตารางที่ 5-5 เปรียบเทียบการแปรต้นคำของคติสำนวนของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุ

สำนวน	ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 1		ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 2		ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 3	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
1. ก. ก้อยอยู่ตามน้ำ ทำไปตามตัว ชั่วเพียงใด น้ำเพียงอัน	6	20.00	6	20.00	15	50.00
ข. ก้อยอยู่ตามน้ำ ทำไปตามตัว น้ำเพียงใด ดอกบัวเพียงอัน	24	80.00	24	80.00	15	50.00
2. ก. ชะโยมตีเปื้อตู่เจ้า ลูกเต้าตีเปื้อป้อแม่ คนเฒ่า คนแก่ตีเพราะฟังธรรม	19	63.33	18	60.00	18	60.00
ข. หมูหมาจะตีกเปื้อเจ้า ลูกเต้าจะตีกเปื้อป้อ เปื้อแม่ คนเฒ่าคนแก่จะตีกเปื้อจำศีลฟังธรรม	11	36.67	12	40.00	12	40.00
3. ก. ข้าวบ่ตากตำเหนียว ลูกคนเดียว เลี้ยงยาก	23	76.67	21	70.00	20	66.67
ข. ลูกจายเดียวสอนยาก ข้าวบ่ตาก ตำเหนียว	7	23.33	9	30.00	10	33.33
4. ก. ทุบหื้อเกียด เขียดบ่หื้อต่าย	16	53.33	17	56.67	14	46.67
ข. กบบ่หื้อเกียด เขียดบ่หื้อต่าย	14	46.67	13	43.33	16	53.33
5. ก. ตักขบได้กิน ไผ่บ่ตามไฟส่องต้อง ตักขบได้หย่อง ปั่น้องดูแควน	23	76.67	22	73.33	19	63.33
ข. ตักบ่ได้กิน บ่ไจมีไฟจไฟส่องต้อง ตักบ่ได้นุ่ง ได้หย่อง จาวบ้านปั่น้องดูแควน	7	23.33	8	26.67	11	36.67
6. ก. อ้อยกับจ้าง แม่ฮ้างกับหนาน ส้มกับแม่มาน หวานกับคนเฒ่า	12	40.00	12	40.00	17	56.67
ข. อ้อยกับจ้าง แม่ฮ้างกับหนาน ส้มกับแม่มาน หลานกับคนเฒ่า	18	60.00	18	60.00	13	43.33
7. ก. อดเผ็ดได้กินหวาน อดसानได้ซ่า	8	26.67	12	40.00	8	26.67
ข. อดส้มได้กินหวาน อดसानได้ซ่า	22	73.33	18	60.00	22	73.33
8. ก. จะไปเลี้ยงหมาพอม จะไปตอมคนตุ๊กซ์	21	70.00	24	80.00	22	73.33
ข. จะไปเลี้ยงคนพอม อย่าไปตอมคนตุ๊กซ์	9	30.00	6	20.00	8	26.67

สำนวน	ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่1		ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่2		ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่3	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
9. ก. กำป๋มี ไผ่ป๋ว่า นกจับปลายมะค่า ป่าตัวผู้ ก่ตัวเมีย	14	46.67	13	43.33	15	50.00
ข. กำป๋มี ไผ่ป๋ว่า นกจับปลายคา ป่าตัวผู้กับตัวเมีย	16	53.33	17	56.67	15	50.00
10. ก. ลูกไปกับแม่ผัว ดุ่นหลักกับหน้าแดง	19	63.33	20	66.67	22	73.33
ข. ลูกไปกับแม่ผัว เหมือนดุ่นหลักกับหน้าผาก	3	10.00	2	6.67	4	13.33
ค. ลูกสะใภ้กับแม่ผัว เหมือนดุ่นหลักกับไม้ก้อม	8	26.67	8	26.67	4	13.33

จากตารางข้างต้นสรุปได้ว่า ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุมีการใช้คติสำนวนแบบกระจายใน
ทุกสำนวนแสดงว่าคติสำนวนจากข้อมูลการวิจัยเกิดการแปรด้านคำในทุกสำนวน และส่วนใหญ่
ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุจะเลือกใช้สำนวนใดสำนวนหนึ่งเหมือนกันถึง 8 ใน 10 ข้อ คิดเป็น
ร้อยละ 80 แต่มีอยู่ 2 สำนวนที่เกิดการแปรในแต่ละช่วงอายุ ได้แก่ สำนวน ฐบ่หื้อเกียด
เขียดบ่หื้อตาย ที่ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 เลือกใช้ถึงร้อยละ 53.33 และร้อยละ 56.67
แต่ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ที่เลือกใช้ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 46.67 ในขณะที่สำนวน
กบบ่หื้อเกียด เขียดบ่หื้อตาย ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 เลือกใช้เพียงร้อยละ 46.67 และ
ร้อยละ 43.33 แต่ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 กลับเลือกใช้มากขึ้นเป็นร้อยละ 53.33

และสำนวนที่ 2 คือ อ้อยกับจ้าง แม่ฮ้างกับหนาน สัมกับแม่มาน หลานกับคนเฒ่า
ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 เลือกใช้เท่ากันคือร้อยละ 60.00 แต่ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3
เลือกใช้ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 43.33 ในขณะที่สำนวนอ้อยกับจ้าง แม่ฮ้างกับหนาน สัมกับแม่
มาน หลานกับคนเฒ่า ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 เลือกใช้เพียงร้อยละ 40.00 แต่ผู้บอก
ภาษาระดับอายุที่ 3 กลับเลือกใช้มากขึ้นเป็นร้อยละ 56.67

และหากจะพิจารณาถึงการแปรของคติล้านนาที่มากที่สุดมี 2 ลำนวนคือ ก้อยอยู่ตามน้ำ ทำไปตามตัว ข้าวเปียงใด น้ำเปียงอัน กับ ก้อยอยู่ตามน้ำ ทำไปตามตัว น้ำเปียงใด ดอกบัวเปียงอัน และลำนวน กำป๋มี ไผ่บ่ว่า นกจับปลายมะค่า บ่าตัวผู้ก่ตัวเมีย กับ กำป๋มี ไผ่บ่ว่า นกจับปลายคา บ่าตัวผู้ก่ตัวแม่ที่ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 เลือกใช้เท่ากันคือ ร้อยละ 50

อย่างไรก็ตามลำนวนที่ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับเลือกใช้เหมือนกันก็ไม่ได้มีความหมายว่าจะใช้ได้ถูกต้องเพราะอาจจะมีการแปรของคำจนกลายเป็นความคุ้นชินและคิดว่าถูกต้องก็ได้ เช่น ลำนวนอดส้มได้กินหวาน อดसानได้ข้า ที่ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุเลือกใช้ร้อยละ 73.33 ร้อยละ 60.00 และร้อยละ 73.33 ตามลำดับ แต่จากการสอบถามจากผู้ทรงคุณวุฒิ และตรวจสอบจากหนังสือจำนวนหลายเล่มพบว่าส่วนใหญ่จะใช้ อดเผ็ดได้กินหวาน อดसानได้ข้า ที่เป็นเช่นนี้ผู้วิจัยคิดว่าเกิดจาก อิทธิพลของลำนวนไทยที่ ว่า อดเปรี้ยวไว้กินหวาน (ส้ม แปลว่า เปรี้ยว ในภาษาไทยกลาง) นั่นเอง

5.2 รูปภาษาที่มีการแปรด้านความหมาย (Semantic Variation)

ผู้วิจัยวิเคราะห์การแปรด้านความหมายของคติล้านนาใน 2 ลักษณะ คือ คติล้านนาที่มีความหมายแคบเข้า หรือความหมายกว้างออก และความหมายย่ำที่จากคติล้านนา 20 ลำนวน ซึ่งผู้วิจัยจำแนกเป็นคติล้านนาที่มีความหมายกว้างออก และความหมายแคบเข้า 10 ลำนวน และความหมายย่ำที่ 10 ลำนวน โดยผู้วิจัยพิจารณาจากคำร้อยละ 50 ซึ่งเป็นค่ากึ่งกลาง รายละเอียดดังนี้

5.2.1 การแปรความหมายกว้างออก (Widening) หมายถึง การที่ลำนวนหนึ่ง ๆ มีความหมายมากขึ้นกว่าความหมายที่ใช้อยู่เดิม หรือลำนวนหนึ่ง ๆ เดิมมีความหมายจำกัดแต่ต่อมานำใช้ในความหมายทั่วไป

ลำนวน“หมาขำมน้ำหวังเสียต้น”

ระดับอายุที่ 1 และ 2

คนทำการค้าขาย ย่อมหวังผลกำไร

(ความหมายแคบ)

ระดับอายุที่ 3

ทุกคนทำอะไร ย่อมหวังสิ่งตอบแทนเล็กๆ น้อยๆ

(ความหมายกว้าง)

เกิดการแปรความหมายระหว่างช่วงอายุคือ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 เลือกใช้
คติลำนนาในความหมายแคบที่ร้อยละ 56.67 และ 70.00 ตามลำดับ แต่ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3
กลับเลือกใช้ในความหมายกว้างที่ร้อยละ 53.33

สำนวน “เจ็อบ่าแตงลาย มันตึงบ่ขึ้นซั้ง”

เกิดการแปรความหมายระหว่างช่วงอายุ คือ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 จะเลือกใช้
คติลำนนาในความหมายแคบที่ร้อยละ 53.33 แต่ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ 3 กลับเลือก
ใช้ในความหมายกว้างที่ร้อยละ 70.00 และ 76.67 ตามลำดับ

สำนวน "ป่าย้าง เข้าหว่างงา"

เกิดการแปรความหมายระหว่างช่วงอายุ คือ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 จะเลือกใช้
คติลำนนาในความหมายแคบที่ร้อยละ 56.67 ส่วนผู้บอกภาษาระดับที่ 2 จะเลือกใช้ทั้งสอง
ความหมายในระดับที่เท่ากันคือร้อยละ 50 แต่ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 กลับเลือกใช้
ในความหมายกว้างที่ร้อยละ 63.33

5.2.2 การแปรความหมายแคบเข้า(Narrowing) หมายถึง การที่สำนวนหนึ่ง ๆ มีความหมายน้อยกว่าความหมายที่ใช้อยู่เดิม หรือสำนวนหนึ่ง ๆ เดิมมีความหมายทั่วไป แต่ต่อมานำไปใช้ในความหมายที่จำกัดลง

สำนวน"มิดน้อย เคียนตันตัน"

ระดับอายุที่ 1 และ 2

ระดับอายุที่ 3

คนที่มีความเพียรพยายาม

การเลือกใช้เครื่องมือ ไม่เหมาะสมกับงาน

สามารถทำเรื่องยาก ๆ ได้สำเร็จ

(ความหมายกว้าง)

(ความหมายแคบ)

เกิดการแปรความหมายระหว่างช่วงอายุคือ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 เลือกใช้คติสำนวนในความหมายกว้างที่ร้อยละ 73.33 และ 60.00 ตามลำดับ แต่ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 กลับเลือกใช้ในความหมายแคบที่ร้อยละ 53.33

สำนวน "คนง้าวได้จ้าว หม้อแก่งหนาได้เดือด"

ระดับอายุที่ 1 และ 2

ระดับอายุที่ 3

คนที่ไม่ค่อยพูดนั้นหากว่าได้พูดอะไรออกมาแล้ว

คนโง่นั้นพูดน้อย ถ้ามีอะไรถูกอกถูกใจ

ย่อมจะมีถ้อยคำที่เจ็บแสบไม่เบา

แล้วมักจะรักและนิยมในสิ่ง

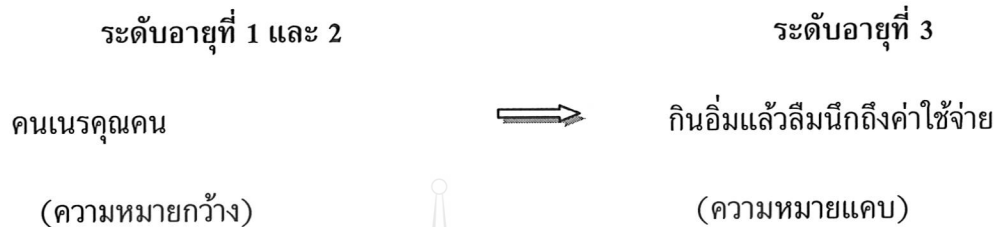
นั้น ๆ มากกว่าคนธรรมดา

(ความหมายกว้าง)

(ความหมายแคบ)

เกิดการแปรความหมายระหว่างช่วงอายุคือผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 เลือกใช้คติสำนวนในความหมายกว้างที่ร้อยละ 80.00 เท่ากัน แม้ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 จะเลือกใช้ในความหมายกว้างเช่นกันแต่ก็มีค่าร้อยละลดลงเป็น 66.67 นั้นหมายความว่าเกิดการใช้คติสำนวนในความหมายที่แคบมากขึ้นนั่นเอง

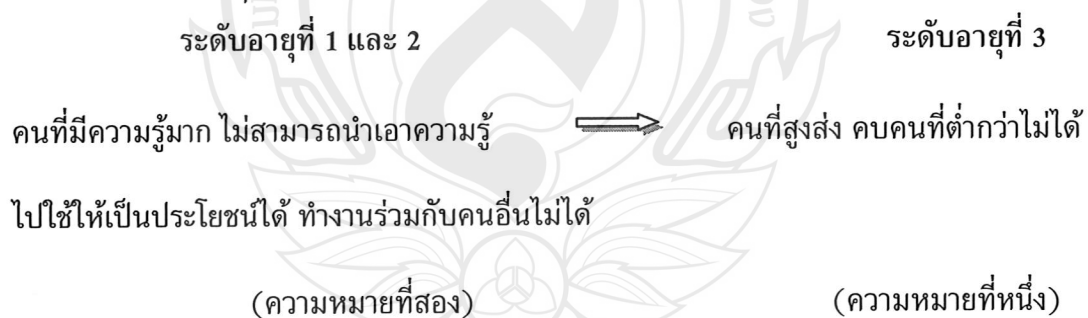
สำนวน "กินแล้ว ลืมอยาก"

เกิดการแปรความหมายระหว่างช่วงอายุคือผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 เลือกใช้คติสำนวนในความหมายกว้างที่ร้อยละ 90.00 เท่ากัน แม้ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 จะเลือกใช้ในความหมายกว้างเช่นกันแต่ก็มีค่าร้อยละลดลงเป็น 83.33 นั้นหมายความว่าเกิดการใช้คติสำนวนในความหมายที่แคบมากขึ้นเช่นกัน

5.2.3 การแปรความหมายย้ายที่ หมายถึง การที่สำนวนหนึ่ง ๆ ที่เกิดการเปลี่ยนความหมายจากเดิมเป็นอีกความหมายหนึ่ง โดยไม่เห็นเค้าความหมายเดิมอยู่เลย หรือยังพอมองเห็นเค้าความหมายเดิมอยู่ก็ได้

สำนวน "ไม้ส้าวล้ำคุ่ม"

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เลือกใช้คติสำนวนในความหมายที่สองมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 76.67 รองลงมาจะเป็นผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ 3 คิดเป็นร้อยละ 73.33 และ 60.00 ตามลำดับ ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการย้ายทิศทางการขยายความหมายของคติสำนวนจากความหมายหนึ่งเป็นอีกความหมายหนึ่งได้

สำนวน "นั่งตักจ้อก้อ เหมือนลือฟังธรรม"

ระดับอายุที่ 1 และ 2

ระดับอายุที่ 3

นั่งเสียบเหมือนชาวลือฟังพระเทศน์(เพราะไม่รู้เรื่อง) $\Rightarrow$ สงบเสียบเยือกเย็นนั่งอยู่เหมือน

ไทลื้อนั่งนิ่งเพราะซาบซึ้งในรสพระธรรม

(ความหมายที่หนึ่ง)

(ความหมายที่สอง)

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 เลือกใช้คติลำนานาในความหมายที่หนึ่งมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 80.00 เท่ากัน ส่วนผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 เลือกใช้ในความหมายที่หนึ่งเช่นกันแต่ลดน้อยลงกว่า ผู้บอกภาษาทั้งสองระดับข้างต้นเป็นร้อยละ 60.00 ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นถึงการย้ายทิศทาง ความหมายของคติลำนานาจากความหมายหนึ่งเป็นอีกความหมายหนึ่งได้เช่นกัน

สำนวน "จิกปีกตีไหนกะป้อ จ้อหวัดตีไหนกะควัก"

ระดับอายุที่ 1 และ 2

ระดับอายุที่ 3

คนที่รำรวยมีกินอยู่เรื่อย ๆ ก็ยังมีรายได้เพิ่มขึ้นอีก $\Rightarrow$ อ่อนไหนแพง แข็งที่ไหนก็เว้น

ตรงกันข้ามกับคนที่ยังจนก็ยังมีที่ต้องสิ้นเปลืองอยู่เสมอ

เลือกที่รักมักที่ชัง

(ความหมายที่สอง)

(ความหมายที่หนึ่ง)

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เลือกใช้คติลำนานาในความหมายที่สองมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 86.67 รองลงมาเป็นผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ 3 คิดเป็นร้อยละ 60.00 และ 56.67 ตามลำดับ ข้อมูลเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงการย้ายทิศทางความหมายของคติลำนานาจากความหมายหนึ่งเป็นอีกความหมายหนึ่งได้

อย่างไรก็ตามจากการวิจัยพบข้อสังเกตว่า ทิศทางการเลือกใช้ความหมายจากผู้บอกภาษาระดับ อายุที่ 1 ไปหาผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 นั้นลดลง แต่กลับเลือกใช้มากขึ้นในผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ดังค่าร้อยละในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5-6 คำร้อยละการแปรด้านความหมายจากผู้ออกภาษาระดับอายุที่ 1 ไปยังผู้ออกภาษาระดับอายุที่ 2 และผู้ออกภาษาระดับอายุที่ 3

คติลำนนา	จำนวนร้อยละ		
	ระดับอายุที่ 1	ระดับอายุที่ 2	ระดับอายุที่ 3
1. ไม้สอตตำก้วย	70.00	53.33	70.00
2. ขาหน้าบ่เต้าขาหลัง	66.67	50.00	70.00
3. เข้าหมู่แั้งแป้นแั้ง เข้าหมู่กำแป้นกำ	60.00	46.67	70.00
4. หมาหลายเจ้า ก็นข้าวหลายไห	66.67	53.33	60.00

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้ออกภาษาระดับอายุที่ 3 เลือกใช้สำนวนในระดับที่มากกว่าผู้ออกภาษาในระดับอายุที่ 2 ถึง 4 จาก 10 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 40 และยังมีคำร้อยละสูงกว่าผู้ออกภาษาระดับอายุที่ 1 ถึง 2 สำนวน ซึ่งเป็นข้อมูลที่น่าสนใจ และผู้วิจัยจะได้อภิปรายในบทต่อไป

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ออกภาษาทั้งสามระดับอายุที่มีต่อการแปรความหมายของคติลำนนา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สำนวนที่ 1 จะจูงกั๊ไปก่อน จะสอนกั๊โดยกัน แปรเป็น จะจูงกั๊ไปก่อน จะสอนกั๊โดยกัน

ความหมายเดิม คำว่า “สอน” คือการให้สัตว์เดินนำหน้า เจ้าของจะเดินจับเชือกเดินตามหลัง หมายถึง คนที่มีนิสัยอวดดี ไม่เชื่อฟัง ชอบดื้อรั้น

ความหมายที่แปรไปคือคำว่า “สอน” ซึ่งหมายถึงบอกหรือแนะนำให้ทำตาม ทำให้ความหมายแปรไปเป็นเมื่อจะสอนก็ไม่ฟังจะลงมือทำพร้อมผู้สอน

ตารางที่ 5-7 เปรียบเทียบความคิดเห็นและคำร้อยละของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่มีต่อการแปรความหมายของคติล้านนาสำนวนที่ 1

ผู้บอกภาษา	เห็นด้วยกับ ความหมาย	คน/ ร้อยละ	ความคิดเห็นเพิ่มเติม
ระดับอายุที่ 1	เดิม	11 (64.71)	ความหมายเดิมดีอยู่แล้วเพราะเป็นคติล้านนาโบราณ
	ใหม่	6 (35.29)	ความหมายใหม่ดีกว่า เพราะคนรุ่นใหม่จะไม่รู้จักคำศัพท์เก่าๆ เมื่อฟังแล้วไม่อาจเข้าใจได้
ระดับอายุที่ 2	เดิม	15 (50.00)	เป็นสำนวนเดิมที่มีความหมาย ใช้คำที่ลึกซึ้ง และใช้กันมานานแล้วจึงควรอนุรักษ์สำนวนเดิมซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของคนล้านนาไว้
	ใหม่	15 (50.00)	ความหมายใหม่เข้าใจง่าย สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
ระดับอายุที่ 3	เดิม	13 (54.17)	ไม่ควรนำสำนวนมาใช้แบบผิดๆ ทำให้ความหมายเปลี่ยนหรือเพี้ยนไป ควรอนุรักษ์สำนวนเดิมไว้ตามผู้ใหญ่ที่ใช้มานาน เพื่อสะท้อนความเป็นล้านนา และทำให้คนรุ่นใหม่ได้รู้จักสำนวนเก่าๆ ด้วย
	ใหม่	11 (45.83)	ความหมายใหม่เข้าใจง่าย สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

จากตารางข้างต้นสรุปได้ว่า ผู้บอกภาษาส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการใช้คติล้านนาข้างต้นในความเดิมมากกว่าความหมายใหม่ โดยผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 จะเลือกใช้ความหมายเดิมมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 64.71 รองลงมาเป็นผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ร้อยละ 54.17 และสุดท้ายคือ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ที่เลือกใช้ทั้งความหมายเดิมและความหมายใหม่ในระดับที่เท่ากันคือร้อยละ 50.00

สำนวนที่ 2

กินข้าวแล้วนอน ฝึบ้นพรวันละเจ็ดเตื้อ กินข้าวแล้วบ่เหยยะก่าน พาลูกหลานเป็นหนี้เป็นข้า

แปลเป็น

กินแล้วนอน ฝึบ้นปอนวันละเจ็ดเตื้อ กินแล้วเหยยะก่าน ปาลูกหลานเป็นหนี้เป็นข้า

ความหมายเดิมว่า กินข้าวอิ่มแล้วเอาแต่นอน ไม่คิดอ่านลูกขึ้นทำงาน เป็นคนเกียจคร้านไม่พบ
หนทางเจริญ วิทยุณของบรรพบุรุษจะสาปแช่งวันละ7 ครั้ง เพราะพาลูกหลานและครอบครัว
เป็นหนี้สินยากจนลง

ความหมายที่แปลไปคือ คนแก่ที่ต้องการจะพักผ่อนในวัยชรา เพราะอายุมากแล้ว จึง
เปรียบเทียบกับลูกหลานฟัง หากรับประทานอาหารแล้วนอนพัก ฝึก็จะให้พรวันละเจ็ดครั้ง
หากว่ารับประทานอาหารแล้วไปทำงาน ก็จะทำให้เกิดการเจ็บป่วย ลูกหลานก็จะต้องเดือดร้อน
ต้องไปหยิบยืมเงินมาเป็นค่ารักษา ทำให้เป็นหนี้เป็นสินไม่รู้จักจบสิ้น

ตารางที่ 5-8 เปรียบเทียบความคิดเห็นและคำร้อยละของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่มีต่อการแปรความหมายของคติล้านนาสำนวนที่ 2

ผู้บอกภาษา	เห็นด้วยกับ ความ หมาย	คน/ ร้อยละ	ความคิดเห็นเพิ่มเติม
ระดับอายุที่ 1	เดิม	15 (83.33)	ความหมายเดิมถูกต้องแล้ว เป็นสำนวนโบราณว่าไว้ จะได้สอนให้คนขยันทำงาน แม้จะมีอายุมากแล้วก็สามารถเลือกงานที่เหมาะสมกับวัยได้
	ใหม่	3 (16.67)	ความหมายใหม่เหมาะกับยุคสมัยปัจจุบัน ควรเป็นหน้าที่ของคนหนุ่มสาวที่จะต้องหาเลี้ยงครอบครัว คนแก่ทำงานมาตลอดชีวิตแล้วสมควรพักผ่อน
ระดับอายุที่ 2	เดิม	28 (93.33)	ความหมายเดิมดีอยู่แล้ว เพราะสอนให้คนขยันทำให้เจริญก้าวหน้า ไม่เป็นหนี้สิน ไม่ควรกินแล้วนอนแสดงว่าเป็นคนเกียจคร้าน
	ใหม่	2 (6.67)	ให้คนหนุ่มได้ทำงาน ส่วนคนแก่ควรพักผ่อน
ระดับอายุที่ 3	เดิม	17 (70.83)	ความหมายเดิมเข้าใจง่าย เหมาะสม และคุ้นเคยมากกว่า สอนให้คนทำงานจะไม่เป็นหนี้ ไม่ยากจน แต่สำนวนใหม่จะทำให้สำนวนเปลี่ยนความหมายไปเป็นเชิงให้คนเกียจคร้านได้
	ใหม่	7 (29.17)	ทำให้เข้าใจได้ง่าย ว่าหากกินข้าวแล้วต้องให้กระเพาะพักผ่อนสักครู่ หากทำงานอาจเจ็บป่วยได้ ส่วนคนที่อยู่ในวัยชราควรพักผ่อนเพราะทำงานมานานแล้ว คนหนุ่มสาวควรทำงานหาเลี้ยงคนชรา

จากตารางข้างต้นสรุปได้ว่า ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุเห็นด้วยกับการใช้คติล้านนาข้างต้น ในความเดิมมากกว่าความหมายใหม่ โดยผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เลือกใช้ความหมายเดิม มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 93.33 รองลงมาเป็นผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ร้อยละ 83.33 และ สุดท้ายคือผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ร้อยละ 70.83

สำนวนที่ 3

แบ่งผิดไว้หื้อลูก แบ่งถูกไว้หื้อหลาน แปรเป็น เยี้ยะดีไว้หื้อลูก เยี้ยะถูกไว้หื้อหลาน

ความหมายเดิมคือ พ่อแม่ไม่วางตนเป็นกลางให้ความรักลูกไม่เท่ากัน เมื่อตายไปมักทิ้งปัญหาให้ลูกหลานทะเลาะกัน เมื่อพ่อแม่สร้างสิ่งดีและไม่ดีไว้ ถ้าผิดไปให้ลูกแก้ไขเสียให้ถูก ส่วนผลความดีนั้นส่งไปถึงหลานสืบช่วงมรดกต่อไป

ความหมายที่แปรไปคือ การสร้างวัฒนธรรมการดำรงชีวิตที่ดีไว้เพื่อลูกหลานได้เดินตาม

ตารางที่ 5 -9 เปรียบเทียบความคิดเห็นและคำร้อยละของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่มีต่อการแปรความหมายของคติสำนวนสำนวนที่ 3

ผู้บอกภาษา	เห็นด้วยกับ ความหมาย	คน/ ร้อยละ	ความคิดเห็นเพิ่มเติม
ระดับอายุที่ 1	เดิม	3 (18.75)	ทำดีไว้ให้ลูกหลาน ได้อยู่ดีมีสุขในอนาคต
	ใหม่	13 (81.25)	พ่อแม่ควรทำทางไว้ให้ลูกเดิน ทำความดีเพื่อลูกหลานในอนาคต
ระดับอายุที่ 2	เดิม	6 (20.00)	ไม่ควรเปลี่ยนสำนวนดั้งเดิม
	ใหม่	24 (80.00)	ความหมายดี เป็นการสร้างฐานะไว้ให้ลูกหลานได้สุขสบาย สอนให้ทำถูกทำดี จะได้ไม่มีปัญหาในวันข้างหน้า สร้างสิ่งที่ดีสืบสานต่อไป
ระดับอายุที่ 3	เดิม	2 (8.70)	ความหมายเดิมก็มีความหมายที่เข้าใจได้ง่าย และควรอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นการสืบสานวัฒนธรรม ส่วนความหมายใหม่เปลี่ยนไปจากเดิมมากจึงควรใช้ความหมายเดิม
	ใหม่	21 (91.30)	ความหมายใหม่เข้าใจได้ง่าย เป็นการส่งเสริมให้สร้างหรือทำในสิ่งที่ดี สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ เพราะพ่อแม่ทุกคนต้องทำดีเพื่อให้ลูกเดินตาม ทำทุกอย่างเพื่ออนาคตของลูก

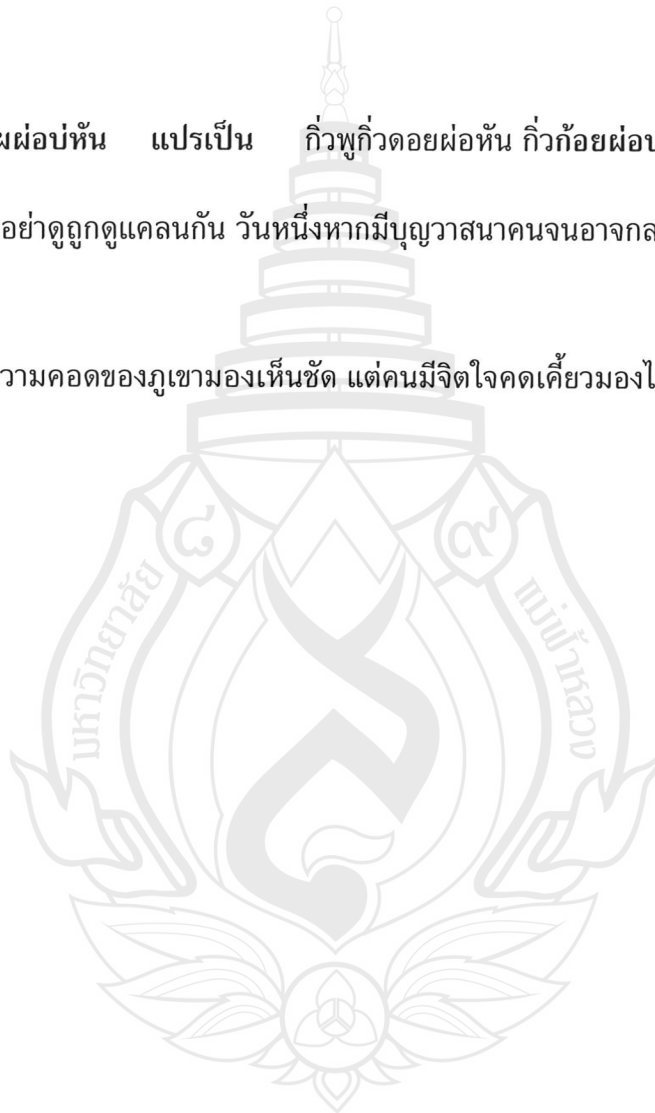
จากตารางข้างต้นสรุปได้ว่า ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุเห็นด้วยกับการใช้คติล้านนาข้างต้นใน
 ความใหม่มากกว่าความหมายเดิม โดยผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 จะเลือกใช้ความหมายใหม่มาก
 ที่สุดคือ ร้อยละ 91.30 รองลงมาเป็นผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ร้อยละ 81.25 และสุดท้ายคือผู้
 บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ร้อยละ 80.00

สำนวนที่ 4

ก๊วฏก๊วดอยผ่อหัน ก๊วคนไผผ่อบ่หัน แปรเป็น ก๊วพุก๊วดอยผ่อหัน ก๊วก้อยผ่อบ่หัน

ความหมายเดิมคือ คนเราย่าดูถูกดูแคลนกัน วันหนึ่งหากมีบุญวาสนาคนจนอาจกลายเป็นคน
 รวยได้

ความหมายที่แปรไปคือ ความคอดของภูเขามองเห็นชัด แต่คนมีจิตใจคดเคี้ยวมองไม่เห็น

ตารางที่ 5-10 เปรียบเทียบความคิดเห็นและคำร้อยละของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่มีต่อการแปรความหมายของคติล้านนาสำนวนที่ 4

ผู้บอกภาษา	เห็นด้วยกับ ความหมาย	คน/ ร้อยละ	ความคิดเห็นเพิ่มเติม
ระดับอายุที่ 1	เดิม	16 (100.00)	ความหมายเดิม สอนให้ไม่ดูถูกผู้อื่น เพราะไม่อาจรู้อนาคตได้ ซึ่งความหมายเดิมก็ใช้สอนได้ตืออยู่แล้ว เข้าใจง่าย ควรอนุรักษ์คติล้านนาซึ่งเป็นของดั้งเดิมไว้
	ใหม่	0 (0.00)	-
ระดับอายุที่ 2	เดิม	26 (89.66)	ความหมายเดิมยังสามารถนำมาใช้ในปัจจุบันได้อยู่ ไม่ควรเปลี่ยน
	ใหม่	3 (10.34)	ความหมายใหม่สอนว่า คนเรารู้หน้าไม่รู้ใจ จิตใจของคนมองไม่เห็น ซึ่งก็เป็นความจริง
ระดับอายุที่ 3	เดิม	14 (63.63)	ความหมายเดิมสอนไว้ดีแล้วคือ คนเราเกิดมาเลือกเกิดไม่ได้ จึงไม่ควรดูถูกกันเพราะเราไม่รู้อนาคต จึงไม่ควรดูถูกผู้อื่น นอกจากนี้ก็ยังเป็นการอนุรักษ์สำนวนดั้งเดิมไว้ด้วย
	ใหม่	8 (36.37)	ความหมายใหม่ชัดเจนกว่า สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เพราะจิตใจคนยากแท้หยั่งถึง และคำว่า “ก๊ว” น่าจะเหมาะกับคำว่า “ก้อย” มากกว่า

จากตารางข้างต้นสรุปได้ว่า ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุเห็นด้วยกับการใช้คติล้านนาข้างต้นในความเดิมมากกว่าความหมายใหม่ โดยผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 จะเลือกใช้ความหมายเดิมมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ร้อยละ 89.66 และสุดท้ายคือผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ร้อยละ 63.63

สำนวนที่ 5

เป้งพี่เจ็บต้อง เป้งน้องเจ็บใจ แปรเป็น ด่าพี่เจ็บต้อง ด่าน้องเจ็บใจ

ความหมายเดิมคือ พี่พาอาศัยใครไม่ได้

ความหมายที่แปรไปคือ พี่น้องกันต้องรักใคร่กลมเกลียวกันอย่าผิดหมองใจกัน สร้างความ
สะท้อนใจซึ่งกันและกัน

ตารางที่ 5-11 เปรียบเทียบความคิดเห็นและคำร้อยละของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่มี
ต่อการแปรความหมายของคติสำนวนสำนวนที่ 5

ผู้บอก ภาษา	เห็นด้วยกับ ความหมาย	คน/ร้อย ละ	ความคิดเห็นเพิ่มเติม
ระดับอายุที่ 1	เดิม	8 (47.06)	สำนวนและความหมายเดิมสอนให้ช่วยเหลือตัวเอง ให้มาก หรือ “ตนต้องเป็นที่พึ่งแห่งตน” ซึ่งเหมาะสม แล้ว
	ใหม่	9 (52.94)	ความหมายใหม่มีเนื้อความละเอียดครบถ้วน สอนให้ พี่น้อง และคนในครอบครัวรู้จักรักใคร่ปรองดอง กลม เกลียวกัน พี่พาอาศัยกันได้ซึ่งเหมาะกับสถานการณ์ ปัจจุบัน
ระดับอายุที่ 2	เดิม	21 (70.00)	ความหมายเดิมสอนให้พึ่งตนเองมากกว่าไปพึ่งผู้อื่น เพราะการพึ่งพาผู้อื่นจะต้องเป็นหนี้บุญคุณท่าน
	ใหม่	9 (30.00)	ความหมายใหม่ดีกว่าเพราะได้ใจความครบถ้วน เป็น การสอนให้พี่น้อง และคนในครอบครัวรักใคร่กลม เกลียวกัน
ระดับอายุที่ 3	เดิม	13 (56.52)	คุ้นเคยกับความหมายเดิม เข้าใจง่าย และใช้ใน ชีวิตประจำวันบ่อยๆ
	ใหม่	10 (43.48)	ความหมายเดิมเป็นการตัดพ้อ น้อยใจ แต่ความหมาย ใหม่สอนให้พี่น้องรักใคร่กัน ปรึกษากัน และสามารถ พึ่งพากันได้ยามเจ็บไข้ได้ป่วย

จากตารางข้างต้นสรุปได้ว่า ผู้บอกภาษาส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการใช้คลังถ้อยคำข้างต้น
ในความเดิมมากกว่าความหมายใหม่ โดยผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 จะเลือกใช้ความหมายเดิม
มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 70.00 รองลงมาคือ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ร้อยละ 56.52 และสุดท้าย
คือผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ร้อยละ 47.06

ตารางที่ 5-12 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่มีความคิดเห็นต่อการแปรความหมายของคติล้านนา

คติ ล้านนา	ความคิดเห็นของผู้บอกภาษาที่เห็นด้วยต่อการแปรความหมายของคติล้านนา (จำนวนคน/ค่าร้อยละ)							
	55- 70 ปี		35- 50 ปี		15- 30 ปี		รวมทุกระดับอายุ	
	ความ หมายเดิม	ความ หมาย ใหม่	ความ หมาย เดิม	ความ หมาย ใหม่	ความ หมาย เดิม	ความ หมาย ใหม่	ความ หมาย เดิม	ความ หมาย ใหม่
1.สำนวน ที่ 1	11 (64.71)	6 (35.29)	15 (50.00)	15 (50.00)	13 (54.17)	11 (45.83)	39 (54.93)	32 (45.07)
2.สำนวน ที่ 2	15 (83.33)	3 (16.67)	28 (93.33)	2 (6.67)	17 (70.83)	7 (29.17)	60 (83.33)	12 (16.67)
3.สำนวน ที่ 3	3 (18.75)	13 (81.25)	6 (20.00)	24 (80.00)	2 (8.70)	21 (91.30)	11 (15.94)	58 (84.06)
4.สำนวน ที่ 4	16 (100.00)	0 (0.00)	26 (89.66)	3 (10.34)	14 (63.63)	8 (36.37)	56 (83.58)	11 (16.42)
5.สำนวน ที่ 5	8 (47.06)	9 (52.94)	21 (70.00)	9 (30.00)	13 (56.52)	10 (43.48)	42 (60.00)	28 (40.00)
ค่าเฉลี่ย ร้อยละ	62.77	37.23	64.59	35.40	50.77	49.23	59.55	40.44

จากตารางข้างต้นสรุปภาพรวมการแสดงความคิดเห็นของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับได้ว่า ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับเห็นด้วยกับการใช้ความหมายเดิมมากกว่าความหมายใหม่ กล่าวคือ เห็นว่าควรใช้คติล้านนา ในความหมายเดิมเฉลี่ยร้อยละ 59.55 และเห็นว่าควรจะใช้ความหมายใหม่เฉลี่ยร้อยละ 40.44

หากพิจารณาตามระดับอายุพบว่า ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 จะเลือกใช้คติล้านนาในความหมายเดิมมากที่สุดเฉลี่ยร้อยละ 64.59 รองลงมาเป็นผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เฉลี่ยร้อยละ 62.77 และสุดท้ายคือผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 เฉลี่ยร้อยละ 50.77

เมื่อพิจารณาเป็นรายสำนวนจะพบว่าผู้บอกภาษาส่วนใหญ่จะเลือกใช้คติล้านนาที่มีความหมายเดิม เป็นส่วนใหญ่ถึง 4 ใน 5 สำนวน มีเพียงสำนวนเดียวที่ผู้บอกภาษาในทุกระดับอายุเห็นว่าควรเลือกใช้ความหมายใหม่มากกว่าถึงเฉลี่ยร้อยละ 84.06 นั่นคือ สำนวนที่ 3

แป้งผิดไว้หื้อลูก แป้งถูกไว้หื้อหลาน แปรเป็น เยี้ยะดีไว้หื้อลูก เยี้ยะถูกไว้หื้อหลาน

คติล้านนาข้างต้นมีการแปรคำศัพท์จาก “แป้ง” เป็น “เยี้ยะ” (ความหมายเดียวกัน แปลว่า “ทำ”) และ “ผิด” เป็น “ถูก” (ความหมายตรงกันข้ามกัน) นอกจากนี้ยังเปลี่ยนความหมายจากความหมายเดิมคือ “พ่อแม่ไม่วางตนเป็นกลางให้ความรักลูกไม่เท่ากัน เมื่อตายไปมักทิ้งปัญหาให้ลูกหลานทะเลาะกัน เมื่อพ่อแม่สร้างสิ่งดีและไม่ดีไว้ ถ้าผิดไปให้ลูกแก้ไขเสียให้ถูก ส่วนผลความดีนั้นส่งไปถึงหลานสืบช่วงมรดกต่อไป” เป็นความหมายใหม่คือ “การสร้างวัฒนธรรมการดำรงชีวิตที่ดีไว้เพื่อลูกหลานได้เดินตาม”

ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับให้เหตุผลที่เลือกความหมายใหม่ที่แปรไปว่า ความหมายใหม่เข้าใจได้ง่าย สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ เพราะเป็นการส่งเสริมให้สร้างหรือทำในสิ่งที่ดี ไม่มีพ่อแม่คนใดที่อยากทำผิดแล้วให้ลูกแก้ไขเสียใหม่ในสิ่งที่ถูกต้อง ดังนั้นพ่อแม่ทุกคนจึงทำแต่ความดีเพื่อให้ลูกเดินตาม และทำทุกอย่างเพื่ออนาคตของลูก

ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า คติล้านนาสามารถเกิดการแปรด้านคำศัพท์ และความหมายได้หากผู้ใช้ภาษาในทุกระดับอายุต่างเห็นตรงกัน และยอมรับในความหมายใหม่ที่แปรไป ลักษณะเช่นนี้อาจทำให้ความหมายเดิมค่อย ๆ เลือนหายไปในที่สุดได้

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า ส่วนวันที่ 1 ที่ว่า

จะจูงก็ลูไปก่อน จะสอนก็ลูโดยกัน แปรเป็น จะจูงก็ลูไปก่อน จะสอนก็ลูโดยกัน

ซึ่งมีคำศัพท์ค่อนข้างเก่าปรากฏอยู่ด้วยก็มีลักษณะที่ผู้บอกภาษามีแนวโน้มจะเลือกความหมายใหม่ที่แปรไปเช่นกัน กล่าวคือ แม้ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับจะเลือกใช้ความหมายเดิมด้วยค่าเฉลี่ยร้อยละ 54.93 และเห็นว่าควรจะใช้ความหมายใหม่เฉลี่ยร้อยละ 45.07 แต่ก็มีค่าร้อยละต่างกันเพียง 9.86 โดยเฉพาะผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ที่เลือกใช้ทั้งความหมายเดิมและความหมายใหม่ในระดับเท่ากันคือร้อยละ 50.00

โดยผู้บอกภาษาที่เห็นด้วยกับการใช้ความหมายเดิมให้ความเห็นว่า คำว่า “สอน” (แปลว่า การให้สัตว์เดินนำหน้า เจ้าของจะเดินจับเชือกเดินตามหลัง) มีความเหมาะสมกับความหมายเดิมคือ “คนที่มีนิสัยอวดดี ไม่เชื่อฟัง ชอบดื้อรั้น” ดังนั้นไม่ควรนำคำอื่นมาใช้แบบผิดๆ ให้ความหมายเพี้ยนหรือเปลี่ยนไป ควรอนุรักษ์สำนวนล้านนาเดิมไว้ เพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้รู้จักสำนวนเก่าๆ ต่อไป

ส่วนผู้บอกภาษาที่เห็นด้วยกับการใช้ความหมายใหม่ให้ความเห็นว่า คำว่า “สอน” (แปลว่า บอกหรือแนะนำให้ทำตาม) เหมาะสมกับความหมายใหม่คือ “เมื่อจะสอนก็ไม่ฟังจะลงมือทำพร้อมผู้สอน” ทำให้เข้าใจง่าย สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ แต่คำศัพท์ที่เก่าเกินไปนั้นคนรุ่นใหม่ ฟังแล้วก็ไม่เข้าใจ ไม่ทราบว่าผู้ใหญ่ต้องการสอนอะไร จึงไม่น่าจะเกิดประโยชน์

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นอาจส่งผลให้คตินานาโบราณที่ใช้คำศัพท์ต่างจากคนปัจจุบันใช้นั้นอาจเกิดการแปรได้ทั้งด้านคำศัพท์ และความหมาย และอาจเลือนหายไปในที่สุดได้เช่นกัน

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

6.1 สรุป

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้คติลำนนาในการครองตน และการแปรของคติลำนนาเฉพาะรูปภาษาที่มีการแปรด้านคำศัพท์ (Lexical Variation) และด้านความหมาย (Semantic Variation) ของคนสามระดับอายุในเชียงใหม่ โดยใช้ข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลภาคสนามจากผู้บอกภาษาของคนสามระดับอายุ อันได้แก่ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 อายุ 55 -70 ปี ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 อายุ 35 -50 ปี และผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 อายุ 15 -30 ปี จำนวนทั้งสิ้น 90 คน จาก 6 ตำบลในอำเภอเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าอายุจะเป็นปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการใช้คติลำนนาในการครองตน ตลอดจนทำให้เกิดการแปรของคติลำนนาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง สำหรับผลการศึกษาที่ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 3 ประเด็นคือ ข้อมูลทั่วไปและทัศนคติต่อคติลำนนาและภาษาไทยถิ่นเหนือของผู้บอกภาษา การใช้คติลำนนาในการครองตน และการแปรของคติลำนนา รายละเอียดดังต่อไปนี้

6.1.1 ข้อมูลทั่วไปและทัศนคติต่อคติลำนนาและภาษาไทยถิ่นเหนือของผู้บอกภาษา

ผู้บอกภาษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง และประกอบอาชีพเกษตรกรรมคือทำไร่ทำนา และทำสวนมากที่สุด รองลงมาเป็นนักเรียน นักศึกษา ค้าขาย และรับจ้างทั่วไปตามลำดับ และผู้บอกภาษาทุกคนล้วนอยู่ในครอบครัวที่ใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือ อีกทั้งยังเป็นคนเชียงใหม่โดยกำเนิดทั้งสิ้น นอกจากนี้ผู้บอกภาษาทุกระดับอายุส่วนใหญ่ล้วนรู้สึกดี และภูมิใจที่ได้พูดภาษาไทยถิ่นเหนือ และคิดว่าภาษาไทยถิ่นเหนือไพเราะกว่าภาษาไทยกรุงเทพฯ หรือภาษามาตรฐาน เฉลี่ยถึงร้อยละ 95.55 แต่ก็ใช้คติลำนนาในการดำเนินชีวิตประจำวันเฉลี่ยเพียงร้อยละ 50.00 และจะนึกถึงคติลำนนาในการเตือนใจหรือเตือนสติเฉลี่ยเพียงร้อยละ 32.22 อย่างไรก็ตามผู้บอกภาษาทั้ง

สามระดับอายุก็รู้สึกห่วงใยว่าคติลัณนาจะถูกคนไทยถื่นเหนือลิ้ม หรืออาจสูญหายไปเฉลิยร้อยละ 64.44 แต่ก็มีผู้ที่เขียนหรือรวบรวมคติลัณนาเก็บไว้เฉลิยเพียงร้อยละ 14.44 เท่านั้น

6.1.2 การใช้คติลัณนาในการครองตน

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ยังมีการใช้คติลัณนาในชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังส่งต่อหรือสืบทอดจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งอยู่แต่การเคยได้ยินหรือรู้จักคติลัณนาโบราณตลอดจนการใช้คติลัณนาครองตนทั้ง 5 ด้านนั้นก็ลดลงตามลำดับช่วงอายุ คติลัณนาที่ใช้มากที่สุดคือ ด้านการครองงาน รองลงมาใช้ในการครองกาย ครองวาจาและใจและครองธรรม ส่วนด้านที่ใช้น้อยที่สุดคือ การครองคนโดยมุ่งสอนให้รู้จักการนำประสบการณ์หรือบทเรียนที่ผ่านมาสอนใจตนเองเพื่อจะได้ไม่เกิดเหตุการณ์ซ้ำเดิมอีก สอนตนให้เห็นคุณค่าของเวลา ให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และสอนให้เห็นคุณค่าของตนเองรวมถึงผู้อื่นด้วย นอกจากนี้คติลัณนายังเป็นเครื่องเตือนสติแก่ชาวเชียงแสนได้เป็นอย่างดีในเรื่องของการพูดว่า ไม่ควรดีแต่พูด ให้รู้จักระมัดระวังคำพูด และรับผิดชอบในคำพูดของตน ใช้คติลัณนาในการสอนตนให้เป็นคนขยันอดทนอยู่เสมอทั้งงานบ้าน และการประกอบอาชีพ ไม่ควรขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นโดยที่ตนเองไม่คิดทำอะไร สอนความมีน้ำใจ ช่วยเหลือกัน และอย่าเกียจคร้าน ให้กระตือรือร้น อย่าปล่อยเวลาให้เสียไปโดยเปล่าประโยชน์ อีกทั้งยังเตือนสติคนในครอบครัวในเรื่องการอบรมสั่งสอนบุตร ที่สำคัญคือคนเชียงแสนเลื่อมใสในพุทธศาสนาเป็นอย่างมากจึงน้อมนำพุทธวจนะที่เป็นคติลัณนามาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ให้ยอมรับความจริง ทุกสิ่งไม่เที่ยงแท้แน่นอน ควรทำแต่ความดี อีกทั้งยังแฝงความเชื่อเรื่องบุญและบาปด้วย

6.1.3 การแปรของคติลัณนา

การแปรด้านคำศัพท์ สรุปได้ว่า ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุใช้คติลัณนาที่เกิดการแปรด้านคำศัพท์ถึง 8 ลักษณะคือ การละพยางค์ การเพิ่มพยางค์ การสลับวรรค การแทนที่ด้วยคำ การใช้คำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานการเปลี่ยนคำศัพท์ การเปลี่ยนวลี และการเปลี่ยนประโยคและการแปรด้านคำศัพท์มากที่สุด คือการเปลี่ยนวลี รองลงมาเป็นการเปลี่ยนประโยค และการเปลี่ยนคำศัพท์ตามลำดับ และหากพิจารณาตามระดับอายุพบว่า คติลัณนาเกิดการแปรในทุกลักษณะ และแปรมากที่สุดในการบอกภาษาระดับอายุที่ 1 รองลงมาเป็นการบอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ 3 ตามลำดับ

สำหรับการแปรของคติล้านนาอีกลักษณะหนึ่งคือ การแปรคติล้านนาจากจำนวนวรรคมากกว่าสองวรรคขึ้นไปมาเป็นวรรคเดียวพบว่า ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุ ไม่เคยได้ยืมคติล้านนาแบบสองวรรคขึ้นไปมากกว่าคติล้านนาแบบวรรคเดียว แสดงว่าคติล้านนาแบบสองวรรคขึ้นไปเกิดการแปรมาเป็นแบบวรรคเดียว นอกจากนี้ยังพบว่า คติล้านนาเกิดการแปรด้านคำในทุกสำนวน และส่วนใหญ่ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุจะเลือกใช้สำนวนใดสำนวนหนึ่งเหมือนกัน

การแปรด้านความหมาย สรุปได้ว่าคติล้านนาเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความหมายเท่า ๆ กันทั้งที่มีความหมายแคบเข้า ความหมายกว้างออก และความหมายย้ายที่ นอกจากนี้ส่วนใหญ่ยังเห็นว่า ควรใช้คติล้านนาในความหมายแบบดั้งเดิมดีกว่าการใช้ความหมายใหม่ในปัจจุบัน แต่ก็ยอมรับในความหมายใหม่ที่อาจแปรไปได้เช่นกัน

6. 2 อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า คนเชียงใหม่ยังคงใช้คติล้านนาครองตนอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างน้อย โดยพิจารณาจากผลเฉลี่ยของการใช้คติล้านนาในการครองตน 5 ด้านคือ ร้อยละ 45.03 และพิจารณาจากค่าร้อยละ 50 ขึ้นไปของคติล้านนาที่ใช้ในการครองตนพบว่า ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุใช้คติล้านนาเพียง 36 จาก 110 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 32.73 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า คติล้านนาเกือบร้อยละ 70 กำลังเลือนหายไปจากความทรงจำของคนเชียงใหม่ แม้คนเชียงใหม่จะยังคงใช้คติล้านนาครองตนอยู่และยังคงมีการส่งต่อคติล้านนาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งอยู่ก็ตาม แต่ก็ยังเป็นสำนวนที่ซ้ำอยู่ในวงจำกัด ดังตัวอย่าง สำนวน “น้ำเป้งเฮือ เลือเป้งเหล้า คนเผ่าเป้งคนหนุ่ม” ซึ่งผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุใช้ในระดับมากเหมือนกัน สำนวน “ใครซี้ล้นหาซอน ใครนอนล่นหาสาต” ใช้ในระดับปานกลางเหมือนกัน และ “จ่อมเบ็ดเลี้ยงแขก แบกตำไมเลี้ยงเฮือน” ก็ใช้ในระดับน้อยเหมือนกัน ทำให้ทราบว่า ถ้าผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ยังคงใช้คติล้านนาอยู่ในระดับใด ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ 3 ก็ยังคงใช้อยู่เช่นเดียวกัน แต่ถ้าผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ไม่ได้ใช้ ผู้บอกภาษารุ่นต่อมาก็ไม่ใช่เหมือนกัน ยกตัวอย่างเช่น สำนวน “เก้าป้าง” ที่ตำบลศรีดอนมูล ผลการศึกษาพบว่า ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุ จำนวน 15 คน ล้วนแต่ไม่เคยได้ยินสำนวนนี้เลย หากเป็นเช่นนี้อาจคาดการณ์ได้ว่า สำนวน “เก้าป้าง” น่าจะสูญได้ในเวลาไม่นานนัก

นอกจากนี้อายุยังเป็นปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการใช้คติล้านนาครองตนของคนเชียงใหม่ ทั้งสามระดับอายุด้วยเช่นกัน โดยผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นได้แก่ ประเด็นแรกด้านทัศนคติที่มีต่อภาษาไทยถิ่นเหนือและคติล้านนาและการใช้คติล้านนาครองตน ส่วนประเด็นที่สองด้านการแปรด้านคำศัพท์และความหมายในคติล้านนา

ประเด็นแรก ด้านทัศนคติที่มีต่อภาษาไทยถิ่นเหนือและคติล้านนา และการใช้คติล้านนาครองตน จากการศึกษาพบว่า ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุล้วนรู้สึกดีและภูมิใจที่ได้พูดภาษาไทยถิ่นเหนือ โดยเฉพาะผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 นั้นมีทัศนคติที่ดีต่อภาษาไทยถิ่นเหนือและคติล้านนามากที่สุดทั้งในด้านการใช้คติล้านนาในการดำเนินชีวิตประจำวัน การนึกถึงคติล้านนาในการเตือนใจหรือเตือนสติเมื่อเกิดเหตุการณ์หรือเรื่องราวใด ๆ ตลอดจนรู้สึกห่วงใยว่าคติล้านนาจะถูกคนไทยถิ่นเหนือลืมหรืออาจสูญหายไป ส่วนการเขียนหรือรวบรวมคติล้านนาเก็บไว้เป็นประจำนั้น ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุตอบเหมือนกันคือ เขียนหรือรวบรวมคติล้านนาเก็บไว้ในระดับน้อยมากเพียงร้อยละ 16.66 และร้อยละ 10 ตามลำดับด้วยเหตุผลว่า มีปัญหาสายตา อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ และไม่ค่อยมีเวลาอันเนื่องมาจากต้องประกอบอาชีพ หรือเรียนหนังสือ เป็นต้น สำหรับผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ที่ใช้คติล้านนาในการเตือนใจหรือเตือนสติตนเพียงร้อยละ 10 นั้นเนื่องจากไม่อาจนึกคำสอนเป็นคติล้านนา แต่จะนึกเป็นสำนวนภาษิตภาคกลางได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะระบบการศึกษาของประเทศที่ต้องการให้คนไทยใช้ภาษาไทยในสื่อสารกันอย่างเป็นทางการและเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ ส่งผลให้คนรุ่นใหม่ต้องเรียนเฉพาะภาษาไทยมาตรฐาน การใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือก็ลดน้อยลง รวมถึงการใช้คติล้านนาในการครองตนด้วยเช่นเดียวกัน ดังงานเขียนของ อุดม รุ่งเรืองศรี (2526 หน้า 11) ที่ว่า รัฐบาลไทยเริ่มใช้นโยบายรวบหัวเมืองล้านนาไทยเข้าสู่ส่วนกลางเมื่อ พ.ศ. 2427 และกำหนดให้ใช้อักษรไทยกลางเป็นภาษาราชการในล้านนาเมื่อพ.ศ. 2436 แล้วการเรียนอักษรไทยกลางจึงได้ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็วในหมู่ชนรุ่นใหม่ นอกจากนี้การเป็นคนรุ่นใหม่ทำให้พร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลง และรับคำใหม่ๆ โดยเฉพาะภาษาไทยมาตรฐาน ซึ่งผ่านเข้ามาทางสื่อต่างๆ ได้โดยง่าย ดังที่มีติ ยาประสิทธิ์ ให้สัมภาษณ์ไว้ในแม่โขงโพสต์ (2549 หน้า 79) และได้กล่าวถึงคำบอกเล่าของคนแก่คนแก่ในเชียงใหม่ว่า “ลูกหลานโดนทีวีแย่งไป เลิกเรียนก็ดูทีวี ช่วงเวลาที่คนแก่จะปลูกฝังสั่งสอนลูกหลานก็หายไป” คำพูดดังกล่าวจึงสนับสนุนได้เป็นอย่างดีว่าเหตุใดผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 จึงใช้คติล้านนาครองตนในระดับน้อย และแม้ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุจะรู้สึกห่วงใยคติล้านนาว่าจะถูกคนไทยถิ่น

เหนือลิ้มหรืออาจสูญหายไป แต่ผู้บอกภาษาทุกคนก็ไม่ทราบว่ามันควรจะอย่างไร นอกจากปล่อยให้มันเป็นไปตามกาลเวลาเท่านั้น

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจ คือ มีคติล้านนาบางส่วนที่ผู้บอกภาษาในระดับอายุที่ 3 เลือกใช้มากกว่าผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 รวมถึงการเลือกใช้คติล้านนาบางส่วนที่แตกต่างจากผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 ซึ่งเป็นข้อมูลที่น่าสนใจ ผู้วิจัยต้องการคำตอบด้วยการสัมภาษณ์เพิ่มเติมทำให้ทราบว่า การที่ผู้บอกภาษาในระดับอายุที่ 3 เลือกใช้คติล้านนาในระดับที่มากกว่าหรือต่างไปจากผู้บอกภาษาในระดับอายุที่ 1 และ 2 เป็นเพราะว่า ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ซึ่งเป็นนักเรียน นักศึกษา มีทั้งที่กำลังเรียน และเคยเรียนวิชาวรรณกรรมท้องถิ่นในโรงเรียน เคยได้ค้นคว้า รวบรวม คติล้านนาทั้งจากทางอินเทอร์เน็ต และจากการเก็บข้อมูลในชุมชนเพื่อทำรายงานส่งคุณครู ส่งผลให้ได้เรียนรู้คติล้านนามากกว่าหรือแตกต่างจากคนรุ่นก่อนๆ ไปบ้าง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ทุกคนจะได้เรียนเหมือนกันในทุกโรงเรียน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานศึกษาแต่ละแห่งด้วยเช่นกันจะให้ความสำคัญเพียงใด ดังข้อเขียนในแม่โขงโพสต์ (2549 หน้า 87) ที่ว่า ท่ามกลางการปะทะกันของกระแสการค้าเสรี และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษเอาไว้ กระบวนการการศึกษาเรียนรู้ท้องถิ่นที่จะส่งผ่านถึงเยาวชนรุ่นต่อไปยังมีนโยบายที่ขัดแย้งกันอยู่มาก แม้เรื่องหลักสูตรท้องถิ่นสามารถจัดกิจกรรมและกระบวนการทั้งในและนอกห้องเรียนได้ แต่ก็ยังมีลักษณะเป็นหลักสูตรไม่ประคับประคอง คำกล่าวนี้น่าจะสะท้อนความจริงบางประการของการศึกษาไทย แม้ปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการ (2551 หน้า 35) จะจัดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานต้นสังกัดอื่นๆ และสถานศึกษามีหน้าที่ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้เชื่อมโยงหลักสูตรแกนกลางและความต้องการของท้องถิ่น โดยสามารถเพิ่มเติม ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความต้องการของผู้เรียนได้ แต่ก็ยังเป็นการกำหนดภาพกว้างๆ ไม่ได้ระบุให้ชัดเจนเป็นรูปธรรมแต่อย่างใด

สุดท้ายคือการวิเคราะห์การใช้คติล้านนาครองตนในชีวิตประจำวันทั้ง 5 ด้านอันได้แก่ การครองกาย ครองวาจาและใจ ครองคน ครองงาน และครองธรรม สรุปได้ว่า คนเชียงใหม่ใช้คติล้านนาในการครองตนในทุกด้าน โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการทำหน้าที่การทำงานของตนให้ดีด้วยการ คิดดี พูดดี และทำดี มีน้ำใจให้เกียรติซึ่งกันและกัน มองเห็นคุณค่าของความเป็นคน ยึดมั่นและเลื่อมใสในพุทธศาสนา ตลอดจนเข้าใจสัจธรรมในชีวิต ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า

เป็นการนำคติลัณนาไปใช้ได้อย่างลงตัวในทุกสถานการณ์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวในอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคตก็สามารถใช้คติลัณนาในครองตนได้ สมกับที่คนลัณนาเรียกคติลัณนาว่า “กำบ่าเก่า หรือ กำบ่าเก่า” ซึ่งแปลว่า ถ้อยคำที่ยังคงความเป็นอมตะเสมอ จึงไม่มีวันเก่าหรือล้าสมัยเลย และเป็นคำตอบได้เป็นอย่างดีว่า ทำไมคนเชียงแสนซึ่งมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ยังสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติจบจนกระทั่งทุกวันนี้

ประเด็นที่สอง การแปรด้านคำและความหมายของคติลัณนา จากการศึกษาพบว่า คติลัณนา ไม่เพียงเกิดการแปรด้านคำศัพท์เท่านั้น แต่ยังเกิดการเปลี่ยนทั้งวลี และประโยค ซึ่งการเปลี่ยนลักษณะนี้ล้วนส่งผลให้คติลัณนาเกิดการเปลี่ยนความหมายไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้วิจัยคิดว่า ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเกิดจากสาเหตุ 2 ประการคือ ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก ดังนี้

1) สาเหตุจากปัจจัยภายใน หมายถึง การแปรภาษาอันเกิดจากตัวผู้บอกภาษาเอง เช่น

1.1) เกิดจากการจำสำนวนเดิมไม่แม่นยำ แต่อาจจะรู้จักหลายสำนวนจึงนำสำนวนหนึ่ง มาต่ออีกสำนวนหนึ่งในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

สำนวน A1 ... A2 กับ B1... B2 = A1 ... A2 ... B2 เช่น

สำนวน แมวขึ้นคาน...บ่ม่วนใจหนู กับ พระจันอยู่ฟ้าเป็นเหยื่อราหู... ป่าเหยียนอยู่สูงยังสู้ถูก ส้อมหรือสำนวน แมวปลื้ บได้กินหนู ... ป่าเหยียนอยู่สูงยังสู้ถูกส้อม เกิดสำนวนที่เปลี่ยนไป เป็น แมวขึ้นคาน...บ่ม่วนใจหนู ป่าเหยียนอยู่สูง...ยังต่ายถูกส้อม

สำนวน A1 ... A2 กับ B1... B2 = A1 ... B2 เช่น

สำนวน ข้ามขัวยังบป็น...อย่าพึ่งห่มกันแยงเงา กับสำนวน บตันนั้ง...พึ่งเหยียดแข้ง เกิดสำนวน ที่เปลี่ยนไปเป็น ข้ามขัวยังบป็น...พึ่งเหยียดแข้ง

สำนวน A1 ... A2 กับ B1... B2 = A1 ... B1 เช่น

บตีเก็บหมาหลง...บตีเก็บธงเสีย กับ บตีโลกโง่งต่าจั้ง บตีนั่งกาประตู บตีโลกคั่นนา บตี กต่าจั้ง เกิดสำนวนที่เปลี่ยนไปเป็น บตีเก็บหมาหลง...บตีโง่งต่าจั้ง

1.2) เกิดจากการจำสำนวนเดิมไม่แม่นยำ แต่ทราบวาวรรคต่อไปจะต้องมีเสียงสัมผัสกับวรรคแรกจึงแต่งวรรคต่อไปขึ้นมาใหม่ เช่น สำนวนเดิม แก่นตำควักออก...เอาปากอกเข้าขัด แต่งขึ้นใหม่เป็น...เอาข้าวตอกมาแทน ...คนสอกกอกบตีเอา ...บตีบอกหื้อไผ

1.3) เกิดจากการใช้คำผิด เพราะไม่ทราบสำนวนที่แท้จริง เนื่องจากคำที่จะใช้ต่อสำนวนนั้นเป็นคำอิสระไม่ต้องสัมผัสกับคำใด เพียงแต่ต้องกำหนดจำนวนคำให้พอดีในวรรคเท่านั้น ลักษณะเช่นนี้ส่งผลให้เกิดสำนวนที่เปลี่ยนไปจากเดิมเป็นจำนวนมาก เช่น สำนวนเดิมคือหลับเหมือนนอน ...นอนเหมือนดั่ง แต่มีการเปลี่ยนคำศัพท์เป็นคำอื่น เป็น หลับเหมือนนอน ... นอนเหมือน/ไม้/ /ตาย/ /ตื่น/ /หมู//ควาย/ /เสือ//ฝัน/ /ตุน//เต่า//ไหน/ เป็นต้น

1.4) เกิดจากเคยได้ยินสำนวนที่พูดต่อๆ กันมา แต่ไม่อาจใช้ภาษาให้เหมือนสำนวนเดิมได้ ทำให้คิดล้นนาถั้งเดิมเกิดการแปรทั้งการเปลี่ยนคำศัพท์ การเปลี่ยนวลี และการเปลี่ยนประโยค ส่งผลให้ความหมายเปลี่ยนไปด้วย ดังตัวอย่าง

เปลี่ยนคำศัพท์ เช่น สำนวนเดิม ตุ่มผ้าลายหมาเห่า...คั่นกำแพงฉัดกัน เป็น...ลิ้มกำแพงฉัดกัน หรือ มี/ลูก/สาวจะไปเจ๊อใจมั่น เป็น มี/เมีย/สาวจะไปเจ๊อใจมั่น

เปลี่ยนวลี เช่น สำนวนเดิม แก่เพราะกินข้าว...เฒ่าเพราะเกิดเมิน เป็น ... เฒ่า/เพราะกินยา/ ...เฒ่า/เพราะเฝ้าเหือน/...เฒ่า/เพราะกินป่า/... เฒ่า/บ่มีความรู้/...เฒ่า/ต้องเข้านอน/... เฒ่า/เพราะเจ้าชู/ ...เฒ่า/เพราะกินเมิน/ เป็นต้น

เปลี่ยนประโยค เช่น สำนวนเดิม ข้าวจะเลี้ยงเพราะกินหวาน...คนจะผลาญเพราะนอนอุ่น เป็น ...ปากจะหวานเพราะกินน้ำอ้อย ...ตานเพราะกินก่อน ...คนงามจ้างฉัดกัน ...ฮักลูกฮักหลาน ต้องหมั่นสั่งหมั่นสอน

สำหรับการเปลี่ยนแปลงด้านความหมายโดยเฉพาะสำนวนว่า

จะจูงกั๊วไปก่อน จะสอนกั๊วโดยกัน แปรเป็น จะจูงกั๊วไปก่อน จะสอนกั๊วโดยกัน

ซึ่งมีคำศัพท์ค่อนข้างเก่าปรากฏอยู่ด้วย คือคำว่า “สอน” (แปลว่า การให้สัตว์เดินนำหน้า เจ้าของจะเดินจับเชือกเดินตามหลัง) ก็มีลักษณะที่ผู้บอกภาษามีแนวโน้มจะเลือกความหมายใหม่ที่แปรไป คือคำว่า “สอน” (แปลว่า บอกหรือแนะนำให้ทำตาม) ซึ่งเหมาะสมกว่า ทำให้เข้าใจง่าย สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ แต่คำศัพท์ที่เก่าเกินไปนั้นคนรุ่นใหม่ ฟังแล้วก็ไม่เข้าใจ ไม่

ทราบว่าผู้ใหญ่อต้องการสอนอะไร จึงไม่น่าจะเกิดประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับงานเขียนของดิเรกชัย มหัทธนะสิน (2529 หน้า 26) ที่ว่า ผู้ส่งสารและผู้รับสารจะต้องมีประสบการณ์ที่เกี่ยวกับถ้อยคำสำนวนร่วมกัน ทั้งยังต้องประสานมโนภาพให้สอดคล้องตรงกัน ในบางครั้งผู้ส่งสาร ส่งถ้อยคำสำนวนที่ค่อนข้างยากหรือผู้รับสารไม่อาจจะมีความรู้สึกร่วมได้ หรือไม่อาจแปลความคิดของถ้อยคำสำนวนออก ก็อาจจะใช้วิธีการเดาความคิดหรือเดาความหมาย (Prediction) ตลอดจนตีความถ้อยคำสำนวนได้ ซึ่งเป็นข้อสนับสนุนถึงเหตุผลของการเปลี่ยนแปลงด้านความหมายของคติล้านนาได้เป็นอย่างดี

2) สาเหตุจากปัจจัยภายนอก หมายถึงการแปรภาษาอันเกิดจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เช่น เกิดจากอิทธิพลภาษาไทยมาตรฐานอันเนื่องจากระบบการศึกษาที่นักเรียนนักศึกษาต้องใช้ภาษาทางการหรือภาษาไทยมาตรฐานแทนการใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือ ดังปรากฏในคติล้านนา เช่น สำนวนเดิมคือ เฒ่าเพราะเกิดเมิน แปรเป็น เฒ่าเพราะอยู่นาน หรือ ฮ่อมหนูหนูได้...ฮ่อมไหน ไหนเดียว แปรเป็นฮ่อมหนูหนูได้...ทางไหน ไหนเดิน เป็นต้น

6.3 ข้อเสนอแนะ

6.3.1 เนื่องจากงานวิจัยเรื่องนี้ เป็นงานวิจัยที่ศึกษาเฉพาะพื้นที่เล็ก ๆ ในอำเภอเชียงแสน จึงมีอาจสรุปผลให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ได้ งานวิจัยชิ้นนี้จึงเป็นเพียงการวิจัยนาร่องให้ผู้สนใจได้ขยายวงการศึกษาในท้องถิ่นต่าง ๆ จนสะท้อนให้เห็นภาพรวมทั้งประเทศ อันจะยังผลให้เกิดการตระหนักรู้ในวงกว้างยิ่งขึ้น

6.3.2 นอกจากศึกษาการใช้คติล้านนาในการครองตน และการแปรของคติล้านนาในด้านคำและความหมายแล้ว ผู้วิจัยยังได้วิเคราะห์โครงสร้างทางภาษาของคติล้านนาด้วยเช่นกัน ดังนั้นหาก จะมีผู้สนใจศึกษาคติล้านนาในมุมมองอื่น ๆ ที่น่าสนใจเพิ่มเติมด้วย เช่น ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ภาพสตรีล้านนา หรือคุณธรรมในคติล้านนา ก็น่าจะเป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น

6.3.3 หน่วยงานการศึกษาในทุกระดับควรเห็นความสำคัญว่ามรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น คือมรดกของชาติ ด้วยการผลักดันให้สถานศึกษาจัดหลักสูตรและจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาทางภาษาให้บังเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

6.3.4 ทั้งภาครัฐและเอกชนควรส่งเสริม สนับสนุนเพื่อปลูกกระแสให้คนในท้องถิ่น
เกิดการตื่นตัว รู้สึกรักและหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนโดยทุกภาคส่วนต้อง
ร่วมมือกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่บรรพชนร่วมกันสร้างไว้ให้คนรุ่นหลังได้สืบสานให้คงอยู่ตลอดไป

บรรณานุกรม

- กรรณิการ์ วิมลเกษม. 2549. ภาษาไทยถิ่นเหนือ. กรุงเทพฯ ฯ: โรงพิมพ์บริษัทธรรมสารจำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน. 2552. แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น
พื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- กิ่งแก้ว เพ็ชรราช. 2545. เอกสารคำสอนรายวิชาคติชนวิทยา. (อัดสำเนา) คณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์.
- จური ชยัน และคณะ. 2546. กำบ่าเก่าเล่าไว้: เอกสารวิชาการร่วมสมโภช ๗๐๐ ปีเชียงใหม่
ชุดภูมิปัญญาล้านนา ลำดับที่ 2 สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (พิมพ์
ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง.
- เชียงรายโฟกัส. แผนที่ตำบลในอำเภอเมืองเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม
2555 จาก (<http://www.chiangraifocus.com/2010/aumpher.php?aid=3>)
- ดิเรกชัย มหัทธนะสิน. 2529. ถ้อยคำสำนวน แนวคิดเชิงภาษาศาสตร์. กรุงเทพฯ ฯ: สำนักพิมพ์
สุกัญญา.
- บดินทร์ กินาวงศ์ และคณะ. 2546. ประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย-เชียงแสน (พิมพ์ครั้งที่ 2).
เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง.
- บุญคิด วัชรศาสตร์. 2538. คนเมือง อู่คำเมือง. เชียงใหม่: ธาราทองการพิมพ์.
- บุญคิด วัชรศาสตร์. 2543. ภาษิตคำเมืองเหนือ (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: ธาราทองการ
พิมพ์.
- ปราณี ขวัญแก้ว. 2534. การวิเคราะห์ภาษิตชาวบ้านท้องถิ่นใต้. ภาควิชาภาษาไทยและภาษา
ตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ปาสีรัฐ ทรัพย์ปรุง. 2537. การแปรของเสียง (h) ในภาษาไทยถิ่นสงขลาเขตชุมชนเมืองตาม
ปัจจัยทางสังคม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร. ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พนิดา เย็นสมุทร. 2524. คำและความหมายในภาษาลาวโซ่ง. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร
มหาบัณฑิตสาขาจารึกภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พรทิพย์ ชังธาดา. 2545. วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พระครูวิศาลศีลวัฒน์. 2534. เทียนส่องใจ. (อัดสำเนา).
- พระอธิการสนอง ฐานวุฒโฒ. 2548. กำบ่าเก่า. (อัดสำเนา).

- พริ้มรส มารีย์ประสิทธิ์. 2535. การแปรของเขตปรับเปลี่ยนภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับ
ภาษาไทยถิ่นใต้ตามอายุของผู้พูด: การศึกษาคำศัพท์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต.
ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิกุล โค้วสุวรรณ. 2549. โครงการเสวนาเรื่อง "เมืองเชียงแสนตามคำบอกเล่า". หน่วยความ
ร่วมมือทางวิชาการฝรั่งเศส- อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
จังหวัดเชียงราย.
- พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ และมนวิภา เจียจันทร์พงษ์. 2547. เอกสารทางประวัติศาสตร์บ้านเมือง
สำคัญของล้านนา. ศิลปากร ปีที่ 47 ฉบับที่ 6.
- เพ็ญแข วัจนสุนทร. 2528. คำนิยมในล้านนาไทย (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เพ็ญพร ตันวัฒนานันท์. 2525. การเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะต้นกักสิทธิ์ ในภาษาถิ่น
เชียงใหม่กับตัวแปรทางสังคมบางประการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชา
ภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพรด์ เลิศพิริยะกุล. 2516. คติชาวบ้านล้านนาไทย. เชียงใหม่: โรงพิมพ์สุริวงค์บุ๊คเซ็นเตอร์.
- มณี พยอมยงค์. 2521. คติสอนใจล้านนาไทย. เชียงใหม่: ธารทองการพิมพ์.
- มานิต สุทธจิตต์. 2546. ภูมิปัญญาล้านนาไทย (พิมพ์ครั้งที่ 3). ลำปาง: มูลนิธิพัฒนา
จริยธรรม.
- มาเรียม ศรีสุวรรณ .2530. สุภาษิตใต้ – ล้านนาอำเภอมะแม่อายจังหวัดเชียงใหม่: การศึกษา
เชิงคติชนเปรียบเทียบ. วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พิษณุโลก.
- แม่โขงโพสต์. 2549. มรดกโลก...เชียงใหม่. โครงการสื่อชุมชนลุ่มน้ำโขง. เชียงราย: สำนักพิมพ์
ง่างาม.
- ยุทธ เดชคำณ. 2526. คติชาวบ้านไทย (อัตสำเนา). เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- รพีพร ลิทธิ. 2549. การแปรของคำศัพท์และวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นโคราชตามรุ่นอายุและ
ความสะดวกของคมนาคม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชาภาษาศาสตร์
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัชนี้ เสนีย์ศรีสันต์. 2524. การศึกษาเปรียบเทียบเสียงและระบบเสียงในภาษาลาวพวน
มาบปลายคำของผู้พูดที่มีอายุต่างกัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชา
ภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2542. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ:
บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.

- ลมุล จันทน์หอม. 2541. การศึกษาเปรียบเทียบสุภาษิตล้านนากับสุภาษิตไทลื้อ. ศูนย์วิจัยและบริการการศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.
- วนิดา สารพร. 2531. วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้คำของคนสามระดับอายุในภาษาไทยยวน ตำบลดอนแร่และตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศิริกุล กิตติธรากุล. 2539. ความสัมพันธ์ระหว่างความใกล้ชิดชุมชนกับการเลือกใช้ศัพท์ของชุมชนลาวครั้งที่บ้านหนองกระพี ตำบลบ้านหลวง อำเภอตอนตูม จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริรัตน์ ชูพันธ์. 2547. การแปรของคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเกาะสมุยตามถิ่นที่อยู่และอายุของผู้พูด. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สงบ เดชะวงศ์. 2548. สุภาษิต-คำก้อมพื้นเมือง(พิมพ์ครั้งที่ 8). เชียงใหม่: สภาวัฒนธรรมอำเภอแม่เอย.
- สมร เจนจิระ. 2525. วิเคราะห์ถาณนาภาษิต. วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สมร เจนจิระ. 2541. ภาษิตล้านนา. เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง.
- สมัย สุทธิธรรม. 2548. เชียงรายสายใยแห่งชนเผ่า. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณและ รุ่งวิมล รุ่งโรจน์สุวรรณ. 2551. รายงานวิจัยเรื่อง “ชื่อหมู่บ้านในอำเภอเชียงแสนจังหวัดเชียงราย”. เชียงราย: บดินทร์การพิมพ์.
- สร้อยดี อ่องสกุล 2546. พื้นเมืองเชียงแสน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์.
- สิงฆะ วรรณสัย. 2523. ปรัชญ์วรรณคดี. โครงการตำรา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุนทรรัตน์ แสงงาม. 2549. การแปรของคำศัพท์และวรรณยุกต์ตามกลุ่มอายุและทัศนคติต่อภาษาในภาษาโซ่ง (ไทดำ) ที่พูดในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติและ กันทิมา วัฒนะประเสริฐ. 2536. รายงานการวิจัยเรื่อง วิเคราะห์การใช้คำและการแปรของภาษาของคนสามระดับอายุในชุมชนภาษาลาวลุ่มแม่น้ำท่าจีน (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครปฐม: ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2532. คำจำกัดความศัพท์ในภาษาศาสตร์สังคม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2533. ภาษาศาสตร์สังคม (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2542. ภาษาในสังคมไทย: ความหลากหลาย การเปลี่ยนแปลง และการพัฒนา(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรุณี อรุณเรือง. 2533. การแปรของวรรณยุกต์โทในภาษาไทยกรุงเทพฯตามระดับอายุผู้พูด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษาด้านภาษา. ภาควิชาภาษาและวัฒนธรรม คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อำนวย กล้าพัต และเอื้องผึ้ง ระมิงค์พันธ์. 2530. คำคมแห่งล้านนา: กำปะเก่า (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: สำนักพิมพ์หนังสือพิมพ์ศิลปาสน.
- อุดม รุ่งเรืองศรี. 2526. วรรณกรรมล้านนา. (อัตสำเนา) คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุดม รุ่งเรืองศรี .2547. พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง. เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง.
- อุดม รุ่งเรืองศรี. 2549. ไวยากรณ์ล้านนา. เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง.
- อุไรภรณ์ ตันตินิมิตกุล. 2544. การแปรของเขตปรับเปลี่ยนภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ตามตัวแปรทางสังคมบางประการ: การศึกษาคำศัพท์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษาด้านภาษา. ภาควิชาภาษาและวัฒนธรรม คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกพล กันทอง. 2550. การแปรของวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นเชียงใหม่ตามกลุ่มอายุ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษาด้านภาษา. ภาควิชาภาษาและวัฒนธรรม คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกรัตน์ อุดมพร. 2550. สุภาษิตไทยสี่ภาค. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เรื่องแสงการพิมพ์.
- เอกสารบรรยายสรุป อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. 2550. ที่ทำการปกครองอำเภอสำนักงานอำเภอเชียงแสน.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย ชุดที่ 1
เรื่อง “คติล้านนาในเชียงราย: การใช้คติล้านนาครองตน
ของคนสามระดับอายุในเชียงใหม่”

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้เกี่ยวกับการใช้คติล้านนาในการครองตนของคนในอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
2. แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบถึงสภาพความเป็นจริงว่าปัจจุบันนี้คนในอำเภอเชียงแสนจังหวัดเชียงรายยังคงใช้คติล้านนาในชีวิตประจำวันมากน้อยเพียงใด และมีคติล้านนาใดบ้างที่ได้ลบเลือนไปแล้ว ซึ่งผู้วิจัยจะได้รวบรวมคติล้านนาที่ได้จากการวิจัยจัดทำเป็นรูปเล่มเพื่อเผยแพร่ให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป
3. แบบสัมภาษณ์นี้มีคำศัพท์ที่ควรทำความเข้าใจให้ตรงกันคือ
 คติล้านนา หมายถึง ภาษิต สุภาษิต สำนวน คำคม และคำพังเพยที่เป็นภาษาถิ่นเหนือในจังหวัดเชียงราย
 ครองตน หมายถึง การใช้คติล้านนาในการระวังรักษาดน ให้ดำรงอยู่แต่ในคุณงามความดี เพื่อให้การดำเนินชีวิตของตนไปในทางที่ถูกที่ควร
4. แบบสัมภาษณ์นี้แบ่งออกเป็น 4 ตอนคือ
 ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปและทัศนคติของผู้บอกภาษาต่อภาษาไทยถิ่นเหนือและคติล้านนา
 ตอนที่ 2 การใช้คติล้านนาในการครองตนตามคำพูดหรือข้อความที่ได้ยิน
 ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับคติล้านนาโบราณ
 ตอนที่ 4 การใช้คติล้านนาครองตนในชีวิตประจำวัน

ข้อมูลที่ท่านตอบในแบบสัมภาษณ์จะเกิดประโยชน์ต่อการสืบสานคติล้านนาในจังหวัดเชียงรายให้คงอยู่สืบไป จึงขอขอบพระคุณที่ท่านได้กรุณาตอบแบบสัมภาษณ์มา ณ โอกาสนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิไลลักษณ์ บุญเคลือบ
 สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
 ผู้วิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปและทัศนคติของผู้บอกภาษาต่อภาษาไทยถิ่นเหนือและคติล้านนา

คำชี้แจง กรุณابอกข้อมูลและทัศนคติของท่านตามความเป็นจริง

ชื่อนามสกุล.....
 เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง อายุ..... ปี อาชีพ.....
 ปัจจุบันอาศัยอยู่บ้านเลขที่.....
 หมายเลขโทรศัพท์.....วัน/เดือน/ปี ที่กรอกข้อมูล.....

คำถาม

1. ท่านเป็นคนเชี่ยวชาญโดยกำเนิดใช่หรือไม่
☐ ใช่ ☐ ไม่ใช่
 เกิดและเติบโตที่ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
2. ท่านเคยไปอยู่ถิ่นอื่นหรือต่างประเทศมากกว่า 1 ปี หรือไม่
☐ เคย ☐ ไม่เคย
3. ท่านอยู่ในครอบครัวที่ใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือโดยตลอดใช่หรือไม่
☐ ใช่ ☐ ไม่ใช่
4. ท่านมีความรู้สึกใดต่อภาษาไทยถิ่นเหนือ
☐ รู้สึกดี และภูมิใจที่ได้พูด ☐ รู้สึกเฉย ๆ ☐ รู้สึกอายที่ได้พูด
5. ท่านคิดว่าภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาไทยกรุงเทพฯ ภาษาใดไพเราะกว่ากัน
☐ ภาษาไทยถิ่นเหนือ ☐ ภาษาไทยกรุงเทพฯ
6. ถ้าท่านมีบุตรหลานท่านจะให้บุตรหลานของท่านพูดภาษาใด
☐ ภาษาไทยถิ่นเหนือ ☐ ภาษาไทยกรุงเทพฯ ☐ ทั้งสองภาษา
7. ท่านใช้คติล้านนาในการดำเนินชีวิตประจำวันมากน้อยเพียงใด
☐ ใช้บ่อย ๆ ☐ นาน ๆ ครั้ง ☐ ไม่ได้ใช้เลย
8. เมื่อเกิดเหตุการณ์หรือเรื่องราวใด ๆ แล้ว ท่านนึกถึงสิ่งใดในการเตือนใจ หรือเตือนสติท่าน
☐ คติล้านนา ☐ ลำนวน สุภาษิตไทย ☐ แล้วแต่กรณี
9. ท่านเขียนหรือรวบรวมคติล้านนาเก็บไว้บ้างหรือไม่
☐ ทำเป็นประจำ ☐ นาน ๆ ครั้ง ☐ ไม่เคยเลย
10. ท่านรู้สึกห่วงว่าคติล้านนาจะถูกคนไทยถิ่นเหนือลืมหรืออาจสูญหายไปทีสุดหรือไม่
☐ รู้สึกเป็นห่วงมาก ☐ รู้สึกเป็นห่วงบ้างเป็นบางครั้ง ☐ ไม่เคยรู้สึกเลย

ตอนที่ 2 ท่านจะนึกถึงสำนวนสำนวนใด หากมีคนพูดข้อความต่อไปนี้ (มีสำนวนให้เลือกหากนึกไม่ออก)

1. “คนตีเกยเยี่ยอย่างอื่นมาก่อน ก็ว่า คนตีเกยมีอะหยังกันมาก่อน ปอสบโอกาสมันก่
ตึงเยี่ยอย่างอื่นแหล” เป็นว่า.....
.....

(ก. ม้าเกยตืด หีดเกยไซซ. ไก่อเกยจน คนเกยฟ้อน ค. ของเกยปาก สากเกยมือ)

2. “คนตีบ่เกยวางแผนอะหยังไว้ซ้ก้อย่าง ปอถึงเวลาเอาเข้าแต่ เยี่ยอะหยังก่บ่ตันละ” เป้ง
เป็นว่า.....
.....

(ก. งูเต้งหน้าแข้งแล่นหาค้อน ข. ไคร้ซึ้นหาซอน ไคร้นอนล่นหาสาด
ค. จ่อมเบ็ดเลี้ยงแขก แบกตำไมเลี้ยงเฮือน)

3. “ จะเยี่ยอะหยัง จะกินอะหยัง ก่เอามอกปอเหมาะะ ปอดี ล้าไปมันบ่ดีน้อ” กำบ่าเก่าเป็นว่า
.....
.....

(ก. กินข้าว หื้อไวตาน้ำ ข. กินหื้อปอดตอง หย่องหื้อมันปอดตัว
ค. แสงตัวอ่อนบ่ดีหาบหนัก กันแอบหักก่หลังจักก่อง)

4. “คนเฮาต่างจิตต่างใจกัน เป้งใจคนหนึ่ง ก่บ่เป้งใจแหลคนหนึ่ง ” เป้งเป็นว่า
.....
.....

(ก. จับใจงู บ่จับใจเขียด จับใจเปียด บ่เป้งใจไม้คาน ข. จับใจหมี บ่ตีใจเผิ้ง จับใจมองเซิง
บ่เป้งใจเงี้ยว ค. จับใจแฮ้ง บ่แน่นใจกำ ถูกใจครูบา บ่เป้งใจพระหน้อย)

5. “อันใดดีบ่าแต่ เป็นก่ตึงบู้ ถ้าเป็นอู้ มันก็มีฮั้นหน้อย” กำบ่าเก่าเป็นตึงว่า
.....
.....

(ก. จินบ่เน่าหนอนบ่จี กำบ่มีเซาบ่า ข. บ่มีฝอย หมาบ่ซี้ บ่เป็นหนี เป็นบ่ถาม
ค. กำบ่มี ไผบ่ว่า นกจับปายมะค่า บ่ตัวบู๊ก่ตัวแม่)

6. “ว่าละ กว่าจะสู้ตัว ก้จำไปเสียแล้ว” เป็งเป็นว่า

.....

(ก. เพื่อสู้คิง น้ำปิงปอแห้ง ข. เพื่อสู้ปอวาย เพื่อต่ายปอเฒ่า
 ค. เพื่อสู้ปอวาย เพื่ออายปอเฒ่า เพื่อสู้กำพระเจ้า ปอดีเข้าป่าเสีย)

7. “อันใดดีเป็นบ่ชอบ ก่บ่ดี ไปเซฮื้อเป็นชอบ มั่นบ่ดีนา” กำบะเก่าเป็นว่า

.....

(ก. ของกินล่ำอยู่ตักคนมัก ของเป็นบ่ฮักบ่จ้างขับจำ ข. ของกินบ่มีก่บ่จ้างขับจำ ของกินบ่ล่ำ
 บ่จ้างกำป้อน ค. นกบ่บิน บ่จ้างกำปิกมันฮั่ว ควายบ่กินหญ้า บ่จ้างข่มเขามันลง)

8. “ยังบ่ตันเหยยะอะหยังสักหน้อย ก่อซีไม้เหยียก่อนละ” เป็งเป็นว่า

.....

(ก. บ่ตันนั้ง ฟังโอ้หมา ข. ฟ่าฮ้องก่อนฝน คนซีฮู้ ค. บ่ตันนั้ง อย่าฟังเหยียดแซ้ง)

9. “คนเฮามันต้องเป็งปาศัยกัน ไผขาดไผก่บ่ได้” เหมือนกับ

.....

(ก. ง่ามก่ก่กล้วย กล้วยก่ก่าม ข. น้ำเป็งเฮือ เสือเป็งเหล่า คนเฒ่าเป็งคนหนุ่ม
 ค. พรกอยู่บ้านเหนือ เกลืออยู่บ้านใต้)

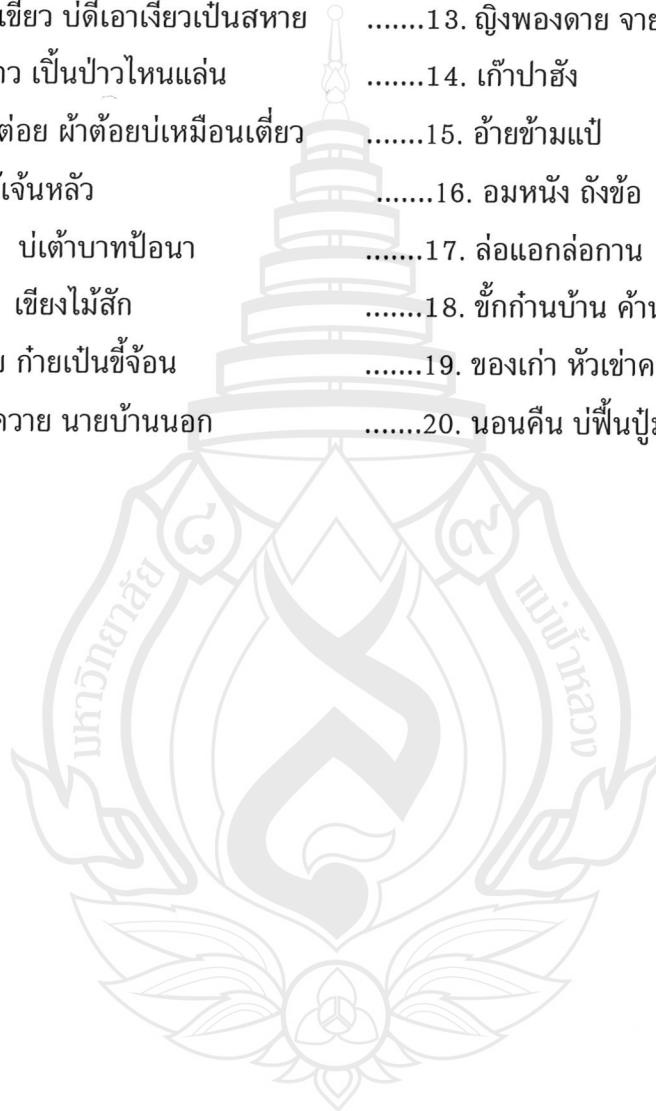
10. “ของมันเป็นกู๋กัน เอาไวไกล่กันบ่ได้ มันจึงเกิดเรื่องบ่ดีบ่งาม” เหมือนกับ

.....

(ก. อึ่งกับเม่า จินเนากับหนอน ข. กบไกล่ปากงู หนูไกล่บอกไม้ จินปึงไกล่ดั่งแมว
 ค. ครั่งไกล่ไฟ ไชไกล่แดด ญิงไกล่จาย ควายไกล่หญ้า)

ตอนที่ 3 ให้ท่านบอกว่าท่านเคยได้ยินคดีล้ามนานต่อไปนี้หรือไม่

1. จำลงน้ำก็ว่าตัวฟู จำจกฐก็ว่าแขนสั้น	11. เป็นว่าโก โต้ว่ากำ
2. รู้กำม่านบ่ปอเซิง บ่ตีไปเลิงเมืองม่าน	12. กำแซเสาะฮู
3. บ่ตีเอาคาจิมเขี้ยว บ่ตีเอาเงี้ยวเป็นสหาย	13. ญิงพองตาย จายพองได้
4. เป็นโหนไสนสาว เป็นป่าวไหนเล่น	14. เก้าปาฮัง
5. ต่างบ่เหมือนต๋อย ผ้าต๋อยบ่เหมือนเตี่ยว	15. อ้ายข้ามแป
6. สุดเงินไม้ ได้เงินหลัว	16. อมหนัง ถึงข้อ
7. เงินปิ่นปักก้า บ่เต้าบาทป้อนา	17. ล่อแกลล่อกาน
8. เลี้ยวในเวียง เขียงไม้สัก	18. ชักก้านบ้าน ค้านก้านเฮือน
9. เลี้ยงหมูหลาย ก่ายเป็นขี้จ้อน	19. ของเก๋า หัวเข้าคอน
10. ป่าหลิมบวกควาย นายบ้านนอก	20. นอนคิ่น บ่ฟันปุม

ตอนที่ 4 ให้ท่านฟังคติล้านนาต่อไปนี้ แล้วบอกว่าท่านได้ใช้คติล้านนาเหล่านี้ในการครอง
ตนในระดับใด โดยท่านอาจบอกคติล้านนาที่ท่านทราบเพิ่มเติมได้

รายการสำนวน	ระดับการใช้สำนวน			
	บ่อย ครั้ง	ค่อนข้าง บ่อย	นานๆ ครั้ง	ไม่ เคย ใช้
1. การครองกาย: ความมีระเบียบวินัย และรักษาความสะอาด				
ก. เมื่อแลงกวาดเข้า เมื่อเจ้ากวาดออก				
ข. บัดี้ใส่ส่่องเหมื่อง บัดี้เอาต่อเฟื่องแก่งกัน				
ค. จะซื้อจ้างหื้อดูทาง จะเอนางหื้อพ่อแม่ จะเอาแต่ๆหื้อพ่อครัวไฟ				
.....				
.....				
2. การครองกาย: ความขยัน อดทนและมีความอุตสาหะ พยายาม				
ก. แมงบ้งบ่ต่ายกันใบไม้				
ข. จิกตอยอยู่ปิ่นตีนคนขึ้น จะไปสิ้นคนมีเปียน				
ค. ไม้กันก้านเพราะคมเสียม ชุดเลาะเสียม เก้งนุฮากแก้ว				
.....				
.....				
3. การครองกาย: การเห็นคุณค่าของตนและผู้อื่น				
ก. พระเจ้าตัวมีบ่ไหว ไปไหวพระเจ้าเป็น				
ข. คนดำตำ่ ตัวนอนหงาย บัดี้กายเหยียบข้าม				
ค. หั้นเป็นดี อย่าใครได้ หั้นเป็นไร อย่าดูแควน				
.....				
.....				
4. การครองกาย: การรู้จักใช้ประสบการณ์ทั้งของตนและของผู้อื่นมาสอนตน				
ก. ขำมน้ำพ่อเป็นไปก่อน				
ข. กินแล้วหื้อเก็บ เจ็บแล้วหื้อจำ				
ค. กำนงานมือยาตลาด หื้อพ่อดูเป็นบ้านจาวเมือง				
.....				
.....				

รายการสำนวน	ระดับการใช้สำนวน			
	บ่อย ครั้ง	ค่อนข้าง บ่อย	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย ใช้
5. การครองกาย: การรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์				
ก. เก็บผักลวดหักหลัว ตักข้าวลวดอาบน้ำ ข. อยู่บ้านเป็นบดินิ่งบดาย ปั่นจั่วปั่นควายหื้อลูกเป็นเหล่น ค. จะไปนั่งถ้ำก่าน จะไปหื้อเป็นวานเป็นใจ จะไปนอน ถ้าใช้ตั้งวัน				

6. การครองกาย: การรู้จักประมาณตน รู้จักความพอเพียง พอดี ไม่โลภ				
ก. จะไปโลกอำต่าจั้ง จะไปนั่งกาประตู ข. เยียะอะลั้ง หื้อฮู้พะมาณ กระต่าก่านหื้อฮู้จักฝ่อน ค. เก็บผักเก็บไม้ บดเก็บไก่ เก็บตามตีนชั้นใด ปอใช้ปอกกิน				

7. การครองกาย: การประหยัด รู้จักมัธยัสถ์ อุดออม				
ก. เงินเป็นเจ้า เข้าเป็นนาย ข. ใครกินนั๊ก ๆ หื้อกินเต้าปายก้อย ใครกินน้อย ๆ หื้อกินเต้า หัวแม่มือ ค. กินง่ายจ่ายอ่วย มักเป็นคนตัก กินจิกินจำ หมั่นฮีบหมั่นฮอม มักจะเป็นคนมี				

8. การครองกาย: การรู้จักระมัดระวังตน มีความรอบคอบ ไม่ประมาท				
ก. หลับหื้อหมั่นตื่น จะไปลื่นบ้านเมืองดี ข. บ่ดีถากไม้เข้าหาตัว บ่ดีผ่าหลัวไถลหน้าแข้ง ค. ก้อนหินขวางซัด ถูกตีหินซัง จ้างหุมชะนัง สะต้อนใส่หน้า				

9. การครองกาย: การรู้จักวางตนให้เหมาะสม				
ก. บ่ดีฮ้องตุ้กินข้าว บ่ดีฮ้องเจ้าขึ้นเฮือน ข. เป็นแม่ญึงจะไปนุ่งซิ่นล้าตัว จะไปใครหัวล้าบ้าน ค. กินบ่จ้าง ก่เป็นหนี้ ชีบจ้างก่เป็นกำ เป่งตัวบ่ตักเป็นเล่า				

รายการสำนวน	ระดับการใช้สำนวน			
	บ่อย ครั้ง	ค่อนข้าง บ่อย	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย ใช้
10. การครองกาย: การรู้จักใช้สติปัญญา และเหตุผล				
ก. อุดได้เป็นยา มีพระยาแป๊ะเป็น				
ข. ไม้อ่อนบ่ห่อนหัก คนหลีกมักอ่อนน้อม				
ค. กันหม้อบ่ฮ้อน บ่เป็นแต่ไห มันเป็นแต่ไฟ บ่จักกับหม้อ				
.....				
.....				
11. การครองกาย: ความกล้าหาญ				
ก. ใจบ่สู้ บ่ได้ขี้จ้างม้างาม				
ข. จะหล่อแต่ก็หน จะจนแต่ก็หยำน				
ค. ใจบ่แข็ง บ่ได้ขี้จ้างงา ใจบ่กล้า บ่ได้เป็นป้อเลี้ยง				
.....				
.....				
12. การครองกาย: ความเสียสละ มีเมตตา มีน้ำใจ ไม่เห็นแก่ตัว				
ก. บ่ตีเอาลูกนกมาดู บ่ตีเอาลูกหนูมาเล่น				
ข. ของกินล่ำปิ่นกันคนน้อย กินคนเดียวจ้างแก่น				
ค. คนขี้ใจไปไหน ไผ่บ่ถามหา คนมีเมตตาไปไหน บ่กัน				
.....				
13. การครองกาย: ความรับผิดชอบ				
ก. กินตึงหลาย ต่ายคนเดียว				
ข. กินข้าวคนเดียว ผีขี้ตึงหมู่				
ค. ป้อจายลูกเจ้า หื้อพ่อสี้แจ่งบ้าน แม่ญิงลูกเจ้า หื้อพ่อสี้แจ่ง เฮือน				
.....				
14. การครองกาย: ความกตัญญูกตเวที				
ก. หื้ออาบน้าวังใส หื้อหมั่นใจสองเฒ่า				
ข. ได้กินแลนบ่ดีลิมคุณหมา ได้กินป่าบ่ดีลิมคุณแห				
ค. คุณป้อแม่ตัว เหนือคุณพระเจ้า ลิบชาววงศ์หมื่นวัด				
.....				

รายการสำนวน	ระดับการใช้			
	สำนวน บ่อย ครั้ง	ค่อนข้าง บ่อย	นาน ๆ ครั้ง	ไม่ เคย ใช้
15. การครองกาย: การดูแลสุขภาพ				
ก. กินจ้ำง หื้อจ้ำงกิน				
ข. กินเมื่อยามฮ้อน ฟ้อนเมื่อยามเมา				
ค. ไค่มีเงินมีค่าหื้ออยู่ไกลเจ้า ไค่หื้อตายเฒ่าหื้ออยู่ใกล้หมอ				

16. การครองกาย: ความสามัคคี				
ก. อู้กันโล่ง ส่องกันปอ				
ข. เป็นกอบหื้อเฮาก่า เป็นกำหื้อเฮากอบ				
ค. ไม่ตันเดียวบ่เป็นก้อ ป้อตันเดียวบ่เป็นเหล่า				

17. การครองกาย: ความซื่อสัตย์ สุจริต และยุติธรรม				
ก. อ่อนไหนแดง แข็งไหนเว้น				
ข. ฝนตกบ่ไควใบไม้ ฝนซี้ไค่ตกมาเฮียะหยัง				
ค. ไม่กึดแบ่งแอกแบ่งไถ กึดจิดกึดใจแบ่งสับได้				

18. การครองกาย: การไฝหาความรู้ใส่ตน				
ก. กำอู้หลีกหาใส่ตัวไว้นัก ๆ				
ข. ไคร่ฮู้หื้อถาม ไคร่งามหื้อแต้ม				
ค. จะเก่งหื้อมีครู จะเฮียนฮู้หื้อตั้งใจ				

รายการสำนวน	ระดับการใช้สำนวน			
	บ่อย ครั้ง	ค่อนข้าง บ่อย	นาน ๆ ครั้ง	ไม่ เคย ใช้
1. การครองวาจาและใจ: อย่าใส่ใจคำพูดที่ไร้สาระ				
ก. บดื้ฟังกำแม่ญิงไปด้า บดื้ฟังกำแม่ย่าไปสวน ข. ฟังกำเมียข้างเสี่ยปี่เสี่ยน้อง ฟังกำส่อกำป้อง เสี่ยลูกเสี่ย หลาน ค. จะไปอยู่คนเดียว จะไปเดี่ยวเป็นหมู่ จะไปอู้กันดั่ง จะไปฟังกำส่อ				
.....				
2. การครองวาจาและใจ: การรู้จักระมัดระวังคำพูด				
ก. กิ้นได้เอาไว้ในไห กิ้นบ่ได้เอาไว้ในใจ ข. เข้าเวียงหื้อแห่นปาก บดื้ถากไม้มาหามือ ค. จะไปเปิดเสื้อหื้อเป็นหันหลัง จะไปลอกหนังหื้อเป็นหันจิ้น				
.....				
3. การครองวาจาและใจ: ความรับผิดชอบในคำพูด				
ก. กำปากว่าไป เอาตีนย่ำไว้ ข. กิ้นแล้วลืมอยาก ปากแล้วลืมคำ ค. ดำน้ำบ่ดีหายใจ ดั่งไฟบ่ดีอำปาก				
.....				
4. การครองวาจาและใจ: ไม่ควรพูดมาก				
ก. อู้ยาวเป็นบ่มัก ขึ้นักหมาบ่กิ้น ข. คนอู้ได้ปากนัก อมแพะเต็มปากยังบ่อู้ตัว ค. อู้ไปนัก ชี้ควายหลามหาง รถบ่มียางเดียวตางบ่ได้				
.....				
5. การครองวาจาและใจ: ไม่ควรตีแต่พูด				
ก. ฟ่ำฮ้องก่อนฝน คนชื้ออู้ ข. ดีแต่ปาก ใจในจ้างชม ค. กำปากเหมือนผีสอน ตื่นนอนเหมือนโหม่งกระต่าย				
.....				

รายการสำนวน	ระดับการใช้สำนวน			
	บ่อย ครั้ง	ค่อนข้างบ่อย	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย ใช้
1. การครองคน: การอบรม สั่งสอน				
ก. เยียะปอหลาบ ปราบปออยู่				
ข. บ่ดีด่าลูกยามนอน บ่ดีสอนลูกยามกินข้าว				
ค. ใส่ในต้อยยังจ้างเป็นหนอน ลูกหลายคนหื้อสอนแต่				
.....				
2. การครองคน: การครองรัก และครองเรือน				
ก. หัวควายแห้งจนกิน				
ข. ผัวเป็นสวัง เมียเป็นซ้อง ผัวเป็นแก้ว เมียเป็นแสง				
ค. ยามนอน อยันนอนสูงกว่าผัวเจ้า หลับลูกเจ้า หื้อก้อยหย่อง เตียวเฮือน				
.....				
3. การครองคน: การเข้าสังคม และการสมาคม				
ก. ขำน้ำหลายด้า หมาข้าวหลายเมือง				
ข. ใส่บ่เข้าเป็นคา ปิ่น้องบ่แอ้วหาเป็นเป็น				
ค. สามวันแอ้วหาคนเผ่า เก้าวันแอ้วหาคนหนุ่ม				
.....				
4. การครองคน: ความรักบ้านเกิดเมืองนอน				
ก. ไก่เจ้าเล่า เป็นใจเหน				
ข. กว้างฟานมันดิงบ่ต่ายเหล่าใหม่ มันดิงมาต่ายเหล่าเก่า				
.....				
5. การครองคน: การปกครองคน				
ก. กบบ่หื้อเกียด เขียดบ่หื้อต่าย				
ข. เป็นตุเป็นพระหื้อหมั่นอ่านธรรม เป็นเจ้าเป็นนายบ่ดีค่าคน				
ค. เป็นนายหื้ออีกหมู่ เป็นปู่หื้ออีกหลาน เป็นขุนสาน หื้ออีก เปื้อนบ้าน				
.....				
.....				

รายการสำนวน	ระดับการใช้สำนวน			
	บ่อย ครั้ง	ค่อนข้างบ่อย	นาน ๆ ครั้ง	ไม่ เคย ใช้
1. การครองงาน: ความขยันในการประกอบอาชีพ				
ก. คนหมั่น บักวักน คนผานบักวักน ข. ไค่เป็นเศรษฐีหื้อหมั่นก้า ไค่เป็นข้าหื้อหมั่นเล่นพ่าย ค. ไค่หื้อเป็นฮัก ต้องหมั่นเยียะก้าน ไค่หื้อเป็นจ้งหื้อหมั่นแอ่ว เล่น				
.....				
.....				
2. การครองงาน: ความกระตือรือร้น				
ก. เจ้าได้หลาย ขวายได้หน้อย ข. ของจ๊กเสียหื้อชะใจจ้ ของจ๊กได้หื้อชะใจเอา ค. ไว้หื้อก่อน บ่หื้อนได้กิน ตักก่อนเป็นขุน ตักลุนเป็นไพร่				
.....				
.....				
3. การครองงาน: ความสามัคคี				
ก. เอื้อนหมั่นเพื่อเสาหลาย ข. คนหนุ่มหื้อเอาแก้ว คนเฒ่าหื้อเอาป้าย ค. เยียะก้านคนเดียว เหมือนต่าย เยียะก้านคนหลายเหมือน เล่น				
.....				
.....				
4. การครองงาน: ความมีน้ำใจ				
ก. กำขอแพงเหลือกำซื้อ ข. จั่วลากเฟื่อง ก็กินเฟื่อง ค. หนักเว้นเบา เฒ่าเว้นหนุ่ม				
.....				
.....				

รายการสำนวน	ระดับการใช้สำนวน			
	บ่อย ครั้ง	ค่อนข้างบ่อย	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย ใช้
1. การครองธรรม: ความเชื่อทางศาสนา				
ก. ใจใสเป็นบุญ ใจขุ่นเป็นบาป				
ข. ใจฉลาดเป็นบัณฑิต จิตชั่วคิดเป็นนิพพาน				
ค. ไค่เป็นดีหื้อหมั่นไปก้า ไค่ได้หันเมืองฟ้า บ่ตีหวายหน้า ลงอะเวจี				
.....				
2. การครองธรรม: การยอมรับความจริง ทุกสิ่งเป็นสัจธรรม				
ก. ม่วนมีดีไหนด โศกตูกข์มีหัน				
ข. เกาของตัว แหนมกลั้วกับป็น				
ค. หนีฝนบ่ป็นฟ้า หนีผ้าบ่ป็นตะวัน				
.....				
3. การครองธรรม: การรักเกียรติยศ ชื่อเสียง				
ก. จื่อเสียงเฮาดี ถึงตายกระต้าง ก่มีคนอวดละไว				
ข. จัวควายตายละหนังละเขา คนเฮาตายละจื่อละเสียง				
ค. ถึงเป็นเจ้าจ้าง มหาเศรษฐี จื่อเสียงบ่ดี ไผบ่อวดอ้าง				
.....				
4. การครองธรรม: การทำความดีละเว้นความชั่ว				
ก. หนีหื้อเป็นเสียตาย ต่ายหื้อเป็นเล่าไส				
ข. คนดีลอยอยู่บน วันหน้าคนตึงจะหัน				
ค. ความชั่วรับหนี ความดีรับไกล่ ต่ายแล้วจื่อหากตึงดี				
.....				
5. การครองธรรม: การเดินทางสายกลาง				
ก. เค่งนักรักปัก				
ข. ฐบ่หื้อเกียด เขียดบ่หื้อต่าย				
ค. หน่วยนักรักกึ่ง กิดนักรักยังหนักใจ				
.....				

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย ชุดที่ 2

เรื่อง “คติล้านนาในเชียงราย: การแปรของคติล้านนา ของคนสามระดับอายุในเชียงแสน”

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้เกี่ยวกับการแปรของคติล้านนาของคนสามระดับอายุในอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
2. แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสอบถามเกี่ยวกับคติล้านนาของคนสามระดับอายุในอำเภอ เชียงแสนจังหวัดเชียงรายว่าเกิดการแปรมากน้อยเพียงใด
3. แบบสัมภาษณ์นี้มีคำศัพท์ที่ควรทำความเข้าใจให้ตรงกันคือ

คติล้านนา หมายถึง ภาษิต สุภาษิต ลำนวน คำคม และคำพังเพย ในจังหวัดเชียงรายที่เป็น ภาษาถิ่นเหนือ

การแปร หมายถึง การที่ภาษาในคติล้านนามีความแตกต่างเกิดขึ้น อาจเปลี่ยนรูปหรือ เปลี่ยนลักษณะหรือส่วนประกอบต่างกันบางประการ

4. แบบสัมภาษณ์นี้แบ่งออกเป็น 2 ตอนคือ

ตอนที่ 1 การแปรด้านคำในคติล้านนา จำนวน 3 ข้อ

ตอนที่ 2 การแปรด้านความหมายในคติล้านนา จำนวน 2 ข้อ

ข้อมูลที่ท่านตอบในแบบสัมภาษณ์จะเกิดประโยชน์ต่อการสืบสานคติล้านนาในจังหวัด เชียงรายให้คงอยู่สืบไป ขอขอบพระคุณที่ท่านได้กรุณาตอบแบบสัมภาษณ์มา ณ โอกาสนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิไลลักษณ์ บุญเคลือบ
สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

ผู้วิจัย

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการแปรด้านคำในคติล้านนา

1.1 ให้ผู้บอกภาษาต่อสำนวนต่อไปนี้ตามที่ท่านทราบ

1. ฮ่อมหนูหนูได้.....
2. ตักต่าเป็นเป็นดีไค่หัว
3. หลับเหมือนซอน.....
4. หมั่นต่ายบ่าด้าน.....
5. คนจะตีกดีเมื่อผ้าอ้อมปอก.....
6. บดีเก็บหมาหลง.....
7. บดีเอาคนไปนำหน้า.....
8. จักกินกชี้จี.....
9. ฝนตกจะไปเจ้อใจดาว.....
10. แก่นตาควักออก.....
11. แก่เพราะกินข้าว.....
12. ช้ามช้วยยังบป็น.....
13. ตุ่มผ้าลายหมาเห่า.....
14. แมวขึ้นคว้น.....
15. ข้าวจะเสี่ยงเพราะกินหวาน.....
16. จักกล่องเข้า.....
17. ใจใสเป็นบุญ.....
18. คนง่าวบมี.....
19. คนหลีกก้าไกล.....
20. กินส้มบตีฮาน.....

1.2 ฟังสำนวนลำนานต่อไปนี้แล้วบอกว่าท่านเคยได้ยินหรือไม่ หากเคยท่านได้นำมาใช้ในชีวิตประจำวันหรือไม่

	ไม่เคย	เคย	ใช้
1. ก. กว้างฟานต่ายเหล้าเก่า	()	()	()
ข. กว้างฟานต่ายเหล้าเก่า ฐเห่าต่ายฮูเดิม	()	()	()
2. ก. ของบ่เซียมหายาก	()	()	()
ข. ของบ่เซียมหายาก ข้าวบ่ตาดำเหนียว	()	()	()
3. ก. ชีนักหมาบกิน	()	()	()
ข. อู๊ยาวเป็นบ่มัก ชีนักหมาบกิน	()	()	()
4. ก. ชี้แห้งจับตำหมา	()	()	()
ข. ชี้แห้งจับตำหมา ชีป่าจับข้าวคั่ว	()	()	()
5. ก. ไซ้หื้อปอนอน	()	()	()
ข. กินหื้อปอดาบ หาบหื้อปอแสง	()	()	()
แป้งหื้อปอใจ ไซ้หื้อปอนอน			
6. ก. จ่อมเบ็ดเลี้ยงแขก	()	()	()
ข. จ่อมเบ็ดเลี้ยงแขก	()	()	()
แบกด้ามไม้เลี้ยงเฮือน			
7. ก. เจ้ากั้ววาย ขวายกั้วฮ้อน	()	()	()
ข. สิบมือซื้อวัน บ่ตันได้กิน	()	()	()
เจ้ากั้ววาย ขวายกั้วฮ้อน			
8. ก. บ่นับตุ้พระ กั๋ฮ้อนับผ้าเหลือง	()	()	()
ข. บ่นับตุ้พระ กั๋ฮ้อนับผ้าเหลือง	()	()	()
บ่นับต่อเฟื่อง กั๋ฮ้อนับเม็ดข้าว			
บ่นับคนหนุ่ม กั๋ฮ้อนับคนเฒ่า ตีชราแก่คั่ว			
9. ก. ป่าตั่วเดียวเน่าตึงข้าว	()	()	()
ข. ป่าตั่วเดียวเน่าตึงข้าว ฮ้าตั่วเดียวเน่าตึงไห	()	()	()
10. ก. ไค้หื้อเป็นฮัก หื้อจ้างอุ้ปากหวาน	()	()	()
ข. ไค้หื้อเป็นฮัก หื้อจ้างอุ้ปากหวาน	()	()	()
ไค้ไปไคร่สานหื้อถามคนเฒ่าคนแก่			
11. ก. ฝนบ่ตกบ่ฮู้ว่าเฮือนฮั่ว	()	()	()
ข. ฝนบ่ตกบ่ฮู้ว่าเฮือนฮั่ว	()	()	()

บู้ว่าเขาชั่ว เพราะบู้ได้อยู่กับเขา

	ไม่เคย	เคย	ใช้
12. ก. เยี่ยวปล่อมฝน	()	()	()
ข. เยี่ยวปล่อมฝน สะเลียมปล่อมใบ	()	()	()
13. ก. เลี้ยงหมาหลายเผื่อว้อ	()	()	()
ข. เลี้ยงลูกนกเผื่อตาย เลี้ยงหมาหลายเผื่อว้อ	()	()	()
14. ก. หมาบ่าเห่า จ้างซี่ซั๊	()	()	()
ข. ซู้ๆ ไฟหมั่นเถ้า หมาบ่เห่าจ้างซี่ซั๊	()	()	()
15. ก. อึ้งกับเม่า จิ้นเน่ากับหนอน	()	()	()
ข. อึ้งกับเม่า จิ้นเน่ากับหนอน	()	()	()
งูกับพังพอนอย่าหลอนได้ใกล้			
ตีนจายคา กับไฟแคได้ เป็นอันตราย เตือดร้อน			
16. ก. เอาลูกเป็นมาเลี้ยง เอาเหมี้ยงเป็นมาอม	()	()	()
ข. เอาลูกเป็นมาเลี้ยง เอาเหมี้ยงเป็นมาอม	()	()	()
เอานมเป็นมากับ เอาดาบเป็นมาฟัน			
17. ก. กำบี่ บ่ตีแปงใส่ กำบี่ใหญ่ บ่ตีแปงเอา	()	()	()
ข. กำบี่ บ่ตีแปงใส่ กำบี่ใหญ่ บ่ตีแปงเอา	()	()	()
หมาสามตัวก้วยข้าว เฒ่าสามย่ำก้วยคว			
18. ก. ไค่เป็นเจ้าหื้อหมั่นเฮียนคุณ ไค่เป็นขุนหื้อหมั่นเฝ้าเจ้า	()	()	()
ข. ไค่เป็นเจ้าหื้อหมั่นเฮียนคุณ ไค่เป็นขุนหื้อหมั่นเฝ้าเจ้า	()	()	()
ไค่กินเข้าหื้อหมั่นไปโต่งไปนา	()	()	()
19. ก. ซี้ไก่อูกเจ้า ซี้เหล้าลูกขวย	()	()	()
ข. ซี้ไก่อูกเจ้า ซี้เหล้าลูกขวย ซีนกักตาย ขาวงายจ้างกัน	()	()	()
20. ก. เป็นว่าเสื่อตัวว่าพระเจ้า	()	()	()
ข. เป็นว่าเสื่อตัวว่าพระเจ้า เป็นว่าบ่เลา ตัวว่างามล้ำ	()	()	()

1.3 ส่วนวลีนำหน้าข้อใดน่าจะเป็นส่วนดั้งเดิมหรือเป็นส่วนที่น่าจะถูกตัด

1. ก. ก้อยอยู่ตามน้ำ ทำไปตามตัว ข่วเปียงได น้ำเปียงอัน

ข. ก้อยอยู่ตามน้ำ ทำไปตามตัว น้ำเปียงได ดอกบัวเปียงอัน

2. ก. ขะโยมตีเปื้อตู่เจ้า ลูกเต้าตีเปื้อป้อแม่ คนเฒ่าคนแก่ตีเพราะฟังธรรม

ข. หมูหมาจะตีก่เปื้อเจ้า ลูกเต้าจะตีก่เปื้อป้อเปื้อแม่ คนเฒ่าคนแก่จะตีก่เปื้อจำศีลฟังธรรม

3. ก. ข้าวบ่ตากตำเหี่ยว ลูกคนเดียว เลี้ยงยาก

ข. ลูกจ่ายเดียวสอนยาก ข้าวบ่ตาก ตำเหี่ยว

4. ก. ฐบ่หื้อเกียด เขียดบ่หื้อต่าย

ข. กบบ่หื้อเกียด เขียดบ่หื้อต่าย

5. ก. ตักขบ่ได้กิน ไผ่บ่ตามไฟส่องต๋อง ตักขบ่ได้หย่อง ปั่น้องดูแควน

ข. ตักบ่ได้กิน บ่ใจมีไฟจี้ไฟส่องต๋อง ตักบ่ได้นุ่งได้หย่อง จาวบ้านปั่น้องดูแควน

6. ก. อ้อยกั๊บจ้าง แม่ฮ้างกั๊บนาน ส้มกั๊บแม่มาน หวานกั๊บคนเฒ่า

ข. อ้อยกั๊บจ้าง แม่ฮ้างกั๊บนาน ส้มกั๊บแม่มาน หลานกั๊บคนเฒ่า

7. ก. อดเผ็ดได้กินหวาน อดसानได้ซ้า

ข. อดส้มได้กินหวาน อดसानได้ซ้า

8. ก. จะไปเลี้ยงหมาผอม จะไปตอมคนตักซ์

ข. จะไปเลี้ยงคนผอม อย่าไปตอมคนตักซ์

9. ก. กำบ่มี ไผ่บ่ว่า นกจับปลายมะค่า บ่าตัวผู้ก่ตัวเมีย

ข. กำบ่มี ไผ่บ่ว่า นกจับปลายคา บ่าตัวผู้ก่ตัวแม่

10. ก. ลูกไปกั๊บแม่ผัว ดุ่นหลวักับหน้าแคง

ข. ลูกไปกั๊บแม่ผัว เหมือนดุ่นหลวักับหน้าผาก

ค. ลูกสะไภ้กั๊บแม่ผัว เหมือนดุ่นหลวักับไม้ก้อม

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ที่เกี่ยวกับการแปรด้านความหมายในคดีล้าหนา

2.1 ความหมายในสำนวนต่อไปนี้ ข้อใดตรงกับความคิดของท่านมากที่สุด (บอกข้อมูลเพื่อ
แก้ไขหรือเพิ่มเติมได้)

1. “มีดน้อย เคียนตันตัน” มีความหมายตามข้อใด

ก. การเลือกใช้เครื่องมือ ไม่เหมาะสมกับงาน

ข. คนที่มีความเพียรพยายาม สามารถทำเรื่องยากๆ ได้สำเร็จ

.....
.....

2. “กินแล้ว ลืมยาก” มีความหมายตามข้อใด

ก. คนเนรคุณคน

ข. กินอิ่มแล้วลืมนึกถึงค่าใช้จ่าย

.....
.....

3. “ไม้สอต้าก้วย” มีความหมายตามข้อใด

ก. พูดอย่างไรก็ถูกหมด

ข. คนที่ทำผิดย่อมถูกตำหนิ

.....
.....

4. “ขาหน้าบ่เต้าขาหลัง” มีความหมายตามข้อใด

ก. บุคคลถึงแม้จะหลงระเริงอยู่กับสิ่งใหม่ ยังก็ต้องหวั่นหวาดอารมณ์ลูกเมีย ญาติพี่น้องอยู่
เสมอ

ข. คนที่ทำอะไรภายหลังย่อมได้ประโยชน์จากประสบการณ์ของคนที่ทำมาก่อนทำให้ได้ผล
งานที่ดีกว่า

.....
.....

5. “เข้าหมู่แอ้งแป้งเข้าหมู่กำแป้งกำ” มีความหมายตามข้อใด

ก. คบคนเช่นไรย่อมเป็นคนเช่นนั้น

ข. คนที่รู้จักการวางตนในการคบหาสมาคมกับผู้อื่น ควรปรับตัวเข้ากับผู้อื่นให้ได้

.....
.....

6. “สัมผัสพอกเกือ” มีความหมายตามข้อใด

- ก. คนที่มีความคิดตรงกัน ย่อมเข้ากันได้
- ข. คนที่มีความดีความชั่วเสมอกัน หรือทำผิดพอ ๆ กัน

.....

.....

7. “ปาย้าง เข้าหว่างงา” มีความหมายตามข้อใด

- ก. เข้าหาเจ้านาย หรือศัตรู ให้เข้าถึงตัวจึงจะไม่มีภัย
- ข. คนฉลาดเมื่อทำผิดพลาด ก็รู้จักสารภาพผิดกับผู้บังคับบัญชาหรือเพื่อนร่วมงานมักได้รับการอภัย

.....

.....

8. “หมาขำน้ำ หวังเสียตีน” มีความหมายตามข้อใด

- ก. คนทำการค้าขาย ย่อมหวังผลกำไร
- ข. ทุกคนทำอะไร ย่อมหวังสิ่งตอบแทนเล็ก ๆ น้อย ๆ

.....

.....

9. “ไม้ส้าวล้ำคุ่ม” มีความหมายตามข้อใด

- ก. คนที่สูงส่ง คบคนที่ต่ำกว่าไม่ได้
- ข. คนที่มีความรู้มาก ไม่สามารถนำเอาความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ ทำงานร่วมกับคนอื่นไม่ได้

.....

.....

10. “ซี่หมี่ยังเกิดกับเหล็ก” มีความหมายตามข้อใด

- ก. สิ่งที่เราหลีกเลี่ยงไม่ได้
- ข. ของทุกอย่างในโลกย่อมเกิดมาคู่กันเหมือนชายกับหญิง

.....

.....

11. “หมาหลายเจ้า กินข้าวหลายไห” มีความหมายตามข้อใด

- ก. คนอยู่หลายบ้าน บ้านที่อยู่มีงานต้องทำกลับไปอยู่อีกบ้านหนึ่ง โดยไม่ช่วยเหลือทำงานช่วยกันอย่างเดียว
- ข. คนที่ได้รับผลประโยชน์จากคนหลายฝ่าย จึงไม่เชื่อตรง ใครที่ให้ผลประโยชน์มากก็จะอยู่และรับใช้คนๆ นั้น

.....

.....

12. “งูปีนหน้าแข้ง ฟังเล่นหาค้อน” มีความหมายตามข้อใด

- ก. งูมาใกล้ วิ่งไปหาค้อนมาตีงู อาจไม่ทันการณ
- ข. เป็นคนที่ไม่รู้จักเก็บออมเงินทองไว้เพื่ออนาคต พอเกิดเหตุฉุกเฉินขึ้นมาก็ต้องวิ่งไปกู้หนี้ยืมสินจากคนอื่น

.....

.....

13. “นั่งตักจิ้งกั เหมือนลื้อฟังธรรม” มีความหมายตามข้อใด

- ก. นั่งเงียบเหมือนชาวลื้อฟังพระเทศน์เพราะไม่รู้เรื่อง
- ข. สงบเงียบเยือกเย็นนั่งอยู่ เหมือนไทลื้อนั่งนิ่งเพราะซาบซึ่งในรสพระธรรม

.....

.....

14. “ไต่ซ่วบปีน จะไปฟังหมกัณโยนฮาว” มีความหมายตามข้อใด

- ก. งานยังไม่เสร็จจอย่ำรีบตีใจ
- ข. คนอายุน้อยที่ตำหนิคนแก่โดยไม่คิดว่าสักวันหนึ่งตนเองก็จะมีอายุมากและอาจทำผิดพลาดเช่นนั้นได้

.....

.....

15. “คนง่าวได้จำ หม้อแกงหนาได้เดือด” มีความหมายตามข้อใด

- ก. คนที่ไม่ค่อยพูดนั้นหากว่าได้พูดอะไรออกมาแล้ว ย่อมจะมีถ้อยคำที่เจ็บแสบไม่เบา
- ข. คนโง่งนั้นพูดน้อย ถ้ามีอะไรถูกอกถูกใจแล้ว มักจะรักและนิยมในสิ่งนั้น ๆ มากกว่าคนธรรมดา

.....

.....

16. “เจี๊ยะบ่าแตงลาย มั่นตึงบ่ขึ้นซัง” มีความหมายตามข้อใด

- ก. คนที่ไม่มีความคิด ย่อมหาความเจริญได้ยาก
- ข. คนขี้เกียจ หลบหลีกงานไม่เสาะแสวงหาความดีใส่ตน

.....

.....

17. “ตำมีหน้า ผ่อหน้าบ่หัน” มีความหมายตามข้อใด

- ก. คนที่ไม่เคยมองไปในเหตุการณ์ภายนอกหน้า จมอยู่กับความคิดเก่าๆ ที่ล้าสมัย
- ข. คนที่ชอบจับผิดคนอื่น หรือกล่าวหาคนอื่นให้ผู้อื่นเสียหาย แต่ไม่เคยมองดูตนเอง

.....

.....

18. “สอนเป็นได้ชั่ว ส่วนตัวตักน้ำ” มีความหมายตามข้อใด

- ก. สอนคนอื่นได้ แต่ตัวเองทำไม่ได้
- ข. สอนให้คนอื่นทำดี แต่ตัวเองกลับทำชั่ว

.....

.....

19. “ปู้ฮู้สอง น้องฮู้หนึ่ง” มีความหมายตามข้อใด

- ก. เคารพความสามารถซึ่งกันและกัน
- ข. คนที่อายุมากกว่า ย่อมรู้มากกว่าคนที่อายุน้อยกว่า

.....

.....

20. “จิกปักตีไหนกะป้อ จ้อหัวตี่ไหนกะควัก” มีความหมายตามข้อใด

- ก. อ่อนไหนแพง แข็งที่ไหนก็เว้น เลือกที่รักมากกว่า
- ข. คนที่ร่ำรวยมีกินอยู่เรื่อยๆ ก็ยังมีรายได้เพิ่มขึ้นอีกตรงกันข้ามกับคนที่ยังจนก็ยังมีที่ต้องสิ้นเปลืองอยู่เสมอ

.....

.....

2.2 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการเปลี่ยนความหมายของสำนวนต่อไปนี้

1. ก. จูงจะไปก่อน ส่อนจะไปหลัง
ข. จูงก่ล่นไปก่อน ส่อนก็ลู่โดยกัน
ค. จะจูงก่ลู่ไปก่อน จะส่อนก็ลู่โดยกัน
ง. จะจูงก่ลู่ไปก่อน จะส่อนก็ลู่ด้วยหลัง		จ. จะจูงก็ลู่ไปก่อน จะส่อนก็ลู่โดยกัน

ความหมายเดิม คำว่า “ส่อน” คือการให้สัตว์เดินนำหน้า เจ้าของจะเดินจับเชือกเดินตามหลัง หมายถึง คนที่มีนิสัยอวดดี ไม่เชื่อฟัง ชอบดื้อรั้น

ความหมายที่แปรไปคือคำว่า “ส่อน” ซึ่งหมายถึงบอกหรือแนะนำให้ทำตาม ทำให้ความหมายแปรไปเป็นเมื่อจะส่อนก็ไม่ฟังจะลงมือทำพร้อมผู้ส่อน

.....

.....

2. ก. กินข้าวแล้วนอน ฝึบ้นปอนวันละเจ็ดเตื่อ
ข. กินข้าวแล้วบ่เียะก่าน ปาลูกพาหลานเป็นหนี้เป็นข้า
ค. กินแล้วนอน ฝึบ้นปอนเจ็ดวันเตื่อ กินแล้วเียะก่าน ปาลูกหลานเป็นเจ้าเป็นนาย
ง. กินแล้วนอน ขอฝึบ้นพรวันละเจ็ดเตื่อ กินแล้วเียะก่าน บ่ปาลูกพาหลานไปเป็นหนี้เป็นข้า
จ. กินข้าวแล้วนอน ฝึบ้นพรวันละเจ็ดเตื่อ กินข้าวแล้วบ่เียะก่าน ปาลูกหลานเป็นหนี้เป็นข้า		ฉ. กินแล้วนอน ฝึบ้นปอนวันละเจ็ดเตื่อ กินแล้วเียะก่าน ปาลูกหลานเป็นหนี้เป็นข้า

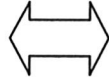
ความหมายเดิมว่า กินข้าวอิ่มแล้วเอาแต่นอน ไม่คิดอ่านลุกขึ้นทำงาน เป็นคนเกียจคร้านไม่พบหนทางเจริญ วิญญาณของบรรพบุรุษจะสาปแช่งวันละ 7 ครั้ง เพราะพาลูกหลาน และครอบครัวเป็นหนี้สินยากจนลง

ความหมายที่แปรไปคือ คนแก่ที่ต้องการจะพักผ่อนในวัยชรา เพราะอายุมากแล้วจึงเปรียบเทียบกับลูกหลานฟัง หากรับประทานอาหารแล้วนอนพัก ฝึก็จะให้พรวันละเจ็ดครั้ง หากว่ารับประทานอาหารแล้วไปทำงาน ก็จะทำให้เกิดการเจ็บป่วย ลูกหลานก็ต้องเดือดร้อนต้องไปหยิบยืมเงินมาเป็นค่ารักษา ทำให้เป็นหนี้เป็นสินไม่รู้จักจบสิ้น

.....

.....

3. ก. แปะผัดไว้หื้อลูก แปะถูกไว้หื้อหลาน

ข. แปะดีไว้หื้อลูก แปะถูกไว้หื้อหลาน
ค. เยี้ยะดีไว้หื้อลูก เยี้ยะถูกไว้หื้อหลาน

ความหมายเดิมคือ 1. พ่อแม่ไม่วางตนเป็นกลางให้ความรักลูกไม่เท่ากัน เมื่อตายไปมักทิ้งปัญหาให้ลูกหลานทะเลาะกัน 2. เมื่อพ่อแม่สร้างสิ่งดีและไม่ดีไว้ ถ้าผัดไปให้ลูกแก้ไขเสียให้ลูกส่วนผลความดีนั้นส่งไปถึงหลานสืบช่วงมรดกต่อไป

ความหมายที่แปรไปคือ การสร้างวัฒนธรรมการดำรงชีวิตที่ดีไว้เพื่อลูกหลานได้เดินตาม

4. ก. กิ่วกูกิ่วดอยผ่อหัน กิ่วคนไผผ่อบั่น

ข. กิ่วพูกิ่วดอยผ่อหัน กิ่วก้อยผ่อบั่น

ความหมายเดิมคือ คนเราย่าดูถูกดูแคลนกัน วันหนึ่งหากมีบุญวาสนาคนจนอาจกลายเป็นคนรวยได้

ความหมายที่แปรไปคือ ความคอดของภูเขามองเห็นชัด แต่คนมีจิตใจแคบเคี้ยวมองไม่เห็น

5. ก. เป้งพี่เจ็บต๋อง เป้งน้องเจ็บใจ

ข. เป้งพี่เจ็บต๋อง เป้งน้องเจ็บตา เป้งป่าเป้งอา เป้งไผก่บ่ได้

ค. พี่พี่เจ็บท้อง พี่น้องเจ็บหัว ยิ่งคิดยิ่งมั่ว เหมือนหัวจะหล่ม พี่ไม้ก่หัก พี่หลักก่หล่มสมองม่งม่งว่า บ่มีไผไหน คนได้ลุ่มฟ้า เหมือนมีแต่ข้าคนเดียว

ง. ต่าพี่เจ็บต๋อง ต่าน้องเจ็บใจ

ความหมายเดิมคือ พี่พาอาศัยใครไม่ได้

ความหมายที่แปรไปคือ พี่น้องกันต้องรักใคร่กลมเกลียวกันอย่าผิดหมองใจกัน สร้างความสะเทือนใจซึ่งกันและกัน

ภาคผนวก ข

ตารางแสดงรายละเอียดของผู้บอกภาษา

รายชื่อผู้บอกภาษา ตำบลป่าสัก

ระดับอายุที่ 1 (55- 70 ปี)		
คนที่	ชื่อ-นามสกุล	ที่อยู่
1	นางศรีพันธ์ วงษ์สว่าง	18 หมู่ที่ 13 ต.ป่าสัก อ.เขียงแสน
2	นางนงคันธ์ สุตะวงศ์	47 หมู่ที่ 12 ต.ป่าสัก อ.เขียงแสน
3	นางสายทอง กาญจนเกษมศรี	514 หมู่ที่ 3 ต.ป่าสัก อ.เขียงแสน
4	นางสม กันทาผาม	73 หมู่ที่ 13 ต.ป่าสัก อ.เขียงแสน
5	นายปิ่น ลาวนันท์	45 หมู่ที่ 13 ต.ป่าสัก อ.เขียงแสน
ระดับอายุที่ 2 (35- 50 ปี)		
1	นางพูนศรี ยะวงค์ยา	66 หมู่ที่ 13 ต.ป่าสัก อ.เขียงแสน
2	นายจำนงค์ คำโมนะ	3 หมู่ที่ 13 ต.ป่าสัก อ.เขียงแสน
3	นางเนตรนภา ปิ่นทรายมูล	70 หมู่ที่ 13 ต.ป่าสัก อ.เขียงแสน
4	นางสุพัตรา นฤภัย	32 หมู่ที่ 13 ต.ป่าสัก อ.เขียงแสน
5	นายสุดใจ ลาพิงค์	151 หมู่ที่ 13 ต.ป่าสัก อ.เขียงแสน
ระดับอายุที่ 3 (15- 30 ปี)		
1	นางสาวขวัญใจ ใจภักดิ์	47 หมู่ที่ 13 ต.ป่าสัก อ.เขียงแสน
2	นายวรารุณี นฤภัย	32 หมู่ที่ 13 ต.ป่าสัก อ.เขียงแสน
3	นางสาวรุ่งนภา ชุ่มมงคล	68 หมู่ที่ 13 ต.ป่าสัก อ.เขียงแสน
4	นางสาวจิราพร ก้างออนตา	64 หมู่ที่ 13 ต.ป่าสัก อ.เขียงแสน
5	นางสาวพัชรี เตมีศักดิ์	66/3 หมู่ที่ 3 ต.ป่าสัก อ.เขียงแสน

รายชื่อผู้บอกภาษา ตำบลบ้านแซว

ระดับอายุที่ 1 (55- 70 ปี)		
คนที่	ชื่อ-นามสกุล	ที่อยู่
1	นายสมพัฒน์ ชันใจ	175 หมู่ที่ 1 ต.บ้านแซว อ.เชียงแสน
2	นายอินผ่อง แก้วดำ	440 หมู่ที่ 1 ต.บ้านแซว อ.เชียงแสน
3	นางลัดดา แก้วจันทร์	59 หมู่ที่ 1 ต.บ้านแซว อ.เชียงแสน
4	นายประสงค์ ด้อยสุวรรณ	213 หมู่ที่ 13 ต.บ้านแซว อ.เชียงแสน
5	นายเป็ง ด้อยสุวรรณ	51 หมู่ที่ 13 ต.บ้านแซว อ.เชียงแสน
ระดับอายุที่ 2 (35- 50 ปี)		
1	นางผ่องพรรณ ดอนวิเศษ	364 หมู่ที่ 1 ต.บ้านแซว อ.เชียงแสน
2	นายสาคร แก้วดำ	152 หมู่ที่ 1 ต.บ้านแซว อ.เชียงแสน
3	นางบัวคำ นิลโกศิษฐ์	433 หมู่ที่ 1 ต.บ้านแซว อ.เชียงแสน
4	นางบัวผัน แก้วดำ	354 หมู่ที่ 1 ต.บ้านแซว อ.เชียงแสน
5	นางสายรุ้ง ทอนทรัพย์	151 หมู่ที่ 1 ต.บ้านแซว อ.เชียงแสน
ระดับอายุที่ 3 (15- 30 ปี)		
1	นางสาวดวงตา ด้อยสุวรรณ	357 หมู่ที่ 1 ต.บ้านแซว อ.เชียงแสน
2	นายอดิเรก วงศ์วารินทร์	105 หมู่ที่ 1 ต.บ้านแซว อ.เชียงแสน
3	นางสาวทิพวรรณ สุธรรณ	42 หมู่ที่ 1 ต.บ้านแซว อ.เชียงแสน
4	นางสาวรัตนภรณ์ แก้วดำ	152 หมู่ที่ 1 ต.บ้านแซว อ.เชียงแสน
5	นายพินิจ กำแพงงาม	68 หมู่ที่ 14 ต.บ้านแซว อ.เชียงแสน

รายชื่อผู้บอกภาษา ตำบลโยนก

ระดับอายุที่ 1 (55- 70 ปี)		
คนที่	ชื่อ-นามสกุล	ที่อยู่
1	นายวงศ์ วงศ์เมืองมา	203 หมู่ที่ 1 ต.โยนก อ.เชียงแสน
2	นางจันทร์สุข ทราชมอ	216 หมู่ที่ 1 ต.โยนก อ.เชียงแสน
3	นางดา กันศรีเวียง	177 หมู่ที่ 1 ต.โยนก อ.เชียงแสน
4	นางพลอย วงศ์เมืองมา	112 หมู่ที่ 1 ต.โยนก อ.เชียงแสน
5	นางสุข กันศรีเวียง	166 หมู่ที่ 1 ต.โยนก อ.เชียงแสน
ระดับอายุที่ 2 (35- 50 ปี)		
1	นางอังคณา ชุ่มมงคล	59 หมู่ที่ 1 ต.โยนก อ.เชียงแสน
2	นางอำไพพันธ์ สุวรรณรักษ์	338 หมู่ที่ 1 ต.โยนก อ.เชียงแสน
3	นางประกายแก้ว ธิวงศ์เวียง	344 หมู่ที่ 1 ต.โยนก อ.เชียงแสน
4	นางมนัสชนก ดวงสุข	106 หมู่ที่ 1 ต.โยนก อ.เชียงแสน
5	นางสาวศรีนวล เครื่องลีมา	34 หมู่ที่ 1 ต.โยนก อ.เชียงแสน
ระดับอายุที่ 3 (15- 30 ปี)		
1	นางสาวพัชรภรณ์ หล้าเป็ง	347 หมู่ที่ 1 ต.โยนก อ.เชียงแสน
2	นายบุญฤทธิ์ อินตะเหล็ก	114 หมู่ที่ 1 ต.โยนก อ.เชียงแสน
3	นางทิพพภรณ์ ลาพิงค์	42 หมู่ที่ 2 ต.โยนก อ.เชียงแสน
4	นางอัมพร สุวรรณรักษ์	53 หมู่ที่ 1 ต.โยนก อ.เชียงแสน
5	นางสาวอภิญญา มะโนปิง	134 หมู่ที่ 1 ต.โยนก อ.เชียงแสน

รายชื่อผู้บอกภาษา ตำบลแม่เงิน

ระดับอายุที่ 1 (55- 70 ปี)		
คนที่	ชื่อ-นามสกุล	ที่อยู่
1	นางนุสรา ปงคำเฟย	339 หมู่ที่ 5 ต.แม่เงิน อ.เชียงใหม่
2	นายใจ แก้วมา	27 หมู่ที่ 5 ต.แม่เงิน อ.เชียงใหม่
3	นายสม วงค์ม่วย	36 หมู่ที่ 7 ต.แม่เงิน อ.เชียงใหม่
4	นางมอน ยะเป็ง	86 หมู่ที่ 10 ต.แม่เงิน อ.เชียงใหม่
5	นายคำป็น กาลิน	194 หมู่ที่ 13 ต.แม่เงิน อ.เชียงใหม่
ระดับอายุที่ 2 (35- 50 ปี)		
1	นางบุญเต็ม เทพสิงห์	43/1 หมู่ที่ 6 ต.แม่เงิน อ.เชียงใหม่
2	นายทวี วงศ์เรือนคำ	132 หมู่ที่ 6 ต.แม่เงิน อ.เชียงใหม่
3	นางฉวีวรรณ เจริญทอง	86 หมู่ที่ 10 ต.แม่เงิน อ.เชียงใหม่
4	นางแสงเดือน อ่อนเจริญ	375 หมู่ที่ 5 ต.แม่เงิน อ.เชียงใหม่
5	นางหลง ชันแก้ว	399 หมู่ที่ 3 ต.แม่เงิน อ.เชียงใหม่
ระดับอายุที่ 3 (15- 30 ปี)		
1	นางสาวลำดวน เจริญทอง	86 หมู่ที่ 10 ต.แม่เงิน อ.เชียงใหม่
2	นายสุทิน เมืองใจ	58 หมู่ที่ 7 ต.แม่เงิน อ.เชียงใหม่
3	นางสาวเกษณี เกษนาวา	14 หมู่ที่ 3 ต.แม่เงิน อ.เชียงใหม่
4	นางสาวศิริธร มะโนมา	358 หมู่ที่ 5 ต.แม่เงิน อ.เชียงใหม่
5	นางเทียมแซ ชันแก้ว	129 หมู่ที่ 6 ต.แม่เงิน อ.เชียงใหม่

รายชื่อผู้บอกภาษา ตำบลศรีดอนมูล

ระดับอายุที่ 1 (55- 70 ปี)		
คนที่	ชื่อ-นามสกุล	ที่อยู่
1	นางจันทร์เป็ง แอนฟ้า	38 หมู่ที่ 12 ต.ศรีดอนมูล อ.เชียงแสน
2	นายแปง รุ่งวงศ์	200 หมู่ที่ 12 ต.ศรีดอนมูล อ.เชียงแสน
3	นางคำ อุดทาปง	148 หมู่ที่ 9 ต.ศรีดอนมูล อ.เชียงแสน
4	นายจันทร์ ลางเมือง	366 หมู่ที่ 9 ต.ศรีดอนมูล อ.เชียงแสน
5	นายพรม ชุ่มมงคล	303 หมู่ที่ 9 ต.ศรีดอนมูล อ.เชียงแสน
ระดับอายุที่ 2 (35- 50 ปี)		
1	นางอัมพร จันฟอง	303 หมู่ที่ 9 ต.ศรีดอนมูล อ.เชียงแสน
2	นายสมชัย อุดทาปง	148 หมู่ที่ 12 ต.ศรีดอนมูล อ.เชียงแสน
3	นางละมัย เต็มเสาร์	366 หมู่ที่ 9 ต.ศรีดอนมูล อ.เชียงแสน
4	นางอัมพร แอนฟ้า	38 หมู่ที่ 12 ต.ศรีดอนมูล อ.เชียงแสน
5	นายสุรัตน์ สิงฆะวดี	283 หมู่ที่ 12 ต.ศรีดอนมูล อ.เชียงแสน
ระดับอายุที่ 3 (15- 30 ปี)		
1	นางสาวพูนทิพย์ มะลิดง	6 หมู่ที่ 6 ต.ศรีดอนมูล อ.เชียงแสน
2	นายธนชัย สีหะพาหุ	314 หมู่ที่ 9 ต.ศรีดอนมูล อ.เชียงแสน
3	นางสาวรจนา ปัญญาพฤกษ์	186 หมู่ที่ 12 ต.ศรีดอนมูล อ.เชียงแสน
4	นางสาวศิริขวัญ อุดทาปง	148 หมู่ที่ 12 ต.ศรีดอนมูล อ.เชียงแสน
5	นางสาวนิสาร์ตัน สิงฆะวดี	283 หมู่ที่ 12 ต.ศรีดอนมูล อ.เชียงแสน

รายชื่อผู้บอกภาษา ตำบลเวียง

ระดับอายุที่ 1 (55- 70 ปี)		
คนที่	ชื่อ-นามสกุล	ที่อยู่
1	นายอุทัย มหาวรรณ	164/2 หมู่ที่ 2 ต.เวียง อ.เชียงแสน
2	นางส่วย เงินสัจจา	204 หมู่ที่ 2 ต.เวียง อ.เชียงแสน
3	นางสาวทองเหลียม พลทิพย์	164 หมู่ที่ 2 ต.เวียง อ.เชียงแสน
4	นางแก้ว สัมพันธ์สิทธิ์	164/1 หมู่ที่ 2 ต.เวียง อ.เชียงแสน
5	นางศรีพรรณ นาระตะ	218 หมู่ที่ 2 ต.เวียง อ.เชียงแสน
ระดับอายุที่ 2 (35- 50 ปี)		
1	นางสาวธิดารัตน์ คำมงคล	126/4 หมู่ที่ 3 ต.เวียง อ.เชียงแสน
2	นายองอาจ เงินสัจจา	204 หมู่ที่ 2 ต.เวียง อ.เชียงแสน
3	นางบัวซอน บุญรัตนนันท์	295/1 หมู่ที่ 2 ต.เวียง อ.เชียงแสน
4	นางพรทิพย์ สุวรรณชัย	413 หมู่ที่ 2 ต.เวียง อ.เชียงแสน
5	นายนิรันทร สัมพันธ์สิทธิ์	164/1 หมู่ที่ 2 ต.เวียง อ.เชียงแสน
ระดับอายุที่ 3 (15- 30 ปี)		
1	นางสาวจิรวรรณ สุวรรณชัย	413 หมู่ที่ 2 ต.เวียง อ.เชียงแสน
2	นายธีระพงศ์ มงคลคลี	218 หมู่ที่ 2 ต.เวียง อ.เชียงแสน
3	นางสาวสุภาวดี ทาลังกา	413/3 หมู่ที่ 2 ต.เวียง อ.เชียงแสน
4	นายวสันต์ บุญรัตนนันท์	295/1 หมู่ที่ 2 ต.เวียง อ.เชียงแสน
5	นายศราวุธ วงศ์เวียน	295 หมู่ที่ 2 ต.เวียง อ.เชียงแสน

ภาคผนวก ค

รายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูล
การแปรด้านคำศัพท์และความหมาย

การแปรด้านคำศัพท์ในคดีล้าหนา

การแปรด้านคำศัพท์ในคดีล้าหนาในภาคผนวกนี้เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับความถี่ของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่ต่อสำนวนในคดีล้าหนา รวมถึงการแปรด้านคำศัพท์ทั้ง 8 ลักษณะ อันได้แก่ การละพยางค์ เพิ่มพยางค์ การแทนที่คำ การสลับวรรค การใช้คำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐาน การเปลี่ยนคำศัพท์ การเปลี่ยนวลี และการเปลี่ยนประโยค ดังต่อไปนี้

1.สำนวน ส้อมหนูหนูใต้...ส้อมไหน ไหนเดียว

ตารางที่ 5-1-1 จำนวนความถี่และการแปรด้านคำศัพท์ของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่ต่อสำนวน ในคดีล้าหนาสำนวนที่ 1

ระดับอายุที่ 1 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 2 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 3 (จำนวน/คน)
ต่อสำนวนเป็น		
ส้อมไหน ไหนเดียว (21)	ส้อมไหน ไหนเดียว (26)	ส้อมไหน ไหนเดียว (4)
ทางไหน ไหนเดียว (1)		ส้อมไหนเดียว (1)
ไหนเดียว (2)		ส้อมไหนหนูเดิน (1)
ส้อมไหนเดียว (2)		

1) การละพยางค์

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ละพยางค์หน้า 2 พยางค์ จาก ส้อม/ไหน ไหน/เดียว เป็น /.... .../ ไหนเดียว

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 3 ละพยางค์กลาง 1 พยางค์ เป็น ส้อมไหน/..../เดียว

2) การใช้คำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐาน

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เปลี่ยนคดีล้าหนาจากรูปศัพท์เดิมคือ /ส้อม/ไหน ไหน/เดียว/ เป็น /ทาง/ไหน ไหนเดียว และผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 เปลี่ยนเป็น ส้อมไหนหนู/เดิน/

3) การเปลี่ยนคำศัพท์

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 เปลี่ยนคำศัพท์จาก ส้อมไหน /ไหน/เดียว เป็น ส้อมไหน/หนู/เดิน/

สรุปสำนวนที่ 1 พบว่าคติล้านนาเกิดการแปรด้านคำศัพท์อยู่ 3 ลักษณะคือ การละพยางค์ การใช้คำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐาน และการเปลี่ยนคำศัพท์โดยคติล้านนาเกิดการแปรมากที่สุด ในผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ซึ่งพบการแปรทั้ง 3 ลักษณะข้างต้น

2.สำนวน ตักตั่วเป็นแปดตีไค่หัว...ตักตั่วตัวแปดตีไค่ให้

ตารางที่ 5-1-2 จำนวนความถี่และการแปรด้านคำศัพท์ของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่ต่อ
สำนวน ในคติล้านนาสำนวนที่ 2

ระดับอายุที่ 1 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 2 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 3 (จำนวน/
ต่อสำนวนเป็น		
ตักตั่วตัวแปดตีไค่ให้ (25)	ตักตั่วตัวแปดตีไค่ให้ (26)	ตักตั่วตัวแปดตีไค่ให้ (20)
ตักตั่วตัวบตีไค่ให้ (1)	ตักตั่วตัวบตีไค่ให้ (2)	ตักตั่วตัวบตีไค่ให้ (1)
ตักตั่วตัวให้ (1)	ตักตั่วตัวตีไค่ให้ (1)	ตักตั่วตัวตีไค่ให้ (1)
	ตักตั่วตัวแปดให้ (1)	

1) การละพยางค์

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ละพยางค์กลาง 3 พยางค์ จาก ตักตั่วตัว/แปด ตี ไค่/ให้ เป็น ตักตั่วตัว/.... เป็นตีไค่/ให้

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ละพยางค์กลาง 1 พยางค์คือ ตักตั่วตัว/..../ตีไค่ให้ ละพยางค์กลาง 2 พยางค์ คือ ตักตั่วตัวแปด/ตีไค่/ให้

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 ละพยางค์กลาง 1 พยางค์ คือ ตักตั่วตัว/..../ตีไค่ให้

2) การเปลี่ยนคำศัพท์

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 2 และ 3 เปลี่ยนคำศัพท์จาก ตักต่ำตัว/แป้น/ตีไคให้ เป็น ตักต่ำตัว/บ/ตีไคให้

สรุปสำนวนที่ 2 พบว่าคติล้านนาเกิดการแปรด้านคำศัพท์อยู่ 2 ลักษณะคือ การละพยางค์ และการเปลี่ยนคำศัพท์ โดยคติล้านนาเกิดการแปรมากที่สุดกับผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุซึ่งพบการแปรทั้ง 2 ลักษณะข้างต้นเหมือนกัน

3.สำนวน หลับเหมือนนอน ...นอนเหมือนดั่ง

ตารางที่ 5-1-3 จำนวนความถี่และการแปรด้านคำศัพท์ของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่ต่อ
สำนวน ในคติล้านนาสำนวนที่ 3

ระดับอายุที่ 1 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 2 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 3 (จำนวน/คน)
ต่อสำนวนเป็น		
นอนเหมือนดั่ง (8)	นอนเหมือนดั่ง (5)	นอนเหมือนดั่ง (2)
นอนเหมือนไม้ (1)	นอนเหมือนไม้ (5)	นอนเหมือนไม้ (6)
นอนเหมือนตาย (1)	นอนเหมือนตาย (4)	นอนเหมือนตาย (1)
นอนเหมือนฝัน (1)	นอนเป็นตาย (1)	นอนเหมือนคือ (1)
นอนเหมือนควาย (1)	นอนเหมือนไหน (2)	นอนเหมือนควาย (1)
นอนเหมือนตื่น (1)	นอนเหมือนตื่น (3)	
นอนเหมือนหมู (2)	นอนเหมือนเต่า (1)	
นอนเหมือนเสือ (1)		
นอนเป็นดั่ง (1)		
นอนเหมือนตุ๋น (1)		
นอนบ่ตื่น (1)		
นอนบ่ตื่นบ่ดั่ง (1)		

1) การแทนที่ด้วยคำ

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 ใช้คำว่า นอน/เป้น/ด้วง แทนคำว่า นอน/เหมือน/ด้วง

2) การเปลี่ยนคำศัพท์

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เปลี่ยนคำศัพท์จาก นอนเหมือน/ด้วง/ เป็นคำศัพท์อื่นถึง 8 คำ ได้แก่ /ไม้/ /ตาย//ฝัน//ควาย//ตื่น//หมู//เสือ//ตุ่น/

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เปลี่ยนคำศัพท์อื่น 5 คำ ได้แก่ /ไม้/ /ตาย/ /ไหน//ตื่น/ /เต่า/

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 เปลี่ยนคำศัพท์อื่น 4 คำ ได้แก่ /ไม้/ /ตาย/ /คือ/ /ควาย/

3) การเปลี่ยนวลี

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เปลี่ยนวลีจาก นอน/เหมือนด้วง/ เป็น นอน/บ่ตื่น / นอน/บ่ตื่น บ่ด้วง/

สรุปสำนวนที่ 3 พบว่าคติสำนวนเกิดการแปรด้านคำศัพท์อยู่ 3 ลักษณะคือ การแทนที่ด้วยคำ การเปลี่ยนคำศัพท์ และการเปลี่ยนวลี โดยคติสำนวนเกิดการแปรมากที่สุดและผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ซึ่งพบการแปรทั้ง 3 ลักษณะข้างต้น

4.สำนวน หมั้นตายป่าด้าน...ค้ำตายป่าหัก

ตารางที่ 5-1-4 จำนวนความถี่และการแปรผันคำศัพท์ของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่ต่อ
สำนวน ในคดีสำนวนสำนวนที่ 4

ระดับอายุที่ 1 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 2 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 3 (จำนวน/คน)
ต่อสำนวนเป็น		
ค้ำตายป่าหัก (1)	ค้ำตายป่าหัก (3)	ค้ำตายป่าหัก (2)
ค้ำตายหลังหัก (6)	ค้ำตายหลังหัก (8)	ค้ำตายหลังหัก (1)
ซี้ค้ำหลังหัก (2)	ซี้ค้ำหลังหัก (1)	ซี้ค้ำหลังหัก (2)
คนคักตายป่าด้าน (1)	ซี้ค้ำตายป่าหัก (1)	ค้ำตายหลังด้าน (1)
หมั้นค้ำหลายหลังหัก (1)	ค้ำหลายป่าหัก (1)	ซี้ค้ำป่ตี (2)
คนค้ำตายหลังหัก (2)		
หมั้นค้ำหลังหัก (1)		

1) การเพิ่มพยางค์

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เพิ่มพยางค์หน้า จาก /.../ค้ำตายป่าหัก เป็น /คน/ค้ำตายหลังหัก และ/หมั้น/ค้ำหลายหลังหัก ส่วนผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เพิ่มพยางค์หน้า คือ / ซี้/ค้ำตายป่าหัก

2) การเปลี่ยนคำศัพท์

ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุเปลี่ยนคำศัพท์จาก ค้ำตาย/ป่า/หัก เป็น ค้ำตาย/หลัง/หัก
ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เปลี่ยนคำศัพท์จาก /ค้ำ/ตายป่าหัก เป็น คน/คัก/ตายป่าด้าน
ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 เปลี่ยนคำศัพท์จาก ค้ำ/ตาย/ป่าหัก ค้ำ/หลาย/ป่าหัก
ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 3 เปลี่ยนคำศัพท์จาก ค้ำตายป่า/หัก/ เป็น ค้ำตายหลัง/ด้าน/

3) การเปลี่ยนวลี

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 เปลี่ยนวลีจาก /คำน่่ายบ่่าหัก/ เป็น /ซี่ค่านบ่ดี/

สรุปสำนวนที่ 4 พบว่าคติสำนวนเกิดการแปรด้านคำศัพท์อยู่ 3 ลักษณะคือ การเพิ่มพยางค์ การเปลี่ยนคำศัพท์ และการเปลี่ยนวลี โดยคติสำนวนเกิดการแปรมากที่สุดและผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ซึ่งพบการแปรทั้งการเพิ่มพยางค์ และการเปลี่ยนคำศัพท์

5. สำนวน คนจะดีก็เมื่อผ้าอ้อมปอก...คนจะวอกมันตึงวอกเต้าต่าย

ตารางที่ 5-1-5 จำนวนความถี่และการแปรด้านคำศัพท์ของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่ต่อ
สำนวน ในคติสำนวนสำนวนที่ 5

ระดับอายุที่ 1 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 2 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 3(จำนวน)
ต่อสำนวนเป็น		
คนจะวอกมันตึงวอกเต้าต่าย (2)	คนจะวอกมันตึงวอกเต้าต่าย (3)	(0)
คนจะวอกมันตึงวอกเต้าต่าย (1)	คนจะวอกก่วอกเต้าต่าย (1)	
คนจะขี้มันบ่เอาก่า (1)	คนจะวอก วอกเต้าต่าย (2)	
เหมือนผิออกอยู่ดีมีด (1)	คนจะวอก วอกตึงเต้าต่าย (2)	
คนซี่ค่านเป็นบ่อด (1)	คนบ่ดีหัวหงอกก่บ่ดี (2)	
บ่ดีหงอกเต็มหัว (1)	คนจะวอกหงอกเต็มหัวก่ตึงบ่ดี (1)	
คนบ่ดีหงอกเต็มหัวก่บ่ดี (3)		
คนจะวอกหงอกเต็มหัวก่ตึงบ่ดี (1)		

1) การละพยางค์

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ละ 2 พยางค์ จาก คนจะวอก/มันตึง/วอกเต้าต้าย เป็น คนจะวอก/...
.../วอกเต้าต้าย

2) การเปลี่ยนคำศัพท์

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เปลี่ยนคำศัพท์จาก คนจะวอก/มันตึง/วอกเต้าต้าย เป็น คนจะวอก/ก่/
วอกเต้าต้าย

3) การเปลี่ยนวลี

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เปลี่ยนวลีจาก คนจะวอกมันตึงวอก/เต้าต้าย/ เป็น คนจะวอกมันตึง
วอก /แต่หน้อย/ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 เปลี่ยนวลีจาก/คนจะวอกมันตึงวอก
เต้าต้าย/ เป็น คนจะวอก/หงอกเต็มหัวก่ตึงบ่ดี/ และผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เปลี่ยนวลี เป็น
คนจะวอก วอก/ตึงแต่หน้อย/

4) การเปลี่ยนประโยค

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เปลี่ยนประโยค/คนจะวอกมันตึงวอกเต้าต้าย/ เป็น /คนจะชั่วมันบ่
เอากำ//เหมือนฝือกอยู่ตึงมีด//คนชี้ค้ำเป็นบ่อด//บ่ดีหงอกเต็มหัว//คนบ่ดีหงอกเต็ม
หัวก่บ่ดี/ และบอกภาษาระดับอายุที่ 2 เปลี่ยนประโยค เป็น /คนบ่ดีหัวหงอกก่บ่ดี/

สรุปสำนวนที่ 5 พบว่าคติล้านนาเกิดการแปรด้านคำศัพท์อยู่ 4 ลักษณะคือ การละพยางค์ การ
เปลี่ยนคำศัพท์ การเปลี่ยนวลี และการเปลี่ยนประโยค โดยคติล้านนาเกิดการแปรมากที่สุดในผู้
บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ซึ่งพบการแปรทั้ง 4 ลักษณะข้างต้น

6.สำนวน บ่ดีเก็บหมาหลง...บ่ดีเก็บงเฮี้ย

ตารางที่ 5-1-6 จำนวนความถี่และการแปรด้านคำศัพท์ของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่ต่อ
สำนวน ในคดีล้านนาสำนวนที่ 6

ระดับอายุที่ 1 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 2 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 3 (จำนวน/
ต่อสำนวนเป็น		
บ่ดีเก็บงเฮี้ย (5)	บ่ดีเก็บงเฮี้ย (2)	บ่ดีเก็บงเฮี้ย (2)
บ่ดีเก็บงเฮี้ยบ้าน (1)	มันจะชบเป็น (1)	บ่ดีเก็บคนมาเลี้ยง (1)
บ่ดีเก็บของเฮี้ย (1)	บ่ดีหลงหมาหลาย (1)	มันจะชบเอา (2)
บ่ดีสงสารไฟ (1)	มันจะแว้งชบเอา (1)	
บ่เอาคนเข้าบ้าน (1)	มาเลี้ยง (1)	
มาเลี้ยง บ่ด้อมเหมี้ยง (1)		
บ่ดีโก่งต่าจั่ง (1)		
บ่ดีหลงไปก้า (1)		
มันจะแว้งชบเฮา (1)		
มาเลี้ยง (2)		

1) การเพิ่มพยางค์

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เพิ่ม 1 พยางค์จาก บ่ดีเก็บงเฮี้ย เป็น บ่ดีเก็บงเฮี้ย/บ้าน/

2) การสลับวรรค

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 สลับวรรคจาก บ่ดีเก็บหมาหลง...บ่ดีเก็บงเฮี้ย กับ บ่ดีโลงโก่งต่าจั่ง
บ่ดีนั่งกาประตุ เกิดสำนวนที่เปลี่ยนไปเป็น บ่ดีเก็บหมาหลง...บ่ดีโก่งต่าจั่ง และสลับวรรคจาก บ่
ดีเก็บหมาหลง...บ่ดีเก็บงเฮี้ย กับ บ่ดีเอาลูกเป็นมาเลี้ยง บ่ดีเอาเหมี้ยงเป็นมาอม เกิด
สำนวนที่เปลี่ยนไปเป็น บ่ดีเก็บหมาหลงมาเลี้ยง...บ่ด้อมเหมี้ยง

3) การเปลี่ยนคำศัพท์

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เปลี่ยนคำศัพท์จากบ่ต๊ะเก็บ/ถง/เฮีย เป็น บ่ต๊ะเก็บ/ของ/เฮีย

4) การเปลี่ยนวลี

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 เปลี่ยนวลีจากบ่ต๊ะเก็บ/ถงเฮีย/ เป็น บ่ต๊ะเก็บ/คนมาเลี้ยง/

5) การเปลี่ยนประโยค

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เปลี่ยนประโยคจาก /บ่ต๊ะเก็บถงเฮีย/ เป็น /บ่ต๊ะสงสารไฟ//บ่เอาคน
เข้าบ้าน//มาเลี้ยง บ่ต๊ะมเหมี้ยง//บ่ต๊ะโก่งต๋ำจั่ง//บ่ต๊ะหลงไปก้ำ//มันจะแว้งขบเฮา//มา
เลี้ยง/ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เปลี่ยนประโยคเป็น /มันจะขบเป็น//บ่ต๊ะหลงมหาหลาย//มัน
จะแว้งขบเฮา//มาเลี้ยง/ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 เปลี่ยนประโยคเป็น /มันจะขบเฮา/

สรุปสำนวนที่ 6 พบว่าคติสำนวนเกิดการแปรด้านคำศัพท์อยู่ 5 ลักษณะคือ การเพิ่มพยางค์ การ
สลับวรรณยุกต์ การเปลี่ยนคำศัพท์ การเปลี่ยนวลี และการเปลี่ยนประโยค โดยคติสำนวนเกิดการแปร
มากที่สุดในการบอกภาษาระดับอายุที่ 1 ซึ่งพบการแปรใน 4 ลักษณะคือ การเพิ่มพยางค์ การสลับ
วรรณยุกต์ การเปลี่ยนคำศัพท์ และการเปลี่ยนประโยค

7.สำนวน บ่ดีเอาคนไป้นำหน้า...บ่ดีเอาตำบลนำตาง

ตารางที่ 5-1-7 จำนวนความถี่และการแปรด้านคำศัพท์ของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่ต่อ
สำนวน ในคดีล้านนาสำนวนที่ 7

ระดับอายุที่ 1 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 2 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 3 (จำนวน/
ต่อสำนวนเป็น		
บ่ดีเอาคนตาฟางไปก่อน (1)	บ่ดีเอาผีบ้านำตาง (1)	บ่ดีเอาตำบลนำตาง (1)
บ่ดีเอาคนบ้านำหลัง (1)	บ่ดีเอาคนบ้านำตาง (6)	บ่ดีเอาชี้ข้าตวยกัน (1)
บ่ดีเอาหมานำตาง (1)	บ่ดีเอาชี้ข้ามาเป็นนาย (1)	บ่ดีเอาชี้ข้ายะก้าน (3)
บ่ดีเอาคนบ้ามาโตย (1)	บ่ดีเอาหมานำตาง (1)	
บ่ดีเอาผีบ้าเดินเตน (1)	บ่ดีเอาคนบ้าเข้าบ้าน (1)	
บ่ดีเอาชี้ข้ามาเกา (1)	บ่ดีเอาคนบ้าโตยกัน (2)	
บ่ดีเอาชี้ข้าตวยกัน (1)	บ่ดีเอาชี้ข้าตวยกัน (1)	
คนตีโตยหลัง (1)	บ่ดีเอาบ้าตวยหลัง (1)	
บ่ดีเอาคนบ้านำตาง (3)		
บ่ดีเอาคนบ้าตวยหลัง (2)		

1) การเปลี่ยนคำศัพท์

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เปลี่ยนคำศัพท์จาก บ่ดีเอา/ตำบล/นำตาง เป็น บ่ดีเอา/หมา/นำตาง
บ่ดีเอา/คนบ้า/นำตาง ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เปลี่ยนเป็น บ่ดีเอา/ผีบ้า/นำตาง บ่ดีเอา/คน
บ้า/นำตาง บ่ดีเอา/หมา/นำตาง

2) การเปลี่ยนวลี

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เปลี่ยนวลีจาก บ่ดีเอาตำบลนำตาง เป็น บ่ดีเอา/คน/ตา/ฟางไป
ก่อน//บ่ดีเอาคนบ้านำหลัง//บ่ดีเอาคนบ้ามาโตย//บ่ดีเอาผีบ้าเดินเตน//บ่ดีเอาชี้ข้ามา
เกา//บ่ดีเอาชี้ข้าตวยกัน//บ่ดีเอาคนบ้าตวยหลัง/ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เปลี่ยนเป็น

บ่ตเอา/ซ้ซ้มาเป่นนาย/ บ่ตเอา/คนบ้เข้าบ้าน/ บ่ตเอา/คนบ้โตยกัน/ บ่ตเอา/ซ้ซ้ตวยกัน
/บ่ตเอา/บ้ตวยหลัง/ ผู้บ่อกภาษาระดบอายุที่ 3 เปล่ยนเป่น บ่ตเอา/ซ้ซ้ตวยกัน/

3) การเปล่ยนประโยค

ผู้บ่อกภาษาระดบอายุที่ 1 เปล่ยนประโยคจาก บ่ตเอาต้บอดน้าตาง เป่น /คนตเโตยหลัง/
ผู้บ่อกภาษาระดบอายุที่ 3 เปล่ยนเป่น /บ่ตเค้ซ้ซ้ตวยกัน/

สรุปล้ำนวนที่ 7 พบว้าคตล้ำนนาก่เกิดการแปรด้นค้คัพทอยู่ 3 ลัษณะค้ือ การเปล่ยนค้คัพท
การเปล่ยนวล้ และการเปล่ยนประโยค โดยคตล้ำนนาก่เกิดการแปรมกท้สุดในผู้บ่อกภาษาระดบ
อายุที่ 1 ซ้่งพบการแปรท้ 3 ลัษณะซ้่างต้น

8.ล้ำนวน จักก้กันก้ซ้จะ...จักล่ก้เล่ยตาย

ตารางที่ 5-1-8 จ้ำนวนควมถ้และการแปรด้นค้คัพทของผู้บ่อกภาษาท้สามระดบอายุท้ต้อ
ล้ำนวน ในคตล้ำนนาล้ำนวนที่ 8

ระดบอายุที่ 1 (จ้ำนวน/คน)	ระดบอายุที่ 2 (จ้ำนวน/คน)	ระดบอายุที่ 3 (จ้ำนวน/คน)
ต้อล้ำนวนเป่น		
จักล่ก้เล่ยตาย (7)	จักล่ก้เล่ยตาย (8)	จักล่ก้เล่ยตาย (2)
จะล่ก้เล่ยตาย (12)	จะล่ก้เล่ยตาย (8)	จะล่ก้เล่ยตาย (2)
จะล่ก้สะตาย (1)	จะล่เล่ยตาย (1)	จะย่ก้ซ้คร้ำน (2)
จะกะล่ก้เล่ยตาย (1)	จะล่ก้ซ้คร้ำน (1)	
ล่ก้เ่็นดู (1)		
จะล่ก้ถ้ถามหา (1)		
จะย่ก้ซ้ก้ว้ (1)		

1) การละพยางค์

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ละพยางค์หน้า 1 พยางค์ จาก /จัก/ละก่เสียดาย เป็น /..../ละก่เ็นดู

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ละพยางค์กลาง 1 พยางค์ จาก จักละ/ก่/เสียดาย เป็น จะละ/.../เสียดาย

2) การเพิ่มพยางค์

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เพิ่ม 1 พยางค์ จาก จักละก่เสียดาย เป็น จะ/กะ/ละก่เสียดาย

3) การแทนที่ด้วยคำ

ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุ ใช้คำว่า/จะ/ละก่เสียดาย แทนที่คำว่า /จัก/ละก่เสียดาย

4) การเปลี่ยนวลี

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เปลี่ยนวลีจาก จักละก่/เสียดาย/ เป็น ละก่/เ็นดู/ /จะ/ละก่/ถาม
หา/ /จะยะ/ก่/ซี้กั่ว/ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เปลี่ยนเป็น /จะ/ละก่/ซี้คร้าน/ ผู้บอก
ภาษาระดับอายุที่ 3 เปลี่ยนเป็น /จะยะ/ก่/ซี้คร้าน/

สรุปจำนวนที่ 8 พบว่าคติล้านนาเกิดการแปรด้านคำศัพท์อยู่ 4 ลักษณะคือ การละพยางค์ การเพิ่มพยางค์ การแทนที่ด้วยคำและการเปลี่ยนวลี โดยคติล้านนาเกิดการแปรมากที่สุดในผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ซึ่งพบการแปรทั้ง 4 ลักษณะข้างต้น

9.สำนวน ฝนตกจะไปเจ้อใจดาว...มีลูกสาวจะไปเจ้อใจมัน

ตารางที่ 5-1-9 จำนวนความถี่และการแปรผันคำศัพท์ของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่ต่อ

สำนวน ในคตีสำนวนสำนวนที่ 9

ระดับอายุที่ 1 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 2 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 3 (จำนวน/คน)
ต่อสำนวนเป็น		
มีลูกสาวจะไปเจ้อใจมัน (8)	มีลูกสาวจะไปเจ้อใจมัน (5)	มีลูกสาวจะไปเจ้อใจมัน (2)
มีลูกสาวจะไปเจ้อใจเขา (1)	ถ้ามีลูกสาวบ่ดีเจ้อใจลูกสาว (1)	มีลูกสาวบ่ดีเจ้อใจมัน (1)
มีลูกจะไปเจ้อใจเขา (1)	เป็นสาวบ่ดีเจ้อคนง่าย (1)	คนง่าจะไปเจ้อคนหลวัก (2)
มีลูกสาวจะไปเจ้อใจ (1)	บ่ต้องไปเจ้อใจเขา (1)	
ถ้ามีลูกสาวจะไปเจ้อใจลูกสาว (1)	ลูกสาวจะไปเจ้อใจเป็น (1)	
ลูกสาวจะไปเจ้อใจเป็น (1)	หันสาวจะไปไวใจ (1)	
เป็นสาวจะไปเจ้อคน (1)	มีเมียสาวจะไปเจ้อใจมัน (1)	
แตกออกบ่เจ้อใจฟ้า (1)	มีเมียสาวบ่ดีไวใจ (1)	
เป็นสาวจะไปเจ้อใจมัน (1)	มีเมียสาวบ่ดีเจ้อไวใจมัน (1)	

1) การละพยางค์

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ละ 1 พยางค์ จาก/มี/ลูกสาวจะไปเจ้อใจ/มัน/ เป็น /.../ลูกสาวจะไปเจ้อใจเป็น และ มีลูกสาวจะไปเจ้อใจ/.../ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ละ 1 พยางค์ เป็น มีเมียสาวบ่ดีไวใจ/.../

2) การเพิ่มพยางค์

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 เพิ่ม 1 พยางค์ จาก มีลูกสาวจะไปเจ้อใจมัน เป็น/ถ้า/มีลูกสาวจะไปเจ้อใจลูกสาว

3) การแทนที่ด้วยคำ

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 ใช้คำว่า ถ้ามีลูกสาวจะไปเจอใจ/ลูกสาว /และ มีลูกสาวจะไปเจอใจ/เขา/ แทนที่คำว่า มีลูกสาวจะไปเจอใจ/มัน/ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ 3 ใช้คำว่า เป็นสาว/บตี/เจอคนง่าย แทนที่คำว่า มีลูกสาว/จะไป/เจอใจมัน

4) การเปลี่ยนคำศัพท์

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เปลี่ยนคำศัพท์จากมี/ลูก/สาวจะไปเจอใจมัน เป็นมี/เมีย/สาวจะไปเจอใจมัน

5) การเปลี่ยนวลี

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เปลี่ยนวลีจาก มีลูกสาวจะไปเจอใจมัน เป็น /.../ลูกสาวจะไปเจอใจ/ เป็น//เป็น/...สาวจะไปเจอ.../คน//เป็น...สาว/จะไปเจอใจมัน ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เปลี่ยนเป็น /เป็นสาวบตี/เจอ/คนง่าย//บต้อไป/เจอใจ/เขา//.../ลูกสาวจะไปเจอใจ/เป็น ///หันสาว/จะไป/ไว้ใจ/ มี/เมีย/สาว/บตีไว้/ใจ มี/เมีย/สาว/บตี/เจอ/ไว้/ใจมัน

6) การเปลี่ยนประโยค

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เปลี่ยนประโยคจาก /มีลูกสาวจะไปเจอใจมัน/ เป็น /แต่ดอออกบเจอใจฟ้า/ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 เปลี่ยนเป็น /คนง่ายจะไปเจอคนหลวก/

สรุปสำนวนที่ 9 พบว่าคติล้านนาเกิดการแปรด้านคำศัพท์อยู่ 6 ลักษณะคือ การละพยางค์ การเพิ่มพยางค์ การแทนที่ด้วยคำ การเปลี่ยนคำศัพท์ การเปลี่ยนวลี และการเปลี่ยนประโยค โดยคติล้านนาเกิดการแปรมากที่สุดในผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 ซึ่งพบการแปรทั้ง 6 ลักษณะ ยกเว้นการเปลี่ยนคำศัพท์ในผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และการเปลี่ยนประโยคในผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2

10.สำนวน แก่นตำคักออก...เอบ่ากอกเข้ายัด

ตารางที่ 5-1-10 จำนวนความถี่และการแปรผันคำศัพท์ของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่ต่อ
สำนวน ในคลังสำนวนสำนวนที่ 10

ระดับอายุที่ 1 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 2 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 3 (จำนวน/คน)
ต่อสำนวนเป็น		
เอบ่ากอกเข้ายัด (5) เอบ่ากอกเข้าแตง (1) เอบ่ากอกเข้าใส่ (1) เอบ่ากอกเข้าใน (1) เอบ่ากอกเข้ามาแตง (1) คนสอกกอกบ่ดีเอบ่า (1) บ่าดีบอกหื้อไฟ (1) บ่ดีเอบ่ากอกเข้ายัด (1)	เอบ่ากอกเข้ายัด (1) บ่ากอกเข้าใส่ (1) เอบ่ากอกเข้าใน (1)	เอบ่ากอกเข้ายัด (1) บ่ดีเอบ่ากอกเข้ายัด (1)

1) การสะพียงค์

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 สะพียงค์หน้า 1 พยางค์ จาก/เอบ่า/บ่ากอกเข้ายัด เป็น /.../บ่ากอกเข้าใส่

2) การเพิ่มพยางค์

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 3 เพิ่ม 1 พยางค์ จาก เอบ่ากอกเข้ายัด เป็น เอบ่า/กอก/บ่ากอกเข้าใส่ และเพิ่ม 2 พยางค์ เป็น /บ่ดี/เอบ่ากอกเข้ายัด และผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เพิ่ม 1 พยางค์ คือ เอบ่ากอกเข้าใน/

3) การแทนที่ด้วยคำ

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ใช้คำว่า เอบ่ากอกเข้า/แตง/ มาแทนที่คำว่า เอบ่ากอกเข้า/ยัด/ และผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 ใช้คำว่า /ใส่/ แทนที่คำว่า /ยัด/

4) การเปลี่ยนวลี

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เปลี่ยนวลีจาก เอา/บ่กกอกเข้ายัด/ เป็น เอา/ข้าวตอกมาแทน/

5) การเปลี่ยนประโยค

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เปลี่ยนประโยคจาก /เอาบ่กกอกเข้ายัด/ เป็น /คนสกกอกกบ่ดีเอา/
/บ่ดีบอกหื้อไฟ/

สรุปสำนวนที่ 10 พบว่าคติล้านนาเกิดการแปรด้านคำศัพท์อยู่ 5 ลักษณะคือ การละพยางค์ การเพิ่มพยางค์ การแทนที่ด้วยคำ การเปลี่ยนวลี และการเปลี่ยนประโยค โดยคติล้านนาเกิด การแปรมากที่สุด ใน ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ซึ่งพบการแปรถึง 4 ลักษณะคือ การเพิ่มพยางค์ การแทนที่ด้วยคำ การเปลี่ยนวลี และการเปลี่ยนประโยค

11. สำนวน แก่เพราะกินข้าว...เฒ่าเพราะเกิดเมน

ตารางที่ 5-1-11 จำนวนความถี่และการแปรด้านคำศัพท์ของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่ต่อ
สำนวน ในคติล้านนาสำนวนที่ 11

ระดับอายุที่ 1 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 2 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 3 (จำนวน/
ต่อสำนวนเป็น		
เฒ่าเพราะเกิดเมน (2)	เฒ่าเพราะเกิดเมน (1)	เฒ่าเพราะเกิดเมน (2)
เฒ่าเพราะอยู่เมน (4)	เฒ่าเพราะอยู่เมน (6)	เฒ่าเพราะอยู่เมน (4)
เฒ่าบ่ตาย (1)	เฒ่าเพราะอยู่นาน (2)	เฒ่าเพราะกินเมน (1)
เฒ่าเพื่่ออายุ (1)	เฒ่าต้องเข้านอน (1)	
เฒ่าเพราะกินยา (1)	เฒ่าบ่ตาย (1)	
เฒ่าเพราะเฝ้าเฮือน (1)	เฒ่าเพราะกิน (2)	
เฒ่าเพราะกินป่า (1)	เฒ่าเพราะเจ้าชู้ (2)	
กินเหล้าเพราะกินยา (1)	เฒ่าเพราะกินยา (1)	
เฒ่าบ่มีความฮู้ (1)	เฒ่าบ่มีความฮู้ (2)	
เฒ่าบ่เกิดเมน (1)		
เฒ่าเพื่อกันลืมน (1)		

1) การแทนที่ด้วยคำ

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 ใช้คำว่า เฒ่าเพราะ/อยู่/เมิน แทนที่คำว่า เฒ่าเพราะ/เกิด/เมิน

2) การใช้คำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐาน

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 ใช้ศัพท์ภาษาไทยมาตรฐาน คือ เฒ่าเพราะอยู่ /นาน/ แทนคำศัพท์เดิมคือ เฒ่าเพราะเกิด/เมิน/

3) การเปลี่ยนวลี

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เปลี่ยนวลีจาก เฒ่าเพราะเกิดเมิน เป็น เฒ่า/บ่ตาย/ เฒ่า/เพืออายุ/ เฒ่า/เพราะกินยา/ เฒ่า/เพราะเฝ้าเหือน/ เฒ่า/เพราะกินป่า/ เฒ่า/บ่มีความฮู้/ เฒ่า/บ่เกิดเมิน/เฒ่า/เพื่อกันลิม/ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เปลี่ยนวลีเป็น เฒ่า/ต้องเข้านอน/ เฒ่า/บ่ตาย/ เฒ่า/เพราะกิน/ เฒ่า/เพราะเจ้าฮู้/ เฒ่า/เพราะกินยา/ เฒ่า/บ่มีความฮู้/ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 เปลี่ยนวลีเป็น เฒ่า/เพราะกินเมิน/

4) การเปลี่ยนประโยค

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เปลี่ยนประโยคจาก /เฒ่าเพราะเกิดเมิน/ เป็น /กินเหล้าเพราะกินยา/

สรุปสำนวนที่ 11 พบว่าคดีล้านนาเกิดการแปรด้านคำศัพท์อยู่ 4 ลักษณะคือ การแทนที่ด้วยคำ การใช้คำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐาน การเปลี่ยนวลี และการเปลี่ยนประโยค โดยคดีล้านนาเกิดการแปรมากที่สุด ใน ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ซึ่งพบการแปรถึง 4 ลักษณะข้างต้น

12.สำนวน ข้ามชั่วยังปิ่น...อย่าพึ่งหมั่นแยงเงา

ตารางที่ 5-1-12 จำนวนความถี่และการแปรผันคำศัพท์ของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่ต่อ
สำนวน ในคดิล้านนาสำนวนที่ 12

ระดับอายุที่ 1 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 2 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 3 (จำนวน/
ต่อสำนวนเป็น		
อย่าพึ่งหมั่นแยงเงา (1) อย่าพึ่งหมั่น (1) พึ่งหมั่นแยงเงา (1) จะไปพึ่งหมั่น (4) บ่ดีหมั่น (1) จะไปหมั่นโดยกัน (2) จะไปหมั่นโยนฮาว (1) พึ่งหมั่นโยนฮาว (1) จะไปพึ่งหมั่นชั่ว (1) บ่ดีหมั่นติดตาม (1) พึ่งหมั่นเตียวตาง (1) บ่ดีหมั่นตวยตาง (1) บ่ดีลั่นโดยเป็น (1) บ่ดีหมั่น มั่นจะหัก (1)	ไปฟ้าวหมั่นแยงเงา (1) บ่ดีหมั่น (1) พึ่งหมั่นแยงเงา (3) จะไปหมั่นแยงเงา (1) อย่าหมั่นแยงเงา (1) พึ่งหมั่นโยนแอว (3) บ่ดีหมั่นโดยกอง (2) เอาตัวปรอด(1) พึ่งเหยียดแข้ง (1)	อย่าพึ่งหมั่นแยงเงา (1) จะไปพึ่งหมั่น (1) บ่ดีหมั่นโดยกอง (1) บ่ดีหมั่นตวย (1) ตีนคนยังบ่เต้ากัน (1)

1) การละพยางค์

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 ละพยางค์หน้า 1 พยางค์ จาก/อย่า/พึ่งหมั่นแยงเงา เป็น
/.../พึ่งหมั่นแยงเงา/ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ละพยางค์หลัง 3 พยางค์ เป็น อย่าพึ่งหมั่น/...
... .../ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ละพยางค์กลาง 1 พยางค์ เป็น อย่า/.../หมั่นแยงเงา

2) การแทนที่ด้วยคำ

ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุ ใช้คำว่า /จะไป/ห้ามกันโยนสาว แทนที่คำว่า /อย่า/ฟังห้ามกันแยงเงา ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ใช้คำว่า ไป/ฟ้า/ห้ามกันแยงเงา แทนที่คำว่า อย่า/ฟัง/ห้ามกันแยงเงา

3) การสลับวรรค

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 สลับวรรคจาก ข้ามชั่วยังบ่ป็น...อย่าฟังห้ามกันแยงเงา กับสำนวน บ่ตันนั้ง... ฟังเหยียดแข้ง เกิดสำนวนที่เปลี่ยนไปเป็น ข้ามชั่วยังบ่ป็น...ฟังเหยียดแข้ง

4) การเปลี่ยนวลี

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เปลี่ยนวลีจาก อย่าฟังห้ามกันแยงเงา เป็น /บ่ตีห้ามกัน... ...//จะไปห้ามโดยกัน/ /จะไปห้ามกันโยนสาว//ฟังห้ามกัน/โยนสาว//จะไปฟังห้ามชั่ว//บ่ตีห้ามกันติดตาม//ฟังห้ามกันเดี่ยวต่าง//บ่ตีห้ามกันตวยต่าง//บ่ตีห้ามกันมันจะหัก/ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เปลี่ยนวลีเป็น /บ่ตีห้ามกัน/ /ฟังห้ามกันโยนแฉว//บ่ตีห้ามกันโดยกอง/ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 เปลี่ยนเป็น /บ่ตีห้ามกันโดยกอง/ /บ่ตีห้ามกันตวย/

5) การเปลี่ยนประโยค

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เปลี่ยนประโยคจาก/อย่าฟังห้ามกันแยงเงา/ เป็น /บ่ดีลันโดยเป็น/ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เปลี่ยนเป็น /เอาตัวบ่รอด/ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 เปลี่ยนเป็น /ตีนคนยังบ่เต้ากัน/

สรุปสำนวนที่ 12 พบว่าคติล้านนาเกิดการแปรด้านคำศัพท์อยู่ 5 ลักษณะคือ การละพยางค์ การแทนที่ด้วยคำ การสลับวรรค การเปลี่ยนวลี และการเปลี่ยนประโยค โดยคติล้านนาเกิดการแปรมากที่สุดในการบอกภาษาระดับอายุที่ 2 ซึ่งพบการแปรทั้ง 5 ลักษณะข้างต้น

13. จำนวน ตุ่มผ้าลายหมาเห่า...คั่นกำเก๋จ้างผิดกัน

ตารางที่ 5-1-13 จำนวนความถี่และการแปรผันคำศัพท์ของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่ต่อ
จำนวน ในคดีล้านนาจำนวนที่ 13

ระดับอายุที่ 1 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 2 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 3 (จำนวน/
ต่อจำนวนเป็น		
คั่นกำเก๋จ้างผิดกัน (4)	คั่นกำเก๋จ้างผิดกัน (4)	คั่นกำเก๋มาฮู้ (1)
คั่นกำเก๋คนเฒ่าจ้างผิดกัน (1)	คั่นกำเก๋คนจ้างผิดกัน (1)	ฮู้กำเก๋มันจ้างผิดกัน (1)
คั่นกำเก๋ผิดกัน (6)	คั่นกำเก๋ผิดกัน (2)	นุ่งเสื้อเก๋หมาซับ (1)
ลืมหูเก๋ผิดกัน (1)	บตีคั่นกำเก๋มาฮู้ (1)	ตุ้มผ้าขาวแป้นผี (1)
จะไปคั่นกำเก๋มาเล่า (1)	ตุ้มผ้าเก๋หมาซับ (2)	
จะไปคั่นกำเก๋มาฮู้(1)	ตุ้มผ้าเก๋หมาแล (1)	
บตีคั่นกำเก๋ผิดกัน (1)	นุ่งเสื้อเก๋หมาซับ(4)	
เล่ากำเก๋มันจ้างผิดกัน (1)	นุ่งผ้าเก๋หมาซับ (1)	
เริ่มกำเก๋มันจ้างผิดกัน (1)	ฮู้กำเก๋จ้างผิดกัน (1)	
ตุ้มผ้าเก๋หมาซับ (1)	ฮู้กำเก๋มันบตี (1)	
ฮู้กำเก๋จ้างผิดกัน (2)	ลืมหูเก๋ผิดกัน (1)	
ฮู้กำเก๋มันบตี (1)	เล่ากำเก๋มันจ้างบ่าตี (1)	
นุ่งผ้าเก๋หมาซับ (1)		

1) การระพยางค์

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 ละ 1 พยางค์ จาก คั่นกำเก๋/จ้าง/ผิดกัน เป็น คั่นกำเก๋/.../
ผิดกัน

2) การเพิ่มพยางค์

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เพิ่มพยางค์หน้า 2 พยางค์จาก คั่นกำเก่าจ้างผิดกั้น เป็น /บ่ดี/คั่นกำเก่าผิดกั้น ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เพิ่มพยางค์กลาง 2 พยางค์จาก คั่นกำเก่าจ้างผิดกั้น เป็น คั่นกำเก่า/คนเผ่า/จ้างผิดกั้น ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เพิ่มพยางค์กลาง 1 พยางค์เป็น คั่นกำเก่า/คน/จ้างผิดกั้น ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 เพิ่มพยางค์กลาง 1 พยางค์เป็น อุ้กำเก่า/มัน/จ้างผิดกั้น

3) การเปลี่ยนคำศัพท์

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เปลี่ยนคำศัพท์จาก /คั่น/กำเก่าจ้างผิดกั้น เป็น /ลีม/กำเก่าผิดกั้น /เล่า/กำเก่อมันจ้งผิดกั้น /อุ้/กำเก่าจ้างผิดกั้น ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เปลี่ยนคำศัพท์เป็น /อุ้/กำเก่าจ้งผิดกั้น /ลีม/กำเก่าผิดกั้น

4) การเปลี่ยนวลี

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เปลี่ยนวลีจาก คั่นกำเก่าจ้างผิดกั้น เป็น /จะไปคั่นกำเก่ามาเล่า/ /จะไปคั่นกำเก่ามาอุ้/ /เริ่มกำเก่อมันจ้งผิดกั้น/ /อุ้กำเก่า/มันบ่ดี/ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เปลี่ยนวลีเป็น /บ่ดี/คั่นกำเก่า/มาอุ้/อุ้/กำเก่า/มันบ่ดี//เล่า/กำเก่า/มันจ้งบ่ดี/

5) การเปลี่ยนประโยค

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เปลี่ยนประโยคจาก /คั่นกำเก่าจ้างผิดกั้น/ เป็น /ตุ้มผ้าเก่าหมาขบ/ /นุ่งผ้าเก่าหมาขบ/ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เปลี่ยนเป็น /ตุ้มผ้าเก่าหมาขบ//ตุ้มผ้าเก่าหมาแล/ /นุ่งเสื้อเก่าหมาขบ/ /นุ่งผ้าเก่าหมาขบ/ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 เปลี่ยนเป็น /นุ่งเสื้อเก่าหมาขบ/ /ตุ้มผ้าขาวเป็นผี/

สรุปสำนวนที่ 13 พบว่าคติสำนวนเกิดการแปรด้านคำศัพท์อยู่ 5 ลักษณะคือ การละพยางค์ การเพิ่มพยางค์ การเปลี่ยนคำศัพท์ การเปลี่ยนวลี และการเปลี่ยนประโยคโดยคติสำนวนเกิด การแปรมากที่สุดในการบอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 ซึ่งพบการแปรทั้ง 5 ลักษณะข้างต้น

14.สำนวน แมวขึ้นคาน...บ่ม่วนใจหนู

ตารางที่ 5-1-14 จำนวนความถี่และการแปรผันคำศัพท์ของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่ต่อ
สำนวน ในคดีสำนวนที่ 14

ระดับอายุที่ 1 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 2 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 3 (จำนวน/
ต่อสำนวนเป็น		
บ่ม่วนใจหนู (5) บ่ได้กินหนู (1) เพราะกินหนู (1) กองหลัว แม่ฝัวะลูกไป (1) จั่งกินหนู (1) บ่ควรเหยียดหยาม (1) มันทากินหนู (1) มันท่วงกินหนู (1) เสาะหาหนู (1) เสาะกินหนู ปลาเหยียนอยู่ฮู ต้องถูกส้อม (1) หวังกินหนู (1)	บ่ม่วนใจหนู (9) บ่ม่วนใจหนู ป่าเหยียน อยู่ฮู ยังต่ายถูกส้อม (1) กองหลัว แม่ฝัวะลูกไป (1) เสาะหาหนู (1) คั่นกินหนู(1)	บ่ม่วนใจหนู (2)

1) การสลับวรรค

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 สลับวรรคจากแมวขึ้นคาน...บ่ม่วนใจหนู กับ แมวบลี บ่ได้กินหนู...
ป่าเหยียน อยู่ฮูยังฮูถูกส้อม เกิดสำนวนที่เปลี่ยนไปเป็น แมวขึ้นคาน...เสาะหากินหนู ป่าเหยียน
นอยู่ฮู...ยังต้องถูกส้อม ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 สลับวรรคจากแมวขึ้นคาน...บ่ม่วนใจหนู กับ
แมวบลี บ่ได้กินหนู ...ป่า เหยียน อยู่ฮูยังฮูถูกส้อม เกิดสำนวนที่เปลี่ยนไป เป็น แมวขึ้นคาน...บ่
ม่วนใจหนู ป่าเหยียนอยู่ฮู...ยัง ต่ายถูกส้อม

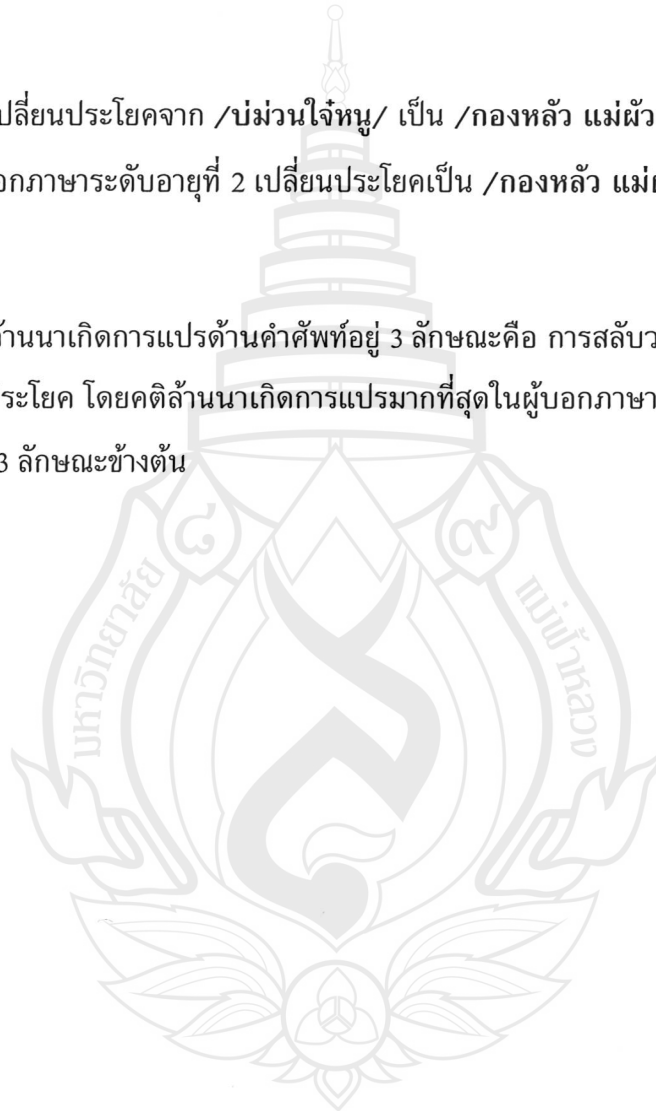
2) การเปลี่ยนวลี

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เปลี่ยนวลีจาก บ่/ม่วนใจ๋/หนู เป็น บ่/ได๋กิน/หนู /เพราะกิน/หนู /จั่งกิน/หนู /มันหากิน/หนู /มันหวังกิน/หนู /เสาะหา/หนู /เสาะกิน/หนู... /หวังกิน/หนู
ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เปลี่ยนเป็น /เสาะหา/หนู /คั่นกิน/หนู

3) การเปลี่ยนประโยค

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เปลี่ยนประโยคจาก /บ่ม่วนใจ๋หนู/ เป็น /กองหลัว แม่ฝัวกะลูกไป/
/ป่ควรเหี้ยดหยาม/ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เปลี่ยนประโยคเป็น /กองหลัว แม่ฝัวกะลูก
ไป/

สรุปสำนวนที่ 14 พบว่าคติล้านนาเกิดการแปรด้านคำศัพท์อยู่ 3 ลักษณะคือ การสลับวรรค การ
เปลี่ยนวลี และการเปลี่ยนประโยค โดยคติล้านนาเกิดการแปรมากที่สุดในการบอกภาษาระดับอายุ ที่
1 และ 2 ซึ่งพบการแปรทั้ง 3 ลักษณะข้างต้น

15.สำนวน ข้าวจะเสี่ยงเพราะกินหวาน...คนจะผลาญเพราะนอนอุ่น

ตารางที่ 5-1-15 จำนวนความถี่และการแปรต้นคำศัพท์ของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่ต่อ
สำนวน ในคิตีสำนวนสำนวนที่ 15

ระดับอายุที่ 1 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 2 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 3 (จำนวน/
ต่อสำนวนเป็น		
คนจะผลาญเพราะนอนอุ่น (3) คนจะผลาญนอนอุ่น (1) คนผลาญนอนอุ่น (3) คนจะตุ้กจะผลาญเพราะนอนอุ่น (1) คนจะผลาญเพราะปลุก (1) คนจะผลาญหลับม่วน (1) คนจะผลาญหมั่นหลับหมั่นนอน (1) คนผลาญมักซี้ค้ำ (1) ปากจะหวานเพราะกินน้ำอ้อย (1) ตานเพราะกินก่อน (1) คนงามจ้ำงผิดกัน (1) คนจะผลาญเพราะกินอิม (1)	คนจะผลาญเพราะนอนอุ่น (3) คนจะผลาญนอนอุ่น (4) คนผลาญนอนอุ่น (1) คนจะตุ้กจะผลาญเพราะนอนอุ่น (2) คนจะผลาญกินจะเสี่ยง (1) คนจะผลาญหมั่นหลับหมั่นนอน (1) ฮักลูกฮักหลานต้องหมั่นสั่งหมั่น สอน (1)	คนจะผลาญเพราะนอนอุ่น (1) คนจะผลาญนอนอุ่น (1)

1) การละพยางค์

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1,2 และ 3 ละพยางค์กลาง 1 พยางค์ จากคน/จะ/ผลาญ/เพราะ/นอน
อุ่น เป็น คนจะผลาญ/.../นอนอุ่น ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 ละ 2 พยางค์ คือ
คน/..../ผลาญ/..../นอนอุ่น

2) การเพิ่มพยางค์

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 เพิ่ม 2 พยางค์ คือ คน/จะตุ๊ก/จะผลาญเพราะนอนอุ่น

3) การเปลี่ยนวลี

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เปลี่ยนวลีจาก คนจะผลาญ/เพราะนอนอุ่น/ เป็น คนจะผลาญ/เพราะปลุก/ คนจะผลาญ/หลับม่วน/ คนจะผลาญ/หมั่นหลับหมั่นนอน/ คนผลาญ/มักซี้ค่าน/
คนจะผลาญ/เพราะกินอ้อม/ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เปลี่ยนวลีเป็น คนจะผลาญ/กินจะเสี้ยง/
คนจะผลาญ/หมั่นหลับหมั่นนอน/

4) การเปลี่ยนประโยค

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เปลี่ยนประโยคจาก /คนจะผลาญเพราะนอนอุ่น/ เป็น /ปากจะหวาน
เพราะกินน้ำอ้อย//ตานเพราะกินก่อน//คนงามจ้างผิดกัน/ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เปลี่ยน
ประโยคเป็น /ฮักลูกฮักหลานต้องหมั่นสั่งหมั่นสอน/

สรุปสำนวนที่ 15 พบว่าคติล้านนาเกิดการแปรด้านคำศัพท์อยู่ 4 ลักษณะคือ การละพยางค์ การ
เพิ่มพยางค์ การเปลี่ยนวลี และการเปลี่ยนประโยค โดยคติล้านนาเกิดการแปรมากที่สุดในผู้บอก
ภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 ซึ่งพบการแปรทั้ง 4 ลักษณะข้างต้น

16.สำนวน จักกลองเข้า ...จื๋หมาเฒ่าแกว่งหาง

ตารางที่ 5-1-16 จำนวนความถี่และการแปรผันคำศัพท์ของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่ต่อ
สำนวน ในคติล้านนาสำนวนที่ 16

ระดับอายุที่ 1 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 2 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 3 (จำนวน/
ต่อสำนวนเป็น		
บ่ดีจักกล้าง (1) บ่ดีจักตางกลาง (1) ใฝ่ก่องฟาง (1) บ่ดีเด้าหีหมา (1) หากินของเป็น (1) บ่าตัก (1) กินข้าวล่ำ (1)	บ่ดีจักตางกลาง (2) บ่าดีจักใจกล้าง (1)	จื๋หมาเฒ่าแกว่งหาง (1) บ่ดีจักตางกลาง (1)

1) การเปลี่ยนประโยค

ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุเปลี่ยนประโยคจาก /จื๋หมาเฒ่าแกว่งหาง/ เป็น /บ่ดีจัก ตาง
กลาง/

นอกจากนี้ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 ยังเปลี่ยนเป็น /บ่ดีจักกล้าง/ /ใฝ่ก่องฟาง/ /บ่ดีเด้าหี
หมา/ /หากินของเป็น/ /บ่าตัก/ /กินข้าวล่ำ/ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เปลี่ยนเป็น /บ่าดีจักใจ
กล้าง/

สรุปสำนวนที่ 16 พบว่า คติล้านนาเกิดการแปรผันคำศัพท์เพียงลักษณะเดียวคือ การเปลี่ยน
ประโยคโดยคติล้านนาเกิดการแปรมากที่สุดในการผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1

17.สำนวน ใจใส่เป็นบุญ...ใจชุ่นเป็นบาป

ตารางที่ 5-1-17 จำนวนความถี่และการแปรผันคำศัพท์ของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่ต่อ

สำนวน ในคลังสำนวนสำนวนที่ 17

ระดับอายุที่ 1 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 2 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 3 (จำนวน/คน)
ต่อสำนวนเป็น		
ใจชุ่นเป็นบาป (10)	ใจชุ่นเป็นบาป (13)	ใจชุ่นเป็นบาป (7)
ใจคุณเป็นบาป (1)	ใจคุณเป็นบาป (1)	ใจคุณเป็นบาป (2)
ใจบุญเป็นบาป (1)	ใจบุญเป็นบาป (1)	ใจชุ่นเป็นเสีย (1)
จะอุนเมื่อมีผะหยา (1)	ทำคุณบูชาโทษ (1)	
ใจคนเป็นพาล (1)	ใจบุญสุนทาน (1)	
ไค่เป็นคุณหาเป็น (1)		

1) การเปลี่ยนคำศัพท์

ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุเปลี่ยนคำศัพท์จาก ใจ/ชุ่น/เป็นบาป เป็น ใจ/คุณ/เป็นบาป

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 เปลี่ยนคำศัพท์จาก ใจ/ชุ่น/เป็นบาป เป็น ใจ/บุญ/เป็นบาป

และผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 เปลี่ยนคำศัพท์จาก ใจชุ่นเป็น/บาป/ เป็นใจชุ่นเป็น/เสีย/

2) การเปลี่ยนประโยค

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เปลี่ยนประโยคจาก /ใจชุ่นเป็นบาป/เป็น /จะอุนเมื่อมีผะหยา/

/ใจคนเป็นพาล/ไค่เป็นคุณหาเป็น/ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เปลี่ยนประโยคเป็น

/ทำคุณบูชาโทษ/ใจบุญสุนทาน /

สรุปจำนวนที่ 17 พบว่า คติลัณนาเกิดการแปรด้านคำศัพท์อยู่ 2 ลักษณะคือ การเปลี่ยนคำศัพท์ และการเปลี่ยนประโยค โดยคติลัณนาเกิดการแปรมากที่สุดในการบอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 ซึ่งพบการแปรทั้ง 2 ลักษณะข้างต้น

18.สำนวน คนง่าวบมี ...คนผะหยาดีก่องม

ตารางที่ 5-1-18 จำนวนความถี่และการแปรด้านคำศัพท์ของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่ต่อ
สำนวน ในคติลัณนาสำนวนที่ 18

ระดับอายุที่ 1 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 2 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 3 (จำนวน/คน)
ต่อสำนวนเป็น		
คนดีก็หมด (1)	มีผะหยาดเกิด (1)	คนผะหยาดีก่องม (1)
คนดีบ่ได้ (1)	คนดีบ่หมด (2)	คนดีบ่หัน (2)
คนดีก็นัก (1)		
ไผฮัก คนลักบมีไผหากิน (1)		
บ่าได้แบ่ง (1)		
คนดีมีเยอะ (1)		
บ่มีกำหลวัก (1)		

1) การเปลี่ยนวลี

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เปลี่ยนวลีจาก /คนผะหยาดีก่องม/ เป็น /มีผะหยาดเกิด/

2) การเปลี่ยนประโยค

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เปลี่ยนประโยคจาก /คนผะหยาดีก่องม/ เป็น /คนดีก็หมด//คนดีบ่ได้//คนดีก็นัก//ไผฮัก คนลักบมีไผหากิน//บ่าได้แบ่ง//คนดีมีเยอะ//บ่มีกำหลวัก/ ผู้บอก

ภาษาระดับอายุที่ 2 เปลี่ยนเป็น /คนดีบ่หมด/ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 เปลี่ยนเป็น /คนดีบ่
หัน/

สรุปสำนวนที่ 18 พบว่า คติลำนนาเกิดการแปรด้านคำศัพท์อยู่ 2 ลักษณะคือ การเปลี่ยนวลี และ
การเปลี่ยนประโยค โดยคติลำนนาเกิดการแปรมากที่สุดและผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 ซึ่งพบการ
แปรทั้ง 2 ลักษณะข้างต้น

19.สำนวน คนหลีกก้าไกล...คนไข้ก้าไกล

ตารางที่ 5-1-19 จำนวนความถี่และการแปรด้านคำศัพท์ของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่ต่อ
สำนวน ในคติลำนนาสำนวนที่ 19

ระดับอายุที่ 1 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 2 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 3 (จำนวน/คน)
ต่อสำนวนเป็น		
คนไข้ก้าไกล (26)	คนไข้ก้าไกล (22) คนไข้ก้าไกล (1) คนไข้ก้าไกล (2)	คนไข้ก้าไกล (4)

1) การเพิ่มพยางค์

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เพิ่มพยางค์กลาง จาก/คนไข้ก้าไกล/ เป็น /คนไข้ก้าไกล/ และ
/คนไข้ก้าไกล/

สรุปสำนวนที่ 19 พบว่า คติลำนนาเกิดการแปรด้านคำศัพท์เพียงลักษณะเดียวคือ การเพิ่มพยางค์
โดยคติลำนนาเกิดการแปรมากที่สุดและผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2

20.สำนวน ก็น้ส้มบ่ดีฮาน...กึนหวานบ่ดีป้า

ตารางที่ 5-1-20 จำนวนความถี่และการแปรผันคำศัพท์ของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุที่ต่อ
สำนวน ใน คติสำนวนสำนวนที่ 20

ระดับอายุที่ 1 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 2 (จำนวน/คน)	ระดับอายุที่ 3 (จำนวน/คน)
ต่อสำนวนเป็น		
กึนหวานบ่ดีป้า (3)	กึนหวานบ่ดีป้า (7)	กึนหวานบ่ดีป้า (1)
กึนหวานบ่ดีขว้าง (3)	กึนหวานบ่ดีต้อน (2)	กึนหวานบ่ดีบ่น (1)
กึนหวานบ่ดีหีม (1)	กึนหวานบ่ดีขว้าง (2)	
กึนหวานบ่ดีใส่เกลือ (1)	กึนหวานบ่ดีหีมปาก (1)	
กึนหวานบ่ดีจ่ม (1)	ลูกหลานบ่ได้กึน (1)	
ลูกหลานบ่ได้กึน (1)		
กึนหวานบ่ดีอวด (1)		
กึนหวานบ่ดีชอบ (1)		

1) การเปลี่ยนคำศัพท์

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เปลี่ยนคำศัพท์จาก กึนหวานบ่ดี/ป้า/ เป็น กึนหวานบ่ดี/ขว้าง//
หีม//จ่ม//อวด//ชอบ/ ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เปลี่ยนคำศัพท์เป็น /ต้อน//ขว้าง/ ผู้บอก
ภาษาระดับอายุที่ 3 เปลี่ยนคำศัพท์เป็น /บ่น/

2) การเปลี่ยนวลี

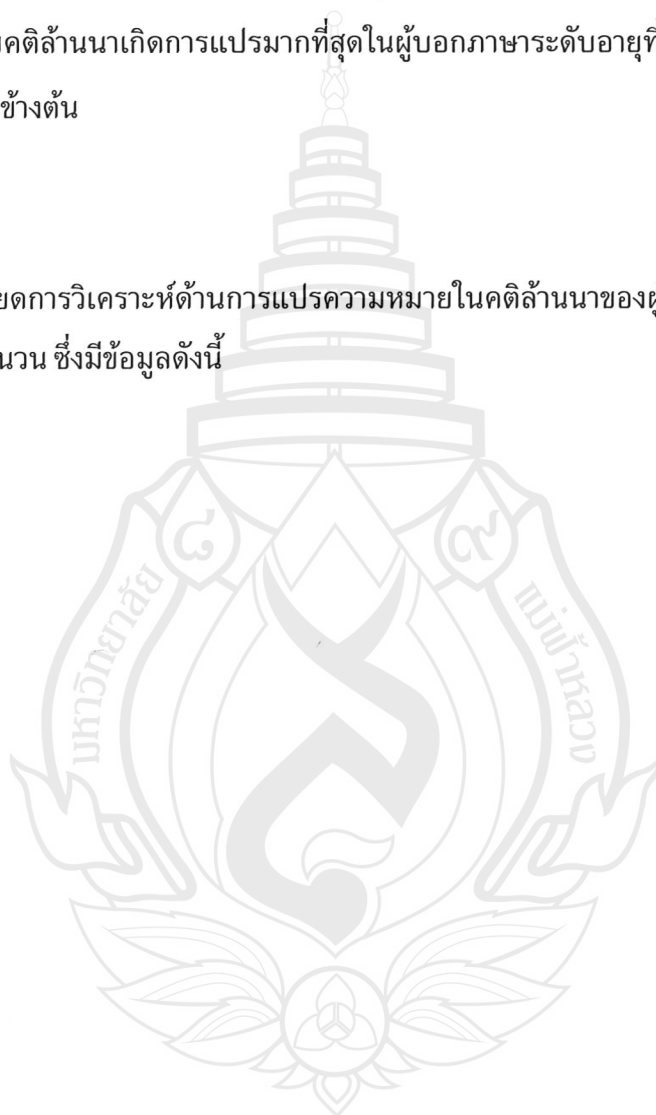
ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เปลี่ยนคำศัพท์จาก กึนหวานบ่ดี/ป้า/ เป็น กึนหวานบ่ดี/ใส่เกลือ/
ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เปลี่ยนคำศัพท์เป็น /หีมปาก/

3) การเปลี่ยนประโยค

ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 เปลี่ยนประโยคจาก /กินหวานบดป้า/ เป็น /ลูกหลานบดได้กิน/

สรุปสำนวนที่ 20 พบว่า คติลำนนาเกิดการแปรด้านคำศัพท์อยู่ 3 ลักษณะคือ การเปลี่ยนคำศัพท์ และการเปลี่ยนประโยค โดยคติลำนนาเกิดการแปรมากที่สุดในผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 ซึ่งพบการแปรทั้ง 3 ลักษณะข้างต้น

ต่อไปเป็นรายละเอียดการวิเคราะห์ด้านการแปรความหมายในคติลำนนาของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุเป็นรายสำนวน ซึ่งมีข้อมูลดังนี้

ตารางที่ 5-2-1 แสดงการวิเคราะห์การแปรผันความหมายของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุ เป็นรายสำนวน

คติสำนวนและความหมาย	ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 1		ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 2		ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 3	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
1. "มีดน้อย เคียนต้นต่าน"						
1. การเลือกใช้เครื่องมือ ไม่เหมาะสมกับงาน (แฉบ)	8	26.67	12	40.00	16	53.33
รวม จำนวน 36 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 40.00						
2. คนที่มีความเพียรพยายาม สามารถทำเรื่องยากๆได้สำเร็จ(กว้าง)	22	73.33	18	60.00	14	46.67
รวม จำนวน 54 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 60.00						

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุเลือกใช้คติสำนวนทั้งสองความหมาย โดยเลือกใช้ความหมายกว้างในสัดส่วนค่าเฉลี่ยร้อยละ 60.00 และ 40.00 ตามลำดับ โดยผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 เลือกใช้คติสำนวนในความหมายกว้างมากกว่าแต่ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 กลับเลือกใช้ในความหมายแคบมากกว่า ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการแปรความหมายของคติสำนวนในความหมายแคบเข้าได้

คติสำนวนและความหมาย	ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 1		ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 2		ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 3	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
2. "กินแล้ว ลืมอยาก"						
1. คนเนรคุณคน (กว้าง)	27	90.00	27	90.00	25	83.33
รวม จำนวน 79 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 87.78						
2. กินอิ่มแล้วลืมนึกถึงค่าใช้จ่าย (แคบ)	3	10.00	3	10.00	5	16.67
รวม จำนวน 11 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 12.22						

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุเลือกใช้คติสำนวนทั้งสองความหมาย โดยเลือกใช้ความหมายกว้างมากกว่าความหมายแคบเฉลี่ยร้อยละ 87.78 และ 12.22 ตามลำดับ แต่ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 เลือกใช้น้อยกว่าผู้บอกภาษาระดับอื่น ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็น ถึงทิศทางการแปรความหมายของคติสำนวนในความหมายแคบเข้าได้เช่นกัน

คติลำนนาและความหมาย	ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 1		ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 2		ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 3	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
3. "ไม้สอตตำก้วย"						
1. พุดอย่างไรก็ถูกหมด	21	70.00	16	53.33	21	70.00
รวม จำนวน 58 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 64.44						
2. คนที่ทำผิดย่อมถูกตำหนิ	9	30.00	14	46.67	9	30.00
รวม จำนวน 32 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 35.56						

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุเลือกใช้คติลำนนาที่มีความหมายแตกต่างกัน โดยผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุเลือกใช้คติลำนนาในความหมายที่หนึ่ง มากกว่าความหมายที่สอง เฉลี่ยร้อยละ 64.44 และ 35.56 ตามลำดับ แต่ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 เลือกใช้น้อยกว่าผู้บอกภาษาระดับอายุอื่น

คติลำนนาและความหมาย	ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 1		ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 2		ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 3	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
4. "ขานน้ำบ่เต้าขาลัง"						
1. บุคคลถึงแม้จะหลงระเริงอยู่กับสิ่งใหม่ ยังไงก็ต้องห้วงหาอวอร์ดลูกเมีย ญาติพี่น้องอยู่เสมอ	20	66.67	15	50.00	21	70.00
รวม จำนวน 56 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 62.22						
2. คนที่ทำอะไรภายหลังยอมได้ประโยชน์จากประสบการณ์ของคนที่ทำมาก่อนทำให้ได้ผลงานที่ดีกว่า	10	33.33	15	50.00	9	30.00
รวม จำนวน 34 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 37.78						

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุเลือกใช้คติลำนนาที่มีความหมายแตกต่างกัน โดยผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 3 เลือกใช้คติลำนนาในความหมายที่หนึ่ง มากกว่าความหมายที่สอง เฉลี่ยร้อยละ 62.22 และ 37.78 ตามลำดับ ส่วนผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 นั้นเลือกใช้ในระดับที่เท่ากันแต่ก็อยู่ในระดับ ที่น้อยกว่าผู้บอกภาษาระดับอายุอื่น

คติลำนนาและความหมาย	ผู้ออกภาษา ระดับอายุที่ 1		ผู้ออกภาษา ระดับอายุที่ 2		ผู้ออกภาษา ระดับอายุที่ 3	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
5. "เข้าหมู่แอ้งเป็นแอ้ง เข้าหมู่กำเป็นกำ"						
1. คบคนเช่นไรยอมเป็นคนเช่นนั้น	18	60.00	14	46.67	21	70.00
รวม จำนวน 53 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 58.89						
2. คนที่รู้จักการวางตนในการคบหาสมาคมกับผู้อื่น ควรปรับตัวเข้ากับผู้อื่นให้ได้		40.0				30.0
	12	0	16	53.33	9	0
รวม จำนวน 37 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 41.11						

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ผู้ออกภาษาทั้งสามระดับอายุเลือกใช้คติลำนนาที่มีความหมายแตกต่างกัน โดยเลือกใช้คติลำนนาในความหมายที่หนึ่งมากกว่าความหมายที่สองเฉลี่ยร้อยละ 58.89 และ 41.11 ตามลำดับ โดยที่ ผู้ออกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 3 จะเลือกใช้ความหมายที่หนึ่งแต่ผู้ออกภาษาระดับอายุที่ 2 กลับเลือกใช้ความหมายที่สองมากกว่า

คติลำนนาและความหมาย	ผู้ออกภาษา ระดับอายุที่ 1		ผู้ออกภาษา ระดับอายุที่ 2		ผู้ออกภาษา ระดับอายุที่ 3	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
6. "สั้มก็พอเกื้อ"						
1. คนที่มีความคิดตรงกัน ย่อมเข้ากันได้ (กว้าง)	14	46.67	7	23.33	11	36.67
รวม จำนวน 32 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 35.56						
2. คนที่มีความดีความชั่วเสมอกัน หรือทำผิด พอๆกัน (แคบ)	16	53.33	23	76.67	19	63.33
รวม จำนวน 58 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 64.44						

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ผู้ออกภาษาทั้งสามระดับอายุเลือกใช้คติลำนนาทั้งสองความหมาย โดยเลือกใช้ความหมายแคบมากกว่าความหมายกว้างในสัดส่วนค่าเฉลี่ยร้อยละ 64.44 และ 35.56 ตามลำดับ โดยผู้ออกภาษาระดับอายุที่ 1 เลือกใช้คติลำนนาในความหมายแคบน้อยที่สุด

คติลำนนาและความหมาย	ผู้ออกภาษา ระดับอายุที่ 1		ผู้ออกภาษา ระดับอายุที่ 2		ผู้ออกภาษา ระดับอายุที่ 3	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
7. "ป้ายจ้าง เข้าหว่างงา"						
1. เข้าหาเจ้านาย หรือศัตรูให้เข้าถึงตัวจึงจะไม่มีภัย (กว้าง)	13	43.33	15	50.00	19	63.33
รวม จำนวน 47 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 52.22						
2. คนฉลาดเมื่อทำผิดพลาด ก็รู้จักสารภาพผิดกับผู้บังคับบัญชาหรือเพื่อนร่วมงานมักได้รับการอภัย (แคบ)	17	56.67	15	50.00	11	36.6
รวม จำนวน 43 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 47.78						

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ผู้ออกภาษาทั้งสามระดับอายุเลือกใช้คติลำนนาทั้งสองความหมาย โดยเลือกใช้ความหมายกว้างมากกว่าความหมายแคบในสัดส่วนค่าเฉลี่ยร้อยละ 52.22 และ 47.78 ตามลำดับ โดยผู้ออกภาษาระดับอายุที่ 1 จะเลือกใช้คติลำนนาในความหมายแคบมากกว่า ส่วนผู้ออกภาษาระดับอายุที่ 2 เลือกใช้ในระดับเท่ากัน แต่ผู้ออกภาษาระดับอายุที่ 3 กลับเลือกใช้ในความหมายกว้างมากกว่า ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการแปรความหมายของคติลำนนาเป็นความหมายกว้างออกได้

คติลำนนาและความหมาย	ผู้ออกภาษา ระดับอายุที่ 1		ผู้ออกภาษา ระดับอายุที่ 2		ผู้ออกภาษา ระดับอายุที่ 3	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
8. “หมาขำน้ำ หวังเสียตีน”						
1. คนทำการค้าขาย ย่อมหวังผลกำไร (แคบ)	17	56.67	21	70.00	14	46.67
รวม จำนวน 52 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 57.78						
2. ทุกคนทำอะไร ย่อมหวังสิ่งตอบแทนเล็กน้อยๆ(กว้าง)	13	43.33	9	30.00	16	53.33
รวม จำนวน 38 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 42.22						

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ผู้ออกภาษาทั้งสามระดับอายุเลือกใช้คติลำนนาทั้งสองความหมาย โดยเลือกใช้ความหมายแคบมากกว่าความหมายกว้างในสัดส่วนค่าเฉลี่ยร้อยละ 57.78 และ 42.22 ตามลำดับ โดยผู้ออกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 เลือกใช้คติลำนนาในความหมายแคบมากกว่าแต่ผู้ออกภาษาระดับอายุที่ 3 กลับเลือกใช้ในความหมายกว้างมากกว่า ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงทิศทางการแปรความหมายของคติลำนนาเป็นความหมายกว้างออกได้เช่นกัน

คติลำนนาและความหมาย	ผู้ออกภาษา ระดับอายุที่ 1		ผู้ออกภาษา ระดับอายุที่ 2		ผู้ออกภาษา ระดับอายุที่ 3	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
9. "ไม้ส้าวล้ำคุ่ม"						
1. คนที่สูงส่ง คบคนที่ต่ำกว่าไม่ได้	7	23.33	8	26.67	12	40.00
รวม จำนวน 27 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 30.00						
2. คนที่มีความรู้มาก ไม่สามารถนำเอาความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ ทำงานร่วมกับคนอื่นไม่ได้	23	76.67	22	73.33	18	60.00
รวม จำนวน 63 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 70.00						

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ผู้ออกภาษาทั้งสามระดับอายุเลือกใช้คติลำนนาที่มีความหมายแตกต่างกัน โดยเลือกใช้คติลำนนาในความหมายที่สองมากกว่าความหมายที่หนึ่งเฉลี่ยร้อยละ 70.00 และ 30.00 ตามลำดับ โดยผู้ออกภาษาระดับอายุที่ 3 เลือกใช้ในระดับน้อยที่สุด

คติลำนนาและความหมาย	ผู้ออกภาษา ระดับอายุที่ 1		ผู้ออกภาษา ระดับอายุที่ 2		ผู้ออกภาษา ระดับอายุที่ 3	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
10. "ซ้เหมียงเกิดกับเหล็ก"						
1. สิ่งที่เราหลีกเลี่ยงไม่ได้	13	43.33	8	26.67	15	50.00
รวม จำนวน 36 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 40.00						
2. ของทุกอย่างในโลกย่อมเกิดมาคู่กันเหมือนชายกับหญิง	17	56.67	22	73.33	15	50.00
รวม จำนวน 54 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 60.00						

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ผู้ออกภาษาทั้งสามระดับอายุเลือกใช้คติลำนนาที่มีความหมายแตกต่างกัน โดยเลือกใช้คติลำนนาในความหมายที่สองมากกว่าความหมายที่หนึ่งเฉลี่ยร้อยละ 60.00 และ 40.00 ตามลำดับ โดยผู้ออกภาษาระดับอายุที่ 1 และ 2 เลือกใช้ความหมายที่สองมากกว่า ในขณะที่ผู้ออกภาษาระดับอายุที่ 3 เลือกใช้ความหมายของคติลำนนาในระดับที่เท่ากัน และเลือกใช้ในระดับน้อยที่สุด

คติลำนนาและความหมาย	ผู้ออกภาษา ระดับอายุที่ 1		ผู้ออกภาษา ระดับอายุที่ 2		ผู้ออกภาษา ระดับอายุที่ 3	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
11. "มหาหลายเจ้า ก็นข้าวหลายไห"						
1. คนอยู่หลายบ้าน บ้านที่อยู่มีงานต้องทำหลบไป อยู่อีกบ้านหนึ่ง โดยไม่ช่วยเหลือทำงาน ช่วยกัน อย่างเดียว	20	66.67	16	53.33	18	60.00
รวม จำนวน 54 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 60.00						
2. คนที่ได้รับผลประโยชน์จากคนหลายฝ่าย จึงไม่ ซื้อตรง ใครที่ให้ผลประโยชน์มากก็จะอยู่และรับใช้ คน ๆ นั้น	10	33.33	14	46.67	12	40.00
รวม จำนวน 36 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 40.00						

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ผู้ออกภาษาทั้งสามระดับอายุเลือกใช้คติลำนนาที่มีความหมายแตกต่างกัน โดยเลือกใช้คติลำนนาในความหมายที่หนึ่งมากกว่าความหมายที่สองเฉลี่ยร้อยละ 60.00 และ 40.00 ตามลำดับ โดยผู้ออกภาษาระดับอายุที่ 2 เลือกใช้คติลำนนาในระดับน้อยที่สุด

คติลำนนาและความหมาย	ผู้ออกภาษา ระดับอายุที่ 1		ผู้ออกภาษา ระดับอายุที่ 2		ผู้ออกภาษา ระดับอายุที่ 3	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
12. "งูปันหน้าแข้ง ฟังเล่นหาค้อน"						
1.งูมาใกล้ วังไปหาค้อนมาตีงู อาจไม่ทันการณ (แคบ)	10	33.33	9	30.00	11	36.67
รวม จำนวน 30 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 33.33						
2.เป็นคนที่ไม่รู้จักเก็บออมเงินทองไว้เพื่ออนาคต พอเกิดเหตุฉุกเฉินขึ้นมาก็ต้องวิ่งไปกู้หนี้ยืมสินจาก คนอื่น (กว้าง)	20	66.67	21	70.00	19	63.33
รวม จำนวน 60 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 66.67						

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ผู้ออกภาษาทั้งสามระดับอายุเลือกใช้คติลำนนาทั้งสองความหมาย โดยเลือกใช้ความหมายกว้างมากกว่าในสัดส่วนค่าเฉลี่ยร้อยละ 66.67 และ 33.33 ตามลำดับ โดยผู้ออกภาษาระดับอายุที่ 3 เลือกใช้คติลำนนาในความหมายกว้างน้อยที่สุด ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงทิศทางการแปรความหมายของคติลำนนาในความหมายแคบเข้าได้เช่นกัน

คติลำนนาและความหมาย	ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 1		ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 2		ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 3	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
13. "นั่งตักจื่อกือ เหมือนลื้อฟังธรรม"						
1. นั่งเจียบเหมือนชาวลื้อฟังพระเทศน์เพราะไม่รู้เรื่อง	24	80.00	24	80.00	18	60.00
รวม จำนวน 66 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 73.33						
2. สงบเจียบเยือกเย็นนิ่งอยู่ เหมือนไทยลื้อนั่งนิ่งเพราะซาบซึ้งในรสพระธรรม	6	20.00	6	20.00	12	40.00
รวม จำนวน 24 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 26.67						

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุเลือกใช้คติลำนนาที่มีความหมายแตกต่างกัน โดยเลือกใช้คติลำนนาในความหมายที่หนึ่งมากกว่าความหมายที่สองเฉลี่ยร้อยละ 73.33 และ 26.67 ตามลำดับ โดยผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 เลือกใช้ความหมายของคติลำนนาในระดับน้อยที่สุด

คติลำนนาและความหมาย	ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 1		ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 2		ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 3	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
14. "ไต่ข้าวปิ่น จะไปฟังหมกัณโยนฮาว"						
1. งานยังไม่เสร็จอย่ารีบตีใจ (กว้าง)	20	66.67	19	63.33	16	53.33
รวม จำนวน 55 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 61.11						
2. คนอายุน้อยที่ตำหนิคนแก่โดยไม่คิดว่าสักวันหนึ่งตนเองก็จะมีอายุมากและอาจทำผิดพลาดเช่นนั้นได้ (แคบ)	10	33.33	11	36.67	14	46.67
รวม จำนวน 35 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 38.89						

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุเลือกใช้คติลำนนาทั้งสองความหมาย โดยเลือกใช้ความหมายกว้างมากกว่าในสัดส่วนค่าเฉลี่ยร้อยละ 61.11 และ 38.89 ตามลำดับ โดยผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 เลือกใช้คติลำนนาในความหมายกว้างน้อยที่สุด ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงทิศทางการแปรความหมายของคติลำนนาในความหมายแคบเข้าได้เช่นกัน

คติลำนนาและความหมาย	ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 1		ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 2		ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 3	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
15. "คนจ้าวได้จำ หม้อแกงหนาได้เดือด"						
1. คนที่ไม่ค่อยพูดนั้นหากว่าได้พูดอะไรออกมาแล้ว ย่อมจะมีถ้อยคำที่เจ็บแสบไม่เบา (กว้าง)	24	80.00	24	80.00	20	66.67
รวม จำนวน 68 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 75.56						
2. คนโง่นั้นพูดน้อย ถ้ามีอะไรถูกอกถูกใจแล้ว มักจะรักและนิยมในสิ่งนั้น ๆ มากกว่าคนธรรมดา (แคบ)	6	20.00	6	20.00	10	33.33
รวม จำนวน 22 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 24.44						

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุเลือกใช้คติลำนนาทั้งสองความหมาย โดยเลือกใช้ความหมายกว้างมากกว่าในสัดส่วนค่าเฉลี่ยร้อยละ 75.56 และ 24.44 ตามลำดับ โดยผู้บอกภาษา

ระดับอายุที่ 3 เลือกใช้ในระดับน้อยที่สุด ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงทิศทางการแปรความหมายของคติลำนนาในความหมายแคบเข้าได้เช่นกัน

คติลำนนาและความหมาย	ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 1		ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 2		ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 3	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
16. "เจ็อบ่าแต่งลาย มั่นตึงบ่ขึ้นซัง"						
1. คนที่ไม่มีความคิด ย่อมหาความเจริญได้ยาก (กว้าง)	14	46.67	21	70.00	23	76.67
รวม จำนวน 58 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 64.44						
2. คนซี้เกียจ หลบหลีกงานไม่สะอาดแสวงหาความดีใส่ตน (แคบ)	16	53.33	9	30.00	7	23.33
รวม จำนวน 32 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 35.56						

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุเลือกใช้คติลำนนาทั้งสองความหมาย โดยเลือกใช้ความหมายกว้างมากกว่าในสัดส่วนค่าเฉลี่ยร้อยละ 64.44 และ 35.56 ตามลำดับ โดยผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 จะเลือกใช้คติลำนนาในความหมายกว้างน้อยที่สุด ในขณะที่ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 และ 3 เลือกใช้ในความหมายกว้างมากขึ้นตามลำดับ ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการแปรความหมายของคติลำนนาเป็นความหมายกว้างออกได้

คติลำนนาและความหมาย	ผู้ออกภาษา ระดับอายุที่ 1		ผู้ออกภาษา ระดับอายุที่ 2		ผู้ออกภาษา ระดับอายุที่ 3	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
17. "ตำมีหน้า ผ่อหน้าปหัน"						
1. คนที่ไม่เคยมองไปในเหตุการณ์ภายภาคหน้า จมอยู่กับความคิดเก่าๆ ที่ล้าสมัย	10	33.33	7	23.33	14	46.67
รวม จำนวน 31 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 34.44						
2. คนที่ชอบจับผิดคนอื่น หรือกล่าวหาคนอื่นให้ ผู้อื่นเสียหาย แต่ไม่เคยมองดูตนเอง	20	66.67	23	76.67	16	53.33
รวม จำนวน 59 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 65.56						

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ผู้ออกภาษาทั้งสามระดับอายุเลือกใช้คติลำนนาที่มีความหมายแตกต่างกัน ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการแปรความหมายของคติลำนนาเป็นความหมายกว้างออกได้ โดยผู้ออกภาษาระดับอายุที่ 3 เลือกใช้คติลำนนาความหมายที่สองในระดับน้อยที่สุด

คติลำนนาและความหมาย	ผู้ออกภาษา ระดับอายุที่ 1		ผู้ออกภาษา ระดับอายุที่ 2		ผู้ออกภาษา ระดับอายุที่ 3	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
18. "สอนเป็นโตชั่ว ส่วนตัวตักน้ำ"						
1. สอนคนอื่นได้ แต่ตัวเองทำไม่ได้ (กว้าง)	20	66.67	21	70.00	21	70.00
รวม จำนวน 62 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 68.89						
2. สอนให้คนอื่นทำดี แต่ตัวเองกลับทำชั่ว (แคบ)	10	33.33	9	30.00	9	30.00
รวม จำนวน 28 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 31.11						

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ผู้ออกภาษาทั้งสามระดับอายุเลือกใช้คติลำนนาทั้งสองความหมาย โดยเลือกใช้ความหมายกว้างมากกว่าในสัดส่วนค่าเฉลี่ยร้อยละ 68.89 และ 31.11 ตามลำดับ โดยผู้ออกภาษาระดับอายุที่ 1 เลือกใช้ในความหมายกว้างน้อยที่สุด ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการแปรความหมายของคติลำนนาเป็นความหมายกว้างออกได้

คติลำนนาและความหมาย	ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 1		ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 2		ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 3	
19. "ปู้ฮู้สอง น่องฮู้หนึ่ง"	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
1. เคารพความสามารถซึ่งกันและกัน	15	50.00	19	63.33	16	53.33
รวม จำนวน 50 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 55.56						
2. คนที่อายุมากกว่า ย่อมรู้มากกว่าคนที่อายุน้อยกว่า	15	50.00	11	36.67	14	46.67
รวม จำนวน 40 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 44.44						

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุเลือกใช้คติลำนนาที่มีความหมายแตกต่างกัน โดยเลือกใช้คติลำนนาในความหมายที่หนึ่งมากกว่าความหมายที่สองเฉลี่ยร้อยละ 55.56 และ 44.44 ตามลำดับ โดยที่ผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 1 เลือกใช้คติลำนนาในระดับที่เท่ากัน และใช้ในระดับที่น้อยที่สุด

คติลำนนาและความหมาย	ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 1		ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 2		ผู้บอกภาษา ระดับอายุที่ 3	
20. "จิกปักตี้ไหนกะป้อ จ้อหว้อตี้ไหนกะควัก"	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
1. อ่อนไหนแพง แข็งที่ไหนก็เว้น เลือกที่รักมักที่ซัง	4	13.33	12	40.00	13	43.33
รวม จำนวน 29 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 32.22						
2. คนที่ร่ำรวยมีกินอยู่เรื่อย ๆ ก็ยังมีรายได้เพิ่มขึ้น อีกตรงกันข้ามกับคนที่ยังจนก็ยังมีที่ต้องสิ้นเปลืองอยู่เสมอ	26	86.67	18	60.00	17	56.67
รวม จำนวน 61 คน ค่าเฉลี่ยร้อยละ 67.78						

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุเลือกใช้คติลำนนาที่มีความหมายแตกต่างกัน โดยเลือกใช้คติลำนนาในความหมายที่สองมากกว่าความหมายที่หนึ่ง เฉลี่ยร้อยละ 67.78 และ 32.22 ตามลำดับ โดยผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 เลือกใช้คติลำนนาในระดับน้อยที่สุด

ภาคผนวก ง

ภาพประกอบ

คณะผู้วิจัยกำลังเก็บข้อมูล

คณะผู้วิจัยกำลังเก็บข้อมูล

ประวัตินักวิจัย

1. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาววิไลลักษณ์ บุญเคลือบ

(ภาษาอังกฤษ) Miss Wilailuck Boonkluab

เกิดวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2507

สถานที่เกิด จังหวัดเชียงใหม่

2. ประวัติการศึกษา

2538 - ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การสอนภาษาไทย) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2529 - ศึกษาศาสตรบัณฑิต (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ประสบการณ์ ผลงานทางวิชาการ

ประวัติการทำงาน

2545 - ปัจจุบัน เป็นอาจารย์ประจำสำนักวิชาศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

2535 - 2544 เป็นอาจารย์สอนที่โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2534 - 2535 เป็นอาจารย์สอนที่โรงเรียนทุ่งก่อวิทยาคม จ. เชียงราย

2529 - 2534 เป็นอาจารย์สอนที่โรงเรียนปิ่นสร้อยแยลวิทยาลัย

จ. เชียงใหม่

ประสบการณ์การทำงาน

2550 - ปัจจุบัน เป็นกรรมการสำนักวิชาศิลปศาสตร์

2540 - 2544 เป็นผู้ช่วยคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่

ปฏิบัติหน้าที่เป็นรองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการพิเศษและ
วิเทศสัมพันธ์โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2541 - 2544 เป็นผู้ช่วยเหรียญก 2 ปี และเป็นเหรียญกของสมาคม

ผู้ปกครองและครูโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2 ปี

2541 - 2544 เป็นกรรมการวิจัยประจำคณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2543 - 2544 เป็นเหรียญกสหกรณ์ออมทรัพย์ของคณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ประสบการณ์ในต่างประเทศ: เคยไปศึกษาดูงาน และทำวิจัย

- 28 มีนาคม – 2 เมษายน 2552 เข้าร่วมสัมมนาทางวิชาการตามพระนิพนธ์
“จดหมายเหตุทัพเชียงตุง” ณ ประเทศสหภาพพม่า
- 10-13 ธันวาคม 2551 ร่วมโครงการ “On the Road from Chiang
Khong to Luang Prabang : The Inventory”
ณ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
- 19 – 26 สิงหาคม 2550 ร่วมโครงการ “ การศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม
ภูมิภาค : แหล่งวัฒนธรรมลัทธิขงจื๊อในสิบสองปันนา”
ณ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน
- 30 มีนาคม-6 เมษายน 2549 ทำวิจัยที่ภูซัน ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี
- 5-10 เมษายน 2543 ศึกษาดูงาน ณ Zensuji School เมือง Kagawa
ประเทศญี่ปุ่น
- 30 มิถุนายน-27 กรกฎาคม 2543 เข้าร่วมโครงการมิตรภาพสำหรับศตวรรษ
ที่ 21
- 3 กันยายน-1 ธันวาคม 2541อบรมหลักสูตร Korean Language Education II
ที่กรุงโซล ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี

งานวิจัย

- 2548 การศึกษาการเขียนภาษาไทยของนักศึกษาเกาหลี แผนก
ภาษาไทยมหาวิทยาลัยปูซานภาษาและกิจการต่างประเทศ
(งานวิจัยเดี่ยว)
- 2547 โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ กลุ่มแผนงานเสริมสร้าง
ศักยภาพและยกระดับการผลิตมาตรฐานและคุณภาพผลิตภัณฑ์
ชุมชน กิจกรรม “การยกระดับการแปรรูปการผลิต ผลิตภัณฑ์ผ้า”
(ผู้ช่วยวิจัย)
- 2543 ความคิดเห็นของบุคลากรเขตการศึกษา 8 เกี่ยวกับการคัดเลือก
บุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาระบบใหม่ ปีการศึกษา
2543 (เป็นหัวหน้าวิจัย)

บทความวิชาการ/วิจัย

บทความวิชาการเรื่อง “ภาษาพูดและภาษาที่ใช้ในงานพิธีกรรมในประเทศ
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว”

บทความวิชาการเรื่อง “รายงานสภาพภาษาและวัฒนธรรมสิบสองปันนาใน
ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน”

บทความวิจัยเรื่อง “อิทธิพลของภาษาแม่ที่มีผลต่อการเขียนภาษาไทย
ของนักศึกษาเกาหลีแผนกภาษาไทย มหาวิทยาลัยปูซานภาษาและกิจการต่างประเทศ”

3. ตำแหน่งและสถานที่ทำงานของนักวิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เป็นอาจารย์ประจำสำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
สถานที่ทำงาน สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

333 หมู่ 1 ต.ท่าสูด อ.เมือง จ.เชียงราย 57100

โทรศัพท์ (053) 916727 โทรสาร (053) 916723

E-mail: Wilailuck@mfu.ac.th

